RUFI FESTI

AVIENI

CARMINA QUÆ EXTANT OMNIA.

EX RECENSIONE WERNSDORFII,

ET CUM NOTITIA EJUSDEM DE AUCTORE, ET SCRIPTIS QUÆ ILLI ATTRIBUUNTER.

CURA

J. A. GILES, LL.D

COLLEGII CORP. CHRISTI APUD OXONIENSES NUPER SOCII.

LONDINI:

APUD D. NUTT, 158, FLEET STREET.

MDCCCXLVIII.

CONSPECTUS

EORUM QUÆ IN HAC EDITIONE CONTINENTUR.

AVIENI OPERA.

I. WERNSDORFII NOTITIA DE RUFO FESTO AVIENO,

ET DE EJUS

CARMINIBUS EORUMQUE EDITORIBUS,

In compendium redacta.

QUONIAM monumentum, quod memoriæ Rufi Festi a filio ejus Placido olim positum, et a pluribus inscriptt. et epigg. vet. collectoribus servatum est, ad hunc Avienum, consentientibus viris eruditis, pertinere arbitramur, ob eamque causam reliquis Avieni carminibus adjungemus, placet nunc illud nostræ commentationi accommodare, et e versibus ejus ordine explicatis res Avieni memorabiles repetere. Quod ut recte fiat, id primum operam dabimus, ut monumentum illud recte ad Avienum referri, ductis ex ipso epigrammate rationibus confirmemus.

Et primum, ubi Rufus Festus se *Musoni subolem* et *prolem Avieni* nominat, et duas voces, quæ significatione nihil differunt, peculiari ratione conjungit, videtur hæc singularis locutio eundem epigrammatis hujus, ac Phænomenωn Arateorum auctorem prodere, qui eas voces *suboles prolesque* similiter conjunctas exhibet versu 370. Quando idem v. 4. *gemino Proconsulis honore* se auctum profitetur, et Rufius Festus, Proconsul Græciæ, quem inscriptio Athenis reperta laudat apud Gruterum p. 464, n. 7, non alienus a Festo Avieno viris doctis, Sponio, Fabretto, Fabricio videtur, ad hunc suum Proconsulatum Græciæ alludere videtur auctor Descriptionis O. T. quando Phocidem, Parnassum, et Cephissum amnem memorans, addit se præsentem in templo Delphico sæpe Apollinem conspexisse, v. 603. Et quasi Periegesin in ipsa Phocide scripsisset, fingit sub initio carminis, Apollinem, ubi penetralia Cirrhæ quatit, sua ipsius pectora intrare, v. 6. *Carmina multa* se scribere gloriatur versu 5. Atque hoc confirmat epigramma, quod sub Avieni nomine extat *Ad amicos de agro suo: Inde lego, Phœbumque cio, Musamque lacesso.* Confirmat etiam scriptor Arateorum, versu 71: *O mihi nota adyti, &c.* Quibus verbis non solum hoc, quod modo attigimus, testari videtur, se aliquando templum Delphicum vidisse, sed etiam perpetuam sibi curam carminum scribendorum esse prædicat. Etsi enim Cannegieterus in diss. de Aviano, cap. 6. p. 253, per *multa opera* non libros, sed quascunque occupationes vult intelligere, hac ipsa tamen interpretatione admissa apparet, Avienum affirmare, se inter alia multa, quibus distringatur, assiduo Musarum studio delectari. Non exigui momenti illud est, quod in versu 7 monumenti pronomen *ollis* legitur, pro *illis.* Etenim in suis carminibus Avienus cum frequens antiquorum verborum captator apparet, tum in primis formam illam pronominis, quam diximus, libenter adhibet, et fortasse plurimis locis usurpatam legeremus nisi librarii subinde mutâsse viderentur. Denique filius Placidus ubi acclamat: *Jupiter æthram Pandit, Feste, tibi,* manifeste patris in principio Arateorum verbis respondet: *Auspice terras Linquo Jove, excelsam reserat dux Jupiter æthram,* adeoque interpretem Arateorum esse eundem qui in epigrammate celebretur, declarat.

Post tot indicia quæ Avienum poëtam eo carmine loqui significant, errâsse Sponium censendum est, quum Avienum, qui hic pater Rufi Festi nominatur, carminum auctorem esse existimat. Facilius in aliam ejusdem sententiam concedimus, quando hunc Festum, cujus est lapis, ex inscriptione Atheniensi, qua Rufius Festus Proconsul Græciæ laudatur, Rufium, non Rufum, appellandum putat. Assentitur ei Fabrettus, ac minime novum esse ait, siglam R. quæ Festi nomini præponitur, Rufii nomen significare, ut ipse ad plures inscriptiones se ostendisse profitetur. Propterea equidem non dubitarem Rufium Festum vocare Avienum, idemque nomen in carminum ejus titulis ponere, nisi crederem, Rufi et Rufii nomina sæpe promiscue ab antiquis librariis usurpata. *Avienium*, non Avienum, editio prima, Veneta, et Victor Pisanus in præfatione nominavit; item Pithœus, qui primam editionem expressit; sed errorem, typographi fortasse negligentia admissum, agnoverunt posteriores et retractârunt.

Gentem suam et majores indicare R. Festus videtur hoc versu: *Festus Musoni suboles, prolesque Avieni.* Etenim assentire Cannegietero non possum, qui in dissert. Aviani fabulis subjecta, cap. 2, unum hominem, patrem Festi, Musonium Avienum nominari putat: unde consequeretur, auctorem duas voces *suboles prolesque* pro filio absurde usurpâsse, quod contra factum ab eo, versus e Phænomenis adductus demonstrat, ubi Gemini *suboles Spartana* et *proles Tonantis* dicuntur. Itaque Sponii sententiam sequi malo, qui voces illas ita explicat, ut R. Festus se *subolem Musoni* esse, sive ab ejus posteris descendere, et *prolem Avieni*, i. e. filium significet;[a] sive, quod idem fere est, maternum genus a Musonio, paternum ab Avieno se ducere jactet. Quum inter majores Musonium nominat, virum magnæ celebritatis vult intelligi, cujus genere gloriari possit. Itaque haud alius videtur intelligendus, quam C. Musonius Rufus, Capitonis filius, sectæ Stoicæ philosophus, Apollonii Tyanæi familiaris, a Nerone in exilium actus, sed sub Vitellio redux, et a Vespasiano in honore habitus, cujus sæpe Tacitus, Plinius, Gellius, Philostratus, Dio, Macrobius, Suidas meminerunt, res memorabiles luculentius exposuerunt Jo. Jonsius,[b] Jac. Bruckerus,[c] I. M. Catanæus,[d] Gottfr. Olearius,[e] et Dan. Wyttenbachius V. C.[f] Quum eum Musonium Tyrrhenum dicat Philostratus,[g] Tuscum Tacitus,[h] Vulsiniensi adeo civitate oriundum Suidas,[i] quæ eadem patria Rufi Festi est, accedatque Rufi cognomen, satis manifesta adesse ratio videtur, ut hunc Musonium ab Avieno nominatum putemus.[k] Et videtur hic aliam Musonii nominati causam sequente versu prodere: *Unde tui latices traxerunt, Cæsia, nomen.* Sive enim Festus noster fontem aliquem celebratum invenit primus, sive coluit maxime et carmine laudavit, ut inde nomen traheret Cæsia; hujus rei videtur mentionem injecisse, ut Musonium philosophum imitatus videretur, qui ipse fonti ab se invento nomen atque famam dedit.

[a] Vide inscriptionem Aniciæ Faltoniæ Probæ positam apud Grut. pag. 352, n. 6, ubi ea Consulum *proles*, i. e. filia, Consulum mater dicitur. Contra *suboles* ipsi Avieno est *gens* vel *propago*. Vid. Descr. orb. 524.

[b] *De script. hist. philos. III.* 7.

[c] *Hist. crit. philos. tom. II. p.* 540.

[d] *Ad Plin. Epist. III.* 11, 5.

[e] *Ad Philostr. de vita Apoll. Tyan. IV.* 35.

[f] In dissert. *de Musonio Rufo, Philosopho Stoico,* ad publicam disceptationem proposita Amstel. 1783.

[g] *Vit. Apoll. VII.* 16.

[h] *Annal. XIV.* 60.

[i] *In* Μουσώνιος.

[k] Cujus memoria etiam apud posteros ita conservata videtur, ut quidam ejus gentis Musoniani dicerentur. Musonianum quendam, familiarem suum, nominat Symmachus *Epist. III.* 53.

Nam de eo memorat Philostratus,(l) cum relegatus a Nerone esset in insulam Gyara, quæ aquis destituta credebatur, Musonius in ea fontem invenit, qui tantam celebritatem nactus est, ut non modo Græcorum plurimi ejus lustrandi causa adnavigarent, sed nonnulli etiam carmine celebrarent. Cæterum quem fontem hic intelligat Festus, quodque ei nomen conciliatum dicat, in magna obscuritate versatur, et, qui hanc inscriptionem protulerunt, ejusque cætera explicârunt, hunc versum omnes præterierunt. Dubium est, utrum Cæsia sit Aquæ nomen, quod a Festi majoribus accepit, an oppidi, vel regionis, cui vicini sunt isti latices. Neque hoc satis liquet, nomen ipsum inde accepisse Cæsia dicatur, an vero famam tantum et celebritatem. Si Cæsia nomen fontis est, a Festo Avieno, vel a quodam e majoribus ejus tractum, necesse est, Festus ille fuerit e Cæsia gente. At in gente Cæsiorum, quorum omnium memorias eruit, et magno volumine explicavit Jo. Bapt. Fonteius, (m) et Julius Jacobonius in Append. ad Fonteium, non ea apparent cognomina, quæ majores F. Avieni doceant inter Cæsios fuisse. Una est CÆSIA FESTA apud Fonteium p. 186, et apud Gruter. p. 674, n. 1. 675, n. 5, quæ huc referri possit, neque tamen ad rem confirmandam sufficit, quum ætas ejus ignoretur. Et versus monumenti hoc significare videtur, Aquam Cæsiam aliud et singulare nomen a Festo, vel Avieno accepisse. Enimuero fontis alicujus vel Aquæ Cæsiæ, antiquitus celebratæ, indicium facit Martialis, IX, 59, qui Cæsium Sabinum memorat fonti, seu Nymphæ fontis, templum consecrâsse in municipio Umbriæ Sassina. Cæsium Sabinum hunc esse, plenius indicat idem, VII, 97. Ut hujus fontis magnam celebritatem apud Umbros fuisse, ex ipso epigrammate apparet, ita et Cæsium Sabinum, qui ejus fornicem exstruxit, insigni fama floruisse, idem Martialis docet, qui decus Umbriæ vocat, tum monumenta plura C. Cæsio Sabino inscripta, quæ a Fonteio describuntur, et nonnulli Plinii junioris loci, qui plures ad eum epistolas dedit. Pro ea igitur celebritate, qua et fons et ipse ejus conditor in Umbria florebat, dubitari vix potest, quin etiam auctoris nomine dictus et celebratus sit, ut Aqua Cæsia vocaretur, siquidem plures loci in Etruria, ut Aquæ Passeris, Balneum Regis, a conditoribus suis, Petronio Passere, et Martio Rege, nomen accepisse videntur. Et *Ruffina Aqua*, domini nomine dicta, singulari epigrammate laudatur, quod P. Burmannus in Addendis ad Tom. I, Anth. Lat. p. 740, edidit: *Rupe sub hac, &c.*

Quod Martialis affirmat, aquam Cæsii Sabini, suis Musis loco undæ Pegasidis futuram, idem fere hoc est, ac quod de Musonii fonte in Gyara insula narratur, eum docti inventoris causa instar fontis caballini habitum, et multorum carminibus celebratum esse. Quando igitur in monumento Rufi Festi lego, Aquam Cæsiam a prole Musonii et Avieni nomen traxisse, in eam sententiam adducor, ut credam, eandem celebritatem Cæsiæ significari, quæ fuerit Musonianæ, nempe vel celebratam esse carminibus Avieni, vel, quod ab eo recens deducta, et exornata esset, novum nomen et celebritatem accepisse. Fontibus olim consuevisse carmina dicari, et parietibus ædis affigi, notavimus ad Rutilii. Itin. I. 270, et Rutilius eo loco testatur Aquas Taurianas carmine Messalæ cum Pieriis comparatas esse, perinde ut cum Musoniana et Cæsia factum est. Neque de Avieno dubitari potest, eum Cæsium fontem carmine laudâsse, cum alia ejus carmina minora, de agro suo, et de malis Punicis, etiamnum extent, et loca, in quibus Avienus, aut ejus majores, prædia habuisse videntur, in

l *Vit. Apoll. VII.* 16. m *De prisca Cæsiorum gente.* Bonon. 1583, fol.

ipsa Umbria, ubi Aqua Cæsia, aut ei vicina fuerint. Nam Ameria, hodie Amelia, ubi plurimi lapides, Avienorum mentionem facientes, reperti sunt, (ut Gruteriani pag. 1144, n. 4, et Fabretti pag. 57, n. 323, et 744, n. 522) urbs est Umbriæ, nec Vulsinii, ubi natus Avienus, multum distant. Alia versus illius, de quo agimus, interpretatio restat, alteri fere præferenda, qua statuamus, Cæsiam aquam hic dici recentius aliquod nomen traxisse ab iis, qui ante nominantur, Musonio vel Festo Avieno, ut fortasse Musonia, vel Festa Aviena diceretur, propterea quod ab his vel instaurata antiqua Cæsia, vel aquæductus quidam Cæsiæ noviter instructus ad usum publicum esset. Nam fontes, balnea, thermas ab iis, qui exstruxissent, aut renovâssent, nomina accepisse, multis veterum scriptorum testimoniis et monimentorum inscriptionibus probatur. Etsi vero locus aliquis scriptorum veterum difficile reperitur, quo Aquæ Avienæ vel Musonianæ nomen diserte memoretur, reperio tamen locum, in quo ejus nominis occulta quidem, sed non prorsus vana significatio inesse videtur. Intelligo Epigramma vetus, quod P. Burmannus Anth. Lat. III. 43, pag. 486, protulit: *Fausta novum domini, &c.* Inscriptio hæc est fontis vel balnei publici, ad significandum nomen conditoris proposita. Quoniam versu quinto dicitur, *versus primordia nomen condentis monstrare*, et initium epigrammatis est *Fausta novum*, hinc Burmannus conjicit, forte FAUSTUM vocatum esse conditorem. Ego non integrum verbum initii, sed tantummodo litteras ejus primas respiciendas arbitror, quia versus sextus pronuntiat, *litteram primam* significare *auctorem*. Hic vero litteris tribus prioribus FAV expressum video nomen Festi Avieni, ita quidem, ut mihi facile persuadeam, epigrammate hoc celebrari Aquam Cæsiam, quæ ab Avieno reparata et Festa Aviena vocata sit. Juvat hanc conjecturam, quod versu primo *Fausta domini Fortuna* prædicatur, quæ eadem est Nortia, cui se devotum fatetur F. Avienus in monimento. Nec fortasse hoc prætereundum, lavacrum F. Avieni hic æque cum Baianis vel Cumanis aquis comparari, ac Cæsii Sabini fontem in Martialis epigr. cit. Sed desino plura de Aqua Cæsia, et versu secundo monimenti, dicere, cujus interpretationem fateor nonnihil negotii mihi objecisse. Pergo ad v. tertium monimenti: *Nortia te veneror, lare cretus Vulsiniensi.* Nortiæ se cultorem profitetur, quod ea Dea Etruscorum fere communis erat, et Vulsiniis, ubi ipse ortus erat, peculiare templum habebat, testantibus Livio,[n] et Tertulliano.[o] Eam pro Fortuna Tyche, seu Nemesi habitam, monet Gorius ad Inscript. Don.[p] et propterea veneratur Festus, quod munificam erga se plurimis vitæ suæ rebus prosperis, quas deinceps commemorat, expertus sit. Hac professione religionis et patriæ Avienus refutat opinionem eorum, qui eum Christianis addictum sacris, et Hispanum natione, credere, et persuadere aliis voluerunt. In quibus maxime sunt N. Antonius,[q] Petrus Melian,[r] et Ramiresius de Prado,[s] sed his antiquiores etiam pro Hispano eum habuisse, testantur Crinitus et Gyraldus. Atque ut primum de religione Avieni dicam, N. Antonius l. c. profitetur *avidissime se credere Avienum poëtam Christianum fuisse, aut Christianorum dogmatum gnarum et amantem.* Sed hoc argumentis admodum levibus, ut Fabricius judicat,[t] probare conatur. Primo profert locum ex

n *VII.* 3. o *Apolog.* 24.

p *Class. I. n.* 149. Inter veteres probat Martianus Capella, *lib. I. pag.* 21, Grot.: *Quum alii Sortem afferunt, Nemesimque nonnulli, Tychenque quam plures, aut Nortiam.*

q *Biblioth. vet. Hisp. II.* 9, *p.* 158.

r *In Epist. prosphonetica ad Festi Rufi Avieni opera, edit. Madrit.*

s *Ad Luitprandi Advers. p.* 492. t *Bibl. lat. III.* 11,1.

Arat. Phænom. v. 17, seqq. *Inseruit rite hunc primum, &c.* Hæc respicere ait ad Trinum Deum. Profert alterum locum Arateorum, v. 32, seq. quo Solis et Lunæ munus describitur verbis fere ad orationem Mosis expressis. Et Antonius affirmat, nihil se unquam sermonis legisse, quod propius ad Christianum accederet. Denique provocat ad locum eum Descriptionis O. T. v. 781, seqq. ubi de immanitate balænarum circa Taprobanen natantium loquitur, atque subjicit: *Ah! ne quis rapidi subvectus gurgitis unda, &c.* Nam eo loco Dionysium ethnico more hostibus imprecari, ut tam immanibus beluis occurrant; Avienum contra, quod in auctore suo ethnicum erat, Christiane expressisse, et deprecari, ne quis hostis periculum ab iis incurrentibus adeat. Citat deinde plura scriptorum veterum loca, quibus doceant, sollennem hunc ethnicorem morem fuisse, ut quæ quisque sibi adversa extimesceret, ea hostibus suis imprecaretur; Christianorum vero singulare hoc esse, ut mala inimicis optare nolint. Sed qui Avieni verba recte expendat, is abhorrentem ab animo ethnicorum clementiam Avieno tribuere non audebit. Qui sane hac ipsa ethnicorum sententia ad augendam periculi, a balænarum incursu metuendi, magnitudinem abutitur, poëtico more, et dicit, tantam esse harum beluarum immanitatem, ut tam horrendum spectaculum, hominis a balæna devorati, ne in hostibus quidem sibi evenire velit, quamvis his dira quæque et atrocia imprecari mos sit. Et quis lenem erga inimicos animum tam proprium solis Christianis dicat, ut, si quam levem ejus significationem legat, statim hominem Christianum loqui opinetur? Quis tot præclaras sententias Philosophorum veterum de humanitate hostibus exhibenda nescit? quis exempla virorum illustrium, qui se placabiles et beneficos adeo suis inimicis præbuerunt? Fuse hoc nuper docuit I. C. Chr. Fischerus Diss. *Quid de offic. et amore erga inim. Græcis et Rom. placuerit.* Halæ Sax. 1789. Reliqua Avieni loca, ad quæ Antonius provocat, etiamsi sententiam doctrinæ Christianæ similem habere videantur, ad summum tamen aliquam librorum sacrorum notitiam, qualem multi alii scriptores ethnici habuerunt, produnt, non Christianismum Avieni. Neque vero Antonius asserere audet, Avienum Christianum fuisse, sed quod optat, credit, fuisse Christianorum dogmatum amantem. Alii, ut Avienum Christo addictum probent, utuntur testimoniis Luitprandi in Advers. et M. Maximi in Chronico, quos libros confictos in gratiam Hispanorum, dudum cordatiores viri, in iisque Nic. Antonius, agnoverunt. Fundum ejus opinionis esse errorem in nomine, et fortasse Christianum hominem eundemque Hispanum, qui simili nomine uteretur, confusum esse cum Avieno poëta, subinde judicavi, sed parum refert, in rationibus absurdæ sententiæ indagandis laborare. Qui, quæ scripta ab Avieno sunt, atque vel supersunt hodie, vel perierunt, consideret, ineptus et Christianæ antiquitatis ignarus sit, oportet, qui auctorem eorum Christi religione imbutum putet. Non solebant scriptores, qui se Christo addixerant, in ejusmodi argumentis Musam exercere, in quibus totus laboravit Avienus. Carmina ejus majora cultum Deorum ubique spirant. Qui in Arateis carminis auspicium a Jove petit, et per astrorum enarrationem mythos poëtarum et superstitiones Deorum exponit; qui in Periegesi Apollinis et Musarum auxilium toties invocat, et in terrarum descriptione sacra Deorum diversosque ritus in primis sectatur et laudat; hunc pro Christiano habere ineptum est. In aliis quidem scriptorum ejus reliquiis quædam Christianismi vestigia docti viri observare sibi visi sunt, et Cannegieterus l. c. id colligere cum ex verbis epigrammatis voluit: *Mane Deum exoro;* tum ex loco a Servio citato, quo de cometa Augusti tempore

apparente verba Lucæ II. 10, usurpâsse videtur. Sed dudum monui,[u] bonos codices ibi rectius legere *Luce Deos oro*, et quæ subinde verba in priscis scriptoribus reperiuntur, dictis sacrorum librorum similia, non ea vis eorum esse debet, ut suspicionem Christianismi moveant. Persecutus sum alio loco hanc materiam uberius,[u] et e conditione temporum eorum, quibus Christi religio vulgata per gentes est, illustribus quibusdam exemplis ostendi, Christianorum libros ita notos scriptoribus ethnicis fuisse, ut res, et dicta, et historias inde repetitas usurparent. Nominavi Chalcidium, qui ejusdem stellæ, de qua Avienus Servii locutus videtur, exortum, et Avienum Macrobii, qui pueros ab Herode occisos, ex historia Evangelica refert. Ipsum denique Avienum, quem Cannegieterus non negat ethnicum fuisse, ostendi, verba quædam ex Mosis Genesi desumsisse. His exemplis placet alium locum illustris poëtæ addere. Claudianus aliquando barbaros, Stilichonis adventu perculsos, comparat cum servis domus, quos, domino peregre absente, falsus de morte ejus rumor in licentiam resolverat, sed herus improviso rediens in metum conjiciebat. [x]*Ac veluti famuli, mendax quos mortis herilis Nuntius in luxum falso rumore resolvit, Dum marcent epulis, atque inter vina chorosque Persultat vacuis effrena licentia tectis, Si reducem dominum fors improvisa revexit, Hærent attoniti, libertatemque perosus Conscia servilis præcordia concutit horror: Sic ducis adspectu cuncti stupuere rebelles.* Quis hæc cum Servatoris apologo conferens, quo servum nequam describit,[y] non suspicetur, Claudianum hoc ex sacris Christianorum libris audivisse? neque tamen hoc sufficere videbitur, ut ipse pro Christiano habeatur. Itaque Cannegietero, qui Avienum Servii putat similia dicto sacri scriptoris verba usurpâsse, non concedimus, ut propterea Christianum, et diversum ab Arati et Dionysii interprete, pronuntiet. Morem etiam mane fungendi precibus, quem Avienus in epigrammate profitetur, a Christianis, quibus maxime proprius fuit, accipere ille potuit, nec tamen idem alienus a consuetudine paganorum fuit, qui ipsi matutinum tempus precibus peragendis aptissimum putabant. Sic Ovidius fatetur:[z] *His ego do toties cum ture precantia verba, Eoo quoties surgit ab orbe dies.* Et de Alexandro Severo Lampridius[a] memorat, eum *matutinis horis in larario suo rem divinam fecisse.* Alia loca rem confirmantia dabit Brouerius de Niedeck.[b]

Non meliore nituntur fundamento, quæ de patria Avieni Hispania prodiderunt viri, maxime ex Hispanis, eruditi, qui civem sibi Avienum vindicare conati sunt, et præter Nic. Antonium a Francisco Bivario in Comment. ad M. Maximum, item a Ramiresio de Prado ad Luitprandi Adversaria, pag. 492, nominantur. Argumenta petunt ex Avieni libello de Ora maritima, in quo quia Hispaniam maxime ornat laudibus,[c] in eamque rem Punicos Himilconis annales citat, hoc eum patriæ suæ honori dedisse existimant. Sed illi non vident, si quis honos Hispaniæ ab auctore habeatur, non illum affectu ejus in patriam expressum, sed a loco et occasione materiæ oblatum esse.[d] Etenim non opus integrum

[u] *In procem. ad Epit. Homer.* [x] *De bell. Get.* 366, *seqq.*
[y] *Matth. XXIV.* 48, *seqq. Luc. XII.* 45, *seqq.* [z] *Ex Pont. IV.* 9, 111.
[a] *In Alex. Sev. c.* 29. [b] *De vet. adorat. cap.* 9, *pag.* 99.
[c] Nic. Antonius Bibl. Hisp. II. 9, p. 157, præcipue huc refert, quod Avienus *magnanimos Iberos*, contra autem *truces Gallos* vocet in Descr. O. T. v. 415, et 422.
[d] Pari ratione quidam docti Hispani Claudianum Hispaniæ vindicare ausi sunt, atque hoc inde comprobare, quod Hispaniæ laudes sæpius recurrentes legantur. Id vero Hispanis Imperatoribus, Theodosio et Honorio, Augustæque familiæ, urbane et adulatorie datum esse, verius judicat N. Antonius *Bibl. vet. Hisp. III.* 5, cujus verba citat Fabricius, *Bibl. lat. III.* 15.

est, quod habemus, sed fragmentum descriptionis Oræ maritimæ, a Gadibus ad Massiliam usque procedens, quod solam fere Oram Hispaniæ continet, atque huic pro subjecta materia plurimum laudis impertit. At non sola hujus causa susceptum opus, sed propositum fuisse, ut totum maris ambitum ad usque Pontum Euxinum edissereret, ipse in principio libelli profitetur, (v. 68). Quod subinde Himilconem citat, et ex Punicis annalibus nonnulla, mare Atlanticum et oram Hispaniæ spectantia, refert v. 117, 412, 414, id non video, quomodo valere ad probandam patriam Avieni possit. Neque enim Hispanis magis, quam aliis noti Pœnorum libri erant. Himilconis pariter ac Hannonis libros citant Geographi Romani,[e] et Columella memorat,[f] Magonis octo et viginti volumina ex Senatus consulto in Latinum sermonem conversa esse. Imo vero, quod non solum Pœnum, sed et Græcos aliosque exteros scriptores in subsidium describendæ oræ Hispanæ vocat, id satis arguit, non patriam Avieni Hispaniam fuisse. Nam indigena et civis Hispaniæ notiora omnia tradere potuisset, nec exterorum scriptorum subsidio usus obsoleta multa et ætate sua plane immutata memorâsset. Aliud indicium patriæ Avieni Ramiresius, cum Petro Melian, [g] esse putat, quod ille soleat *suum mare* appellare, quo Hispana ora alluitur, ut v. 183, et v. 180. Sed indigna hæc opinatio docto viro est, qui ignoret, ab omnibus Romanis scriptoribus mediterraneum mare, *nostrum* dici, atque adeo, quod oram Hispanam alluit, mare sic nuncupari potuisse. Nolo ejus rei firmandæ causa historicorum qui perpetuo sic nominant, loca cumulare, sed uno Pomponii Melæ, qui diserte docet, contentus ero. Qui postquam terram ambiri Oceano, quatuorque ex eo maria recipere dixit, quartumque ex his, ab occasu receptum, id est mediterraneum, descripsit, mox subjicit: *Id omne qua venit, quaque dispergitur, uno vocabulo Nostrum mare dicitur.*[h] Et sic Avienus in Descriptione Orbis nominat, v. 169. Fuisse eum aliquando in Hispania, et nonnulla ejus terræ loca obiisse, ipse innuere videtur Oræ marit, v. 273. Sed hæc observare potuit in itinere, in Hispaniam facto ex Africa, ubi videtur Proconsulatum gessisse. Natum esse in Hispania inde minime conjicias. Cæterum his ineptiis de patria et religione Avieni, vix credo quemquam futurum fuisse, qui indulgeret, si quidem cognitum fuisset monimentum, quod nunc pertractamus, Avieno poëtæ a filio positum, e quo certiora omnia doceri possunt.

Proconsulatuum gestorum meminit versu sequente: *Romam habitans, gemino Proconsulis auctus honore.* Quarum autem provinciarum Proconsul fuerit Avienus, non nisi incerta conjectura potest erui. Multi enim Festi, multi Avieni inter magistratus eorum temporum memorantur, e quibus difficile est suos nostro honores assignare. Festum quendam sub Valentis imperio circa annum 370 e Consulari Syriæ Proconsulem Asiæ factum, Amm. Marcell. Zosimus aliique memorant,[i] sed eundem perhibent multis sævitiæ exemplis editis infamem fuisse, Ammianus præterea *Tridentinum ultimi sanguinis et ignoti* appellat. Unde pro nostro haberi non potest, qui et splendido genere natus fuit, et virtutis suæ sibi conscius in monumento de se prædicat: *vitam insons, integer ævum.*[k] Valesius tamen opinatur,[l] eum esse Rufum Festum V. Cl. qui Brevi-

[e] Plinius, *II.* 67. Mela, *III.* 9, 32. [f] *De R. R. I.* 1, 13.
[g] *In Epist. dedic. operum Avieni ad Ramiresium.* [h] *Lib. I.* 1, 30.
[i] Amm. Marcell. *XXIX.* 2, *p.* 612. Zosimus, *IV.* 15. Eunapius *in vita Maximi*, Libanius in vita sua. Suidas *in φῆϛος*. Et conf. Gothofr. *in Prosopogr. Cod. Th.*
[k] Igitur desero sententiam, quam Tomo IV. P. M. 558, dixi, Festum Avienum eundem videri cum Proconsule Asiæ.
[l] *In not. ad Ammiani l. c.*

arium scripsit ad Valentem Aug. quem respicere existimat clausulam præfationis: *Ut ad hanc ingentem de Gothis etiam Babylonicæ tibi palma pacis accedat,* licet vulgatæ editiones Valentinianum præscribant. Supra jam mentionem fecimus monumenti, quod Rufio Festo, Proconsuli Græciæ et Areopagitæ, populus Atheniensis ob benevolentiam erga se posuit, exhibetque Gruterus, (m) et Jo. Meursius.(n) Hunc Proconsulem Græciæ esse Avienum poëtam, opinantur Sponius, Fabrettus, et Fabricius in Bibl. Lat. et verisimile reddit studium Græcarum literarum, quod Avienus cum poëtis Græcis carmine Latino reddendis, tum multis Græcis scriptoribus in Ora maritima allegatis, abunde prodidit. Nempe hoc ipsum Græcorum studium in causa fuisse videtur, ut inter Græcos diu commorari vellet, singularique erga populum Atheniensem benevolentia uteretur. Quin hujus Proconsulatus indicia nos supra ex ipsa Avieni Periegesi produximus, nonnullis versibus allatis, e quibus, Avienum aliquandiu vixisse in Græcia, ibidemque Periegesin scripsisse, haud temere colligatur. Hunc igitur unum e duobus ab Avieno gestis Proconsulatum esse existimamus: alterum suspicamur in Africa gestum. Nempe Jac. Gothofredus in Prosopogr. Cod. Theod. Festum aliquem Proconsulem Africæ in annis 366 et 67 sub Valente fuisse, e duabus legibus Codicis Justin. annotat. Certum quidem de eo magistratu Avieni proferre non licet, videtur tamen ætas ejus, quatenus eam definire possumus, in annos, quibus Festus ille provinciam Africæ administrâsse dicitur, sic satis convenire. Et quod supra e versu aliquo Oræ maritimæ conjecimus, Avienum aliquando Gades in extrema Hispania lustrâsse, id probabile est fecisse eum propinquitate loci invitatum, cum Proconsul Africæ vicinam provinciam regeret.

De ætate, qua Avienus vixit, certa non quidem testimonia, sed indicia nonnulla adsunt, e quibus eam definire liceat. Justo antiquiorem Petrus Crinitus facit, qui temporibus Diocletiani assignat.(o) Nam Hieronymus, ad cujus testimonium ille provocat, quum ejus ut nuperi scriptoris meminit, remotiorem Diocletiani ætatem significare non potest, sed suis annis Propiorem. Decessit Hieronymus A. C. 420. Longius ejus ætatem protrahit auctor libri Adversariorum Luitprando suppositi, qui temere affirmat, eodem die, quo S. Augustinus ascendit in cœlos, obiisse; et hic obiit A. C. 430. Sed ut hoc graviore Hieronymi testimonio refutatur, ita aliis rebus Avieni suadentibus statuimus, quod dudum Vossio, Reinesio,(p) aliisque visum est, Avienum temporibus Valentiniani, Valentis, Gratiani, fortasse et sub Constantio et Juliano, floruisse, neque initia quinti sæculi attigisse. Hoc ut sentiam, in primis me movet, quod Symmachus, qui sub Theodosio majore et ejus filiis scripsit, atque ipse, ut Gothofredo in vita Symmachi videtur, circa annum quartum sæculi V obiisse videtur, nullam tamen aut mentionem fecisse Avieni nostri, aut epistolam ad eum dedisse reperitur, etsi huic, ut credere par est, bene cognitus et cognatione junctus fuit,(q) et ad alios,

m *Pag.* 464, *n.* 7. n *In Areopago, cap. V. p.* 30.

o Vossius adeo memorat *de Hist. lat. p.* 203, Genebrardum *in Chron. in Aniceto*, et Thevetum *de vir. illustr. II.* 41, Avieni ætatem ad secundum a nato Christo sæculum retulisse; et in indice bibliothecæ Vaticanæ referri ad sæculum X. Utrumque Vossius pronuntiat esse ejusmodi, ut nec unius assis censeri mereatur. Vossio assentitur N. Anton. l. c. p. 158.

p *In epist. ad Rup. p.* 625.

q Cognationem aliquam Symmachi et Avieni indicare videtur nomen Patris ejus *L. Aurelius Avianus Symmachus*, cui dicatum elogium extat apud Gruter. pag. 370, n. 3. Et Flavianum Probumque, ad quos scribit Symmachus, pariter Avieno conjunctos sanguine fuisse, alibi docebimus.

quos Avieni cognatos fuisse novimus, ut Flavianum et Probum, scripsit. Avienus videri potest æqualis Symmachi fuisse, si is ipse est, quem Macrobius in Saturnalibus una loquentem cum Symmacho inducit. Sed quia Macrobius Avienum suum tum adolescentem fuisse prodit,[r] et, quod unum alterumque ex his, quos in cœtum cogit, ætate minorem cæteris interposuerit, ipse sub initium libri excusat.[s] Hinc ratio satis idonea adesse videtur, ut Avienum Macrobii pro filio nostri habeamus. Cannegieterus[t] ex eadem adolescentia Macrobiani Avieni probare contendit, hunc etiam diversum fuisse ab Avieno, quem Servius in comment. ad Virgil. citat, nititurque maxime iis locis Macrobii, quibus Avieno, quasi discipuli, Servio præceptoris partes tribuit, Serviumque ab aliis confabulantibus, ut Eustathio et Symmacho, *doctorum maximum, et priscos præceptores doctrina præstantem* appellari facit.[u] Unde ille cum hoc apparere putat, Avienum ut doctrina, ita ætate minorem fuisse Servio, tum etiam, alium esse a Servio laudatum, qui eum non æqualem, sed se antiquiorem citet. Sed quamquam hoc ultro assentimur Cannegietero, Avienum, quem Servius citet, ipso priorem esse, illud tamen minus recte facit, quod Avienum Macrobii, ob reverentiam Servio, ut doctori magno, exhibitam, putat eo juniorem a Macrobio declarari. Eadem doctrinæ elogia, eandemque auctoritatem, quam Avienus adolescens, seniores amici, Symmachus, Flavianus, ipseque rex convivii Vettius Prætextatus, vir illustris et Symmachi æqualis, Servio tribuunt, et quod ætatem attinet, eadem, quæ Avieno, adolescentia et modestia tribuitur Servio,[x] ut pro æquali Avieni habendus sit. Quoniam igitur e sententia Cannegieteri Avienus ille, quem Servius in commentariis citat, non est ille, quocum apud Macrobium colloquitur, sed antiquior, et nos ante docuimus, F. Avienum, carminum auctorem, antiquiorem esse Macrobiano, hinc nos recte existimare videmur, pro nostro Avieno habendum esse, quem Servius citat, quamquam nec hoc Cannegieterus concedere vult, propterea quod F. Avienum religione gentilem, Servianum Christo addictum fuisse suspicatur. Quam suspicionem quoniam ipsi jam supra diluimus, satis firmatam, quoad fieri potest, sententiam nostram de ætate Avieni putamus, qua statuimus, antiquiorem Avieno cæterisque convivis Macrobianis esse, eundemque in Servii commentariis citatum, et circa medium quarti P. C. N. sæculi floruisse.[y] Plures ad hanc ætatem Avieni confirmandam rationes suppeditabunt tempora amicorum Avieni, Probi et Flaviani, de quibus deinceps agendum erit.

Nunc de ejus conjugio et familia ad versum sextum dicemus : *Conjugio lætus, &c. Placidam* nominat uxorem suam, quæ qua domo prognata fuerit, declarare nequeo. In inscriptionibus Placidi cognomine insigniti reperiuntur Annæi, Acilii, Aurelii, Valerii, Furii : e quibus si qua optio mihi concedatur, Placidam e gente Furia dicam fuisse. Plures ex ea gente Placidi circa tempora Avieni leguntur vixisse, iis etiam familiis innexi, quibuscum aliqua cognatio Avieno videtur intercessisse. T. Annæus Placidus temporibus Constantini M. fuit.[z] Furius Placidus Consul imperante Aureliano memoratur a Vopisco :[a] tum M. Mæcius

[r] *Saturn. VI, 7. et VII, 3.* [s] *Saturn. I, 1.*
[t] *Diss. de æt. et stilo Aviani, cap. 2.* [u] *VI, 7. I, 24.*
[x] Expendantur verba hæc Macrobii VII, 11, initio : *His dictis, cum ad interrogandum ordo Servium jam vocaret, &c.* Et I, 2. *Hos Servius, inter Grammaticos, &c.*
[y] Seriora justo tempora ei attribuere videtur Fabricius in B. L. qui eum Theodosii junioris, Marciani et Leonis Thracis temporibus claruisse scribit.
[z] *Grut. p. 282. n. 3.* [a] *In Aurel. c. 15.*

Memmius Furius Placidus, istius forte nepos, Consul cum Pisidio Romulo A.C. 343, qui pro patre Placidæ haberi potest, siquidem et ætas convenit, et Furiorum nomen inter alios Avieni cognatos haud rarum. Furius Albinus inter collocutores Saturnaliorum est apud Macrobium.[b] Furia, Gaudentii Comitis filia, et uni ex Aniciis Probis nupta, ut viri docti colligunt ex epistola Hieronymi ad Furiam scripta. Probus, cui Ora maritima dedicatur, haud dubie ad Anicios pertinet, sicut Flavianus, ejusdem familiaris, ad Clodios, quos etiam affines Avienis fuisse, hic lapis apud Fabrettum[c] testari potest, Ameriæ inventus: CLODIÆ L. F. AVIENI MATRONÆ MUNICIPES. A matre filius Avieni, Placidi nomen accepit. Præter hunc frequenti liberorum numero gavisum esse, ipsum monumentum prodit. Quorum edere nomina in tanta turba Avienorum, Festorum, Rufiorum, qui passim in monumentis memorantur, et corruptius enuntiari nomine Abieni, Anieni, Aviani et Aniani videntur, admodum difficile est. Avienorum genus tam numerosum fuit, ut plures familias complecteretur, siquidem de Gennadio Avieno, qui A.C. 450, cum Imp. Placidio Valentiniano Consul fuit, Sidonius Apollinaris scribit:[d] *Avienus si quid poterat, in filiis, generis, fratribus provehendis moliebatur.* Macrobii Avienum pro filio vel nepote nostri habere par est. Ernestus in altera editione Bib. L. hujus libri Nicomachum Avienum a Macrobio appellari dicit, ego vero in Macrobio ipso nondum inveni, neque Fabricium in prima editione sic scripsisse video. Quodsi probari posset, hoc nomen Avieno fuisse, Clodiæ genti cognatum ostenderet, e qua Virius Nicomachus Flavianus fuit, ut docet Reinesius.[e] Notior e cognatis Avieni Probus est, quem ipse sanguine sibi junctum, a se diligi ait in principio libelli de Ora maritima. E tot numero Probis, vix licet eligere quem pro Avieni cognato habeas. Fabricio videtur esse Sext. Petron. Probus, qui multis honoribus illustris inde ab A.C. 351, per 20 annos in diversis Præfecturis Italiæ, Illyrici, Africæ, Galliarum, vixit, ut in inscriptionibus videre est,[f] atque adeo, ut Reinesio videtur,[g] decennio ante has Præfecturas Vicaria et Proconsulatu Africæ functus est. Quodsi Petron. Probus tam mature publicos honores exorsus est, Avienus sane, qui libellum de Ora maritima Probo adolescenti mittit, necesse est, eum circa idem tempus scripserit, et quia Ora maritima Periegesi posterius est, hinc ille florere cœperit sub Constantini et filiorum imperio. Et quæ de moribus Probi Avienus ac Ausonius scribunt fere conveniunt in unam personam. Quo pertinet, quod uterque, laudare ejus virtutem cupiens, ad nomen Probi alludit. Avienus v. 2: *Probe, animo atque sensu.* Ausonius latius v. 44: *Utrumne mores hoc tui Nomen dedere, &c.* Uterque etiam in Probo litterarum amorem prædicat: Avienus rogatus ab eo, ut situm maris Mæotici et omnem oram maritimam describeret; Ausonius ut Titiani apologos et Nepotis Chronica descripta ad filiorum institutionem mitteret. Gyraldus et ex eo Vossius[h] Probum esse illum Virum Consularem existimat, ad quem Claudianus scripsit. Iis vero verbis non alium videtur intelligere, quam ipsum illum, de quo hactenus, Petron. Probum. Etsi enim carmen Claudiani scriptum est in Consulatum

[b] *Saturn. I*, 2. [c] *Inscript. ant. Cap. X, n.* 521, *pag.* 744.
[d] *Epis. I*, 9. [e] *Epist. ad Rup.* 69, *p.* 624.
[f] Grut. *pag.* 450, *n.* 1, 2, 3.
[g] *Epist. LXIX, ad Rup. pag.* 637, et *in Syntagm. Inscript. Class. I*, 39, *p.* 68, ubi totam Aniciorum genealogiam describit. Similiter Lipenius *in Stren. civ. hist. cap. II*, *p.* 71. Vide et Auson. Ep. xvi, et Amm. Marcel. xxvii, 11.
[h] *De Histor. Lat. c. IX. p.* 202.

Probini et Olybrii, fratrum, qui erant filii Petronii Probi; quædam tamen exemplaria Claudiani, quæ fortasse respexit Gyraldus, Probi, Probini et Olybrii nomina conjungunt, adeoque Probi patris honorem in filiorum Consulatu quasi continuatum indicant. Et in ipso carmine tam crebra Probi patris laus occurrit, ut ad ipsum Patrem scriptum videri possit. Quando vero Funccius scribit,(i) Probum Virum consularem versu primo Oræ maritimæ, et sæpius sequentibus indicari, in eo plane falsus est. Neque enim Probus ibi aliter, quam adolescens compellatur. Nulla honorum ejus mentio. Itaque alter Petronii Probi filius, Anicius Probus, qui A.C. 406 cum Arcadio Imp. Consul fuit, vel alius ejus familiæ posset existimari hoc litterarium munus ab Avieno accepisse, si quidem argumenta in promtu essent, quæ pro hoc potius, quam Petronio Probo, quem diximus, militare viderentur. Cognatis Avieni accensendus videtur *Flavianus Myrmecius,* ad quem poëmation de malis Punicis scripsit. Reinesius certum putat,(k) eum ad Clodios, quorum gentem descripsit, pertinere, quibus usitatum Flaviani cognomen fuit; sed ad quemnam ex istis referendus sit, et unde nomen Myrmecii sit adeptus, non ita expeditum esse. Affert tamen duos interpretandi modos, et cognomen Murmecii derivandum censet vel a Myrmece, regionis Pentapolitanæ in mari Libyco insula, vel a Μυρμηκίῳ, oppido Tauricæ peninsulæ, circa ostium paludis Mæotidis. Memorant Scylax in Periplo, Strabo,(l) P. Mela,(m) et Stephanus, qui gentile nomen ejus perhibet esse Μυρμήκιος. Utraque cognominis ratio videtur in ipso poëmatio ad Myrmecium scripto significari. A Myrmece Africæ insula potuit Avienus nomen Myrmecii Flaviano addere, quod in carmine mala sibi mitti petit ex agello ejus *Libyca rate* advecta: *Si jam forte tuus Libyca, &c.* Ubi prædium Flaviano in Africa esse innuit. Sed cum idem post dicat, aliam navem Flaviano venire de Corintho per Adriacum mare, *quam suis opibus cumulârit Hiberia dives,* atque hic non alia, quam Orientalis Iberia intelligi possit, quæ iisdem regionibus orbis, quibus Taurica peninsula et Myrmecium oppidum, continetur; potuit cognomen Myrmecii ad utramque terram respicere, et Flaviano inditum esse, quod aut ipse, vel unus majorum ejus, in alterutra natus esset, aut in utraque agros haberet. Posterior ratio mihi videtur probabilior. Nempe Clodiorum et Aniciorum, qui prædia per totum orbem Romanum dispersa habuisse dicuntur, (n) hic mos fuit, ut a possessionibus suis cognomina adsciscerent. Sic e Clodiis nonnulli Pontici sunt appellati et Olybrii, quod illi in Ponti tractibus, hi ad Olybriam, quæ et Selybria et Selymbria, post Eudoxiopolis Impp. Honorio et Theodos. II, dicta est, (ut patet ex lege 61 Cod. Theod. de hæret.) oppidum Thraciæ, prædia et clientelas amplissimas tenebant.(o) At regionem Murmecii in Taurica peninsula, quam Geographi tradunt frumenti feracem fuisse, ita ut, qui eam incolebant, proprie γεωργοὶ dicerentur,(p) valde credibile est proceres Romanos insedisse, villis

[i] *De veg. Lat. ling. senect. cap. III, p.* 223.

[k] *Epist. ad Rup. pag.* 625. Et *ad Inscript. vet. Class. I, pag.* 79 *et* 80.

[l] *Lib. VII, p.* 310. [m] *Lib. II, cap. I.*

[n] Amm. Marcell. de Anicio Petronio Probo XXVII, 11: *Ad regendam Præfecturam, &c.* Et de Anicio Juliano, Præside Hispaniæ Tarraconensis A.C. 316, qui fuit avus Probi, Symmachus in epigrammate ejus imagini apposito, Epist. I, 2: *Cujus opes, aut nobilitas, &c.*

[o] In iis prædiis maxime equorum generosorum greges alebant. Qui equi Thraces Hermogeniani dicti sunt ab Hermogene Pontico Præf. Pr. Orientis A.C. 358, ejusque filio vel nepote, Clodio Hermogeniano Olybrio, laudati in Cod. Theod. *leg.* 1, *de equis curul.* et *l. un. de grege dominico.*

[p] Strabo *lib. VII, p.* 311. Et de iis Amm. Marcell. *XXII*, 8, *p.* 341: *Mæotidos*

instruxisse, ut nonnulli etiam, majores copias habentes, inde Myrmecii nomen assumerent. Sed quia nomen aliis in monumentis vix occurrit, quinam ex Flavianis sit ille hoc nomine ab Avieno insignitus, amplius quærendum est. Certo illum familiarem Avieni designare audet auctor Adversariorum Luitprandi: *Vir doctissimus*, inquit, *Flavianus, ad quem scripsit Symmachus, et cui inscripsit Festus Rufus Avienus librum de stellis, floret sub Theodosio.* Flaviani personam et ætatem satis definivit Reinesius,[q] qui eum dicit Q. Clodii Flaviani, Procons. Africæ A.C. 357 filium, epistolis Symmachi, quæ nonaginta ad eum scriptæ sunt, et lib. ii. complent, celebratum, fuisse Vicarium Africæ, et sub Theodosio I præfectum Præt. Illyrici et Italiæ per annos fere XII, Eugenio Anti-Cæsari addictum, et Symmacho, maxime admirabilem, fratrem, sodalem, a Macrobio Saturn. I, c. I, inter Romanæ nobilitatis summates numeratum. Integro nomine Virium Nicomachum Flavianum nuncupat e monumento, a Symmacho juniore, qui Prosocerum suum appellat, posito, quoque ei præter alia elogia *Historici disertissimi* tribuitur.[r] Quod Avienus Flaviano librum de stellis dedicâsse dicitur, id Ramiresius de Prado[s] aptum putat ejus palato fuisse, qui siderum observator futura prædicere sit solitus, testemque affert Sozomenum, e quo hæc refert:[t] Putabat Eugenius, se id quod conabatur absque impedimento consecuturum, inductus quorundam verbis, qui se futura prædicturos pollicebantur. Harum rerum studiosi tunc erant, cum alii multi, tum etiam Flavianus, Præfectus Præt. vir eximius, quique insuper ex omnis generis divinationis scientia exacte præscire futura credebatur. Convenit cum his, quod apud Macrobium[u] in disputatione de Virgilii virtutibus Flavianus partes suscipit ostendendi in Virgilio scientiam juris auguralis. Ex his accurate cognoscimus personam et indolem illius Flaviani, quem amicum Avieni titulus carminis de malis Punicis indicat, et cur eidem Murmecii nomen sit additum, ex ipso carmine potest colligi. Apud Symmachum quum lego,[x] Hyperecium quendam fratrem ab eo appellari, venio in suspicionem, vitio scripturæ id nominis positum pro Myrmecio, et Flav. Myrmecium intelligendum esse, quem toties fratrem appellat.

Deveniendum nunc est ad scripta Avieni: *Carmina multa serens.* Quæ cum facile persuadent nobis, ut præter extantia hodie carmina, etiam illa deperdita, a Servio memorata, merito ei tribui censeamus, tum vero vetant alios libellos, prosa oratione sub Sexti Rufi, vel Rufi Festi nomine scriptos, huic nostro adscribere.

I. Primo loco eorum, quæ hodie supersunt, merito ponimus *Metaphrasin Phænomenon Arati*, Hieronymo memorata, et, nisi fallimur, a Prisciano tacite Periegeseos auctori tributa, quod, qui Dionysium Periegetam Latino carmine verterat, idem Epitomen Phænomenon, ex Arato haustam, quasi Avienum imitaturus conscripsit. Quamquam hoc opus merito haberi pro primario Avieni potest, pro ætate tamen fortasse extremum, judicandum est. Nempe sententiæ Nic. Antonii accedo, qui putat,[y] Avienum duo Geographica opera prius, quam ad Aratum accederet, a se edita, his versibus indicare:[z] *O mihi nota adyti, &c.* Et

lateri lævo, &c. Conf. quæ de coloniis Chersonesi Tauricæ nuper disputavit Heynius V. c. *Opusc. Acad. T. III. p.* 392, *seq.*

[q] *Epist.* 69 *ad Rup. p.* 623.

[r] Integram inscriptionem proposuit Reinesius *in Syntagm. Class. VI, n.* 92.

[s] *Ad Luitprandi Advers. p.* 491.

[t] *Hist. eccles. VII,* 22.

[u] *Saturn. I,* 24.

[x] *Epist. III,* 51.

[y] *Bibl. vet. Hisp. II,* 9, *p.* 160.

[z] *In Phænom. v.* 71. *seq.*

Avienum Phænomena pariter, ac carmina Geographica scripsisse, cum stili plures affinitates, tum maxime phrasium utrinque adhibitarum manifesta similitudo declarat, cf. v. 76: *Major agit mentem solito deus, &c.* et Descr. Orb. v. 818: *incute doctam, &c.* Conferri etiam potest initio Descript. terræ vers. 6, seq. Neque igitur dubitandum est, esse opus Phænomenon ejusdem auctoris, cujus est Orbis terræ et Oræ maritimæ descriptio, licet de hoc subdubitet H. Cannegieter.[a] Qui quo magis vincat, fabulas XLII, quæ hodie habentur, non esse Avieni, cui Gyraldus et Vossius tribuant, hoc præstruere laborat, plures Avienos fuisse scriptis claros, et unius omnia censeri, quæ hodie ejus nomine circumferantur, seque adeo carminum Geographicorum unum auctorem Avienum admittere, de reliquis ambigere. Sed si Cannegieterus paullo post agnoscit, in carmine ad Deam Nortiam Festum *φαινομένων* auctorem loqui, atque hic profitetur *multa se carmina sevisse*, iniquius sane judicat ille, quando auctori ei unum hoc carmen tribuit, cætera eidem tributa abjudicat. Alio vetustioris ætatis testimonio Avienus auctor confirmaretur, siquidem fides habenda esset Pseudo-Luitprando in Advers. qui R. F. Avienum scribit librum de stellis Flaviano inscripsisse. Ramiresius in notis affirmat librum de stellis esse Phænomena Arati, ab Avieno traducta, cæterum an huic libro conveniat, quod ait ille, Flaviano dedicatum esse, id quærere negligit. Enimvero hodie habemus Aratea Phænomena Avieni, dedicationis Flaviano factæ neque in titulo, neque alio libri loco vestigium reperimus. Sed hinc fallacia atque temeritas falsarii scriptoris apparet. Fraudem esse interpretor, quod Avieni librum de stellis potius, quam Arati Phænomena appellare voluit, eoque præ se ferre, quasi diversum a vulgatis Avieni opus, nunc primus proferat. Cujus commenti aliquod præsidium videtur e verbis Servii petiisse, qui ad Virg. Æn. X, 272, annotat, Avienum nomina quarundam stellarum memorâsse. Quod autem idem opus Flaviano dedicatum esse dicitur, id per summam imprudentiam fit, qua scriptor ipse ut recens et spurius arguitur, et tanquam sorex indicio suo perit. Nam manifestum est, eam dedicationem ex male intellecta inscriptione operum Avieni, quæ in vetustis exemplaribus est, confictam. In prima Avieni edit. Ven. 1488, post præfationem textus hac cum epigraphe incipit: *R. F. Avienius V. C. Flaviano Myrm. V. C. suo salutem,* et subjicitur epistolium de malis Punicis, versibus 31 constans. In ima pagina sequitur: *R. F. Avienii V. C. Arati phænomenon liber incipit.* Hinc apparet, carmen Flaviano inscriptum, præmissumque Avieni Phænomenis, ab inepto lectore pro dedicatione ad Flavianum esse habitum. Similiter Ph. Labbeus[b] tradit, in quibusdam editionibus antiquis Metaphrasin Arateorum inscribi *R. F. Avieni carmen de astris.* Sed hinc intelligitur, Pseudo-Luitprandum, qui Avieno librum de stellis adscribit, hunc titulum ex ejusmodi exemplis Avieni sumsisse, neque iis antiquiorem esse.

II. *Metaphrasis Periegeseos Dionysii,* quæ in antiquioribus quibusdam libris *Situs Orbis* vel *Ambitus Orbis,* in recentioribus plerumque inscribitur *Descriptio Orbis terræ.* Dodwellus putat,[c] quum Avienus vocem Περιήγησις interpretari, et suum nomen, non Dionysii, apponere voluerit, hoc eo fine fecisse, ut se auctorem magis poëmatis, quam interpretem exhiberet. Consentiunt in eo eruditi alii, ut Barthius, Vossius, Ramire-

[a] Diss. *de ætate et stilo Fl. Aviani, cap.* 2.
[b] *In Nova biblioth. Msptorum libr. Paris.* 1653, *pag.* 355.
[c] In diss. *de ætate Dionysii.*

sius, non esse carmen illud interpretationem Dionysii, sed proprium Avieni opus, quod ille, materia a Dionysio sumta, suo impendio exstruxerit, quamvis non defuerint alii, qui versionem Dionysii esse dicerent. Etenim non pauca Dionysii suo lubitu abjicit atque omittit, alia adjicit ex aliis hausta, omnia vero oratione tam luculenta exponit, ut legentes poëtam eminenti quodam spiritu ferri videamus. In quo sane differt a Prisciano, qui ubique strictior in interpretando est, non poëtam, sed Grammaticum professus; quamquam et hic multa libertate usus est, ut ad ejus Periegesin monuimus. Descriptionem Orbis terræ ante Oram maritimam esse compositam, ipse Avienus memorat in Ora mar. v. 71 seq. Sed qui hanc Descriptionem primum Avieni operum fuisse existimat, Cannegieterus,[d] haud dubie fallitur, et verba, e quibus hoc colligit, falso interpretatur: ***Oceanumque Carminis auspicium, primum memorate Camenæ.*** Quippe *auspicium* Avienus non omnium carminum, sed illius, quod nunc ingreditur, initium dicit Oceanum futurum, qui totam terram ambit; quæ ipsa sententia Dionysii est, ab Avieno expressa. Sed hoc arripit Cannegieter, ut sententiæ suæ velificetur, qua Fabularum auctorem, qui hoc primum opus suum profitetur, ab auctore Descriptionis orbis distinguit. Sed qui Phænomenôn et Geographicorum carminum non unum auctorem velit agnoscere, nescio eum quibus argumentis duci oporteat, quum non solum omnium codicum tituli, in uno auctoris nomine consentientes, sed et utriusque libelli institutum, stilus ornatus, et constructione Græca insignis, unicuique, qui gustum earum rerum habet, persuadere debeant, unum Avienum eorum auctorem esse. Neque ineptum est credere, fuisse hoc institutum Avieni, ut cœli atque orbis terræ descriptione facta, morem Geographorum exsequeretur, qui ubi partes terræ referre ad cœli regiones solent, utriusque descriptionem amant conjungere. Qua in re præivisse sibi Varronem Atacinum noverat, cujus e fragmentis hodie extantibus apparet, eum de cœli ac terrarum regionibus locutum esse. Itaque hac ratione ductum Avienum, credimus post Dionysii Periegesin voluisse cœli et astrorum descriptionem ex Arato reddere.

III. Quod *Ora maritima* inscribitur carmen, fragmentum operis est, quo omnem oram maris Mediterranei, cum Ponto Euxino et Mæotide, ad mare usque Scythicum describere voluit. Hoc ipse Auctor declarat a versu 53 ad 71, et videtur innuere inscriptio libelli, quam prima editio Ven. præfert, ac Pithœus, P. Melian in ed. Madrit. et Hudsonus reddiderunt, ***Oræ maritimæ liber primus.*** Hæc inscriptio significat vastum opus fuisse, quod totam marium interiorum oram describeret pluribus libris, quorum primus a Gadibus ad Ligusticum mare pertinuit. Nunc ejus operis initium tantum restat, nonnullis lacunis hians, quod a freto Herculeo ad Massiliam usque procedit. Hoc opus, nescio, quî intactum Latinis ingeniis dicere Crinitus potuerit, cum Varronis Oræ maritimæ et Litoralia laudentur a veteribus. Ad Probum, Virum Consularem, scriptum esse Vossius et Funccius notant. Quod quidem hactenus non abnuo, ut Probus intelligatur, qui aliquando honoribus Consularibus floruit, sed id ab Avieno significari nego. Probum enim nudo nomine alloquitur, sanguine sibi junctum, cæterum tum, quum scriberet, adolescentem admodum, cujus discendi cupidini gratificari ea descriptione cupit. Nempe, ut ex versu 1 et 32 patet, interrogaverat Probus Avienum, quis Ponti Euxini et maris Mæotici situs esset; cui desiderato quo accuratius

[d] *Dissert. cit. cap.* 7.

respondeat, omnem maris ambitum edocendum suscipit ut inde Mæotici situm maris, quod pars extrema illius est, melius intelligeret. Hoc loco non inutile sit, quærere, quæ causa fuerit, cur et Probus de situ maris Mæotici tam curiose quæreret, et Avienus, qui parentis in hoc officium se præstare ait, tam longo carmine respondendum putaret. Erat Probus juvenis, ex ea gente, quæ Aniciis, Clodiis, Flavianis, Hermogenianis, Olybriis ipsisque Avienis innexa, amplissima patrimonia per omnes imperii provincias, mari circumjacentes, possidebat, et sine dubio tot Præfecturis Pr. Orientis, Italiæ, Illyrici continuo gestis acquisiverat. In Ponti tractibus ampla habuisse prædia, Pontici nomen declarat, Hermogeni Præfecto Pr. Orientis, a quo Hermogeniani nominati, tributum; in Thracia, Olybrii.(e) Anicios fere solos maximas opes possidere scribit Zosimus,(f) et *Casas,* villam Aniciorum in Africæ regione Syrtica memorat Itinerarium Anton. Flav. Myrmecium agros in Taurica habuisse, cognomen ostendit; in Africa et Iberia, Avienus noster in carmine testatur. Musoniano, quem ipsum Avieni nostri cognatum puto, agros in Asia fuisse, innuit Symmachus.(g) Denique de ipso, qui hæc juvenis quæsivit, Petronio Probo, Præf. Pr. Amm. Marcellinus tradit,(h) per universum orbem Romanum patrimonia habuisse. Jam puer nobilis, qui tot villarum dominus futurus erat, qui prædiorum multorum vix nomina tenere, nedum regiones et situs poterat, hic, mirum non est, si de regionibus prædiorum, curiosius quæsivit, atque hinc situm maris extremi, Mæotici, præcipue cognoscere voluit,(i) cujus in terris adjacentibus plurimas ejus gentis possessiones fuisse diximus. Avienum vero negotio eo suscipiendo, credibile est, inservire, non modo studiis, sed et gloriæ gentis illius, cui scribebat, voluisse, operamque dedisse, ut Probo per occasionem eam plurima gentis suæ prædia per insulas et ambitum maris ostenderet, neque dubium est, quin ille per totum opus regna nobilium Romanorum diligenter annotaverit, modo illud integrum ad nos pervenisset. In ipso mari Mæotico describendo sibi auctorem fuisse Sallustium profitetur, *ad cujus inclitam descriptionem multa* se dicit *junxisse,* quæ ex Græcorum commentariis sumsisset. Ex hoc loco Avieni colligo, Sallustium descriptionem Ponti Euxini singulari libro dedisse, quem miror a viris doctis, qui de Romanis scriptoribus egerunt, inter deperdita Sallustii scripta non memorari. Etsi videri potest Sallustius hanc descriptionem libro IV Historiarum inseruisse, idemque fecit Amm. Marcellinus lib. XXII, 8, qui per occasionem profectionis Juliani in Orientem situm Pontici sinus et regiones monstrare suscipit; tamen, cum ea descriptio sub peculiari titulo citari soleat, id satis causæ esse videtur, ut pro libro Sallustii singulari habeamus. Non. Marcellus(k) *Sallustium in situ Ponti* allegat: Commentator Horatii(l) *de situ Pontico:* Servius(m) *de Ponto.* Alia fragmenta, in quibus de Ponto agitur, si nudum auctoris nomen, nec ejus libri titulum appositum habent,(n) propterea ad alium Sallustii librum referri non debent. Si omnia fragmenta libri IV Historiarum

[e] Vid. Reinesius *Epist. ad Rup. p.* 641. [f] *VI,* 7.
[g] *Epist. III,* 53. [h] *XXVII,* 11.
[i] Non est mirum, inquam, Probum hæc quæsivisse, siquidem Ammian. Marcell. XIV, 6, p. 26, scribit, eam suo tempore arrogantiam nobilium et Senatorum Romanorum esse, ut *patrimonia sua in immensum extollant, cultorum utpote feracium multiplicantes annuos fructus, quæ a primo ad ultimum solem se abunde jactitant possidere.*
[k] *Pag.* 524, *edit. Paris. in v. Proximum.* [l] *Ad Carm. I,* 17, 18. [m] *Ad Æn. III,* 533.
[n] Ut in Servio *ad Aen. II,* 312; *XII,* 143. Macrob. *Saturn. VII,* 12. Scholiast. *Juvenal, XV,* 115.

relegimus, nullum in iis reperimus, quod ad Pontum ejusque gentes spectet. Illud mirari licet, Avienum in exponenda Ora maritima commentariis vetustissimorum Græcorum plurimum usum, notitiam locorum antiquis temporibus magis, quam suis, accommodâsse. Unde de ea parte Descriptionis, quæ hodie superest, Petrus de Marca observavit,[o] Avienum antiquata gentium nomina usurpare solere, eaque omittere, quæ tum in usu erant, quum ipse scriberet.

IV. *Fabulæ Æsopi XLII,* elegis scriptæ, a plerisque eruditis, similitudine nominis inductis, Avieno nostro attributæ sunt, mihi tamen nunquam huic auctori deberi visæ sunt. De diversa scriptura nominis, *Anianus, Avianus, Abienus, Abidnus* non multum laboro, in nullis tamen integrum nomen Rufi Festi Avieni inventum est. Et stilus fabulatoris plane diversus, nonnunquam barbarus, inexercitati scriptoris experimentum præbet, quod ad elegantiam Avieni nostri minime accedat. Addo quod hunc auctorem Christianorum sacris addictum fuisse e fabula XXIII, et fabula ultima haud obscure apparet, ubi idolorum cultum explosisse videtur, a quibus Avienum nostrum alienum fuisse docuimus.[p] Quo magis igitur Cannegieteri rationes probamus, quibus, fabulas non esse Avieni, demonstravit, hoc minus assentire ejus sententiæ possumus, qua Flavium Avianum, fabularum auctorem, ad ævum usque Antoninorum evehere, ejusque stilum a labe serioris latinitatis vindicare conatur. Quod licet multa industria agat, nunquam tamen mihi persuadere potui, ut eam sententiam solidis argumentis confirmatam arbitrarer. Primarium ejus argumentum, facere non possum, quin paullo accuratius explorem. Avianus in præfatione ad Theodosium materiæ, quam sumsit sibi, ducem Æsopum laudat, ejusque fabulas dicit Babrium Græcis iambis repetiisse, et Phædrum inter Latinos partem earum aliquam quinque in libellos resolvisse. Cannegieterus vero alium auctorem, qui fabulas Æsopias post Phædrum scripserit, producit, Julium Titianum, quem probat Principibus Caracalla, Macrino atque Elagabalo vixisse.[q] Quum igitur inter Phædrum et suum sæculum Avianus nullum auctorem fabularum ponat, hinc colligit Cannegieterus Avianum ætate majorem Titiano fuisse, atque adeo sub Antonio Pio et M. Aurelio floruisse. Hæc disputatio duobus vitiis laborat: primo quidem, quod Cannegieterus Avianum existimat seriem omnium fabularum auctorem ad sua usque tempora recensere voluisse; deinde quod præteritum ab Aviano Titianum falsæ assignat causæ. Avianus ut materiam fabularum a se susceptam commendet, auctoris ejus Æsopi famam prædicat, quem ait a sapientibus viris maximi factum esse, quorum alii fabulas illius pro exemplo adduxerint alii adeo versibus expresserint. In istis nominat Socratem et Flaccum, in his Babrium et Phædrum. Vides, non seriem auctorum, qui apologos Æsopios scripserint, recenseri, qui profecto plenius fuisset constituendus, si id quidem voluisset Avianus; neque Socratem et Horatium pro fabularum Æsopiarum scriptoribus ab Aviano haberi, sed pro iis qui fabulas doctrinæ causa adhibuerint: ab his distinguit Babrium et Phædrum, quos dicit fabulas non tantem laudâsse sed repetitas in aliquot volumina collegisse. Laudat autem eos solum qui versibus scripserunt, quod eorum exemplo suum ipsius consilium

[o] Locum vide inter testimonia.

[p] Casp. Barth. *Adv. XLVI, c.* 16, in fine, censet, nihil minus, quam Avieno Fabulas adjudicari debere. Idem, *XIX,* 24; *XXVII,* 3, et *L,* 7. alias rationes pro sua sententia adducit, præsertim, quod Fabularum auctor Christianum se prodat. Vide Nic. Antonius *Bibl. Hisp. vet. II,* 9, *p.* 160.

[q] Hoc agit dissertationis *de ætate Aviani cap. X, XI, et XII.*

vult commendatum; sed hinc apparet etiam, cur Titianum his auctoribus accensere noluerit. Hunc enim Ausonius (Ep. xvi.) testatur Æsopi apologos oratione soluta Latinos fecisse: *Apologos, en, misit tibi, Æsopiam trimetriam, &c.* Apologi trimetri haud dubie sunt ipsius Babrii quem Avianus nominat; idque agnoscit Cannegieterus.[b] Quippe hodienum tetrasticha trimetra de fabellis Æsopiis sub Gabriæ vel Babrii nomine extant. Quod igitur Titianus Babrium vertit Latine, et quidem prosa, neque adeo novas confecit fabulas,[c] nulla causa fuit, cur Avianus Babrio jam nominato Titianum subjiceret, quem eundem ac Babrium esse sciebat, atque inter apologorum auctores referre nec poterat, nec debebat.[d] Hoc pacto vera omissi ab Aviano Titiani causa manifesta est, ex ipsaque Aviani oratione declarata; atque adeo fundamentum illud, cui superstruere Cannegieterus antiquam ætatem Aviani voluit, plane corruit. Taceo alia, quæ sententiæ illius obstant, impedimenta quæ ille multis molitionibus ægre amovere potuit. Flavii nomen, Aviano additum, quod ipse Cannegieterus fatetur non nisi sero e gentili prænomen factum, neque ante Constantini tempora inter privatos frequentatum; item Theodosii, cui inscripta præfatio Aviani est, nomen Græcum, neque facile inter Romanos ante tempora Theodosii M. reperiundum; hæc nomina, quæ quodammodo signum efficiunt ætatis ejus, qua Avianum vixisse putamus, quis non videat repugnare, quo minus in tempora Antoninorum transferatur? Et qui ad vindicandam illi ævo latinitatem

[b] *Dissert. cit. cap. XI. p.* 275.

[c] Vide Th. Tyrwhit. *Diss. de Babrio, p.* 37, edit. Harles.

[d] Quoniam Titianus idem est ac ille, quem Jul. Capitolinus *provinciarum libros pulcherrimos*, et Servius *Chorographiam* scripsisse testatur, liceat jam de libro geographico Titiani nonnihil observare, quod ipsa Cannegieteri disputatio subjicit. Hic scilicet *diss. cit. cap. XI,* opinatur, Julium Titianum esse Cosmographum illum, quem Cassiodorus *de divin. lect.* 25, *Julium oratorem*, nuncupârit. Sed si hic Julius Orator esset Titianus, opusculum geographicum quod hodie extat, et a plerisque sub Æthici, a Gronovio sub Julii Honorii nomine editum est, necesse esset Julii Titiani nomine inscribi. Nam plane idem est opus, quod describit Cassiodorus. *Quadrifarium distinctionem* habet, quum omnem terræ orbem in quatuor partes describit, Oceani orientalis, occidentalis, septentrionalis et meridiani, et in singulis eodem ordine, quo Cassiodorus perhibet, *maria, insulas, montes famosos, provincias, civitates, flumina* et *gentes* recenset. Contra in Cosmographia non leguntur, quæ Servius ad Æn. IV, 42, et XI, 651, e Titiani Chorographia memorat, et omnino copiosius fuisse videtur illud Titiani, quam hoc Julii Oratoris, quod hodie extat, monogrammon opus. Unde nec Vossius, *(de Histor. Lat. II. p.* 172*)* illud inter scripta ejus referre ausus est. Igitur Julius Orator Cassiodori diversus a Titiano, qui Chorographiam scripsit, eoque multo recentior est, recte autem ab eruditis auctor Cosmographiæ, quam habemus, existimatur, quia in vetusto ejus codice *Julii Oratoris utriusque artis*, in alio *Julii Honorii, magistri periti*, nomen exaratum fuit, ut refert Vossius *de Philolog, cap. XI, num.* 16, *p.* 59. Interim non abnuerim, esse forsitan Cosmographiæ, quæ extat, affinitatem aliquam cum antiqua illa Titiani, et Julium Honorium libellum suum ex copiosiore Titiani excerptum, et in brevius contractum dedisse, pro more serioris ætatis, quæ copiosas disciplinarum institutiones refugiebat, ut de ipsius Titiani rhetorica innuit Isidorus *Orig. II*, 2. Suspicionis meæ ratio hæc est, quod teste Vossio l. c. in codice Thuaneo hæc ad calcem operis sunt adjecta: *Hæc omnia in descriptione recta Orthographiæ transtulit, publicæ rei consulens, Julius Honorius, magister peritus*, et in alio codice, quem Gronovius edidit, hæc subjiciuntur: *Excerptorum excerpta explicita orthographiæ a Julio Oratore utriusque artis feliciter.* Nescio quid sibi vox *orthographiæ* in his verbis velit, nisi vitiose pro Chorographia posita est, quæ erat Titiani, adeo verbosa, ut Julio Honorio pro captu sæculi sui excerpenda videretur. Honorius, qui excerpsit, fortasse ille Scholasticus sæculi VI est, cujus carmen ad Jordanem Episcopum Ravennensem edidit Jo. Mabillonius Tomo I, Analect. vett. p. 364. Alius Honorius, Augustodunensis Presbyter, sæculo XII. Cosmographicum opus reliquit, quod *de Imagine mundi*, sive *dispositione orbis* inscriptum, non solum descriptionem orbis terræ, sed et temporum rerumque gestarum persequitur, et in Biblioth. Patrum Maximæ, Lugdunensis, Tomo XX, inter opera Honorii Augustodunensis legitur. Liber I, ejus operis agit de mundo supero et infero, sive Sphæra: II. de temporum differentiis: III. de temporum volubilitate, seu Chronologia.

Aviani insumtus est labor, licet ille magnas eruditionis opes ubique conferat, tamen ita comparatus est, ut plerisque in locis collocatus in vanum, et suo effectu destitui videatur, relectoque post tot vindicias textu Aviani, nihilo minus infantia auctoris, meliore ævo indigna, lectori appareat. Ego quidem assensu dignam reperio sententiam, quæ Flavium Avianum Theodosiani ævi scriptorem, nec eundem cum Festo Avieno, sed huic ætate supparem, existimat,[e] Theodosium autem, cui dedicatæ sunt fabulæ, non alium, quam Macrobium Theodosium, Saturnaliorum auctorem, arbitratur.[f] Quod auctor Macrobium familiarius alloqui videtur, *Theodosi optime*, id mirum videri nemini debet, siquidem Avianus ipse, cujus statum ignoramus, forte non inferior dignitate fuerit, atque etiamsi fuerit, hoc loco Theodosium, ut virum doctum et sibi familiarem spectat. Plane in Macrobium Grammaticum convenit, quod ille de suo Theodosio inserit: *Quis tecum de oratione, quis de poëmate loquatur? Quum in utroque litterarum genere et Atticos Græca eruditione superes, et Latinitate Romanos.* Non aliter se Ausonius gerit, quando ad Probum Præfectum Præt. scribit. *Probe vir optime.*

V. *Breve carmen ad Flavianum Murmecium V. C.* quo malogranata sibi mitti rogat. Hoc R. F. Avieni nomen diserte præfixum in codicibus gerit. In editione Veneta, (a. 1488) hoc poëmation initio præfigitur, eaque auctoritate certius vindicari Avieno, quam reliqua duo epigrammata, potest. Extat præterea in editione operum Avieni Madritensi, in Pithœi epigramm. vet. lib. IV. p. 186. edit. Paris. et p. 157. edit. Lugd. in Andr. Rivini collect. carm. de re hortensi, post Palladium de insitione, et Sept. Sereni fragmenta, denique in P. Burm. Anth. Lat. III, 58. Casp. Barthius Advers. L, 7, post hunc I. A. Fabricius et J. N. Funccius asserunt, falsum esse Petrum Crinitum, qui hoc carmine Oram maritimam Murmecio nuncupari affirmaverit. Sed ipsi hi docti viri falsi sunt, et perperam intellexerunt verba Criniti, qui quidem Probo dedicatum volumen de maritimis diserte affirmat, sed illi nomen Probi pro adjectivo habentes perperam traxerunt ad Murmecium, qui ante Probum nominatur. Verba ipsa Criniti legi possunt inter testimonia. Barthius præterea loco cit. falso affirmat, epigramma, quo mala Punica poscuntur ab amico, in vetustissima editione ab se inspecta præfigi iambis, quibus Oram maritimam describit Avienus. Nam ut ego, ipsa hac editione inspecta, certo affirmare possum, hoc epigramma ibi primo loco positum, et cæteris omnibus Avieni poëmatibus, quorum ultimum est Ora maritima, præmissum legitur.

VI. Carmen *Sirenum Allegoria* inscriptum. Præter Avieni editionem Madritensem, sub titulo *Festi Avieni* illud edidit Pithœus epigr. vett. lib. IV, p. 152, edit. Paris. et p. 127, Lugd. et Andr. Rivinus libro superius nominato; sed Jos. Scaliger in Catal. Virg. pag. 173, sub nomine Juliani, quod etiam margini Pithœi adscriptum est, et, monente Bur-

[e] Etiam hoc fortasse junior est *Lætus Avianus*, cujus epigramma in opus Martiani Capellæ ex veteri codice produxit Barthius *Advers. XVIII, cap. ult.* et ex eo Burm. *in Add. ad Tom I, Anthol. lat.* p. 738. Alium *Avianum* viri docti in antiquo cod. mspto fabularum Hygini invenerunt, qui testetur, se epitomen fabularum earum fecisse, quæ sub Hygini nomine extant. Vid. Barth. *Adv. VI*, 22. Th. Galeus in diss. *de scriptoribus mythologicis*, *p.* 40, et Th. Munkerus in diss. *de auctore Mythol. Hygini.*

[f] Quod inprimis probavit Paul. Colomesius *Opusc. cap.* 38. *p.* 90, ostendens, plurium nominum Macrobii præcipuum, quo plerumque ab antiquis Grammaticis appelletur, esse Theodosium. Accedit huic sententiæ Nic. Anton. *Bibl. Hisp. II*, 9, *p.* 160.

manno, qui idem Anthol. Lat. lib. I, ep. 169, edidit, in codice Petaviano extat. In Thuaneo legebatur DE SIRENIS EUF. id est Euforbii, sub cujus nomine alia in Catalectis epigrammata extant. In veteri Ms. Vossiano simpliciter inscribitur DE SIRENIS, ut et in codice antiquo chartaceo Biblioth. Ambrosianæ, quem contulit Heinsius. DE CANTU SIRENUM Aldus et ed. Ven. 1480, item Jod. Willichius inter Virgilii Maronis Epigrammata ethica, pag. 49. Mihi aptius videtur *de cantu Sirenum* hoc carmen inscribi, quam *Sirenum allegoria*, quoniam non allegorica interpretatio est fabulæ de Sirenibus, sed mera narratio fabulæ. Et si certa est inscriptio, quæ F. Avieno tribuit hoc carmen, putaverim equidem partem esse *Virgilii fabularum*, quas ab Avieno scriptas esse Servius memorat, ad explicandum locum Æn. V, 864, compositam. Etsi enim iambis eas scriptas fuisse Servius dicit, id de plurimis intelligendum videtur, non de omnibus: et variatione aliqua metrorum delectari in iis Avienum voluisse, credibile est.

VII. Carmen *ad Amicos de agro* iisdem libris editum est, quibus superius poëmatium ad Flavianum, excepta tantum edit. Veneta. Cætera de eo referam verbis Petri Burmanni Tom. I, Anthol. Lat. p. 496: "Christianismum sapere hoc Epigrammation notavit Cl. Canneg. in dissert. ad Avian. cap. 2, in fine, et ex codice Leidensis bibliothecæ, in quo Catoni inter alia tribuebatur, adfert in Rescript. Boxhorn. de Distich. Cat. cap. XXIV. Male in nonnullis Martialis editionibus refertur inter ejus epigrammata ad lib. IV, ep. 90; sed recte Scriverius rejecit inter spuria, cum titulo DE RUSTICATIONE. Vide illic ejus præfationem, ubi nec in optimo Palatino, aut aliis melioribus libris conspici, sed in veteri scheda inscribi AVIENO V. C. testatur." Apud Pithœum duo extremi versus desiderantur, qui tamen in Scriverii et aliis Martialis editionibus subjunguntur, et a Burmanno in codice Vossiano ab Heinsio collato, Wittiano, et duobus aliis Vossianis reperti sunt.

His brevibus carminibus IV, monumentum Festo Avieno a filio Placido positum, subjungendum putavi. Quum enim priore illius parte ipse loquatur Avienus, ut possit pro ipsius carmine haberi, atque nobis jam plures ejus versus hac in præfatione excitandi explicandique fuerint, referri sane ad carmina Avieni merebatur, atque extare alicubi integrum in nostra collectione debebat.

VIII. Ex libris Avieni deperditis memorandæ sunt *Virgilii fabulæ*, et *Livii Historiæ* iambis expressæ ab Avieno, ut proditServius ad Virg. Æn. X, 272 et 388. Fabricius in Bibl. Lat. solum Livium iambis scriptum agnoscit, et in loco Servii Æn. X, 388, verba *Virgilium* et spuria esse putat. Sed alterum locum Servii non consideraverat vir summus, ubi Virgilii fabulæ iambis scriptæ diserte memorantur. Metaphrases fuisse Livii et Virgilii, ut sunt Arati et Dionysii, plerique judicare eruditi videntur, sed falli eos facile concedet qui cogitet quam vastus labor hic futurus fuisset, si Virgilium et Livium totum, iambis reddere voluisset. Igitur fecisse mihi Avienus videtur, quod multi Grammatici solebant, qui themata Virgiliana seligebant, atque ex iis majore versuum numero expositis singularia carmina efficiebant.

IX. Nono loco scripta nonnulla hodie extantia memorabimus, quæ ad Avienum nostrum relata sunt. Crinitus Avienum quendam, poëtam Græcum, nominat, cujus epigrammata legantur. Eum autem videtur intelligere, qui in Anthologia Græca Αββιανος dicitur, quinque circiter epigrammatum auctor. Abbianum quidem Græce dictum esse pro Aviano vel Avieno, nemo abnuerit, qui et Abienum, Abeienum, Abianum

meminerit in Latinis inscriptionibus corrupte positum; neque Græca epigrammata male conveniunt Avieno nostro, quem novimus Proconsulem Græciæ diu inter Græcos versatum; sed tamen alia desunt argumenta, quibus Avienum epigrammatum Græcorum auctorem certius cognoscamus. Fuerunt etiam qui *Breviarium de victoriis ac provinciis populi Romani ad Valentinianum II, Aug.* jam sub Sexti Rufi, jam sub Rufi Festi nomine vulgatum, ad Avienum nostrum pertinere suspicati sint. Fabricius cum Nic. Antonio, [g] ætatem non convenire putat, quod, qui sub Valentiniani I, imperio senem se profiteatur, idem sub Theodosio, cum Macrobius scriberat, juvenis esse non potuerit. Nos qui supra Festum Avienum antiquiorem, quam hactenus existimatum est, pronuntiavimus, et Avienum Macrobii eo juniorem putamus, per ætatem Breviarii auctorem concedimus non sejunctum ab Festo Avieno esse, sed tamen eundem esse hanc maxime ob causam negamus, quod Festus Avienus plurimorum auctor carminum, nullo autem scripto prosaico clarus, perhibetur. Et Festum historicum rectius pro eo Festo habemus, quem a Valente Imp. ad regendam Proconsulari potestate Asiam promotum, sed multis prave factis insignem fuisse Amm. Marcellinus[h] cum aliis memorat. Vidit hoc H. Valesius, in annot. ad dictum locum Marcellini, eumque Christ. Cellarius in secunda Sexti Rufi editione Hal. 1698, secutus est. Præter ætatem juvat inprimis Valesii sententiam, quod in Msptis antiquissimis *Festi Dictatoris Breviarium* exaratum est, ut in notis ad Victoris Epitomen testatus est Andr. Schottus. Quod enim Marcellinus dicit Festum Magisterium memoriæ ante Proconsulatum gessisse, id non aliud officium est, quam Dictatoris, qui alias *dictare ad memoriam* et Græce ἀντιγραφεὺς dicitur.[i] Rufum Festum non ad Valentinianum, sed ad Valentem, qui Orientem regebat, scripsisse, idem Valesius monet. Post Breviarium Rufi Festi Fabricius *Sexti Rufi* opusculum *de regionibus Urbis Romæ* nominat, quod cum P. Victoris libello ejusdem argumenti Onufrius et alii ediderunt. Is scriptor etiamsi forte idem sit, ac Breviarii auctor, sicut et *libellum provinciarum Romanarum*, quem post Schonhovium Cellarius ad Festi Breviarium edidit, ei haud gravate adscribere velim, multo minus tamen, quam ille, cum Festo Avieno miscendus est.

X. Plane spurium et recentius in Hispania confictum, suppositumque Avieno, opus *de urbibus Hispaniæ mediterraneis* Nic. Antonius memorat,[k] et tria ejus fragmenta recitet, ab Hieronymo de Higuera, et Petro de Roxas, Mauræ Comite, in *Historia Toletana*, tum ab Alphonso Tellio Menesio in *Historia Orbis* producta, quæ partim hexametris versibus, partim iambis, de Carpetanorum nomine a carpentis et equis curulibus ducendo, tum de urbis Toleti origine ab Hercule repetenda, agunt, sed a Nic. Antonio pessimæ fraudis et ineptissimæ inscitiæ variis ex rationibus arguuntur, et Hieronymi Romani ab Higuera, Jesuitæ Toletani, et famosi falsarii, suspectis mercibus accensentur. Nos ex his atque aliis Hispanorum commentis supra memoratis, intelligimus, quanto molimine illi suum facere Avienum laboraverint, quæ Nic. Antonius multo facilius refutare, atque uno ictu profligare potuisset, si falsissimam

[g] *In Bibl. vet. Hisp. II*, 9, *p.* 161. [h] *XXIX*, 2, *pag.* 612.

[i] Qui editionem *Breviarii rerum gestarum populi Rom.* a Fabricio memoratam, curavit, quæ sub titulo *Sexti*, sive *Festi Rufi*, V. C. *Dictatoris Magistri militum* prodiit Brugis, ex offic. Hub. Goltzii, 1565, 8, is haud dubie Dictatoris titulum e mspto, quod diximus, petiit, simulque ad Marcellini locum, qui Magisterium Festo tribuit, respexit; sed quum, quale hoc esset, non intelligeret, mirum inde officium Dictatoris Magistri militum excudit, quod certe a Festi ætate alienissimum fuit.

[k] *Bibl. vet. Hisp. II, IX, p.* 162 *seq.*

opinionem de patria Avieni Hispania ipse non temere admisisse, aut melius de ea ex antiquo monumento Avieni edoctus fuisset.

Primus omnium Avieni opera typis vulganda prodidit Georgius Valla, curante Victore Pisano, Venetiis, an. 1488. Quam editionem in tribus Saxoniæ bibliothecis extare cognovi, et diligentissime excutiens suo loco destinavi accurate descriptam dare, unaque dubias super ea opinationes, quæ adhuc inter eruditos obtinuerunt, discutere aut componere. Textum primæ editionis admodum mendosum emaculare et corrigere aggressi sunt Triumviri ætatis suæ eruditissimi, atque una viventes Viennæ, Jo. Cuspinianus, Jo. Camers, et Joach. Vadianus, qui de poëta Geographo Avieno bene mereri studuerunt. Cuspinianus *Dionysii Situm orbis interprete Avieno* edidit Viennæ, an. 1508. Non multo post Cuspinianum nempe an. 1512, Joannes Camers Viennæ edidit *Dionysium de situ Orbis Prisciano interprete*, cum amplo commentario, in quo simul operam commodat Avieno, eumque permultis locis emendat, exemplari eodem usus, quod paullo ante Cuspinianus dederat. Hunc non modo in commentario ad vers. 887 memorat sæpe secum de quibusdam Avieni locis disseruisse, sed et in epilogo commentarii gratus prædicat, quod sibi Græci Dionysii venerandæ vetustatis copiam fecerit. Secutus est Vadianus, qui Viennæ Periegesin Avieni an. 1515 emendatiorem edidit.

Felix Vadiani opera apparet in distinctione versuum et sententiarum accurata, quæ prioribus in editionibus aut vitiosa, aut nulla erat, unde sensus poëtæ sæpe mirifice adjutus et illustratus est. Valde omnino Avieno fraudi fuit, quod Vadiani editio præ Pithœana, quæ jam insecuta est, negligi plane cœpit et oblivioni data est. Nam cum Pithœus, Vadiani editionem ignorans, Avieni Descriptionem orbis inter Epigrammata et Poëmatia vetera ederet, hic liber, ob collectionem tot aliorum carminum rariorum gratus in primis et utilis, et diversis annis ac locis, Parisiis, Lugduni, Genevæ ter repetitus et recusus, eruditorum manus et musæa occupavit, et Vadiani adeo exemplaria expulit, quamvis ille nihil omnino præstitit Avieno, textumque mendosissimum edidit. Editores Pithœum secuti, Trognæsius in duplici editione, Antverpiæ 1608, et Duaci 1632, Petrus Melian in Madritensi, 1634, Hudsonus denique Tomo IV Script. Geogr. Græc. min. omnes Pithœi textum amplexi sunt, antiquas Cuspiniani et Vadiani recensiones ignorârunt. Qui in Corpore poëtarum Lat. omnium Avieni poëmata repetierunt, Maittairius et Editor Pisaurensis, non aliam, quam Pithœi recensionem secuti sunt. Ipse Jo. Schraderus, qui recentissime Avieno recensendo curam Criticam, eamque singularem, adhibere aggressus est, quantum ex notis ejus manuscriptis intelligere potui, Venetam quidem editionem primam habuit et consuluit, non Viennenses antiquas. Quapropter summopere lætatus sum, quod mihi tam præclaræ editiones, perperam adhuc neglectæ, ad recensendum felicius Avienum, contigerint, quas multo emendatiores esse, et melioribus e fontibus fluxisse, quam Pithœanam sequaces, manifestum est.

Eorum scriptorum, qui seorsum diversisque in libris castigando et illustrando Avieno operam dederunt primus sine dubio est, quem supra nominavimus, Jo. Camers in commentario ad Prisciani Periegesin. Proximus huic est Cœlius Calcagninus, qui Avieni, quem perpetuo Ruffum vocat, plura loca obiter emendavit in Annotatiunculis ad Dionysium quæ e libro Cœlii excerpta Dionysio, ejusque interpreti Rhemnio, subjunxit Valentinus Curio in editione Basileensi, anni 1522, 8. Guil. Morellius in notis ad Dionysium, edit. Paris. 1559, subinde ad interpre-

tationem Avieni provocavit; isque exemplo Vadiani usus videtur, quod, quum librum Morellii ipse non viderim, e quadam annotatione Schraderi ad Descr. orb. v. 267, collegi. Bernardus Aldrete, Hispanus, in Antiquitatibus Hispanicis et Africanis, quæ Antverpiæ an. 1614 prodierunt, plura Avieni loca pro testimonio, vel illustrationis causa, adduxit. Casp. Barthius in Adversariis Descriptionem Orbis illustravit lib. XXIV, cap. 9, XXVIII, cap. 16, XLVI, 16, XLIX, 13. Oram maritimam lib. XXVIII, cap. 12, et 14. In Comment. ad Statium aliquoties, ut Tom. II, p. 443, 909, III, 986, 1326. In Ablegmin. lib. IV, cap. 6, 7, 9, 11, 13, 14. Oram maritimam: cap. 16, et 19, Descriptionem orbis. Utrumque opus Salmasius in Exercitt. Plin. ad Solin. multis locis, item Is. Vossius in Observ. ad Pomp. Melam. et ad Scylacis Caryand. Periplum, Nic. Heinsius in Adversar. Auctor non nominatus, sed quem Jos. Wassium esse Christoph. Saxius in Onomast. litter. P. I. p. 479, prodit, in Miscell. Observatt. Vol. I. Tom. II, p. 273 seqq. et Fr. Oudendorpius ibid. Vol. V, Tom. I, p. 64 seqq. et Tom. II, p. 165, seqq. Seorsum Oram maritimam emendârunt Mart. Opitius Var. lect cap. VII et XI. Lud. Nonius in Hispania aliquoties, Petrus de Marca, Mercæ Hispanicæ pluribus locis, denique Jo. Schraderus in libro Observationum. Taceo, quæ alii poëtarum nobiliores interpretes, ut Nic. Heinsius ad Ovidium, Brouckhusius ad Tibullum, Petr. Burmannus ad Anthol. Lat. de nonnullis Avieni locis subinde monuerunt.

XI. Epitome Iliados. Post Jo. Spondanum, qui hanc Epitomen cum Darete Phrygio inter Opera Homeri, repetita, sed, quantum equidem scio, non diversa editione, Basileæ an. 1583 et 1606 prodire jussit, nemo ad nostra tempora repertus est, qui eam ex antiquis exemplaribus reddere, magisque frequentare inter eruditos cuperet. Laurentius Valla inepte eum ipsi Virgilio antetulit; Barthius in Adversariis, commentariisque ad Statium, emendavit passim et exquisitis ornavit elogiis. Nostra demum ætate Batavorum eruditorum studium in hunc poëtam conversum est, qui editis observationum criticarum libris multos ejus locos corrigere, et suo nitori restituere annisi sunt.

Opus varie inscriptum in excusis et manu exaratis libris est. Antiquitus simpliciter *Homerus* videtur dictus. Sic enim Lutatius, scholiastes Statii, et quidam medii ævi scriptores citant, et sic in antiquioribus codicibus inscribitur. Alii tamen codices inscribunt *Homerus de bello Trojano*, vel *de destructione Trojæ*. Editiones quædam impressæ *Homeri Iliadum opus*, aut *Epitomen et Summam universæ Iliados Homeri* vocant, adduntque ineptum *Pindari Thebani*, tanquam auctoris, nomen, quod et codices quidam scripti servant.

Romanum hominem fuisse carminis Homerici auctorem, cum Casp. Barthio Advers. LIX, 15, et Petro Bondamio, Variar. lect. lib. II, c. 4, p. 139, haud temere colligo ex ejus versu 907, ubi, Æneam cum Achille congressum memorans, addit, nisi eum tum Neptunus servâsset, *Non claræ gentis* NOBIS *mansisset origo.* Idem vero et inde apparet, quod ubique lectionem et imitationem poëtarum Romanorum prodit, adeo quidem, ut Homerum, quem exscribit, vix tantum respicere, quantum Virgilium et Ovidium, videatur. Nobilem etiam Romanum et beatum hominem fuisse, mihi persuadere videor ex epigrammate antiquo, quod in Burmanni Anthol. lat. III, 62 occurrit, *de navigatione: O litus vita mihi dulcius! &c.* Nempe *Iliadum* hic scribendum esse pro *Iliadas*, quod in vulgatis est, cum Pithœo existimo, nisi *Iliade* mavis, quod Fr. Christius suasit in Excursu ad Villaticum p. 270. Et in villæ suæ amœnitate

contemplanda hoc potissimum recordatur auctor, se quondam in eo rure Iliadas, h. e. Trojanos armatos in aciem produxisse, et ad bellum sollicitâsse, hoc est, Iliada perscripsisse. Juvat hanc interpretationem, quod in fine epigrammatis ad alterum opus Homericum, Odysseam, alludit: *Naviget, et fluctus, &c.* Hoc epigramma sic scribit auctor, ut quasi occupatus in Odyssea Homeri convertenda videatur, atque inde villam suam quasi Ithacam Ulyssis, in qua Penelope degat, sibi proponit, illic in mari Ulyssem cum fluctibus luctantem. Inde fit, ut maris pericula cum amœno litore comparet per plures versus, qui in ipso epigrammate legendi. Adsunt vero et alia in eo indicia, quæ significent, non aliam ab auctore Iliada, quam eam, de qua nunc agimus, respici. Animadvertamus in fine latinæ Iliados ab auctore totum peracti laboris cursum phrasibus e re nautica sumtis, quasi navigationis absolutæ, exprimi: *Sed jam siste gradum, &c.* Enimvero haud temere factum arbitror, ut auctor tot imaginibus a navigatione petitis uteretur, et *carinam, remos, &c.* nominaret; nisi a loco et tempore in quibus tum versabatur auctor, occasionem habuit de navigatione cogitandi. Hoc vero satis declaratur adducto epigrammate. Villam suam, auctor ait, mari proximam ex una parte omnes ruris delicias, ex altera stationem navium habere, unde assidue naves soleat prospicere. Inter hos autem prospectus ait, se Iliada scripsisse. Atque igitur tuto hinc colligere videmur, parvam Iliadem, quam auctor navigationi comparat, eam ipsam esse, quæ ibi in villa perscripta esse dicatur, atque adeo epigrammatis de navigatione et Epitomes Homericæ eundem auctorem esse.

Quod parvam Iliadem in villa maritima scriptam esse perhibet epigramma, idem nos manu ducere ad ipsum auctorem ejus noscendum potest, siquidem poëtam multa scribere carmina, et scribere in villa solitum inveniamus. Invenimus autem *Rufum Festum Avienum,* cujus epig. *ad amicos de agro suo* extat in Anth. Lat. Burm. III, 59: *Rure morans quid agam, &c.* Multa Avienum carmina scripsisse, ipse testatur in monumento, quod Burmannus in Anth. Lat. I, 79, e Fabretto, Sponio et Almelovenio traduxit: *Festus Musoni suboles prolesque Avieni, &c.* In quo interpretando assentior Sponio in Miscell. erud. antiq. Sect. II, p. 99, qui verba *suboles prolesque* ita explicat, ut subolem Musonî, sive ex ejus posteris se descendere, et *prolem Avieni,* id est filium fuisse dicat Rufus Festus, tum Avienum illum hic indicari putat, cujus Phænomena, aliaque hodie supersunt, licet ab eo dissentiat Cannegieterus in dissert. Aviani fabulis subjecta c. 2. Nam voces illas *suboles prolesque* idem Avienus usurpat in Arateis Phænom. 370: *Spartanam geminos subolem, prolemque Tonantis.* Quodsi vero unus Avienus diserte *multa carmina* scripsisse, non possumus diversa, quæ sub Avieni nomine extant, carmina diversis Avienis tribuere, licet plures Avienos antiquitus memorari non negem. Certe Arateorum scriptor idem de se, quod Rufus Festus in monumento, prædicat, multitudinem jactans carminum suorum, v. 71: *O per multa operum mea semper cura Camenæ.*[1] Jam varia Avieni carmina, quæ partim extant, partim deperdita ei ab antiquis tribuuntur, omnia ejus generis esse reperiemus, ut Epitome Iliados his similis videri, et nulli potius, quam Avieno, adscribi possit. Habemus duorum poëmatum Græcorum metaphrasin Latinam hexametri carminis genere ab

[1] Hugo Grotius ad hunc versum: *Multa operum:* hoc est multa opera, πολὺ τῶν ἔργων, ut supra *rerum fluitantia* pro *res fluitantes:* et alibi centies.

Avieno confectam, et neminem esse arbitror, qui non uni Avieno utramque deberi asserat.[m] In utroque carmine docti viri observârunt, Avienum non pauca Arato intacta inseruisse, nonnulla etiam Dionysio addidisse, ut præter eum plures auctores secutus videatur. Quod docuerunt Fabric. Bibl. Lat. III, XI, et H. Canneg. Dissert. ad Avian. 3. Eadem ratio est Iliados Latinæ. Versio est hexametris versibus expressa, sed ita ut in multis Homerum deserat, alia de suo addat, alia e poëtarum Romanorum locis exornet. Qui igitur duo poëtas Græcos Romano habitu induit, nec tam convertit, quam interpolavit, hic primarium Græcorum poëtam Homerum similiter tractare omiserit? hic Iliados Latinæ, cujus eadem componendi ratio ac Arati Dionysiique Latini est, non auctor habeatur? Dices compendium magis ex Iliade quam translationem esse, eoque ab Arati et Dionysii metaphrasi differre. At palam est, noluisse auctorem tam vasto operi parem versionem aptare, sed modicum carmen exhibere voluisse, quod ipsum Avienus aliis majoribus libris in summam redactis probavit. Servius (Æn. X, 272, 368) testatur Avienum Virgilium et Livium iambis scripsisse. Sed quis credat, totum opus Livianum ab Avieno redditum. Et Virgilium totum in iambos convertere, miserrimus versificatoris labor erat, nisi ita vertebat, ut aliquam ingenii doctrinæque partem afferret. Contraxit igitur vasta opera, ut posset ipse de suo exornare; cujus adjectionis exemplum in Livio contracto factæ Servius memorat. Virgilius in summam contractus mire ad opinionem confirmandam facit, eundem auctorem Iliados esse; qui toto carmine ita se familiarem Virgilio præbet, ut sæpissime Virgilianis phrasibus utatur. Facilior ratio Avieni auctoris approbandi videri potest, quæ e comparatione stili, in Arati Dionysiique metaphrasibus, et in Latina Iliade observandi petatur. Sed eam comparationem difficillime institui, nemo miretur. In Arateis æque ac in Descriptione orbis terræ singulare argumentum, cum nullo alio poëta commune, regnat. Nam illic recensio astrorum, hic mera enarratio gentium totum poëma implet. In Iliade, vulgatior materia est, et perpetua oratio, ab isto Astronomico et Geographico poëmate, quæ singularum partium recensione constant, diversa. In istis modicum carmen vertendum erat; in Iliade vastum opus in brevius contrahendum. In istis scribendis fere nullius poëtæ imitatio locum habebat, in hoc plures sibi proponere imitandos poterat. Nihil itaque mirum, si neque similitudo stili reperiunda est, neque ex comparatione ejus auctor facile colligendus. Si quis tamen locos quosdam in singulis sua natura comparabiles velit, fortasse non levem dictionum et sententiarum similitudinem reperiet. Epilogus in fine Periegeseos et Iliados legitur, cujus utrinque persimilis est sententia. Auctor Iliadis sic finit: *Sed jam siste gradum, finemque impone labori, Calliope, ades inclita Pallas, tuque fave cursu vatis jam, Phœbe, peracto.* Dionysii interpres sic: *At tu, Phœbe pater, vos clari turba, Camenæ, Nominis Aonio famam inspirate labori.* Latinitas in Iliade talis est, ut auctori ejus vix alia ætas, quam Avieni, possit assignari. Ætas quidem Avieni ejus, qui plura carmina scripsit, non certa est, si quidem plures ejus nominis memorantur, et, quum plerique eum esse dicant, quem Macrobius adolescentem induxerit, adeoque Theodosii Junioris et sequentium Imperatorum ævo floruisse affirment; alii eo antiquiorem arbitrantur. In quibus est H. Cannegieterus, qui in dissert. Aviani fabulis subjecta, c. 2, observat, a Macrobio Avienum et Servium ita confabulantes induci, ut Avieno quasi discipuli, Servio præ-

[m] Gyrald. Dial. IV, p. 257. Voss. de Hist. Lat. II, 9.

ceptoris partes tribuantur, Servium autem, qui in suis ad Virgilium commentariis Avienum scriptis libris clarum adducat, hoc ipso declarare, eum se priorem et antiquiorem fuisse. Equidem argumentum illud e Servii commentariis ductum non firmum esse existimo, si quidem statuere velimus, Servium diu post Macrobium et disputationes illas Romæ cum Avieno adolescente habitas scripsisse, aut forte Servii commentariis junioris alicujus Grammatici, qui Avienum laudaverit, scriptiones adsutas esse; sed tamen nolo prorsus Cannegieteri sententiæ adversari, atque illud concedam libens, Avienum carminum auctorem antiquiorem Macrobiano esse, et saltem Theodosiano ævo claruisse. Festus quidam sub Valente Consularis Syriæ et Proconsul Africæ in Cod. Theodosiano, et ab Ammiano Marcell. Libanioque memoratur, quem eundem esse Festum Avienum, qui in marmore supra laudato *gemino Proconsulis honore auctus* et carminum multorum auctor dicitur, non iniquum est judicare. Atque hæc Festi illius ætas omnino talis est, quæ auctori Latinæ Iliadis conveniat. Lutatius, scholiastes Statii, qui primus eum auctorem citat ad Theb. VI, 120, sexto sæculo vixisse videtur, quod Sedulii et Boëthii testimoniis utitur. Sed auctor Iliados purior est, quam ut Lutatio propior existimari possit; et si cadentis latinitatis indicia habet, minime tamen deterior Festo Avieno est, neque talibus vitiis inquinatus, qualia in Maximiano Gallo aut Cresconio Corippo observamus. Ipsum Iliados in parvum contrahendæ consilium ætatem, quam ei assignavimus, prodere videtur. Qua in barbariem inclinante eruditionem Romanorum jam fugientem sustinere et sistere pauci viri, majoribus doctrinæ monumentis, quæ ignavis ingeniis dudum molesta erant, in epitomen redigendis, conabantur: qua Eutropius, Aur. Victor, Sex. Rufus breviaria Hist. Romanæ, Vegetius epitomen rei militaris, M. Victorinus, Sulp. Victor, Jul. Severianus, alii, præcepta artis rhetoricæ e majoribus libris collecta; alii denique aliarum rerum compendia scribebant.[n] Hanc ætatem a Constantino M. ad Theodosiana tempora extendi dicimus, qua igitur confectam Epitomen Homeri collocamus. Ne ad inferiora tempora eam detrudamus, hoc prohibere videtur, quod auctor v. 907 generis Cæsarum ab Ænea deducti meminit, quod eum non facturum fuisse arbitramur, si eo tempore scripsisset, quo Cæsarum successores cum ipso imperio exspiraverant.

Gentilium sacris addictum fuisse auctorem Iliados, ex ejus epilogo, ubi Calliopen, Palladem, Phœbum alloquitur, apparet, et F. Avienum pariter fuisse paganum, monumentum, quod eum Deæ Nortiæ religiosum prodit, declarat. Hic vero Cannegieterus l. c. paullum turbat rationes nostras, et Avienum, a Servio citatum, quem nos eundem cum auctore Iliados existimamus, Christianum fuisse adeoque diversum ab isto statuit. Opinionem suam confirmat ex verbis, quæ ex libro Avieni de Virgilii fabulis Servius adscripsit in commentariis ad Æn. X, 272, ubi de cometarum genere, qui blandi esse dicuntur, et res lætas significare: *Hic*, inquit, *dicitur apparuisse eo tempore, quo est Augustus sortitus imperium, tunc denique gaudia omnibus gentibus futura sunt nuntiata.* Hæc extrema ad verbum reddita esse ait ex Angeli dictis, (Luc. II, 10:) Εὐαγγελίζομαι ὑμῖν Χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔϛαι παντὶ τῷ λαῷ. Sed ex verbis ad dictum aliquod sacrorum librorum alludentibus nemo suspicionem Christianismi ducet, qui temporis illius rationem nôrit. Christianorum religione dominante libri eorum sacri ita noti omnibus erant, ut docti viri, cætera

[n] De his agit Salmasius in præfat. ad L. Ampelium, qui ipse ex hoc genere scriptorum est.

adversarii Christianorum, res et dicta et historias ex libris eorum tenerent, et subinde laudarent etiam. Chalcidium in comment. in Timæum Platonis (p. 219 edit. Meurs.) novimus ejusdem stellæ, de qua Avienus locutus videtur, Christum natum portendentis, exortum ex historia Evangelica referre; neque tamen de ea sic loquitur, ut inde Christianum fuisse colligere possimus. Avienus Macrobii (Saturn. II, 4.) pueros ab Herode occisos refert, nec tamen propterea pro Christiano habetur. Ipse Avienus, Phænomenorum Arati interpres, v. 32 seq. verba adhibet de sole et luna, quæ Grotius non absurde putat ex Mose hausta: *Cujus et extremum tellus opus, &c.* Etsi Cannegieterus ineptum eum esse pronuntiat, qui inde Avienum Christianorum sacris addictum fuisse arbitretur, præsertim cum multa alia ab iis abhorreant, ego tamen graviorem rationem non video, cur ipse Avienum Servii Christianum esse maluerit, quod verba ex Evangelico libro mutuâsse visus est.

Hactenus adductis rationibus carmen Homericum Festo Avieno asserendum duxi, non quod hunc unice verum et certum auctorem putarem, sed quod neminem alium ex notis certiorem. Abunde constat, auctorem nomen suum poëmati non inscripsisse, idque antiquitus non alio sub nomine, quam ipsius Homeri, cognitum et a librariis exscriptum esse. Quemadmodum etiam cum Arati Phænomenis factum est, quod subinde solo Arati nomine allegatur, etiamsi non Græcus poëta, sed latina translatio intelligatur.

De *Pindari Thebani* nomine, ei carmini falso imposito, difficile et ambiguum judicium est. Potest enim inepti hominis inventum esse, neque aliter quam ridendum: potest etiam eruditior subesse ratio, et ab homine non indocto per errorem profecta. Quam rem felicius dijudicare possemus, si de auctore et tempore, quo primum id nomen usurpatum, aut de codicibus, in quibus repertum est, satis constaret. Vossius tradit in codice anno 1390 scripto, qui Patavii est, Pindarum Thebanum inscribi; sed sæculi XIII Eberhardus Bethuniensis Pindari nomen ignórat, solum Homerum nominat, sicut alii codices antiquiores. Igitur sæculo XIV id inventum videtur. Qua ætate, pro summa hominum barbarie, haud raro factum est, ut libris, quorum auctor ignotus esset, celeberrimi cujusque scriptoris nomen imponeretur; adeo, si carmini latino Pindari, Græci poëtæ, nomen impositum est, hoc magis mirum videri debet, quam quod Hippocrati epistola latina attributa est ad Mæcenatem scripta. Sed fieri potuit, ut nomen Pindari ab homine non indocto induceretur, si forte existimabat, Iliadem parvam Græce a Grammatico aliquo confectam, post a Romano latine conversam esse. Hanc opinionem videtur posse quodammodo ex inscriptione ejus, quæ in codicibus et editionibus aliquot antiquis legitur, colligi, ubi *Homeri Iliadum opus per Pindarum Thebanum* scil. compositum, dicitur *e Græco in Latinum traductum.* Pindarus quidam, Alexandrinus Grammat. apud Fabric. Bibl. Gr. Vol. I, p. 551, et Villoison. Anecd. Gr. Tom. II, p. 187, in scholiis ineditis ad Dionys. Thracem laudatur, qui teste Suida Ptolemæus cognomento Pindarion dictus est, et varia ad Homerum pertinentia scripsit, ut Exemplorum Homericorum libros III, de charactere Homerico, de dictione, de Utide Homeri. Ad hæc Ælianus Var. Hist. IX, 15, narrat, Homerum Cypria carmina filiæ suæ dotis loco dedisse, ejusque rei testem esse Pindarum, quo nomine nescio utrum Grammaticus ille Alexandrinus, an poëta Thebanus intelligendus sit. Cypria carmina ad bellum Trojanum pertinebant, et anteriora Iliadis Homericæ complectebantur, Cypria dicta propterea, quod Venus Helenam promittens Paridi, causa extiterat belli

Trojani. Vid. Perizonius ad Æliani l. c. et Cel. Heynius Excursu I ad Æn. II, pag. 229. Hæc talia de Pindaro Grammatico, res Homericas exponente, memorata legisse potuit homo quidam serioris ævi, et propterea Epitomen Iliados ab eo perscriptam arbitrari. Thebanum appellabat alius, qui Grammaticum Alexandrinam cum notiore poëta Thebano permutabat. Succurrit et alia opinatio, auctorem Iliados fortasse *Pandarum* inscriptum esse, qui belli Trojani principium et incentivum fuit, et bis terve in ipso carmine nominatur. Hoc nomen carmini aptissime præponi ad exprimendum ejus argumentum putabat sciolus quidam, qui ea re alios scriptores volebat imitari, quos sciebat libris suis noti alicujus Trojani vel Græci, qui bello interfuerat, nomen inscripsisse. Noti sunt libri de excidio Trojæ sub Dictyos Cretensis et Daretis Phrygii nomine scripti. Et alii similes scriptores de bello Trojano egisse memorantur, ut Nestor, poëta sub Severo, quem Iliada scripsisse testatur Suidas, et Thessandrus, qui citatur a Servio ad Æn. II, 211. Thessandrus inter Græcos ex equo Trojano descendentes memoratur a Virg. Æn. II, 261. Medio ævo hic usus fuit, ut carminibus bellum Trojanum exponentibus ducis Trojani nomen præfigeretur. Josephi Iscani de eo argumento libros Dareti Phrygio inscribere voluerunt, et Albertus Stadensis historiæ belli Trojani carmine Elegiaco scriptæ, quam adhuc ineditam orbi erudito notam fecit I. F. Heusingerus,[o] titulum *Troili* fecit, qui unus ducum Trojanorum fuit. His exemplis verisimile est, obscurum aliquem hominem sequioris ævi, qui Epitomen Iliadis latinam nullo auctoris nomine insignitam haberet, *Pindari de bello Trojano* titulum, adscripsisse, quod nomen cum notiore Pindari a librariis commutatum est. Hoc ipsum a librario factum, qui Iliadis latinæ codicem Guelferbytanum secundum scripsit, duobus locis deprehendi, ubi *Pandari* nomini alterum *Pindari* pro var. lect. appositum est. Vide v. 436, et 449.

Ex ipsa Iliados consideratione suspicor, auctorem ejus non ipsum Homeri Græcum opus ante oculos habuisse, sed antiquiorem ejus traductionem latinam, interpolatam sententiis aliorum poëtarum, et maxime ad Virgilii sensum accommodatis. Constat innumeros fere poëtas belli Trojani scriptores præter Homerum inter Græcos extitisse, qui partim Iliadem imitarentur, partim hanc antecedentia et consequentia singularibus carminibus exponerent, in quibus maxime eminent Cypria carmina, et parva Ilias dicta. De quorum generibus et ætatibus egit Heynius V. C. Excursu I ad Æn. II. Inter Romanos qui antiquitus hanc operam susceperunt, Græcos secuti non aliud, quam Iliadem Homeri, aut cætera carmina Græcorum verterunt latine; sed postquam Virgilius multa ab Homero non dicta in suum epos transtulerat, Virgilii auctoritas tantum valuit, ut ii etiam qui Iliadem converterent, Homerum fabulis sententiisque Virgilianis exornare vellent. Ex eo genere versionem Iliados poëticam, recentiore ætate confectam, et ab antiquioribus diversam extitisse, fere necesse est, ut mihi persuadeam. Hoc e Periochis Iliados Homeri, Ausonio adscriptis, colligo, quæ non solum e latina aliqua Homeri versione, ut versus latini singulis præpositi, et partim a Virgilio mutuati, demonstrant, excerptæ videntur, sed et singularia quædam continent, ab Homero non dicta, et cum nostra Homeri epitome convenientia. Quo pertinet quod ad lib. XXII ait, Hectoris corpus ab Achille ter circum mœnia Trojana raptatum, quod Homerus ignorat, Epitome latina e Virgilio (Æn. I, 483) aptavit sibi: et ad libr. XXIV mandata precesque ad Achillem de corpore Hectoris restituendo delatas refert, quæ apud

[o] Ad fragmenta Cornelii Nep. Fl. Mallio Theodoro de metris adjuncta, pag. 113 seqq.

Homerum ipsum non leguntur, sed in Epitome latina extant. Occurrunt etiam in iis, quæ discrepare ab Homero æque ac epitome Latina videntur. In Periocha libri VII Hector, cum Ajace singulare prælium conserens, dicitur *lapide ictus in suorum se recepisse multitudinem*, quod ab Homero, saltem hoc libro, non refertur, et nisi ex Iliade Latina, majore et interpolata, translatum est, certe ex Epitomes eo loco, quo de pugna ista singulari agitur, colligi non potuit. Et libro ultimo Jupiter dicitur Thetidi in mandatis ad Achillem dedisse, *ut fata hominum in exanimo hoste vereatur;* qualem sententiam Homerus nusquam adhibuit, Epitomes auctor usurpavit quidem, at non in mandatis Thetidis, sed in precibus Priami, ad Achillem referendis. Quod si Periochæ Ausonii extractæ ex Epitome Latina esse non possunt, extiterit sane necesse est amplior Ilias, Latine versa, et Virgilio conformata, e qua et periochas istas, et Epitomen, de qua agimus, auctor suus confecerit.

II. WERNSDORF. DE EDITIONIBUS OPERUM AVIENI,

PRÆSERTIM GEOGRAPHICORUM.

I. Prima omnium editio quodam consensu litteratorum perhibetur Veneta, 1488, quæ omnia Avieni opuscula, astronomica et geographica, præmisso carmine ad Flavianum Myrmecium de malis Punicis, continet, adjunctis Arati Phænomenis, per Germanicum et per Ciceronem latine conversis, et Q. Sereni Samonici libello de medicina.

Christ. Daumius de causis am. L. L. rad. p. 129, et ad Paul. Petroc. p. 348, hanc editionem esse Georgii Vallæ, per *Victorem Pisanum* anno 1488 procuratam, dicit: Fabricius et alii aliam ejusdem anni Venetiis factam memorant per *Antonium de Strata Cremonensem:* Editor Collectionis Pisaur. poëm. et carm. Lat. Tomo IV, proleg. p. XXXI, has quasi duas editiones distinguit ita, ut Metaphrasin Arati, cum Geographicis Avieni, apud Antonium de Strata, Metaphrasin Dionysii per Victorem Pisanum prodiisse dicat; et Nic. Antonius in Bibl. vet. Hisp. lib. II. cap. 9, pag. 161, affirmat se vidisse editam eodem anno Venetiis a *Thoma de Blavis de Alexandria.* Ad conciliandam hanc sententiarum diversitatem Davides Clement (*Bibliothèque curieuse historique et critique, Tome I, p.* 286.) suspicatur, duas partes Veneti exempli, plura poëmata complexi, diversos habuisse impressores, et unam apud Thomam de Blavis, alteram apud Antonium de Strata excusam esse. Nos hanc controversiam dirimere studuimus, inspectis atque collatis tribus ejus editionis exemplaribus, quæ publicæ nobis bibliothecæ obtulerunt.(p) Ex his cognovimus, Geor-

p Unum ejus exemplum, indulgentia Amplissimi Senatus civitatis Lipsiensis, ex ejus bibliotheca accepi, præbente C. A. Thiemio A. M. scholæ Thomanæ Conrectore bene merito, quod tamen altera parte destitutum sola Avieni carmina repræsentabat. Alterum integrum bibliothecæ Zwickaviensis, benevole suppeditavit mihi Jo. Gottlob Clausius, V. C. regendo Lyceo ejus urbis præfectus, idque ipsum exemplum est, quo olim usus fuit Christ. Daumius. Tertium in bibliotheca Ecclesiæ Capitularis Magdeburgensis extat, cujus luculentam accuratamque descriptionem mecum officiosissime communicavit Rev. J. F. A. Kinderlingius, Pastor ecclesiæ Calbensis meritiss. quam per omnia convenire cum altero exemplo vidi. Codex ille forma ea, quam quartam dicimus, impressus est, foliis octuplicatis, quæ in infima pagina litteris notantur; et paginæ, quamvis ipsæ nullis numeris notatæ, numerantur 244, quarum 238. impressæ sunt, quia nonnullæ in principio et in medio codicis vacuæ litteris sunt.

gium Vallam esse auctorem editionis, eumque manuscriptos eorum carminum libellos, quos apud se habebat, concessisse typographo imprimendos; Victorem Pisanum, ejus discipulum, qui præfatus est,[q] impressionis atque editionis curam gessisse; typographum et redemtorem libri fuisse Antonium de Strata.[r] Hoc amplius docebimus ordine et serie rerum, quæ eo volumine continentur, memoranda. Post primum folium nullo titulo notatum sequitur præfatio hac epigraphe: *Victor Pisanus magnifico ac singularis prudentiæ viro, Paulo Pisano, Senatori Veneto S. P. D.*

Agit Victor hac in præfatione de antiquissimo auctore Arato, et de illis, qui hoc opus in Latinum converterunt, denique summam operis Arati indicat. Præfationi subjiciuntur hæc verba: *Hic codex Avienii continet epigramma ejusdem, Arati phænomena, geographiam carmine heroico, et oras maritimas trimetro iambico: Germanici quoque et Marci tulii arati fragmenta: et Sereni versus de variis curandis morbis.*

Opus ipsum incipit pag. seq. 7. sive fol. a IIII cum epigrammate Avieni, quod inscribitur: *Rufus Festus Avienus V. C. Flaviano Myrmecio V. C. suo salutem.* Subjicitur statim eadem pagina: *Rufi Festi avienii V. C. arati phænomenon liber incipit.* Atque hoc in libro Phænomenon Arati Prognostica nulla inscriptione distinguuntur. Pag. 58 fere media legitur: *Rufi Festi Aratus explicit. Incipit ejusdem orbis terræ fœlix.* Et pag. 95: *Rufi Festi Descriptio Orbis terræ explicit. Incipit Oræ maritimæ liber primus felix.* Hoc finito pag. 113 et ultima subjicitur: *Rufi Festi Avieni Opera finiunt.* Hinc paginis tribus charta pura relicta est, et continuatis litterarum notis, chartarum ordinem indicantibus, cum littera h incipit pars altera voluminis p. 117, hac inscriptione: *Fragmentum arati phænomenon per germanicum in latinum conversi cum commento nuper in Sicilia repertum.* Pag. 196: incipit *M. Tullii Ciceronis fragmentum Arati Phænonon*—ad 208. Pag. 209: *incipit Q. Sereni Medicinæ liber,* et finit p. 239, in qua subscriptum legitur: *Hoc opus impressum Venetiis arte et ingenio Antonii de strata Cremonensis. Anno salutis* MCCCCLXXXVIII, *octavo Cal. Novembres.* In aversa ejus folii ultimi pagina adhuc legitur *Victoris Pisani* (pro quo vitiose positum est *Victor Pisanus ad*) *ad Paulum Pisanum in postremo opere commonitio,* qua breviter rationem exponit, cur impressorum artificem hortatus sit, ut Serenum Arato, medicum astronomo conjungeret.

In hac igitur partium omnium voluminis ordinatione, quam memoravi, conveniunt inter se tria exemplaria, quarum notitiam habui. Unus idemque impressor in fine totius voluminis nominatur Antonius de Strata, neque in prioris partis fine, ut Clementius conjiciebat, notatus reperitur Thomas de Blavis. Quando vero Nic. Antonius aliam ejusdem anni eo impressore evulgatam editionem, a seque visam in Vaticana bibliotheca affirmat, equidem libens concesserim, fieri potuisse, ut Thomas de Blavis factam ab Antonio de Strata editionem Venetiis eodem anno repeteret, quod exemplaria prius edita scriptorum adhuc incognitorum, et valde desideratorum, non sufficere multitudini emtorum viderentur. Sed tamen et facile suspicari potui, cum Avienum a Thoma de Blavis impressum nemo adhuc cognoverit, forte errore quodam deceptum esse Antonium,

q Hunc Victorem Pisanum, Patritium Venetum, lego etiam commentarium in Ciceronis Oratorem edidisse Paris. ex officina Rob. Stephani, 1533, 4. Ubi in præfatione ad Antonium Piciamanum, Venetum patritium, scribit, se hunc commentarium ex ore Georgii Vallæ, præceptoris sui, excepisse. Maittaire Ann. Typogr. T. II, p. 789.

r Qui etiam Opera Georgii Vallæ eodem anno Venetiis edidisse dicitur in Fabricii Bibl. Lat. med. et inf. æt.

qui scriptorem alium, a Thoma de Blavis anno 1488 Venetiis impressum, forte uno in codice cum Avieno conjunctum repererat, ejusque impressorum, in subscripto indice nominatum, ad priora Avieni, eique adjuncta opuscula pertinere reputabat. Suspicionem meam juvabat, quod Nic. Antonius memorat, in editione Thomæ de Blavis præcedere quidem epistolam Victoris Pisani, quæ in altera Antonii de Strata est, sed cum Arateis Germanici et Ciceronis, et Sereni Samonici opere medico, una adjunctum Avieno esse Hygini astronomicon, quod in exemplaribus Antonii de Strata non est. Enimvero sciebam Hygini astronomicon eodem anno 1488 Venetiis prodiisse, idque exemplum cognoveram Virum Clariss. mihique peramicum, I. N. Niclasium, Lycei Luneburgensis Rectorem, possidere. Qui cum illud rogatus mecum communicâsset, intellexi plane ita esse, uti pridem conjeceram. Vide eum librum Hygini eadem forma et ratione, qua Avieni et adjuncta opera, excusum esse, simile chartarum genus, octonis foliis, similes litteras et notas paginarum habere; folium primum litteris vacuum et nullo signatum titulo esse, ut in Avieni opusculis pariter, et in Germanici Arateis ei adjunctis factum est. Denique post finem libri addito carmine elegiaco Jacobi Sentini Ricinensis, quo astrorum cognitio, ut necessaria ad poëtas intelligendos, commendatur, videbam hæc verba subjici: *Anno salutifere incarnationis Millesimo quadringentesimo octogesimo octavo mensis Junii die septima Impressum est præsens opusculum per Thomam de Blavis de Alexandria, Venetiis.* Sic etiam notatum reperi exemplar, quod est in Biblioth. Ducali Guelferb. Videntur omnino duo editores, hic Jacobus Sentinus Hygini, et Victor Pisanus Avieni, alter alterius æmulatione incensi, pro excitando astrorum scientiæ studio, duo illos auctores ex antiquis Latinos una edere, et pari ratione et forma adornare voluisse, ut commode conjungi atque compingi, tanquam unius argumenti scriptores, pariterque adhiberi alter alterius ad usum et interpretationem possent. Quod et sæpius factum esse, ambobus libris unum in codicem compactis, dubitari non potest: et sic compactos non solum ipse reperi in codice, qui est in bibliotheca Magdeburgensi, sed extare etiam Lugduni Bat. legi in catalogo bibliothecæ L. B. p. 174. Talem igitur codicem Nic. Antonius in bibliotheca Vaticana vidit. Qui quod nomen Antonii de Strata ad finem Sereni Samonici subscriptum non observârat, videbatque eadem ratione, nempe uno folio puro interjecto, Hyginum Germanico et Sereno adhærere, ut Germanicus Avieno, putabat Thomam de Blavis, sub finem Hygini nominatum, eundem impressorem esse præcedentium Avieni et Germanici libellorum. Et fortasse utrumque libellum fugitivo perlustrans oculo, Germanici Phænomena et Hygini Astronomicum pro uno eodemque libello habuit, quod in utroque similes asterismorum et cœlestium imaginum figuræ, ligneis formis impressæ, conspiciunter, et facile permutari possunt. His observatis pro certo habendum puto, unam Avieni et adjunctorum librorum editionem Venetam Antonio de Strata impressori deberi, nullam Thomæ de Blavis, qui solum Hyginum impressit.

Postquam hæc ex inspectis collatisque tribus exemplis editionis Venetæ constitueram, et in chartas retuleram meas, contigit mihi quarti adeo exempli ejusdem, quod in bibliotheca Florentina est, descriptionem ex Italia missam videre. Nam dum amicis extraneis consilium meum edendi Avieni, et desiderium primæ editionis, aut manuscripti exempli videndi, aperio, inter alios rogatus a me Vir Cl. Adamus Barichevichius, humaniorum litterarum in Academia Regia Zagrabiensi Professor, a Summo

Viro, Angelo Fabronio, Academiæ Pisanæ Curatore, meo nomine impetravit, ut exempli Veneti, in bibliotheca Florentina reperiundi, collationem sua manu accurate factam, humanissime ad me perferendam curaret. Hoc insigni Viri Eximii officio, id demum adeptus sum, ut rebus singulis, quas Ille in Italico exemplari, atque ego in Germanicis pluribus observâssem, egregie convenientibus, ipse in sententia, quam de prima ista editione Avieni tuleram, plane confirmarer.

Memorant editionem Venetam Antonii de Strata, præter Fabricium, Mich. Maittaire Annal. typogr. Tom. I. p. 495. Catalogus Biblioth. Menarsienæ, p. 348. Bibliothecæ Lugduno-Batavæ, p. 174. David. Clement Bibliothèque curieuse, Tom. I. p. 286.

Vitiosum admodum hoc exemplum esse, unusquisque per se intelliget. Sed in vitiis ejus hoc eminet, quod in Descriptione orb. terr. duæ paginæ, nempe aversa folii f. et adversa folii f. II. transpositæ reperiuntur, ita ut post versum 1047, omissis versibus 38 intermediis, pergatur cum versu 1086, atque isti omissi ponantur pagina sequente. Hoc vitium respexit Cuspinianus, cum in epistola editioni suæ præmissa ait, Avieni *opus de situ orbis jam pluribus annis non lacerum modo ac depravatum, sed integris quoque chartis inversum haberi.*

II. *De orbis terræ partibus* liber Avieni olim prodiit Venetiis, 1502, in fol. Sic refert Antonius Bibl. vet. Hisp. lib. II, cap. 9. p. 161, eamque editionem cum aliis in bibliotheca Barberina Romæ esse ait. Ego a nemine alio memoratam vidi. Sic tamen perscribi in Indice Biblioth. Franc. Barberini, Cardin. Vol. I. p. 92, nuntiavit mihi Harlesius.

III. *Situs orbis Dionysii Ruffo avieno interprete.* In fine legitur: VIENNE. *Cuspinianus nevos et verrucas sustulit: Winterburger impressit anno MDVIII.* Constat foliis 26 in 4. In altera tituli pagina legitur epistola Cuspiniani, qua libellum dedicat *Reverendissimo in Christo Patri ac domino D. Stanislao Olomucensi Episcopo.*

Pagina sequente inscriptio carminis hæc ponitur: DIONISII PERIEGESIS. I. SITUS ORBIS RUFFO AVIENO INTERPRETE. Memoravit hanc editionem Mich. Denisius, in Historia typographiæ Viennensis ad annum usque 1560 perducta, pag. 19. Sed Fabricius et cæteri omnes, qui de scriptoribus Latinis egerunt, ignorant; neque eorum eruditorum, qui Avienum tractârunt aliquando, inveni quemquam, qui adduxerit vel laudârit. Ipse habeo inter meos, et magni facio.

IV. *Dionisii Afri ambitus orbis: Rufo Festo Avieno paraphraste: castigatissime impressus, &c.* Textus statim pagina aversa incipit. In fine legitur: *Vadianus tandem nevos et verrucas pro virili sustulit: Joannes Singrenius diligenter impressit. Vienne mense Februario Anno,* etc. *Decimo quinto,* 1515. Constat foliis XXVI, in 4.

Præstantissima hæc est omnium, quæ adhuc visæ sunt, recentiorum etiam, Avieni editionum, sed indigne neglecta ab eruditis, vel ignorata potius. Quippe neminem eruditorum laudare eam memini, præter unum Is. Vossium, qui in Observ. ad Pomp. Mel. lib. I, cap. 14, p. 72, corruptissimum locum Descr. orb. v. 1015, de quo in præfatione nostra diximus, *ex veteri libro* sic emendatum et suppletum citat, uti in Cuspiniani et Vadiani exemplis legitur.

Memoratur ea editio pariter, ac Cuspiniani, a Denisio libro cit. p. 118. Præterea notata invenitur in Catalogo bibliothecæ Lugduno-Batavæ, p. 198. Ipse habui e bibliotheca Academiæ Georgiæ Augustæ.

Ge. Draudius in Bibl. Classica, pag. 1562, perhibet, Dionysii Afri *de*

situ Orbis poëma a Sexto Rufo Avieno conversum editumque Parisiis, 1560. Sed erroneum hoc indicium videtur.

V. Inter Pithœi Epigrammata et Poëmatia vetera legitur *Rufi Festi Avienii descriptio orbis terræ* pag. 244, edit. Paris. 1590, et pag. 389, ed. Lugd. 1596. *Rufi Festi Avieni Oræ maritimæ liber primus*, pag. 288, Paris. et p. 429, Lugd. Denique in tertia ejus libri editione, Genevæ, 1619.

Expressa hæc est maximam partem e prima Veneta, sed nonnullis in locis vitiosior ipsa Veneta est: Vadianæ elegantiam nulla parte assequitur.

VI. Inter *Poëmata vetera*, quæ adjuncta sunt *Daretis Phrygii de bello Trojano libris VI, a Corn. Nepote latino carmine donatis*, edita est *Rufi Festi Avieni Descriptio orbis terræ* cum Lucani panegyrico ad Calp. Pisonem, Gratii et Nemesiani Cynegeticis, et Calphurnii Bucolicis, per Alex. Carolum Trognæsium, Antwerpiæ apud Joach. Trognæsium, 1608 in 8, iterumque Duaci, 1632, 8.

Expressa hæc est e Pithœana, paucis exceptis. Extat in biblioth. Academiæ Gœttingensis.

VII. Nic. Antonius l. c. refert, *Descriptionem orbis terræ, una cum Ora maritima et fabulis Avieni* prodiisse Antverpiæ, 1632, in 4. Atque eadem editio memoratur in Catalogo Bibliothecæ Barberinæ, vol. I, p. 92.

VIII. *Ruffi Festi Avieni* V. C. *Hispani Opera quæ extant*, nimirum Descriptio orbis terræ, Oræ maritimæ, Arati phænomena, Fabularum liber, Epigrammata varia. *Don Petrus Melian, in Conventu Guatimalensi Novæ Hispaniæ Regius auditor, collegit, ex bibliothecâ D. Laurentii Ramirez de Prado.* In ultima pagina libri: *Madridi ex offic. Franc. Martinez.* 1634, in 4. Exemplum editionis, quod olim J. A. Fabricii fuit, hodie extat in Bibliotheca Electorali Dresdensi.

IX. *Descriptionem orbis terræ* et *Oram maritimam* cum Prisciani Periegesi latina Dionysio Græco adjunctas edidit Jo. Hudsonus, Vol. IV. *Geographiæ veteris scriptorum Græc. min.* Oxoniæ 1712, 8.

X. Inter *Opera et fragmenta veterum poëtarum*, profanorum et ecclesiasticorum, a Mich. Maittairio collecta et edita, Lond. 1713, fol. Avieni *Descriptio orbis terræ* legitur Vol. II. p. 1325, seqq. *Ora maritima* p. 1334. *Arati phænomena* pag. 1551. In *Corpore omnium veterum poëtarum Lat.* secundum seriem temporum digesto, et quinque libris distincto, quod proditum est Genevæ, 1611, et Aureliæ Allobr. 1640, 4, duobus Voluminibus, *Fabulæ* quidem *XLII Rufi Festi Avieni* leguntur Vol. II. sed desiderantur ejus Geographica.

XI. In *collectione Pisaurensi omnium poematum, carminum, fragmentorum Latinorum* legitur Avieni *Descriptio orbis terræ* Tomo IV. qui ethnicos poëtas, minores et minimos, continet, et Pisauri an. 1766, 4, prodiit, p. 166. *Ora maritima* ibid. pag. 177, seq.

XII. *Rufi Festi Avieni Descriptio orbis terræ, cum conjecturis nonnullis Clar. Schraderi nunc primum editis, ac textui subjectis. Accedunt Nic. Heinsii, Casp. Barthii, Cl. Salmasii aliorumque adnotationes in Avienum. impensis et curis H. Friesemanni, qui hic illic sua addidit.* Amstelodami, apud Petrum den Hengst. 1786, 8.

Novam editionem carminum geographicorum, Avieni juxta atque aliorum, nuper promisit L. Baro de Sainte Croix in Ephemeridibus eruditorum Paris. (Journal de Savans) mens. April. p. 217, ubi singulari programmate edendam ab se collectionem *Geographorum minorum antiq.* annuntiat, quæ locupletior Hudsoniana futura est, et secundum ordinem temporum Græcos primum minores Geographos, mox Latinos *Melam, Solinum, Avienum, Rutilium*, alios exhibebit. Vid. Ephem. litter. Götting. an. 1789, sch. 128.

Nunc seriem editionum, quibus Epitome Homeri vulgata est, enarrare aggrediar.

1. Vossius primum editum esse Pindarum Thebanum a Laurentio Abstemio tradit, cum Maphæi Vegii Astyanacte, ac quibusdam epigrammatis. Antiqua editio Florentina in 4 memoratur a Joanne Cinello, Biblioth. volantis tomo VII, p. 66, sub titulo: *Homerus de bello Trojano*, quam Fabric. Bibl. L. med. et inf. æt. V. p. 875, pro prima Laur. Abstemii habet, ego vero mallem ea priorem existimare, quia solum Homeri titulum præfert, nec annum impressionis notatum habet, nec alia carmina adjuncta, quæ contra in Abstemii editione esse Vossius indicat.

2. Proximæ videntur esse Lipsienses per Martinum Herbipolensem factæ forma 4. Duo exemplaria in bibliotheca Academiæ Lipsiensis servantur, et in catalogo referuntur ad annum 1494. Quæ quidem, ut Reizius, Professor ejus Academiæ clarissimus, mihi luculentissime approbavit, non ejusdem editionis sunt, sed compendia verborum et sphalmata nonnulla diversa habent. Alia Lipsiensis (1497) in 4 memoratur a Lipenio in Biblioth. reali Philos. p. 679. Hoc mihi inde videtur esse, quod alteri exemplo bibliothecæ Lipsiensis adjuncta sunt carmina latina de laudibus Alberti, Ducis Saxoniæ, cum nota anni 1497. Titulus earum editionum est: *Homeri grecorum poetarum clarissimi Yliadum opus per pindarum thebanum: e greco in latinum traductum.* Fini poëmatis subjecta sunt tria epigrammata, *Epitaphium Hectoris*, quod inter epigrammata Pentadii proposuimus Tomo III, P. M. p. 277; aliud de Hectore monostichon, rhythmicum, ex ævo barbaro; denique *Epitaphium Achillis: Pelides ego sum.* quod in Burm. Anthol. lib. I, ep. 98 legitur.

3. Sub Pindari Thebani nomine, curante Laurentio Abstemio, cum Maph. Vegii Astyanacte et variorum epigrammatibus, prodiit Fani, 1505, (Fabric. B. L. m. et i. æt. V, 43.)

4. Hæc editio repetita, nonnullis epigrammatibus omissis, a Francisco Polyardo an. 1515. P. Burm. in præf. ad Ant. L. pag. XIII, et in not. ad Ant. lib. III, ep. 219, annotat, in hac editione Abstemii Fanensi post Pindarum Theb. et vetera epigrammata simul legi Maximiani Elegias cum Lyrico ad Lydiam.

5. Aliæ Lipsienses edd. per Jacobum Tanner factæ an. 1504, it. 1509 in 4, memorantur a Maittario in Annal. typogr.

6. Sub titulo: *Epitome ac summa universæ Iliados Homeri Pindaro Thebano auctore* Joannes Secerius excudit Haganoæ 1531.

7. Sub eodem titulo, reddidit Albanus Torinus, post Daretis Phrygii poëma de bello Trojano, ejusque librum prosaicum de excidio Trojæ, adjecta etiam Nic. Vallæ et Vinc. Obsopæi Iliade Homeri latino carmine reddita, Basil. 1541, 8vo.

8. Eadem inscriptione post Iliadem Homeri, versione et commentario illustratam, cum Darete Phryg. edidit Jo. Spondanus Basil. 1583 et 1606. fol.

9. In corpore Poëtarum a Mich. Maittario adornato non comparet. Sed recentissima *Collectio Pisaurensis* id poëma sub titulo *Pindari Thebani Epitome ac Summa universa Iliados Homeri* retulit Tomo IV; qui ethnicos poëtas, minores et minimos, cum carminibus incertorum continet, et Pisauri an. 1766, 4, prodiit, pag. 216.

Editiones, quibus Phænomena et Prognostica vulgata sunt.

1. R. F. Avieni interpretatio Phænomenorum Arati et Dionysii de situ orbis, &c. arte et ingenio A. de Strata Cremonensis, Victore Pisano recognitore. Venetiis, 4to. 1488.
2. Jul. Firmici Astron. &c. M. Manilii, &c. Arati, &c. cum comment. et metap. Cic. Germanici, et R. F. Avieni, Ald. Ven. fol. 1499.
3. Arati Solensis Phænomena, &c. accesserunt his Vergilii, Germ. Cæs. et R. F. Avieni carmina, &c. Par. 4to. 1540, repetit. Basileæ, 12mo. 1540.
4. Arati Solensis Phœn. et Prog. intt. Cic. R. F. Av. et Germ. &c. Paris. Morel. 4to. 1559.
5. Sub eodem titulo Colon. Agripp. fol. 1569.
6. Astronomica veterum, &c. insunt Proclus, Aratus, Leontius, Aratæa Phœn. ex poet. lat. Ciceronis, R. F. Avieni, Germ. Cæs. &c. Heidelberg. 8vo. 1589.
7. In Hugonis Grotii Syntagmate Arateorum, &c. L. Bat. 4to. 1600.

III. TESTIMONIA ET JUDICIA DE R. FESTO AVIENO

Auctorem nostrum hi, qui sequuntur, laudaverunt. Ipsissima eorum verba citare supersedimus.

1. Hieronymus in Comment ad Epist. Pauli ad Titum, v. 12.
2. Servius Gram. ad Virg. Æn. X, 272: et ad Æn. X, 388.
3. Luitprandus in Adversariis, num. 204, 205.
4. Petr. Crinitus de Poetis Lat. cap. LXXVIII.
5. Joach. Vadianus, in rudimentaria in Geographiam catechesi, quæ præmittitur ejus commentario in Melam, cap. 3.
6. Lil. Greg. Gyraldus de poetar. hist. Dial. IV. Tomo II. Opp. edit. I. Jensii, pag. 257.
7. Petrus Pithœus, in Emendat. in Poemata vet. pag. 597. edit. Lugd.
8. Martinus Opitius Variar. Lect. cap. VII, p. 27.
9. Ramiresius de Prado, in notis ad Luitprandi Adversaria, pag. 493.
10. Casp. Barthius, Adversar. lib. XXVIII, capp. 12, 16. XLVI, cap. 16. XLIX, cap. 13.
11. Ger. Jo. Vossius de Histor. Latin. lib. II, cap. 9, p. 202 et cap. IV, pag. 55.
12. Petrus de Marca, Marcæ Hispanicæ lib. I, cap. 12, num. 5.
13. Philip. Brietius, lib. IV, de poetis Latinis, ap. N. Anton. Bibl. Vet. Hisp. II, c. 9, p. 162.
14. Jo. Pricæus, in Annot. ad Appul. Metam. pag. 95.
15. Olaus Borrichius, Diss. II, de Poetis Latin. §. 50.
16. Christ. Cellarius, in dissert. de poetis scholæ publicæ util. §. XXV.
17. H. Dodwellus, in dissert. de ætate et patria Dionys. Perieg. § XXV, p. 43.
18. Jo. Alb. Fabricius, Bibl. Lat. III, cap. II, §. 3, pag. 608. edit. prioris (in recentione Ernesti non legitur.)
19. Jo. Schraderus in libro Observat. cap. 4.

(De Epitome Homeri.)

20. Lutatius sive Lactantius Placidus, Scholiastes Statii, ad Theb. VI, 120.

21. Eberhardus Bethuniensis, Scriptor sæculi XIII, in Labyrintho, Tractatu III, de Versificatione, quod carmen Pol. Leyserus in Hist. Poet. medii ævi, p. 825, et Fabric. Bibl. Lat. med. et inf. æt. Tom. II, p. 220, dederunt.

22. Jo. Jovianus Pontanus libro I de Sermone, cap. XVIII de contentiosis, pag. 359, Tom. II. Opp. edit. Basil, 1538.

23. Frid. Lindenbrogius in observat. ad Statium, p. 507, super loco Scholiastæ Statii supra allato.

24. Casp. Barthius, Adv. lib. XX, c. 12, LVIII, c. 14.

25. Idem ad Statii Theb. VI, 120, post recitatum Scholion Lutatii.

26. Ger. Jo. Vossius de Histor. Lat. lib. III, Part IV, cap. XL, p. 819.

27. Petrus Bondam, Variar. Lect. lib. II, cap. 4, pag. 139 seqq.

28. Auctor veteris epigrammatis, quod in Burmanni Anthol. Latin. lib. III, ep. 62, *de Navigatione*, inscribitur. Quem auctorem cum Wernsdorfius suspicetur Rufum Festum Avienum esse, ipsum carmen libenter appono.

O LITUS vita mihi dulcius! ô mare! *felix*,
Cui licet ad terras ire subinde meas.
O formosa dies! *hoc quondam rure solebam*
Iliadum armatas sollicitare manus.
Hic fontis lacus est: illic sinus egerit algas:
Hic statio est tacitis juncta crepidinibus.
Pervixi, neque enim fortuna malignior unquam
Eripiet nobis, quod prior hora dedit.
Illic alternis depugnat pontus et aër:
Hic rivo tenui pervia ridet humus.
Illic divisas complorat navita puppes:
Hic pastor miti perluit amne pecus.
Illic immanes mors obsita solvit hiatus:
Hic gaudet curva falce recisa Ceres.
Illic inter aquas urit sitis arida fauces;
Hic data perjuro basia multa viro.
Naviget, et fluctus lasset mendicus Ulixes:
In terris vivet candida Penelope.

RUFI FESTI AVIENI

OPERA.

I. ORA MARITIMA.

Quæsisse temet sæpe cogitans, Probe,
Animo atque sensu, Taurici Ponti situs
Capi ut valeret his probabili fide,
Quos distinerent spatia terrarum extima;
Subii libenter id laboris, ut tibi
Desideratum carmine hoc claresceret.
Fas non putavi quippe, prolixa die,
Non subjacere sensui formam tuo
Regionis ejus, quam vetustis paginis,
Et quam, per omnem spiritus nostri diem,
Secretiore lectione acceperam.
Alii invidere namque, quod dispendio
Tibi haud sit ullo, agrestis et duri reor.
His addo et illud, liberûm temet loco
Mihi esse amore, sanguinisque vinculo.
Neque sat sit istud, ni sciam te litteras,
Hiantibusque faucibus rerum abdita
Hausisse semper, esse patuli pectoris,
Sensu capacem; talium jugem sitim
Tuo esse cordi, et esse te præ cæteris
Memorem intimati: cur inefficaciter
Secreta rerum in non tenacem effunderem?
In non sequacem quis profundaogganniat?
Multa ergo, multa compulere me, Probe,
Efflagitatam rem tibi ut persolverem.
Quin et parentis credidi officium fore,

Desideratum si tibi locupletius
Profusiusque Musa promeret mea.
Dare expetitum quippe non parci viri est;
Augere porro muneris summam novis,
Mentis benignæ satque liberalis est.

Interrogâsti, si tenes, Mæotici
Situs quis esset æquoris. Sallustium
Nôram id dedisse, dicta et ejus omnibus
Præjudicatæ auctoritatis ducier
Non abnuebam. Ad ejus igitur inclitam
Descriptionem, qua locorum formulam
Imaginemque expressor efficax stili
Et veritatis pæne in obtutus dedit
Lepore linguæ, multa rerum junximus,
Ex plurimorum sumpta commentariis.
Hecatæus istic quippe erit Milesius,
Hellanicusque Lesbius, Phileas quoque
Atheniensis, Caryandæus Scylax,
Pausimachus inde, prisca quem genuit Samos,
Quin et Damastes nobili natus Sige,
Rhodoque Bacorus ortus, Euctemon quoque
Popularis urbis Atticæ, Siculus Cleon,
Herodotus ipse Thurius, tum qui decus
Magnum loquendi est, Atticus Thucydides.
Hic porro habebis, pars mei cordis, Probe,
Quicquid per æquor insularum attollitur:
Per æquor illud scilicet, quod post cava
Hiantis orbis, a freto Tartessio
Atlanticisque fluctibus, procul sitam
In usque glebam proruit nostrum mare;
Sinusque curvos, atque prominentia:
Ut se supino porrigat litus situ,
Ut longe in undas inserant sese juga,
Celsæque ut urbes alluantur æquore:
Quis ortus amnes maximos effuderit,
Ut prona ponti gurgitem intrent flumina,
[illegible] rsum sæpe cingant insulas,
[illegible] late ut tuta portus brachia,
[illegible] atur stagna, et ut jaceant lacus,

Scruposum ut alti verticem montes levent,
Stringatque nemora ut unda cani gurgitis.
Laboris autem terminus nostri hic erit,
Scythicum ut profundum, et æquor Euxini sali,
Et si quæ in illo marmore insulæ tument,
Edisserantur: reliqua porro scripta sunt
Nobis in illo plenius volumine,
Quod de orbis oris partibusque fecimus.
Ut aperta vero tibimet intimatio
Sudoris hujus et laboris sit mei,
Narrationem opusculi paullo altius
Exordiemur. Tu per intimum jecur
Prolata conde; namque fulcit hæc fides
Petita longe, et eruta ex auctoribus.

Terræ patentis orbis effuse jacet,
Orbique rursus unda circumfunditur.
Sed qua profundum semet insinuat salum
Oceano ab usque, ut gurges hic nostri maris
Longe explicetur, est Atlanticus sinus.
Hic Gaddir urbs est, dicta Tartessus prius:
Hic sunt Columnæ pertinacis Herculis,
Abila atque Calpe: (hæc læva dicti cespitis,
Libyæ propinqua est Abila,) duro perstrepunt
Septentrione, sed loco certæ tenent.
Et prominentis hic jugi surgit caput,
(Œstrymnin istud dixit ævum antiquius)
Molesque celsa saxei fastigii
Tota in tepentem maxime vergit Notum.
Sub hujus autem prominentis vertice
Sinus dehiscit incolis Œstrymnicus,
In quo insulæ sese exserunt Œstrimnides,
Laxe jacentes, et metallo divites
Stanni atque plumbi. Multa vis hic gentis est,
Superbus animus, efficax sollertia,
Negociandi cura jugis omnibus:
Notisque cymbis turbidum late fretum,
Et belluosi gurgitem oceani secant.
Non hi carinas quippe pinu texere,
Acereve nôrunt, non abiete, ut usus est,
Curvant faselos; sed rei ad miraculum,

Navigia junctis semper aptant pellibus,
Corioque vastum sæpe percurrunt salum.
Ast hinc duobus in Sacram (sic insulam
Dixere prisci) solibus cursus rati est.
Hæc inter undas multa cespitem jacet,
Eamque late gens Hibernorum colit.
Propinqua rursus insula Albionum patet.
Tartessiisque in terminos Œstrymnidum
Negotiandi mos erat: Carthaginis
Etiam coloni, et vulgus, inter Herculis
Agitans columnas, hæc adibant æquora:
Quæ Himilco Pœnus mensibus vix quatuor,
Ut ipse semet re probâsse retulit
Enavigantem, posse transmitti adserit:
Sic nulla late flabra propellunt ratem,
Sic segnis humor æquoris pigri stupet.
Adjicit et illud, plurimum inter gurgites
Exstare fucum, et sæpe virgulti vice
Retinere puppim. Dicit hic nihilominus,
Non in profundum terga demitti maris,
Parvoque aquarum vix supertexi solum:
Obire semper huc et huc ponti feras,
Navigia lenta et languide repentia
Internatare belluas. Si quis dehinc
Ab insulis Œstrymnicis lembum audeat
Urgere in undas, axe qua Lycaonis
Rigescit æthra, cespitem Ligurum subit
Cassum incolarum. Namque Celtarum manu,
Crebrisque dudum prœliis vacuata sunt:
Liguresque pulsi, ut sæpe fors aliquos agit,
Venere in ista, quæ per horrentes tenent
Plerumque dumos: creber his scrupus locis,
Rigidæque rupes, atque montium minæ
Cœlo inseruntur. Et fugax gens hæc quidem
Diu inter arcta cautium duxit diem,
Secreta ab undis; nam sali metuens erat
Priscum ob periclum: post quies et otium,
Securitate roborante audaciam,
Persuasit altis devehi cubilibus,
Atque in marinos jam locos descendere.

Post illa rursum, quæ supra fati sumus,
Magnus patescit æquoris fusi sinus
Ophiusam ad usque: rursum ab hujus litore
Internum ad æquor, qua mare insinuare se
Dixi ante terris, quodque Sardum nuncupant,
Septem dierum tenditur pediti via.
Ophiusa porro tanta panditur latus,
Quantam jacere Pelopis audis insulam
Graiorum in agro. Hæc dicta primo Œstrymnis est,
Locos et arva Œstrymnicis habitantibus;
Post multa serpens effugavit incolas,
Vacuamque glebam nominis fecit sui.
Procedit inde in gurgites Veneris jugum,
Circumlatratque pontus insulas duas
Tenue ob locorum inhospitas. Arvi jugum
Rursum tumescit prominens in asperum
Septentrionem: cursus autem hinc classibus
Usque in columnas efficacis Herculis
Quinque est dierum. Post pelagia est insula,
Herbarum abundans, atque Saturno sacra:
Sed vis in illa tanta naturalis est,
Ut si quis hanc innavigando accesserit,
Mox excitetur propter insulam mare,
Quatiatur ipsa, et omne subsiliat solum
Alte intremiscens, cætero ad stagni vicem
Pelago silente. Prominens surgit dehinc
Ophiusæ in oras, atque ab usque arvi jugo
In hæc locorum bidui cursus patet.
At, qui dehiscit inde prolixe sinus,
Non totus uno facile navigabilis
Vento recedit: namque medium accesseris
Zephyro vehente, reliqua deposcunt Notum.
Et rursus inde si petat quisquam pede
Tartessiorum litus, exsuperet viam
Vix luce quarta, si quis ad nostrum mare
Malacæque portum semitam tetenderit,
In quinque soles est iter. Tum Cepresicum
Jugum intumescit: subjacet porro insula
Achale vocata ab incolis. Ægre est fides
Narrationi præ rei miraculo;

Sed quam frequens auctoritas sat fulciat.
Aiunt in hujus insulæ confiniis
Nunquam esse formam gurgiti reliquo parem:
(Splendorem ubique quippe inesse fluctibus
Vitri ad nitorem, et per profundum marmoris
Cyaneam in undis esse certum imaginem est.)
Confundi at illic æquor immundo a luto,
Memorant vetusti; semper atque sordibus
Ut fæculentos gurgites hærescere.
Cempsi atque Sæfes arduos colles habent
Ophiusæ in agro: propter hos pernix Ligus
Draganûmque proles sub nivoso maxime
Septentrione collocaverant larem.
Pætanion autem est insula ad Zephyrum latens,
Patulusque portus: inde Cempsis adjacent
Populi Cynetum: tum Cyneticum jugum,
Qua sideralis lucis inclinatio est,
Alte tumescens ditis Europæ extimum,
In belluosi vergit oceani salum.
Ana amnis illic per Cynetas effluit,
Sulcatque glebam: panditur rursus sinus,
Cavusque cespes in meridiem patet.
Memorata ab Ana gemina sese flumina
Scindunt repente, perque prædicti sinus
Crassum liquorem (quippe pinguescit luto
Omne hic profundum) lenta trudunt agmina.
Hic insularum semet alte subrigit
Vertex duarum: nominis minor indiga est,
Aliam vocavit mos tenax Agonida.
Inhorret inde rupibus cautes Sacra,
Saturni et ipsa. Fervet illisum mare,
Litusque late saxeum distenditur.
Hirtæ hic capellæ et multus incolis caper
Dumosa semper intererrant cespitum:
Castrorum in usum et nauticis velamina,
Productiores et graves setas alunt.
Hinc dictum ad amnem solis unius via est,
Genti et Cynetum hic terminus. Tartessius
Ager his adhæret, alluitque cespitem
Tartessus amnis. Inde tenditur jugum

Zephyro sacratum: denique arcis summitas
Zephyris vocata. Celsa sed fastigia
Jugo eriguntur verticis; multus tumor
Conscendit auras, et supersidens quasi
Caligo semper nubilum condit caput.
Regio omnis inde maxime herboso solo est,
Nebulosa juge his incolis convexa sunt,
Coactus aër atque crassior dies,
Noctisque more ros frequens: nulla, ut solet,
Flabra inferuntur, nullus æthram discutit
Venti superne spiritus; pigra incubat
Caligo terras, et solum late madet.
Zephyridos arcem si quis excedat rate,
Et inferatur gurgiti nostri maris,
Flabris vehetur protinus Favonii.
Jugum inde rursus, et sacrum Infernæ Deæ
Divesque fanum, penetral abstrusi cavi,
Adytumque cæcum. Multa propter est palus
Erebea dicta. Quin et Herbi civitas
Stetisse fertur his locis prisca die:
Quæ prœliorum absumpta tempestatibus,
Famam atque nomen sola liquit cespiti.
At Iberus inde manat amnis, et locos
Fœcundat unda: plurimi ex ipso ferunt
Dictos Iberos; non ab illo flumine,
Quod inquietos Vasconas prælabitur.
Nam quicquid amni gentis hujus adjacet
Occiduum ad axem, Iberiam cognominant.
Pars porro Eoa continet Tartessios
Et Cilbicenos. Cartare post insula est,
Eamque pridem, influxa et est satis fides,
Tenuere Cempsi: proximorum postea
Pulsi duello, varia quæsitum loca
Se protulere. Cassius inde mons tumet:
Et Graia ab ipso lingua cassiterum prius
Stannum vocavit. Inde fani est prominens,
Et, quæ vetustum Græciæ nomen tenet,
Gerontis arx est eminus: namque ex ea
Geryona quondam nuncupatum accepimus.
Hic ora late sunt sinus Tartessii;

Dictoque ab amni in hæc locorum puppibus
Via est diei: Gaddir hic est oppidum:
Nam Punicorum lingua conseptum locum
Gaddir vocabat. Ipsa Tartessus prius
Cognominata est; multa et opulens civitas
Ævo vetusto, nunc egena, nunc brevis,
Nunc destituta, nunc ruinarum agger est.
Nos hoc locorum, præter Herculaneam
Sollennitatem, vidimus miri nihil.
At vis in illis tanta, vel tantum decus
Ætate prisca sub fide rerum fuit,
Rex ut superbus, omniumque præpotens,
Quos gens habebat forte tum Maurusia,
Octaviano Principi acceptissimus,
Et litterarum semper in studio Juba,
Interfluoque separatus æquore,
Illustriorem semet urbis istius
Duumviratu crederet. Sed insulam
Tartessus amnis, ex Ligustico lacu
Per aperta fusus, undique adlapsu ligat.
Neque iste tractu simplici provolvitur;
Unusve sulcat subjacentem cespitem:
Tria ora quippe parte Eoi luminis
Infert in agros; ore bis gemino quoque
Meridianas civitates alluit.
At mons paludem incumbit Argentarius,
Sic a vetustis dictus ex specie sui:
Stanno iste namque latera plurimo nitet,
Magisque in auras eminus lucem evomit,
Cum sol ab igni celsa perculerit juga.
Idem amnis autem fluctibus stanni gravis
Ramenta volvit, invehitque mœnibus
Dives metallum. Qua dehinc ab æquore
Salsi fluenti vasta per medium soli
Regio recedit, gens Etmaneum accolit.
Atque inde rursus usque Cempsorum sata
Ileates agro se feraci porrigunt:
Maritima vero Cilbiceni possident.
Gerontis arcem et prominens fani, ut supra
Sumus elocuti, distinet medium salum;

Interque celsa cautium cedit sinus.
Jugum ad secundum flumen amplum evolvitur:
Tartessiorum mons dehinc attollitur
Silvis opacus. Hinc Erythea est insula
Diffusa glebam, et juris olim Punici:
Habuere primo quippe eam Carthaginis
Priscæ coloni: interfluoque scinditur
Ad continentem quinque per stadia modo
Erythea ab arce. Qua diei occasus est,
Veneri marinæ consecrata est insula,
Templumque in illa Veneris et penetral cavum,
Oraculumque. Monte ab illo, quem tibi
Horrere silvis dixeram, in Veneris jugum
Litus recline et molle arenarum jacet,
In quas Besilus atque Cilbus flumina
Urgent fluentum. Post in occiduum diem
Sacrum superbas erigit cautes jugum.
Locum hunc vocavit Herma quondam Græcia.
Est Herma porro cespitum munitio,
Interfluum quæ altrinsecus munit lacum:
Aliique rursus Herculis dicunt Viam:
Stravisse quippe maria fertur Hercules,
Iter ut pateret facile captivo gregi.
Porro illud Herma jure sub Libyci soli
Fuisse pridem, plurimi auctores ferunt.
Nec respuendus testis est Dionysius,
Libyæ esse finem qui docet Tartessium.
Europæ in agro, quod vocari ab incolis
Sacrum indicavi, prominens subducitur.
Locos utrosque interfluit tenue fretum.
Quod Herma porro et Herculis dictum est Via,
Amphipolis urbis incola Euctemon ait,
Non plus habere longitudinis modo,
Quam porriguntur centum et octo milia,
Et distineri [*utrosque*] milibus tribus.
Hic Herculanæ stant columnæ, quas modum
Utriusque haberi continentis legimus.
Sunt paria porro saxa prominentia
Abila atque Calpe. Calpe in Hispano solo,
Maurusiorum est Abila. Namque Abilam vocant

Gens Punicorum, mons quod altus barbaro est,
Id est Latino; dici ut auctor Plautus est:
Calpeque rursum in Græcia species cavi
Teretisque visu nuncupatur urcei.
Atheniensis dicit Euctemon item
Non esse saxa, aut vertices assurgere
Parte ex utraque. Cespitem Libyci soli
Europæ et oram memorat insulas duas
Interjacere; nuncupari has Herculis
Ait columnas; stadia triginta refert
Has distinere; horrere silvis undique,
Inhospitasque semper esse nauticis.
Inesse quippe dicit ollis Herculis
Et templa et aras: invehi advenas rate,
Deo litare, abire festino pede:
Nefas putatum demorari in insulis.
Circum atque juxta plurimo [*tractu jacens*]
Manare tradit tenue prolixe mare.
Navigia onusta adire non valent locos
Breve ob fluentum, et pingue litoris lutum.
Sed si voluntas forte quem subegerit
Adire fanum, properat ad Lunæ insulam
Agere carinam, eximere classi pondera,
Levique cymba sic superferri salo.
Sed ad columnas quidquid interfunditur
Undæ æstuantis, stadia septem vix ait
Damastes esse. Caryandæus Scylax
Medium fluentum inter columnas asserit
Tantum patere, quantus æstus Bosporo est.
Ultra has columnas, propter Europæ latus,
Vicos et urbes incolæ Carthaginis
Tenuere quondam: mos at ollis hic erat,
Ut planiore texerent fundo rates,
Quo cymba tergum fusior brevius maris
Prælaberetur. Porro in occiduam plagam
Ab his columnis gurgitem esse interminum.
Late patere pelagus, extendi salum,
Himilco tradit. Nullus hæc adiit freta,
Nullus carinas æquor illud intulit,
Desint quod alto flabra propellentia,

Nullusque puppim spiritus cœli juvet;
Dehinc quod æthram quodam amictu vestiat
Caligo, semper nebula condat gurgitem,
Et crassiore nubilum perstet die.
Oceanus iste est, orbis effusi procul
Circumlatrator, iste pontus maximus.
Hic gurges oras ambiens, hic intimi
Salis irrigator, hic parens nostri maris.
Plerosque quippe extrinsecus curvat sinus,
Nostrumque in orbem vis profundi illabitur.
Sed nos loquemur maximos tibi quatuor.
Prima hujus ergo in cespitem insinuatio est
Hesperius æstus, atque Atlanticum salum;
Hyrcana rursus unda, Caspium mare;
Salum Indicorum, terga fluctus Persici;
Arabsque gurges sub tepente jam Noto.
Hunc usus olim dixit Oceanum vetus,
Alterque dixit mos Atlanticum mare.
Longo explicatur gurges hujus ambitu,
Produciturque latere prolixe vago.
Plerumque porro tenue tenditur salum,
Ut vix arenas subjacentes occulat.
Exsuperat autem gurgitem fucus frequens,
Atque impeditur æstus hic uligine:
Vis belluarum pelagus omne internatat,
Multusque terror ex feris habitat freta.
Hæc olim Himilco Pœnus Oceano super
Spectâsse semet et probâsse retulit:
Hæc nos, ab imis Punicorum annalibus
Prolata longo tempore, edidimus tibi.
Nunc jam recursus ad priora sit stilo.
Igitur columnæ, ut dixeram, Libystidi
Europæ in agro adversa surgit altera.
Hic Chrysus amnis intrat altum gurgitem:
Ultra citraque quatuor gentes colunt.
Nam sunt feroces hoc Libyphœnices loco;
Sunt Massieni; regna Cilbicena sunt
Feracis agri, et divites Tartessii,
Qui porriguntur in Calacticum sinum.
Hos propter autem mox jugum Barbetium est,

Malachæque flumen, urbe cum cognomine,
Menace priore quæ vocata est sæculo.
Tartessiorum juris illic insula
Antistat urbem, Noctilucæ ab incolis
Sacrata pridem: in insula stagnum quoque
Tutusque portus: oppidum Menace super.
Qua sese ab undis regio dicta subtrahit,
Sisurus alto mons tumet cacumine.
Adsurgit inde vasta cautes, et mare
Intrat profundum. Pinus hanc quondam frequens
Ex se vocari sub sono Graio dedit:
Fanumque ad usque Veneris et Veneris jugum
Litus recumbit. Porro in isto litore
Stetere crebræ civitates antea,
Phœnixque multus habuit hos pridem locos.
Inhospitales nunc arenas porrigit
Deserta tellus, orba cultorum sola
Squalent jacentque. Veneris ab dicto jugo
Spectatur Herma cespitis Libyci procul,
Quod ante dixi: litus hic rursum patet,
Vacuum incolarum nunc, et abjecti soli.
Porro ante et urbes hic stetere plurimæ,
Populique multi concelebrârunt locos.
Nam patulus inde portus [*oppidum prope*]
Se Massienum curvat alto ab æquore,
Sinuque in imo surgit altis mœnibus
Urbs Massiena: post jugum Træte eminet,
Brevisque juxta Strongyle stat insula.
Dehinc in hujus insulæ confiniis
Immensa tergum latera diffundit palus,
Theodorus illic (nec stupori sit tibi,
Quod in feroci barbaroque sat loco
Cognomen hujus Græciæ accipis sono,)
Prorepit amnis. Ista Phœnices prius
Loca incolebant. Rursus hinc se litoris
Fundunt arenæ, et litus hoc tres insulæ
Cinxere late. Hic terminus quondam stetit
Tartessiorum; hic Herna civitas fuit.
Gymnetes istos gens locos insederant;
Nunc destitutus, et diu incolis carens

Sibi sonorus Alebus amnis effluit.
Post hæc per undas insula est Gymnesia,
Populo incolarum quæ vetus nomen dedit,
Usque ad Sicani præfluentis alveum.
Pityusæ et inde proferunt sese insulæ,
Balearium ac late insularum dorsa sunt.
Et contra Iberi in usque Pyrenæ jugum
Jus protulere, propter interius mare
Late locati. Prima eorum civitas
Idera surgit. Litus extendit dehinc
Steriles arenas. Hemeroscopium quoque
Habitata pridem hic civitas: nunc jam solum
Vacuum incolarum languido stagno madet.
Attollit inde se Sicana civitas,
Propinquo ab amni sic vocata Ibericis.
Neque longe ab hujus fluminis divortio
Præstringit amnis Tyrius oppidum Tyrin.
At qua recedit ab salo tellus procul,
Dumosa late terga regio porrigit.
Bebryces illic, gens agrestis et ferox,
Pecorum frequentes inter errabant greges.
Hi lacte semet atque pingui caseo
Prædure alentes proferebant spiritum
Vicem ad ferarum. Post Caprasiæ jugum
Procedit alte, ac nuda litorum jacent
Ad usque cassæ Chersonesi terminos.
Palus per illa Naccararum extenditur:
Hoc nomen isti nam paludi mos dedit.
Stagnique medio parva surgit insula
Ferax olivi, et hinc Minervæ stat sacra.
Fuere propter civitates plurimæ:
Quippe hic Hylactes, Hystra Sarna, et nobiles
Tyrichæ stetere. Nomen oppido vetus,
Gazæ incolarum maxime memorabiles
Per orbis oras. Namque præter cespitis
Fœcunditatem, qua pecus, qua palmitem,
Qua dona flavæ Cereris educat solum,
Peregrina Ibero subvehuntur flumine.
Juxta superbum mons Sacer caput exserit.
Oleumque flumen proxuma agrorum secans

Geminos jugorum vertices interfluit.
Mox quippe Sellus (nomen hoc monti est vetus)
Ad usque celsa nubium subducitur.
Adstabat istum civitas Lebedontia
Priore sæclo, nunc ager vacuus lare
Lustra et ferarum sustinet cubilia.
Post hæc arenæ plurimo tractu jacent,
Per quas Salauris oppidum quondam stetit,
In queis et olim prisca Callipolis fuit,
Callipolis illa [*quæ per altam*] mœnium
Proceritatem et celsa per fastigia
Subibat auras, quæ laris vasti ambitu
Latere ex utroque piscium semper ferax
Stagnum premebat. Inde Tarraco oppidum
Et Barcinonum amœna sedes ditium.
Nam pandit illic tuta portus brachia,
Uvetque semper dulcibus tellus aquis.
Post Indigetes asperi se proferunt:
Gens ista dura, gens ferox venatibus,
Lustrisque inhærens. Tum jugum Celebandicum
In usque salsam dorsa porrigit Thetim.
Hic adstitisse civitatem Cypselam,
Jam fama tantum est: nulla nam vestigia
Prioris urbis asperum servat solum.
Dehiscit illic maximo portus sinu,
Cavumque late cespitem inrepit salum,
Post quæ recumbit litus Indigeticum
Pyrenæ ad usque prominentis verticem.
Post litus illud, quod jacere diximus
Tractu supino, se Malodes exserit
Mons, inter undas [*qua*] tument sco[*puli duo*]
Geminusque ver[*tex celsa nubium petit.*]
Hos inter autem portus effuse jacet,
Nullisque flabris æquor est obnoxium:
Sic omne late, prælocatis rupibus,
Latus ambiere cautium cacumina,
Interque saxa immobilis gurges latet,
Quiescit æquor, pelagus inclusum stupet.
Stagnum inde Tonon montium in radicibus.
Tononiæque attollitur rupis jugum,

Per quæ sonorus volvit æquor spumeum
Anystus amnis, et salum fluctu secat.
Hæc propter undas atque salsa sunt freta:
At quicquid agri cedit alto a gurgite,
Ceretes omne, et Acroceretes prius
Habuere duri: nunc pari sub nomine
Gens est Iberûm. Sordus inde denique
Populus agebat inter avios locos:
Ad pertinentes usque ad interius mare
Inter ferarum lustra duceba[*nt diem*]
Qua piniferto stat Pyrene vertice,
Et arva late et gurgitem ponti premit.
In Sordiceni cespitis confinio
Quondam Pyrene, civitas ditis laris,
Stetisse fertur: hicque Massiliæ incolæ
Negotiorum sæpe versabant vices.
Sed in Pyrenen ab columnis Herculis
Atlanticoque gurgite et confinio
Zephyridis oræ cursus est celeri rati
Septem dierum. Post Pyrenæum jugum
Jacent arenæ litoris Cynetici,
Easque late sulcat amnis Roschinus.
Hoc Sordicenæ, ut diximus, glebæ solum est.
Stagnum hic palusque quippe diffuse patet,
Et incolæ istam Sordicen cognominant;
Præterque vasti gurgitis crepulas aquas,
(Nam propter amplum marginis laxæ ambitum,
Ventis tumescit sæpe percellentibus)
Stagno hoc ab ipso Sordus amnis effluit
Ru — — — effluentis ostiis

* * * *

Sinuatur alto, et propria per dispendia
Cespes cavatur, repit unda longior,
Molesque multa gurgitis distenditur.
Tres namque in illo maximæ stant insulæ,
Saxisque duris pelagus interfunditur.
Nec longe ab isto cespitis rupti sinus
Alter dehiscit, insulasque quatuor
(At priscus usus dixit has omnes triplas)
Ambit profundo. Gens Elesycum prius
Loca hæc tenebat, atque Narbo civitas

Erat ferocis maximum regni caput.
Hic salsum in æquor amnis Attagus ruit:
Heliceque rursus hic palus juxta. Dehinc
Besaram stetisse fama casca tradidit.
At nuncce Ledus, nunc et Orobis flumina
Vacuos per agros et ruinarum aggeres
Amœnitatis indices priscæ meant.
Nec longe ab istis Thyrius alto evolvitur
— Cinorus agmen — —
* * * *

Nunquam excitentur fluctuum volumina,
Sternatque semper gurgitem Alcyonæ quies.
Vertex at hujus cautis e regione se
Illi eminenti porrigit, quod Candidum
Dixi vocari. Blasco propter insula est,
Teretique forma cespes editur salo.
In continenti et inter adsurgentium
Capita jugorum, rursum arenosi soli
Terga explicantur; seque fundunt litora
Orba incolarum. Setius inde mons tumet
Procerus arcem et Pinifer: Setii jugum
Radice fusa in usque Taphrum pertinet:
Taphron paludem namque gentici vocant
Rhodani propinquam flumini. Hujus alveo
Ibera tellus atque Ligyes asperi
Intersecantur. Hic sat angusti laris
Tenuisque censu civitas Polygium est.
Tum Mansa vicus, oppidumque Naustalo,
Et urbs — — hæsice gen sale
* * * *

Ejusque in æquor Classius amnis influit.
At Cimenice regio descendit procul
Salso ab fluento, fusa multo cespite,
Et opaca silvis. Nominis porro auctor est
Mons dorsa celsus: cujus imos aggeres
Stringit fluento Rhodanus, atque scrupeam
Molem imminentis intererrat æquore.
Ligures ad undam semet Interni maris,
Setiena ab arce et rupe saxosi jugi,
Procul extulere. Sed quasi exposcit locus,
Rhodani ut fluentum plenius tibi disseram.

Stili immorantis patere tractatum, Probe:
Quippe amnis ortum, gurgitis lapsum vagi,
Quas iste gentes lambat unda fluminis,
Quantoque manet incolis compendio,
Et ostiorum fabimur divortia.
Nivosum in auras erigunt Alpes jugum
A solis ortu, et arva Gallici soli
Intersecantur scrupeo fastigio,
Et anhela semper flabra tempestatibus.
Effusus ille, et ore semet exigens
Hiantis antri, vi truci sulcat sola,
Aquarum in ortu et fronte prima naviger.
At rupis illud erigentis se latus,
Quod edit amnem, gentici cognominant
Solis Columnam; tanto enim fastigio
In usque celsa nubium subducitur,
Meridianus sol ut oppositu jugi
Conspicuus haud sit, cum relaturus diem
Septentrionum accesserit confinia.
Scis nam fuisse ejusmodi sententiam
Epicureorum; non eum occasu premi,
Nullos subire gurgites, nunquam occuli,
Sed obire mundum, obliqua cœli currere,
Animare terras, alere lucis pabulo
Convexa cuncta; et invicem regionibus
Cer*tis* negari candidam Phœbi facem;
Resi [*stere alto nam jugum cacumine,*
Quod ab occidente quando sese ad extimos
Septentriones porrigit, mundi duo
Latera atque solis dividit meta vias.]
Meridianam cum secuerit orbitam,
Cum lumen axi Atlantico inclinaverit,
Ut in supremos ignem Hyperboreos agat,
Achæmenioque semet ortui ferat,
Discreta in æthræ flectitur curvo ambitu,
Metamque transit; cumque nostro obtutui
Jubar negârit, tetra nox cœlo ruit,
Cœcæque nostra protinus tenebræ tegunt:
Dies at illos clara tunc illuminat,

Septentrione qui superposito rigent:
Cum rursus umbra noctis arctoos habet,
Genus omne nostrum splendidum ducit diem.
Meat amnis autem a fonte per Tylangios,
Per Daliternos, per Chabilcorum sata,
Cemenicum et agrum, (dura sat vocabula,
Auremque primam cuncta vulnerantia;
Sed non silenda tibimet ob studium tuum
Nostramque curam.) Panditur porro in decem
Flexus recursu gurgitum, stagnum grave
Plerique tradunt: inserit semet dehinc
Vastam in paludem, quam vetus mos Græciæ
Vocitavit Accion, atque præcipites aquas
Stagni per æquor egerit: rursum effluus
Arctansque sese fluminum ad formam, dehinc
Atlanticos in gurgites, nostrum in mare
Et occidentem contuens, evolvitur,
Patulasque arenas quinque sulcat ostiis,
Arelatus illic civitas attollitur,
Theline vocata sub priore sæculo,
Graio incolente. Multa nos Rhodano super
Narrare longo res subegerunt stilo.
At nunquam in illud animus inclinabitur,
Europam ut isto flumine et Libyam adseram
Disterminari; Phileus hoc quanquam vetus
Putâsse dicat incolas: despectui
Derisuique inscitia hæc sit barbara,
Et compete [*nte denotetur nomine.*]
Cursus carinæ biduo et binoctio est:
Gens hinc Veragri, Bergineque civitas,
Salyes atroces, oppidum Mastramelæ
Priscum paludis, terga celsum prominens,
Quod incolentes Citharistium vocant:
Massilia et ipsa est; cujus urbis hic situs:
Pro fronte litus præjacet; tenuis via
Patet inter undas; latera gurges alluit,
Stagnum ambit urbem, et unda lambit oppidum
Laremque fusa: civitas pæne insula est:
Sic æquor omne cespiti infudit manus,

Labos et olim conditorum diligens
Formam locorum et arva naturalia
Evicit arte. Si qua prisca te juvat
Hæc in novella nominum deducere.

* * * * *

II. DESCRIPTIO ORBIS TERRÆ,

SIVE

METAPHRASIS IN DIONYSII PERIEGESIN.

Qua protenta jacent vastæ divortia terræ,
Et qua præcipiti volvuntur prona meatu
Flumina per terras, qua priscis inclita muris
Oppida nituntur, genus hoc procul omne animantûm
Qua colit, Aoniis perget stilus impiger orsis.
Ardua res, Musæ. Deus, en deus intrat Apollo
Pectora, fatidicæ quatiens penetralia Cirrhæ.
Pierides, toto celeres Helicone venite,
Concinat et Phœbo vester chorus; Oceanumque,
Carminis auspicium, primum memorate Camenæ.
Oceani nam terra salo præcingitur omnis,
Parva ut cœruleo caput effert insula ponto:
Nec tamen extremo teres est situs undique in orbe,
Qua colitur populis, qua tellus paret aratro;
Sed, matutino qua cœlum sole rubescit,
Latior, accisi curvantur cespitis arva,
Cætera protentus. Tria sunt confinia terræ
Unius: est primum Libyæ, Europæque, Asiæque.
Æquore ab Hesperio qua se salis insinuat vis,
Terrarumque cavis illabitur, arduus Atlas
Qua juga celsa tumet, Libyæ sese explicat ora:
Fines huic Gades, septenaque gurgite vasto
Ora procul Nili, Phariorum ubi gleba recumbit,
Et Pelusiaci celebrantur templa Canopi.
Europæque dehinc lævum est latus: at procul ambas
Una Asia, inclinans geminis se cornibus, urget
Desuper, ac rupti divortia continet orbis.
Europam atque Asiam Tanais disterminat amnis.
Hic se Sarmaticis evolvens finibus alta,
Scissus Araxeo prius æquore, jam suus unda

Effluit in Scythiam: procul hinc Mæotida Tethyn
Intrat, et inserto freta pellit vasta fluento,
Ismaricique riget semper flabris Aquilonis.
At qua piscosi gurges strepit Hellesponti,
Vis obliqua sali tepidum procumbit in Austrum,
Terrarumque trium modus est mare, donec in alti
Ora procul Nili late Thetis efflua serpat.
Altera pars orbem telluris limite findit.
Cespes terga jacens Asiæ succedit in oras,
Immensusque modi protenditur. Hic latus arctans
Caspia contingit freta desuper, atque tumenti
Proximus Euxino est: Asiam conterminus iste
Europamque secat. Tellus sese altera in Austrum
Porrigit, insertoque sinus interjacet agro;
(Nam sinus hic Arabum, sinus hic Ægyptius unda
Æstuat,) et Libycis Asiam discernit ab oris.
Sic diversa fuit sententia, rite quis orbi
Limes haberetur. Totum hoc circumlatrat æstus,
Et maris infesti moles ligat. Una furenti
Natura est pelago, pelagi sed nomina mille,
Æquor ut innumeris terrarum admoverit oris.
Qua se blanda satis intendunt flabra Favonî,
Hesperium Oceano mare terras intrat ab alto.
Axe Lycaoniæ rursum facis, atque ubi dura
Belligeratores nutrit tellus Arimaspas,
Nomine Saturni late jacet æquoris unda.
Hic densata sali stant marmora, pigraque ponti
Se natura tenet, nunquam ruit effluus humor:
Mortuus hic Graio perhibetur gurges in usu
Denique, quod lento stupeat plaga salsa profundo,
Vel quod sole carens pars orbis tetra rigescat.
Vix hebes has oras ardor Titanius adflat,
Vix evecta dies illuminat, omneque late
Pingue tenebrosa cœlum subtexitur æthra.
At qua prima dies rutilo sustollitur ortu,
Aureus et tremulas late rubor inficit undas,
Eoum pelagus, freta dicunt Indica pandi.
Propter Erythræi tenduntur dorsa profundi,
Æthiopumque salum diffunditur. Hic Notus æthram
Urit, et hic æstu radiorum Phœbus anhelo

Arva coquit: sterilis regio est, et inhospita late
Aret humus, cassæque solo torrentur arenæ.
Oceanus sic cuncta vago complectitur æstu,
Undique sic unus terras interminus ambit,
Innumerosque sinus cavat illabentibus undis
Desuper: e multis celebri sub nomine tantum
Quatuor infuso late sale terga dehiscunt.
Primus in orbe sinus vasti maris æquora gignit,
Gurgitis Hesperii. Procul hic protentus in ortus
Faucibus a Libycis æstum trahit, atque ubi lætam
Cespite sub pingui pandit Pamphylia glebam,
Deficit, et curva sinuatur litoris ora.
Alter item est primo brevior, majorque duobus.
Hic prolapsus aquæ, Boreali fusus ab alto,
Terga procelloso turgescit Caspia fluctu.
Hyrcanum hoc pelagus pars nominat. Hinc duo rursum
Ora patent ponti: geminus sinus æquoris intrat,
Telluremque cavat, qua se Notus axe tepenti
Erigit. Horum unus vada longe Persica fundit,
Caspia conversus procul in freta; porrigiturque
Quartus Arabs, tumet hic rapido per aperta fluento,
Euxinumque salum videt eminus. En tibi rursum
Æquoris Hesperii tractus loquar: istius unda
Lambit terga soli, qua se vagus explicat orbis.
Nam vel cœruleo loca circumplectitur æstu,
Vel celso demissa jugo confinia radit,
Mœnia vel fusi præstringit gurgite ponti.
In Zephyrum tellus extenditur, oraque terræ
Ultima proceras subducit in astra columnas.
Hic modus est orbis Gadir locus, hic tumet Atlas
Arduus, hic duro torquetur cardine cœlum,
Hic circumfusis vestitur nubibus axis.
Et primum ruptas se pontus Ibericus illinc
Inserit in terras: caput autem principiumque
Europæ et Libyæ est, Mediis infunditur oris,
Inrepitque salum. Scopuli stant ardui utrinque:
Unus enim Europam, Libyam procul aspicit alter.
Sic discreta freto procera cacumina celsis
Emicuere jugis, sic intrant saxa profundum,
Sic subeunt nubes, sic cœlum vertice fulcit

Maura Abyla, et dorso consurgit Iberica Calpe.
Gallicus hinc æstus provolvitur. Hic super urbem
Massiliam gens Graia colit, Ligurumque tumescit
Æquor, et indomito tellus jacet Itala regno.
Ausonis hæc regio est; pubi genus ab Jove summo.
Qua se flabra trucis Boreæ per inhospita terræ
Eructant cœlo, populis caput Æneadarum,
Alba dehinc cautes est terminus: hæc freta propter
Trinacriæ summa consurgit litoris ora.
Evolvuntur item vada fusi cærula ponti;
Insula qua Cyrnus fluctu madet alludente,
Litoris ostriferi protendens latius undam,
Sardiniamque dehinc moles circumflua cingit
Æquoris, et cano spumant freta concita fluctu.
Hinc Tyrrhena sali sunt agmina, qua Notus axem
Humidus inclinat: qua lux se rursus Eoa
Emergit pelago, Siculi maris æstuat unda,
Obliquumque quatit gurges protentior altum
Usque in saxosi Pachyni juga. Plurimus inde
In Cretam trahitur ponti tumor: hicque procul se
Inclinat rupes, atque obvia fluctibus altis
Ingreditur pelagus Gortynia mœnia juxta,
Ac procumbentis sola propter pinguia Phæsti.
Prona mari cautes extenditur, ut ferus ora
Est aries, ultroque minans petit obvia fronte:
Denique sic olli nomen prior indidit ætas:
Nec minus Italiam cornu prospectat acuti
Litoris, et rapidi perflatur Iapygis ortu.
Hinc se rursus aquis Adriatica marmora fundunt
In Boream, Zephyrumque dehinc deflexa parumper
Alta petunt, rauco penitus repentia fluctu:
Hic sinus Ionius curvatur litoris acta,
Cespitis et gemini tellus inrumpitur alto.
Nam qua cæruleis pontus sese inserit undis,
Illyris in dextris pandit regionibus agros,
Emathiamque super sulcat genus acre virorum:
Ausonidum læva est. Hinc longo cespite tellus
Funditur, et varia populorum pube domantur
Arva soli. Trina hæc pelagi circumtonat unda.
Nam qua se Zephyri sustollunt flabra, profundum

Tyrrheni est pelagi; qua se Notus erigit æthra
Sicanum late fluitat mare: qua procul autem
Spirat ab Eoïs pulcher regionibus Eurus,
Ionii sunt terga sali. Sic Itala tellus
A circumfusis latus amplum lambitur undis.
Efflua post Siculi moles evolvitur alti,
Inque Notum late vada ponti cærula serpunt,
Donec arenosas attollant æquora Syrtes,
Infidumque rati tenuent mare. Languida quippe
Æquore jam fesso sese trahit unda per ambas.
Montibus ab Siculis capit autem prona meatum,
Cretæisque jugis mox Syrtes inter oberrat
Parcior, et tenui prætexens ima fluento.
Rursus ab Idæa Salmonide porrigit æquor
Se geminum: nautæ Pharium dixere profundum,
Quod procul in Casiæ vergit confinia cautis:
Sidoniique dehinc late salis æstuat unda,
Issicus immodico donec sinus ore patescat,
Æquoris et nostri sit terminus: arva ubi late
Pinguia proceris Cilicum versantur aratris.
Curva salo forma est: hinc sese marmora ponti
In Zephyrum torquent, ac flexu lubricus errat
Gurges, et exesas illabitur unda lacunas.
Sic virosorum prolixa volumina sese
Sponte cerastarum facili sub viscere curvant;
Sic spiras crebro sinuat draco, seque vel orbe
Colligit inclinans, vel pronis agmina longe
Tractibus absolvit: stridet nemus undique totum,
Pestifero adflatu serpens vagus inquinat æthram.
Haud secus illapso penetrantur litora fluctu,
Et rursum tellus init æquora: jugis ubique
Mugitus pelago est, gemitu loca cuncta resultant.
Imminet huic late Pamphylia, subluit illic
Unda Chelidonias, illisum murmurat æquor,
Sæpius et crebra spumescunt æquora rupe,
Ac rursum in Zephyrum vada semet cærula curvant.
Terminus his cautes Patareïdis eminet arcis.
Hinc salis Ægæi tractus tonat, inque Boötis
Plaustra dehinc rapidi flectuntur marmora Nerei,
Saxosis Sporadum sæpe obluctantia ripis.

Non aliud tanta consurgit mole profundum,
Non sic curva Thetis fluctu tumet: extimus olli
In Tenedum cursus, pelagi caput incipit Imbro.
Cespitis hinc proni protendens dorsa Propontis,
Flatibus ex Boreæ tepidum procumbit in Austrum,
Immensæque Asiæ populos alit ubere terræ.
Hinc arctas inter fauces atque obvia saxa
Thracius angustas discludit Bosporus oras,
Bosporus Inachiæ subvector virginis olim.
Nam vicina sibi stant litora, terraque parci
Faucibus oris hiat, pronam sinus evomit undam:
Proxima non alibi tantum divortia cernas
Cespitis: hac pecoris cursu sternacis in æquor
Inachis illata est; sic pectus canduit ira,
Pellicis et tanto Divam dolor extulit igni.
Illic instabili, fama est, sale saxa moveri,
Inferrique sibi flabris urgentibus oras:
Hic rigidas errare ferunt per marmora cautes,
Et nunc ora sali vastas prætendere rupes,
Nunc aperire sinum: gemit amplo murmure pontus,
Seu quod collisas Thetis indignata per arces
Sæviat objectis; seu quod brevis exitus undas
Exserat, et strictis eructet faucibus æquor.
Interius lato Pontus se gurgite fundit,
Undarumque procul latus explicat, aurea Phœbi
Qua rota purpureo repetit convexa sub ortu.
Sic obliqua maris panduntur denique dorsa,
Ut matutinis inclinent æquora habenis,
Longior ac Boreæ concedat gurges in axem.
Pontus enim nostræ sinus est amplissimus undæ.
Hic Asia ab lævis præcingitur, Europamque
Excipit, adversus quam dehinc se Thracius arctat
Bosporus, et tenui vix panditur oris hiatu.
At qua diducto Pontus distenditur æstu,
Et porrecta mari terræ juga longius intrant
In pelagus, tractuque vago sua litora linquunt,
Cespite Paphlagonum prodit saxosa Carambis.
Altera se cautes similis procul arietis ori,
Dura pruinoso qua torpet Taurica cœlo,
Exserit, et tenta late premit æquora fronte.

Eminus ista Notum videt, arctos eminus illa.
Porro inter fluctus ac fusi marmora Ponti
Proxima celsorum sic sunt sibi dorsa jugorum,
Quamvis vasta sali moles interfluit arces,
Ut gemini sit forma maris. Sed brachia Pontus,
Finibus arctois, Eoæ lucis in ortum,
Et qua prona dies atris involvitur umbris,
Molliter inclinans, Scythici speciem facit arcus;
At tepidi de parte Noti directior oram,
Continuumque jacens, rigidi sub imagine nervi
Tenditur. Excedit confinia sola Carambis
In Boream vergens. Boreali rursus in arcto
Ore sinus patulo Mæotidis alta paludis
Æquora prorumpunt: Scytha late barbarus oras
Incolit, et Matrem Ponti cognominat undam.
Sola parens Ponto, genitrix hæc sola fluento est:
Hoc se fonte trahunt vaga glauci marmora Ponti,
Cimmerio prolapsa sinu. Nam Bosporus illic
Cimmerius fauces aperit: circumque superque
Cimmerii, gens dura, colunt. Hic ardua Taurus
In juga consurgit, cœlumque cacumine fulcit
Verticis, et celsis late caput inserit astris.
Huc, mirante salo, quondam sese intulit Argo
Thessala, et innantem stupuerunt æquora cymbam.
Sic vasti moles pelagi interfunditur oras:
Sic se forma maris toto procul explicat orbe.

Nunc tibi tellurem versu loquar. Incute docto,
Phœbe, chelyn plectro. Musis intermina vita
Permanet, et memori laus semper pullulat ævo.
Indefessa tuæ sint mentis acumina, Lector,
Sudorisque mei patulo bibe carmina rictu:
Dulcis in his haustus, meritum grave, gratia perpes.

Ergo solum terræque Libystidis ora per Austrum
Tenditur, Eoæ procul in confinia lucis.
Gades principium est. Caput hujus cespitis autem
Arctius angusto conducit litora tractu,
Oceanique salum cuneo subit: istius oræ
Terminus immensis Arabum concluditur undis.
At latus hoc terra diffusius explicat agros,

Arvaque tenta patent. Hæc pingui cespite tellus
Æthiopum est nutrix, qui nigros propter Erembos
Extremi Libyæ curvo sola vomere sulcant:
Et rursum Ethiopes soli subjecta cadenti
Arva tenent. Sic scissa virûm gens ultima terræ
Incolit: hos adflant rutilæ incunabula lucis;
Hi jam præcipitis terrentur solis habenis.
Propter proceras Zephyri regione columnas
Mauri habitant; his fluxa fides et inhospita semper
Corda rigent; trahitur duris vaga vita rapinis.
Proxima se late Numidarum pascua tendunt,
Massylique super populi per aperta locorum
Palantes agitant. Certi laris inscia gens est;
Nunc in dumosas erepunt denique rupes,
Nunc quatiunt campos, nunc silvas inter oberrant
Conjugibus natisque simul: cibus aspera glando
Omnibus: haud illis sulcatur cespes aratro:
Non his mugitus pecudum strepit. Inclyta post hos
Mœnia consurgunt Tyriæ Carthaginis: illa
Urbs Phœnissa prius, Libyci nunc ruris alumna,
Paci blanda quies, et bello prompta cruento.
Ast hinc in Syrtim præceps ruit unda minorem,
Ulteriusque dehinc qua lux se reddit Olympo,
Major vasta sibi late trahit æquora Syrtis,
Infidumque rati pelagus furit. Ardua quippe
Undarum moles Tyrrheno cogitur æstu,
Curvatumque salum quatit amplo litora fluctu:
Ecce alias lento prorepit gurgite Nereus,
Undaque vix tenuis siccas prætexit arenas.
Immemor ergo modi semper natura duabus
Syrtibus, et classem sors crebro cœca fatigat.
Ambarum medio procera Neapolis arcem
Subrigit: hanc rursum gens late prisca virorum
Lotophagi includunt. Diros Nasamonas at inde
Adspice, queis quondam populorum examina multa
Versavere solum, multæ sonuere per agros
Balatu pecudes: nunc lati jugera campi
Et grege nuda jacent, et sunt cultoribus orba.
Ausonis hæc duro vastavit dextera bello:
Ausonis invicti gens roboris una per orbem
Arma tulit: pubem Latiam ferus horruit Ister,

Romanas aquilas Rhodanus tremit, Italidum vi
Mœsta paludivagos Germania flevit alumnos.
Illi cœruleas attingunt æquoris undas:
At qua navigero tellus discedit ab æstu,
Innumeræ gentes, populorum examina mille
Arva tenent. Hic fata canit venerabilis Hammon,
Mugit arenosis nemus illic denique lucis.
Adstat Cyrene propter vetus, erigiturque
Urbs procera arces, et Apolline dives alumno:
Marmaridæ juxta; procul hi tamen ultima regni
Ægypto inclinant: tergo Gætulia glebam
Porrigit, et patulis Nigretæ finibus errant.
Protinus hinc Garamas late confinia tendit,
Trux Garamas, pedibus pernix, et arundinis usu
Nobilis. At quantum terrarum interna recedunt,
Ut procul Oceano tellus vicina madescat,
Æthiopum populos alit ampli cespitis ora,
Terminus Æthiopum populos adit ultima Cerne.
Post Blemyes medii succedunt solis habenas,
Corpora proceri, nigri cute, viscera sicci,
Et circumvincti nervis exstantibus artus.
Hi celeri molles currunt pede semper arenas,
Nec tamen impressæ linquunt vestigia plantæ.
Eminus evolvunt hinc sese pinguia Nili
Flumina, et intenti prolabitur æquoris unda.
Hic qua secretis incidit flexibus agros,
Æthiopum lingua Siris ruit: utque Syenen
Cærulus accedens diti loca flumine adulat,
Nomine se claro Nilum trahit, inque jacentem
Ægyptum fusus fluctu premit arva marito,
Fœcundatque solum. Procul illinc agmina cogit
In Boream, scissusque vagis anfractibus æquor
Proserit, et ponto septem ferus explicat ora.
Non olli compar quisquam fluit, inclyta quamquam
Undique se totis eructent flumina terris.
Nilus enim immensos ulnam dispergit in agros,
Et fovet invecto sata gurgite: Nilus honorem
Telluri reparat: Nilus freta maxima pellit.
Hic Asiam ab Libya disterminat, axe Favonî
Secernens Libyam; redeuntis solis ab ortu
Disjungens Asiæ medio confinia fluctu.

Nec procul illa virûm gens incolit, axibus olim
Quæ prior humanas leges et jura notavit,
Vomere quæ duro, quæ longi pondere aratri
Sollicitavit humum, quæ fœtus edere sulcis
Tellurem docuit, quæ cædens partibus æthram
Prodidit obliquo solem decurrere cœlo.
Istius ergo tibi formam regionis et oras
Expediam versu. Blandus prætenditur aër,
Prodigus herbarum cespes jacet, aspera nusquam
Culmina consurgunt, portus cavat ora frequentes.
Quicquid terra dehinc redeuntis sufficit anni
Tempore, præ cunctis stupeas specieque modoque.
Trina loco frons est, sed laxior axe Boötis,
Luce sub Eöa constrictior, usque Syenen
Tenditur, unde pii volvuntur flumina Nili.
Hic urbs est Thebæ, Thebæ quæ mœnibus altis
Præcinxere larem : Memnon ubi Tithoneus
Suspectat roseas Auroræ matris habenas.
Pars quæ cyaneo discedit ab æquore, septem
Oppida sustentat : Notiam pars vergit in oram,
Et modus est olli Serbonidis alta paludis ;
Altera pulsatur genitabilis ore Favonî.
Hic urbem posuit Pellææ dextera gentis ;
Hic inter celsas late surgentia nubes
Templa Sinopæi Jovis adstant nixa columnis,
Divite saxorum circumvestita metallo,
Auro fulta gravi, niveo radiantia dente.
Nec minus hic speculæ vertex subducitur, ex quo
Cernere sit longe Pallenidis intima terræ.
At qua surgenti terræ pars conscia Phœbo est,
Aggere murorum Pelusia mœnia surgunt.
Gens hic docta sali tumido freta gurgite currit,
Inque procellosos lembum convertere fluctus
Ludum habet, et rauca vitam producit in unda.

Talis forma jacet Libyæ, talique recessu
Ab Zephyro Eoum tellus incumbit in axem.
Istius extenti sola cespitis undique sulcant
Gentes innumeræ, quæ sparsæ litore longo
Oceani australis vada late cærula tangunt ;
Et quæ multimodis media tellure agitantes

Arva domant, et quæ Tritonidis alta paludis
Ut circumfuso populorum examine cingunt.

Nunc tibi et Europæ fabor latus. Hæc, ubi terras
Intrat Atlantei vis æquoris, accipit ortum.
Unus utramque sali fluxus secat, et procul unum
Distinet os ambas; eadem insinuatio ponti
Europam et Libyam rapido disterminat æstu.
Sed prior illa tamen tepido perfunditur Austro,
Hæc subit insanos tergum curvata Aquilones.
Ambæ Asiam rursum simili sub limite tangunt:
Æquus utrinque modus protenditur. At simul ambas
Si conferre sibi quisquam velit, una parumper
Ut credatur humus, mediique interflua ponti
Subtrahat; extemplo, quali nux pinea forma est,
Singula versanti talis succedet imago
Europæ et Libyæ. Sic nam latus explicat ambas,
Unum et utrique caput, similis quoque finis utrique.
Sed tamen Hesperii qua spectant æquoris undam,
Ambæ producto coëunt sibi cespite terræ;
Qua matutinis sol istas ignibus adflat,
Latior ambabus species distenditur. Unum
Hoc agili sub mente tenens, velut obvia habebis
Cætera terrarum. Tellus Europa columnis
Proxima magnanimos alit æquo cespite Iberos,
Hi super Oceani borealis frigida tangunt
Æquora, et excursu diffusi latius agri
Arva tenent, duris nimium vicina Britannis;
Flavaque cæsariem Germania porrigit oram,
Dumosa Hercyniæ peragrans confinia silvæ.
Inde Pyrenæi turgescunt dorsa nivalis,
Gallorumque truces populi per inhospita terræ
Vitam agitant. Tum cæruleum Padus evomit antro
Flumen, et extento patulos premit æquore campos.
Hic prius Eridani propter nemorosa fluenta
Fleverunt liquidæ lapsum Phaëthonta sorores,
Mutatæque manus planxerunt pectora ramis.
Nec procul hinc rigidis insurgunt rupibus Alpes,
Nascentemque diem celso juga vertice cernunt.
Porro inter cautes et saxa sonantia Rhenus,

Vertice qua nubes nebulosus fulcit Adulas,
Urget aquas, glaucoque rapax rotat agmine molem
Gurgitis, Oceani donec borealis in undas
Effluat, et celeri perrumpat marmora fluctu.
Quin et Danubium produnt secreta repente
Barbara, sed discors tamen est natura fluento.
Abnoba mons Istro pater est: cadit Abnobæ hiatu
Flumen: in Eoos autem convertitur axes,
Euxinoque salo provolvitur: ora per æquor
Quinque vomunt amnem, qua se procul insula Peuce
Exserit, hinc rigidi qua spirant flabra Aquilonis,
Sarmata, Germani, Geta, Bastarnæque feroces,
Dacorumque tenent populi, tenet acer Alanus,
Incola Taurisci Scytha litoris; indeque rursum
Dira Melanchlæni gens circumfusa vagatur.
Proxima Neurorum regio est, celeresque Geloni,
Præcinctique sagis semper pictis Agathyrsi.
Inde Borysthenii vis sese fluminis effert
Euxinum in pelagus. Tunc æquora Panticapæi
Ardiscique tibi celso de vertice surgunt
Riphæi montis, ubi dura sæpe sub arcto
Densa pruinosos eructant nubila nimbos.
Hic dites venæ niveum gignunt crystallum,
Atque hic indomito tellus adamante rigescit
Inter Riphæos et proceros Agathyrsos.
Hæ gentes Istrum, qua se plaga dura Boötis
Porrigit, incumbunt. Medii de parte diei
Per dumosorum reptantes dorsa jugorum
Gerrhæ habitant. Gerrhas attingunt oppida late
Norica, et immodicæ rursum sola pinguia glebæ
Pannonia exercet. Borean subit altior agro
Mœsus, et extento post tergum cespite Thracas
Plurimus excedit. Tunc ipsi maxima Thraces
Vomere sollicitant curvo loca. Denique longo
Qua porrecta jacet spatio piscosa Propontis,
Et qua præcipiti fluctu furit Hellespontus,
Ægæumque dehinc procul in mare, plurima Thraces
Arva tenent. Hic mellifluis Pallena sub antris
Lychnitis rutilæ flammas alit: hic et ïaspis
Fulva micat stellis, quantum convexa per æthræ
Ignea perpetuis ardescunt sidera flammis.

Hic rursum occiduis Europam fabor ab oris.
Hæc tanquam speculis adsurgens plurima trinis,
Spectat Achæmeniæ lucis jubar. Unus Iberos
Limes habet, limes tenet alter denique Graios,
Ausoniæ medius protendit latius arva.
Oceani vicina salo qua gleba recumbit,
Oceani Hesperii, tumet illic ardua Calpe:
Hic Hispanus ager, tellus ibi dives Iberûm:
Tartessusque super sustollitur: indeque Cempsi
Gens agit, in rupis vestigia Pyrenææ
Protendens populos. Medio se limite gleba
Ausonis effundit: mediam secat Apenninus
Ausoniam. Nam qua Boreali vertice ad æthram
Concrescunt Alpes, surgit caput Apennino;
Et qua Sicanii tellus madet æquoris æstu,
Ut protelatæ molis juga gurgite condit.
Hunc circa multæ sola sulcant proxima gentes;
Et tamen has omnes sollers tibi Musa loquetur.
Prima vetustorum gens est ibi Tyrrhenorum:
Inde Pelasga manus, Cyllenæ e finibus olim
Quæ petit Hesperii freta gurgitis, arva retentat
Itala. Tum multa tenduntur parte Latini,
Per quos flaventes Tybris pater explicat undas,
Romanosque lares lapsu prælambit alumno.
Hinc Campanus ager glebam jacet. Hic freta quondam
Parthenopen blando labentem in marmora ponti
Suscepere sinu. Tepidum si rursus in Austrum
Convertare oculos, nemorosi maxima cernes
Culmina Piceni. Coma largi palmitis illic
Tenditur, ac fuso Bacchus tegit arva flagello.
Tum Lucanorum regio insurgentibus alte
Cautibus horrescit: scrupus sola creber iniqua
Asperat, et denso cæcantur stipite silvæ.
Bruttius hinc dumos acer colit inter, et arces
Obsidet infidas, donec Sicana fluenta
Intendant pelagus, displosisque æquora terris
Instabile inclinent semper mare, qua vel Eöis
Hadrias unda vadis largam procul exspuit algam,
Vel qua Tyrrheni præceps involvitur æstus.
At Zephyri hinc rupes dorsum tumet, inque Boötis

Plaustra patens albo consurgit vertice saxum.
Huc se prisca Locri gens intulit, et sale longo
Eminus invecti, qua pontum gurgite rumpit
Flumen Alex, Graiæ rexerunt lintea cymbæ.
Hinc Metapontini discurrunt latius arvo:
Inde Croton priscis attollit mœnia muris:
Æsarus hic amnis salsa convertitur unda,
Et Junone calent hic aræ præsule semper.
Nec minus exciti post flumina dira Tonantis
Infortunatæ Sybaris vicina ruina est;
Samnitæque truces habitant confinia. Post hos
Gens Marsûm quondam tenuit loca. Tumque Tarentum
Surgit, Amyclæi suboles prædura tyranni.
Hinc jacet in patulos projecta Calabria campos,
Et super arenti tenduntur Iapyges agro.
Huc se præcipiti cogit ferus Hadria ponto.
Hic Aquileia decens celsis caput inserit astris:
Tergestumque dehinc curvi salis incubat oram,
Extimus Ionii qua se sinus æquoris abdit.
Tot populi Ausoniam circumdant mœnibus altis,
Italiam cingunt tot diti cespite gentes.
In jubar Eoum rursum se pervia flectunt
Æquora, et Assyrium suspectant eminus axem
Ionii freta glauca sali, primosque Liburnos
Præstringunt pelago; gens Hylli plurima rursum
Accolit: hic tenui tellus discluditur æstu.
Illyris ora dehinc distenditur: hicque periclis
Sæpe carinarum famosa Ceraunia surgunt.
Tum prorepentis qua sunt vada cærula Nerei,
Harmoniæ et Cadmi sustentat gleba sepulcrum
Barbara. Nam longo jactati sæpius orbe,
Postquam liquerunt Ismeni fluminis undam,
Hic in cæruleos mutati membra dracones
Absolvere diem, finemque dedere labori.
Nec minus hic aliud monstri genus arbiter æthræ
Edidit. Adsistunt scopuli duo, cumque quid atri
Imminet eventus, et vulgi corda fatiget
Sors rerum, et mentem terat inclementia fati,
Et motantur humo, et coëunt sibi vertice saxa.
Sed qua mitis item spirat Notus, Oriciumque

Pulsant flabra solum, Graiæ confinia terræ
Incipiunt aperire latus, prolixaque longis
Jugera producunt spatiis, præcincta duobus
Æquoris infusi procursibus. Hanc freta quippe
Ægæi lambunt pelagi, citus Hadria rursum
Subluit hanc fluctu. Gemino sic gurgite late
Graia madet tellus, sortitaque marmora ventos
Quæque suos, imo turgescunt mota profundo.
Eurus in Ægæum contorquet flabra: cadentis
Parte poli Zephyris Hadriatica terga tumescunt.
Insula se rursum Pelopis visentibus offert,
Insula quæ platani folio compar sedet. Isthmi
Quippe caput summum conducitur, arctaque vergit
In Borean tellus, et Graios adjacet agros:
Cætera sub folii specie distenditur arva,
Ac per utrumque latus sinuoso sæpe recedit
Cespite. Sed tepido qua tellus tunditur Austro,
Graiorum Triphylis sterili se porrigit ora.
Hinc sacer Alpheus flumen trahit, et vagus æquor
Influit Eurotas. Pisanos alter adulat,
Alter Amyclæas celeri secat agmine terras.
Insula qua curvas inclinat concava valles,
Arcades immensum propter degunt Erymanthum.
Hic distentus aquas sata lambit pinguia Ladon.
Juxta Argivus ager, juxta sunt culta Laconum.
Illos prima dies, celer istos adspicit Auster.
Isthmi terga dehinc geminus circumlatrat æstus,
Parte Ephyres, piceas qua nox agit atra tenebras,
Et matutinus quà lucem proserit ortus.
Hic usu Graio nomen tenet unda Saronis.
Atticus hanc ultra limes jacet, Attica tellus
Belligeratorum genitrix memoranda virorum.
Fertilis hæc herbis Ilissum subvehit amnem:
Ilissi Boreas stagno tulit Orithyiam.
Bœotumque dehinc sese confinia jungunt,
Et Locris et patuli sulcator Thessalus agri,
Et Macetum præpingue solum; tumet arduus Hæmus,
Threïciumque caput subducitur. Adjacet Hæmum
Partibus ab Zephyri Dodonæ vatis alumnus.
Axe Noti rigidas subter rupes Aracynthi

Gens Ætola colit; campis ibi pulcher apertis
Labitur, et virides sulcans terras Achelous
Irruit Hadriaci tergum maris; hicque frequentes
Fluctibus attolluntur Echinades. Haud procul inde
Prisca Cephallenæ consurgunt oppida terræ:
Delphica quinetiam miscet confinia Phocis,
Lucis in exortum protentior; inque Boöten
Thermopylæ cedunt. Hic se Parnassia rupes
Erigit: hic celeri Cephissus volvitur unda:
Hic quondam Python transactus arundine membra,
Sanguinis et cassus prolixa volumina solvit.
Illic sæpe deum conspeximus adridentem,
Inter turicremas hic Phœbum vidimus aras.

Nunc ut quæque vago surrexerit insula ponto,
Ordine quo steterint pelago circumflua saxa,
Expediam. Cymbæ ducatur cursus ab unda
Gurgitis occidui. Precor adspirate Camenæ,
Inter et oppositas intendite lintea terras.
Gadir prima fretum solida supereminet arce,
Attollitque caput geminis inserta columnis.
Hæc Cotinussa prius fuerat sub nomine prisco,
Tartessumque dehinc Tyrii dixere coloni,
Barbara quinetiam Gades hanc lingua frequentat,
Pœnus quippe locum Gaddir vocat undique septum
Aggere præducto. Tyrii per inhospita late
Æquora provecti, tenuere ut cespitis oram,
Constituere domus; dant hi quoque maxima templa
Amphitryoniadæ, numenque verentur alumnum.
Insula se propter Gymnesia tollit ab alto,
Ac dilecta vago pecori consurgit Ebusus,
Sardiniæque arces, et inhorrens Corsica silvis:
Æolidesque dehinc tumidis se fluctibus edunt
Insulæ, et inserto canescunt undique ponto,
Has dudum tenuit rex Æolus: Æolus illic
Hospita jactatis indulsit litora nautis,
Æolus imperio summi Jovis arbiter alto
Impositus pelago est, effundere carcere ventos
Et sedare salum. Septem sese æquoris æstu
Emergunt arces, septem quas æquoris æstu

Hic habuit. Tunc Ausoniam se pandit in oram
Tellus Trinacria et patulo distenditur agro.
Hæc autem trinis laterum procursibus adstat,
Ternaque cæruleis longe juga porrigit undis.
In matutinos Pachynus producitur ortus:
Pars tepet a Zephyro Lilybeïa: celsa Peloris
Tota sereniferæ pulsatur flatibus ursæ.
Hic iter infidum pelagi, miserandaque fata
Involvere salo fluctuque hausere voraci
Sæpe rates. Urgent angustæ marmora fauces,
Arctaque præcipitant properum confinia pontum.
Qua se parte dehinc celsæ Notus erigit æthræ,
Vis late Libyci furit æquoris. Una ibi Syrtis,
Ast aliam ulterius freta prolabentia tendunt,
Parvaque cæruleo circumsonat æquore Meninx.
Rursus in Hadriacam lembum cogentibus undam,
Et lævum curva pelagus sulcantibus alno,
Insula se Graii Diomedis gurgite promit,
Italiam spectans et Iapygis arva coloni.
Huc illum motæ quondam tulit ira Diones,
Postquam per celeres extorrem traxit Iberos:
Conjugis huc diræ misit furor Ægialeæ.
Ionii si quis rate rursum cærula currat
Æquora, et Eoos cymbam producat in ortus,
Absyrti cautes et crebras protinus arces
Inveniet. Colchos huc quondam cura fidesque
Extulit, insanam sectantes Æëtinen.
Nec procul Ionii per terga Liburnides adstant.
Inque Notum post dira Ceraunia carbasa si quis
Torqueat, et tepidos lembum declinet in axes,
Ambraciotarum succedent protinus arces,
Alcinoique domus pandetur Corcyra rursum,
Corcyra compta solum, locupleti Corcyra sulco.
Hanc super est tellus, Ithaci vetus aula tyranni,
Exsulis et toto raptati sæpe profundo.
Plurima præterea consurgunt gurgite saxa,
Quæ protentus aquas Achelous pulcher oberrat;
Amnisusque dehinc alias circumfluit unda,
Quæ tamen in Boream vergunt magis, Ægyla parva
Et procera caput turgescunt pulchra Cythera;

Eminet hic etiam saxosa Calauria juxta;
Carpathus hic rupes attollitur: hæc tamen axem
Respicit occiduum. Nutrix hic Creta Tonantis,
Multa latus, glebamque ferax et opima virentum
Erigitur pelago. Cretam super adstitit Ida,
Ida procellosis agitans Aquilonibus ornos.
Nec procul Ægyptum Rhodus adjacet, adjacet oram
Suniados, qua se protendit cespes Abantum,
Fertilis Æginæ tellus, et opima Salamis.
Lucis ab exortu, Pamphylia qua cavat æstum
Prolabentis aquæ, Cyprus alta cingitur unda,
Atque Dionæi pulsatur litoris acta.
Inde Chelidoniæ tres sese gurgite tollunt,
Qua frons tenta salo Patareïdis eminet arcis.
Læta dehinc Aradus Phœnicum præjacet oram,
Multus ubi exesæ sinus est telluris ab alto,
Ac latus omne soli procul in dispendia cedit
Litoris, et curvo prælambitur ora fluento.
Mirus at ille dehinc Ægæi gurges habetur,
Qui gemina de parte sali velut ordine justo
Saxa mari profert circumflua, tenuia sese
Quo freta præcipitant Athamantidis inclita leto:
Sestus ubi atque Abydus parvo sale discernuntur,
Et vicina sibi lambit confinia pontus.
Pars procul Europæ lævum latus, altera porro
Ditem Asiam spectat: cunctæ tamen ordine facto
Insulæ in Arctoï procedunt plaustra Boötis.
Europam incumbit prolixus limes Abantum.
Scyrus ibi late dorsum tumet, ac Peparethum
Protollit pelagus. Juxta Vulcania Lemnos
Erigitur, Cererique Thasos dilecta profundo
Proserit albenti se vertice. Prominet Imbrus,
Thressaque consurgit propter Samus. Indeque rursum
Cyclades accedunt Asiam, Delumque coronant.
Omnes fatidico curant sollennia Phœbo.
Nam cum vere novo tellus se dura relaxat,
Culminibusque cavis blandum strepit ales hirundo,
Gens devota choros agitat, gratique sacrato
Ludunt festa die, visit sacra numen alumnum.
Hinc Sporades crebro producunt cespite sese,

Densa serenato ceu splendent sidera cœlo.
Nec minus attolluntur Ionides insulæ ab alto:
Hic juxta Caunus, Samus hic Saturnia juxta,
Tumque Chius patulæ prospectans arva Pelinæ.
Lesbus item et Tenedus per aperti marmora ponti
Expediunt arces, et culmina nubibus indunt.
Hinc se piscosi pandit sinus Hellesponti.
Hic salis Arctoï spumas vomit impiger æstus,
Hic protenta quatit late freta glauca Propontis.
Si quis læva dehinc Euxini marmora sulcet,
Ora Borysthenii qua fluminis in mare vergunt,
E regione procul spectabit culmina Leuces.
Leuce cana jugum, Leuce sedes animarum:
Nam post fata virûm semper versarier illic
Insontes aiunt animas; ubi concava vasto
Cedit in antra sinu rupes, ubi saxa dehiscunt
Molibus exesis, et curvo fornice pendent.
Hæc sunt dona piis: sic illos Jupiter imis
Exemit tenebris, Erebi sic inscia virtus.
Rursum Cimmerius qua Bosporus ora patescit,
Dexterior ponto subit insula, vastaque late
Excedit moles pelagus: sedet eminus ingens
Phænagore, et muros attollitur Hermonassa.
Hæ maris infusi consurgunt insulæ ab alto.
Exterior quîs unda dehinc, circumfluus et quîs
Æstuet Oceanus, quibus illæ flatibus omnes
Culmina pulsentur, memores date carmine Musæ.

Propter Atlantei tergum salis Æthiopum gens
Hesperides habitant; dorsum tumet hic Erytheæ,
Hicque Sacri, sic terga vocat gens ardua, montis:
Nam protenta jugum tellus trahit. Hoc caput amplæ
Proditur Europæ: genitrix hæc ora metalli,
Albentis stanni venas vomit. Acer Iberus
Hic freta veloci percurrit sæpe faselo.
Eminus hic aliæ gelidi prope flabra Aquilonis
Exsuperant undas et vasta cacumina tollunt.
Hæ numero geminæ, pingues sola, cespitis amplæ,
Conditur occidui qua Rhenus gurgitis unda,
Dira Britannorum sustentant agmina terris.
Hic spumosus item ponti liquor explicat æstum,

Et brevis e pelago vertex subit: hic chorus ingens
Fœminei cœtus pulchri colit orgia Bacchi:
Producit noctem ludus sacer: aëra pulsant
Vocibus, et crebris late sola calcibus urgent.
Non sic Absinthi prope flumina Thracis alumnæ
Bistonides: non, qua celeri ruit agmine Ganges,
Indorum populi stata curant festa Lyæo.
Longa dehinc celeri si quis rate marmora currat,
Inque Lycaonias cymbam procul urgeat Arctos,
Inveniet vasto surgentem vertice Thulen.
Hic cum plaustra poli tangit Phœbeïus ignis;
Nocte sub illustri rota solis fomite flagrat
Continuo: clarumque diem nox æmula ducit.
Nam sol obliquo torquetur cardine mundi,
Directosque super radios vicinior axi
Occiduo inclinat, donec juga rursus anhela
Devexo accipiat cœlo Notus. Inde fluenta
Tenduntur Scythici longe maris in facis ortum
Eoæ. Tum cyaneis erepit ab undis
Insula, quæ prisci signatur nominis usu
Aurea, quod fulvo sol hic magis orbe rubescat.
Contemplator item, ceu se mare flectat in Austrum,
Inque Notum Oceanus freta ponti cærula curvet:
Altaque Coliados mox hic tibi dorsa patescent
Rupis, et intenti spectabis cespitis arces.
Pro quibus ingenti consistens mole per undas
Insula Taprobane gignit tætros elephantos,
Et super æstiferi torretur sidere Cancri.
Hæc immensa patet, vastisque extenditur oris
Undique per pelagus: latus autem protinus olli
Agmina cetosi pecoris, vaga monstra profundi,
Adludunt: fervent Erythræi marmora ponti
Tota feris: hæc, ut rigidi juga maxima montis,
Nubibus attollunt latus omne et terga tumescunt:
Instar in his rupis spinæ tenor arduus adstat,
Molibus in-celsis scrupus quoque creber inhorret.
Ah! ne quis rapidi subvectus gurgitis unda
Hæc in terga sali lembum contorqueat unquam:
Ah! ne monstrigenis, hostem licet, inferat æstus
Fluctibus: immodici late patet oris hiatus
Quippe feris, antro panduntur guttura vasto;

Protinus hac ipsas absorbent fauce carinas,
Involvuntque simul mox monstra voracia nautas,
Ogyris inde salo promit caput, aspera rupes,
Carmanis qua se pelagi procul invehit undas;
Regis Erythræi tellus hæc nota sepulcro
Tendìtur, et nudis juga tantum cautibus horrent.
Persicus hinc æstus fauces hiat: insula rursum,
Si tamen in Borean flectantur carbasa cymbæ,
Icarus aërio consurgit vertice in auras,
Icarus ignicomo Soli sacra; namque Sabæi
Turis ibi semper vaga fumum nubila volvunt.
Insulæ in Oceani procursibus hæ tibi tantum
Carmine sunt dignæ. Multas vehit undique pontus
Præterea, parvas specie, famaque carentes.
Pars Asiam, Libyam pars adjacet altera ponto,
Pars videt Europam: non has tamen aut modus oræ,
Aut interna cavi commendat vena metalli.
Harum aliæ duris reserant vix litora nautis,
Et scaber in multis scrupus riget, undique iniquus
Subrigitur vertex, et inhospita cespitis ora est.
Quarum quis valeat numerosa ut nomina fari?
Si velit hoc ullus, velit idem scire quot alto
Curventur fluctus pelago, quot sidera cœli
Educant flammas, quot robora proferat Ida,
Quantus arenarum numerus versetur ab Euro.

Carmine nunc Asiam formet stilus. Incute doctam
Phœbe chelyn! totis Helicon adspiret ab antris.
Maxima pars orbis narrabitur, inclita tellus
Prometur Musis. Terrarum summa duarum
Unius est limes, quæ cespite protegit ambas.
Vastius est Asiæ diti caput, indeque sensim
In matutinos oram conducitur axes.
Hic adstare procul Bacchi fert fama columnas,
Ultimus Oceani qua terras adluit æstus,
Indica qua rupes tumet extima, qua vaga Ganges
Cespite dorsa trahens in Nyssæum Platamona
Porrigitur. Similis nequaquam est forma duabus,
Nec modus est compar. Secat unus denique pontus
Europam et Libyam: multus circumsonat istam

Oceanus, trinoque sinu vagus influit æstus
Unam Asiæ molem. Sinus istam Persicus intrat,
Maximus hanc Arabum scindit sinus, et sinus æquor
Inserit Hyrcanus: duo nigri partibus Austri
Curvantur, rigidam suspectat tertius Arcton:
Hic et in Euxini prorepit marmoris undam,
Et Zephyrum tergo spectat procul: adjacet ambos
Tellus multa dehinc, et longis tenditur arvis.
Ast Asiam incumbit vasto mons aggere Taurus,
Interstatque jugo mediam, Pamphylia campo
Qua jacet, incipiens, ac verticis ardua ducit
Indorum in pelagus: nunc autem subrigit idem
Obliquas arces et flexilis aëra pulsat;
Nunc directa solo tentus vestigia figit.
Mille dehinc amnes unus vomit, exserit unus
Flumina per terras, vel qua riget ora Boötis,
Vel qua lene Notus spirat, qua perstrepit Eurus,
Et qua dejecto Zephyrus sustollitur axe.
Nec tamen hic uno signatur nomine ubique,
Sed dum flectit iter, novus emicat; utque tumenti
Gens vicina subest, peregrina vocabula mutat.
Accipe, qui populi circumdent denique Taurum.
Mæotæ primi salsam cinxere paludem.
Obversatur item trux Sarmata, bellica quondam
Gentis Amazonidum suboles: nam cum prius illæ
Egissent vasti prope flumina Thermodontis
Threïcio de Marte satæ, junxere profectæ
Concubitus: longas exercet Sarmata silvas:
Ex quibus elapsus Tanaïs procul arva pererrat
Barbara, et in salsam protendit terga paludem.
Hic Asiam Europa disterminat: arduus istum
Caucasus eructat: Scythicos hic fusus in agros
Impacatorum nutrit pubem populorum.
Hujus utrumque latus quatit amplis bruma procellis,
Constrictumque tenent hunc frigora: proxima rursus
Cimmerii Sindique colunt: Cercetia gens est
Atque Toretarum propter genus: indeque Achæi:
Ab Xanthi ripis atque Idæo Simoënte,
Inter cauricrepas et scruposas convalles,
Transvexere larem. Juxta gens aspera degit

Heniochi, Zygiique dehinc, qui regna Pelasgûm
Linquentes, quondam tenuerunt proxima Ponti.
Impiger hos propter Colchus colit: iste feraci
Exsul ab Ægypto celsæ serit aspera rupis:
Caucasus Hyrcanæ nimium conterminus undæ est.
Hujus valle procul Phasis gemit, istius antro
Agmina provolvit, Circæaque lapsus in arva
Incidit Euxinum. Borealis cardine cœli
Rursus in Eöæ lucis confinia tellus
Inclinata jacet, gemino vicina profundo.
Caspia nam late terram super adluit unda,
Euxinique subest tergum salis: asper Hiberus
Hic agit: hic olim Pyrrhenide pulsus ab ora
Cespitis Eoi tenuit sola, ceu vaga sæpe
Fors rapit exactos patria: tenet æquora campi
Gens Camaritarum, qui post certamina Bacchum,
Indica Bassaridum cum duceret agmina victor,
Accepere casis, mensasque dedere Lyæo:
Orgia ludentes et nebride pectora cincti
Deduxere choros, Nyssæi ludicra ritus.
Hos super in fluctus adsurgit Caspia Tethys.
Hæc dicenda mihi; nec diri gurgitis unquam
Lustravi pinu freta barbara, nec vagus orbem
Undique reptavi: sed vasti flumina Gangis,
Caucaseas arces et dumicolas Arienos
Incentore canam Phœbo, Musisque magistris
Omnia veridico decurrens carmine pandam.
Caspia per teretes Tethys distenditur oras,
Et sinuant curvis hanc totam litora terris.
Tantum sed fuso pontus jacet iste profundo,
Ut ter luna prius reparet facis incrementa,
Quam quis cæruleum celeri rate transeat æquor.
Gurgitis Oceanus pater est: namque iste nivalis
Axe Helices infert rapidi freta concita ponti,
Et sinus inde sibi pelagus trahit: hic vada propter
Caspia versatur Scytha belliger: hicque feroces
Degunt Albani: trux illic arva Cadusus
Dura tenet, Mardi celeres, Hyrcani, Apyrique.
Cespite vicino Mardus fluit et procul ipsos
Accedit Bactros: attingens denique atroces

Agmine Dercebios, medius disterminat ambos,
Hyrcanique salis tumido convolvitur æstu.
Sed Bactrena solo vasto procul arva recedunt,
Parnessique jugi tegitur gens rupibus illa:
Dercebios aliud cohibet latus et vada tangit
Caspia: tum clari pharetris agilique sagitta
Messagetæ rauci succedunt flumen Araxis:
Durum ab stirpe genus, placidæ mens nescia vitæ,
Ignorant flavæ Cereris commercia, Bacchi
Semper inexpertes animam traxere ferinam.
His cibus et potus simul est: nam sanguinem equinum
Et lac concretum per barbara guttura sorbent.
Nec procul ad Borean diri posuere Chorasmi
Hospitia, et juxta protendit Sugdias agros,
Sugdias, ingenti quam flumine dissicit Oxus.
Hic procul Emodi late ruit aggere montis,
Et per prolixos evectus protinus agros
Caspia propellit fluctu freta. Qua perit hujus
Fluminis os, diri ripas habitant Jaxartæ.
Tendere non horum quisquam certaverit arcus.
Ambitus hos etenim multus trahit, et grave curvis
Pondus inest taxis, longo sunt spicula ferro,
Et rigor in nervis veluti bovis. Inde cruenti
Sunt Tochari, Phrurique truces, et inhospita Seres
Arva habitant, gregibus permixti oviumque boumque
Vellera per silvas Seres nemoralia carpunt.
Ultima Epetrimos tellus habet: et procul ista
Cassa virûm est, nullis pecorum balatibus agri
Persultant, herbæ viduus jacet undique cespes,
Fronde caret, nusquam terras intersecat amnis.
Caspia tot late circumdant æquora gentes.
Nunc rursum ab Colchis et glauci Phasidis undis
Occiduum ad solem populos memorate Camenæ,
Usque in Threïcii fauces maris! Aspera primum
Byzerum gens est: diri sunt inde Bechires,
Macrones, Philyresque et pernix Durateûm gens.
Inde Tibareni, Chalybes super, arva ubi ferri
Ditia vulnifici crepitant incudibus altis.
Post hos Assyriæ tenduntur jugera terræ,
Armenioque jugo late surgens Thermodon

Gentis Amazonidum lambit sata ; nec minus illic
Erigitur celsa in fastigia prisca Sinope :
Hanc urbem quondam, magni Jovis ardor, Asopis
Virgo, locans sævæ propter confinia terræ,
Aulam habuit, plebemque suo de nomine dixit.
Nec procul hinc purus laticem provolvitur Iris ;
Et citus Armeniæ cursum convallibus arcis,
Qua vastum in pelagus vergit saxosa Carambis,
Urget Halys : tum Paphlagonum sata longo patescunt,
Et Mariandynûm gens incolit, unde triformis
Ora canis superas quondam produxit in auras
Alcides Erebo : propter Bithynia glebam
Exserit : hic late Rhebas extenditur amnis,
Rhebas, cyaneî qui dissicit æquora Ponti,
Rhebas, argento similem qui porrigit undam.
Hi Pontum cingunt populi. Nunc illa canatur
Ora Asiæ, glaucus pelagi quam subluit æstus,
Axe Noti in fauces rapidi procul Hellesponti,
Et freta qua spumant Ægyptia partibus Austri,
Usque Arabas et longa Syræ confinia terræ.
Dictum etenim, quantus rigidas Scytha degat ad Arctos.
Chalcedon tumulus fluctu circumdatus alto
Eminus Europen proceraque mœnia Byzæ
Adspicit : ab tergo tendit Bebrycia glebam,
Celsaque nubiferæ sustollit culmina rupis
Mysus ager : Mysos tacitum diffusus in æquor
Tergaque flavescens sulcat Cius : hujus ad undam
Pulcher Hylas Nymphis quondam fuit anxia cura.
Hinc in cæruleum cedit sinus Hellespontum,
Explicat et Phrygiam tellus incurva Minorem,
Major Sangario late præstringitur amni ;
Hæc procul Eoos procedit plurima in axes,
Fertilis herbarum : qua cœlum rursus in umbras
Inclinat vertex, panduntur terga Minori,
Quæ jacet immensæ late sub rupibus Idæ,
Infortunatam pertingens cespite Trojam.
Æolis inde patet vastum super Hellespontum
Ægæi per terga sali. Prolixus Ionum
Rursus ager glebam protenditur : hunc secat ingens
Mæander, salsique ruens vada gurgitis intrat.

Cominus hic gelidi qua spirant flabra Aquilonis,
Urbs Ephesus tetricæ sustollit fana Dianæ,
Munus Amazonidum memorabile; nec minus inde
Lydia procedens longum latus explicat Euro:
In qua vitiferæ Tmolus juga proserit arcis,
Et Pactolus aquas agit auriger, arva canoris
Persultant cygnis, curva sedet undique ripa
Crebra ales, lætis adsurgunt gramina campis,
Herbaque luxurians loca semper pinguia vestit.
Sed locuplete magis Mæandria gleba recumbit
Ubere, nam blandi terram rigat unda Caystri.
Mæonis hic etiam deducit turba choreas:
Aurea subnectunt hæ vincula, ritus Iaccho
Luditur, atque sacris feriunt ululatibus æthram;
Virgineusque chorus late strepit, exsilit omnis
Cœtus, ut instabiles vaga pendent corpora dammæ;
Caurorum quoque flabra deo famulantia ludunt
Ritibus in vulgi; subeunt hæc serica sæpe
Pallia, et impulsi zephyris agitantur amictus.
Hæc linquenda tamen læto reor omnia Lydo.
Qua se Xanthus agit, Lyciorum tenditur ora
Inclinata mari, surgunt ibi culmina Tauri
Pamphyliæ in fines: hic idem Cragus habetur
Nomine sub gentis: prope celsam surgit in arcem
Piscosi Aspendus flumen secus Eurymedontis,
Sus ubi deformis calidis adoletur in aris
Sæpe Dionææ Veneri: stat Corycus alta,
Stat Perge propter, micat ardua tecta Phaselis
Eminus, et Phœbi radiis tremit æmulus ardor.
Inde Lycaoniæ tractus jacet: impiger agros
Incola decurrit, sitit atrum dira cruorem
Gens hominum, et sævo pascuntur pectora bello.
Tum Pisida ferox exercet pinguia culta,
Termessusque dehinc urbs eminet, eminet arcem
Inclyta per nubes attollens mœnia Lyrbe,
Et Lacedæmoniæ surgunt fastigia Selges.
Plurimus hinc terras intrat sinus, undaque longe
Vicina Euxino rupti sola cespitis urget.
Hic diros Cilicas trames tenet, inque diei
Tenditur exortum: sulcant duo flumina terram,

Pyramus hic undas, hic volvit Pinarus æquor.
Cydnus item mediæ discernit mœnia Tarsi.
Pegasus hoc olim suspendit cespite sese,
Impressæque solo liquit vestigia calcis;
Esset ut insigni revoluta in sæcula semper
Nomen humo, clari post ultima Bellerophontis.
Hic cespes late producit Aleïus arva,
Horrescitque comis nemorum, per inhospita cujus
Æquora secreto vitam protraxerat agro.
Lyrnessusque dehinc, hic Mallos et Anchialea,
Illustresque Soli post carmina vatis alumni.
Commagenorum propter diffunditur ora:
Et procul Hesperium curvatur limes in axem,
Donec piniferas Casii prorepat ad arces.
Hinc sollers Asiam facili cape carmine totam.
Forma sit hujus enim talis tibi: quattuor illam
In latera effusam cordi dato; longior autem
Sit modus his, rutili quæ spectant sideris ortum:
Tumque tene, primo quod carmine Musa locuta,
Totam Asiam celsi præcingi vertice Tauri
Extima in Indorum: montis tamen accipe molem
Per latus id duci, quo dat Cynosura pruinas:
Solis ab occasu vastum decurrere Nilum:
Indicum ab Eoïs mare fervere, rursus ab Austro
Fluctibus immodicis Rubri salis æquora volvi.
Ora Syrûm curvi procumbens litoris acta
In Notum et Eoï confinia tenditur Euri.
Hæc Cœle est Graio sub nomine: namque duobus
Ut conclusa jugis, vallis vice, multa cavatur.
Ab Zephyro Casius mons imminet: axe diei
Consurgentis item Libanus premit arduus arva.
Pars procul a pelago terras colit, inque recessu
Gens agitat: salsa quicquid pulsatur ab æstu,
Phœnicum regio est: hi Rubro a gurgite quondam
Mutavere domos, primique per æquora vecti
Lustravere salum, primi docuere carinis
Ferre cavis orbis commercia, sidera primi
Servavere polo. Populis Phœnicibus ergo
Urbs Iope, sterilisque dehinc habitatur Elaïs,
Gazaque proceris adsurgens undique muris.

Hic Tyrus est opulens, et Berytus optima, Byblos,
Sidoniique lares; ubi labens agmine amœno
Cespitis irrigui Bostrenus jugera findit.
Nec minus hic Tripolis pingui sola porrigit agro;
Orthosisque dehinc attollitur: hic Marathus stat.
Litoris extremo caput altis turribus effert
Laodice, et glauci prælambitur æquoris unda.
Hic nemorosa virent Daphnæ loca, celsa cupressus
Erigitur, ramos innectit laurus odora,
Crine Dionæo myrtus diffunditur, altæ
Consurgunt pinus, et cœlum sibila pulsant
Robora, mollicomis tellus insternitur herbis.
Urbs mediis Apamea dehinc consistit in arvis,
Et qua Phœbeam procul incunabula lucem
Prima fovent, Emesus fastigia celsa renidet.
Nam diffusa solo latus explicat, ac subit auras
Turribus in cœlum nitentibus: incola claris
Cor studiis acuit, sed et amplius imbuit ordo:
Denique flammicomo devoti pectora Soli
Vitam agitant: Libanus frondosa cacumina turget,
Et tamen his celsi certant fastigia templi.
Hic scindit juxta tellurem glaucus Orontes,
Nec procul Antiochi vagus interlabitur urbem,
Præstringitque undis Apamenæ jugera glebæ.
Fertilis hic cespes protenditur, arvaque amica
Sunt pecori, in fœtus facilis Pomona resurgit,
Et fœcunda Ceres campo flavescit aperto.
Si rursus tepidum via deflectatur in Austrum,
Curva sinus Arabi succedent æquora propter.
Namque Arabas Syriæque solum sinus iste fluento
Dividit, et tentis procul interfunditur undis:
Et tamen Eoös paullum inclinatur in axes
Usque in belligeri confinia flexus Elani.
Hinc tellus Arabum producit cespite campos,
Et latera ab gemino sale cingitur; alluit æstus
Persicus hanc, Arabumque sinus rigat æquore terram.
Hic sua flabra polo spirant: nam Persicus Euro
Turgescit vento, Zephyro sinus æstuat alter.
Pars alia in primos quæ semet porrigit ortus,
Et Notus insurgit qua nubifer, æquore Rubri

Tangitur Oceani; felici terra recumbit
Tota solo: tellus hic semper fragrat odoro
Cespite: prorumpit lacrimoso stipite myrrha,
Myrrha furor quondam Cinyreïus; hic ladani vim
Vellera desudant, calami coma pullulat almi,
Gignit humus casiam, concrescunt tura per agros,
Longaque fœcundis pinguescit odoribus ora.
Vera fides, illic femoris sub imagine partus
Disrupisse Jovem penetralia; proderet ortus
Ut sacer ætheria fulgentem fronte Lyæum.
Nascenti Baccho risit Pater, undique fulsit
Cœlicolûm sedes, convexaque pura tetendit
Festa dies: tellus effudit dives odores,
Villorum subitis tumuit pecus incrementis:
Ver habuere suum nova gramina, flore frequenti
Pinxit terra sinus, ac Nymphis unda cucurrit
Largior: internis etiam procul undique ab oris
Ales amica deo largum congessit amomum.
Extemplo Liber subnectit nebride pectus,
Effusasque comas hedera ligat, inde virentes
Attollit thyrsos, et blandi luminis igne
Os hilarat, totaque celer diffunditur æthra.
Sed propter Libanum terram sulcant Nabatæi,
Chablasiique dehinc, Agreni rursus, et inde
Chatramis est tellus: Macæ vicina fluento
Persidis accedunt: rutili contermina ponti
Minnæi Sabathæque tenent; super impiger ampla
Æquora desulcat glebæ ditis Catabanus.
Plurima præterea gens circumplectitur illic
Oram Arabum, muta sed degunt agmina fama,
Et numerus cunctis inglorius. Inde Favonî
Qua plaga fœcundis alit almos flatibus agros,
Barbara montivagos tellus extendit Erembos.
Hi vitam duris agitant in cautibus omnem,
Intectique artus erepunt ardua semper
Culmina saxorum: non ollis pabula in usum
Terra parit: glebas abrodunt more ferarum
Jejunas herbæ, nec amicas frugibus ullis.
Hinc ultra Libani rursum fastigia celsi,
Lux Hyperïonio qua se sustollit ab ortu,

Alterius Syriæ limes jacet usque Sinopen
Gurgitis attiguam; mediis hic impigra in arvis
Cappadocum gens est: propter freta turgida rursus
Assyrii juxta sunt ostia Thermodontis,
Et festina citis evolvitur unda fluentis.
Nec procul, attollit qua se facis ardor Eoæ,
Plurimus Euphratæ manat liquor: iste feroci
Fusus ab Armenia vastum caput exserit antro,
Inque Notum primæ protenditur agmine molis;
At matutinos iterum conversus in axes,
Dividit inserto mediam Babylona fluento.
Inde Teredoniæ juga propter maxima rupis
Persidis in pontum sparso cadit effluus amni.
Hinc super, in septem quantum via carpitur ortus
Cespitis extenti spatiis, citus æquora Tigris
Prona rotans, et saxa jugis avulsa supernis,
Et totas late celeri trahit agmine silvas.
Quin et vasta palus medio distenditur agro;
Maximus hanc fluctu Tigris secat: intrat aperti
Terga lacus, stupet unda silens, tacitæque recumbunt
Æquora Thospitis; solidarum denique more
Riparum stagni facies incisa quiescit,
Invectumque sibi cohibens altrinsecus amnem
Stat disclusa palus. Sic Elidis incola pontum
Dissicit Alpheus: pelago sic inserit undas
Illæsum optatæ flumen ducens Arethusæ.
Ergo per et stagnum vehitur celer amnis apertum,
Hoc elapsus item vim proni gurgitis urget.
Non alium tantus rapit impetus; haud ita quisquam
Spumescit fluctus, neque tantos ulla fragores
Unda ciet. Medio quæ tellus funditur agro,
Hoc Interamnis nomen tenet; ut situs illam
Flumine præcinctam gemino per aperta locavit.
Non qui lanatum longo pecus educat agro,
Aut qui cornigeri ductor gregis arva pererrat,
Gramina qui pastor simis petit apta capellis,
Quique cavo sollers committit semina sulco,
Quem Pomona juvat, quem ramis æsculus altis
Inlicit, et pingui dependens subere glando;
Brachia Nysæi qui palmitis ordine justo

Digerit, aut tectis si quis dolat impiger ornos,
Vel salis in fluctus qui cymbam navita texit;
Spreverit hos saltus: nihil indiga subtrahit ora:
Dives humo tellus, dives jacet arbore cespes.
Istius in Borean quicquid protenditur agri,
Armenii et vita duri sulcant Matieni.
Qua sunt flabra Noti, Babylon subducitur arce
Procera in nubes: hanc prima Semiramis urbem
Vallavit muris, quos non absumere flammæ,
Non aries penetrare queat: stat maxima Beli
Aula quoque argento, domus Indo dente nitescit,
Aurum tecta operit, sola late contegit aurum.
Ipsa dehinc tellus, quæ circumplectitur urbem,
Et procerarum fluctu vernat palmarum,
Et spendente procul beryllo ferta renidet.
Hic tamen internis Ophietidis arcis in arvis
Inter gemmiferas excrescit creber arenas.
Hinc Babylona super, geminæ pro finibus ursæ,
Cissi Messabatæque et Chalonita vagantur.
At rursum Armeniæ si quis pede pergat ab arce
Rupis, et Eöas gressum producat in oras,
Medica prolixos spectabit regna per agros.
Horum qui gelidi succedunt plaustra Boötis,
Pinguia rura tenent: sunt illic Atropateni,
Sunt Geli et Mardi. Tepidum qui rursus adAustrum
Oram habitant, Scythicæ deducunt semina gentis.
Nam Medea ferox fuit ollis sanguinis auctor.
Hæc cum Pandionis letum componeret aulæ,
Attica qua pulcro tellus pinguescit Ilisso,
Proditur, inque fugam propere convertitur exsul.
Has post in terras pinu subit Æëtine,
Inseditque locos: veteres accedere Colchos
Nulla inerat menti fiducia; denique ab illa
Medorum suboli magicæ furor artis inhæret.
Pars gentis, rutilos Phœbi quæ spectat in ortus,
Saxa habitat; saxis excudit narcissiten.
Qui propter dumos nemorosaque rura vagantur,
In pecus intenti, crebro grege pascua tondent.
Medica se tantos effundit gleba per agros,
Caspia ut extento contingat cespite claustra.

Hæc Asiæ dixere fores, hiet ore quod illo
Porta quasi, et longas bivium discedat in oras.
Quippe nivosa poli qua cardine vertitur arctos,
Panditur Hyrcanis hinc janua; janua Persis
Hinc patet, imbriferum qua vergit mundus in Aus-
Ecce sub immenso portarum vertice Parthi [trum.
Rura tenent, curvi nequicqum vomeris usu
Sollicitanda sibi: non ollis cura laborque,
Æquora terrarum gravibus componere rastris.
Exercent sævi se Martis semper in arma.
Sica comes lateri est, manus autem hastilia vibrat,
Demittunt pharetras humeris, et letifer arcus
Semper inest lævæ: neque per compendia diras
Producunt animas; non puppibus æquora sulcant:
Non proni gregibus pecoris fera vita juvatur.
Sed quatit alipedum sola semper cursus equorum;
Pulsaque terra gemit: discurrunt crebra per auras
Spicula, missilibus late subtexitur aër.
Quinetiam post hos amor est si discere Persas
Consimilis, sollersque trahit te cura per orbem;
Has quoque Musa tibi formabit carmine terras,
Quæ liquidos amnes via devehat, utque jugorum
Consurgat vertex, quibus oris arva recumbant
Barbara, famosum qui Persam roboret usus.
Quippe Asianarum primi degunt regionum.
Vita opulens genti, gazas quoque terra ministrat
Omnibus, et largum populis producitur ævum.
Dives in his mos est jam longi tempore sæcli,
Ex quo Mæoniam bello trivere cruento.
Illudunt auro vestes, et cuncta teguntur
Auro membra viris, auro vestigia condunt.
Tantus Persarum dissolvit pectora luxus.
Ipsa autem tellus inclusa est montibus altis,
Undique in australem latus inclinatior axem,
Ac Borean longe, longe quoque Caspia claustra
Deserit, atque Noti placida perfunditur aura.
Istius at spatiis finem dat Persicus æstus,
Incoliturque solum populis tribus. Una sub arcto
Pars agit, armigeris nimium contermina Medis:
Altera per mediæ telluris terga vagatur:

Porro ad flabra Noti, pelagus prope, tertia degit.
Plurima præterea percurrunt flumina terram
Persidis, et rigidas curvant labentia ripas.
Arva secat Cyrus, perrumpit et arva Choaspes,
Indica provolvens procul æquora: cujus ad undam
Incola flaventem studio sectatur achatem.
Nam cum brumali ceciderunt sidere nimbi,
Imbribus et cœlo fusis furit auctior amnis,
Hos lapides late flumen trahit: undique tellus
Circumjecta dehinc læti viret ubere campi.
Sed qua cœruleam sinus infert Persicus undam,
Gens Carmanorum late colit; hanc facis ortus
Urit Phœbeæ; tanto quoque funditur agro,
Ut simul et glauci contingat gurgitis æstum,
Et procul internæ perreptet jugera terræ.
Hos super et tellus tendit Gedrosia glebam
Oceani vicina fretis; at flumen ad Indum
Auroræque latus Scytha miti proximus austro
Accolit: australis certe Scytha dicitur ille:
Namque alii dura pulsantur desuper arcto.
Indus Caucasiæ prorumpens rupis ab antro
Adversum pelago Rubri procul æquoris amnem
Porrigit, inque Notum recto fluit agmine aquarum.
Ora dehinc Indo duo sunt, mediumque per agrum
Insula se vasto fundit tergo Patalene.
Innumeras idem dispescit flumine gentes,
Oritas, Aribasque et veloces Arachotas,
Et Satram infidum, vel qui per inhospita late
Discreti populis, discreti finibus agri
Arva agitant, uno sed nomine sunt Arieni.
Hi quamquam steriles decurrant semper arenas,
Munera nec carpant Cerealia, nec nova prelo
Musta premant, fulvo tamen invenere corallo
Pandere vivendi commercia, quærere pulchræ
Sapphiri latebras et præduros adamantas.
Calliope, Indorum populos et regna canamus:
Ultima terrarum tellus adspergitur Indi
Fluctibus Oceani; primam coquit hanc radiis sol,
Sol Hyperionius, sol magni gratia mundi,
Astrorum genitor, lucis sator et vigor æthræ.

Sed genti Indorum teter color: efflua semper
His coma liventes imitatur crine hyacinthos.
Pars subit abrupti sola cespitis, aurea ut illis
Terrarum in latebris excludant caute metalla;
Pars telas statuunt, et vestimenta laborant
Lintea: pars Indi procurat segmina dentis,
Atque ebur invigilat: multi, qua flumina nimbis
Auget hiems, vastum ut late trahat agmen aquarum
Alveus, et celsas evincant æquora ripas,
Palantes obeunt beryllum, prona fluenta
Quem procul internis a finibus, aut adamanta
Detulerint: his glauca dehinc tornatur iäspis.
Nec minus et baccas alii prope marmora curvis
Excudunt conchis: pars rursum divite cura
Herbosi lapidis venas fodit: hique rubore
Suffusas blando quærunt campis amethystos.
Horum dives enim tellus est Indica semper,
Et tali scrupo cespes tumet: amnibus autem
Fertilis irriguis crebro prælambitur ora:
Extendunt celsi vaga late brachia luci,
Et vernat nemorum semper coma. Nunc tibi formam
Terrarum expediam, nunc carmine flumina fabor,
Nunc rigidos montes, nunc multæ denique gentis
Absolvam populos. Latera agris undique in Indis
Quatuor esse tene: coëant tot et anguli ab omni
Parte sibi, oblique claudentes extima terræ,
Ceu species rhombo est. Zephyri de partibus Indus
Gurgitis occursu sit certæ terminus oræ:
Axe Noti Rubri late salis objacet unda:
Flumen item Ganges fit limes cespiti Eöo;
Atque Lycaonia consurgit Caucasus arcto.
Æquore qua fuso laticem provolvitur Indus,
Dardanidûm gens est, ubi magnus sorbet Hydaspes
Delapsum summa saxorum mole Acesinen.
Tertius amnis item secat agri proxima Cophes:
In medioque Sabæ sunt cespite: gens quoque Scodri
Propter agit; populique dehinc velut ordine facto
Peucaleûm longas exercent vomere terras:
Gargaridæ rursum: gens hæc obnoxia Baccho,
Et glebam sulcant, et ritibus orgia ludunt.

Hic Hypanis lateque trahens vaga terga Cymander,
Magnus uterque modi dimittitur, Hemodique
Rupe procul fulvum provolvunt fluctibus aurum:
Nec minus hi campos intrant Gangetidis oræ,
Quæ per flabra Noti fuso distenditur agro,
Usque in celsa jacens confinia Colidis arcis.
Colis et ipsa dehinc cetosi vergit in æquor
Oceani, tantoque jugo subit ætheris auras,
Arceat alituum subducta ut rupe volatum.
Sed circum Gangen regio est devota Lyæo,
Perpetuique sacri talis narratur origo.
Indorum in populos fatalia Liber agebat
Prœlia: vipereo late Bellona flagello
Increpat, et magno tremuerunt regna pavore,
Insistente deo. Venit ergo ad flumina Gangis,
Discursuque sacro præludit prœlia Liber.
Mænades extemplo maculosæ nebridis usum
Permutant clypeis, viridique hastilia thyrso
Succedunt, solvunt properantes lintea Bacchæ
Vincula, viroso pectus vinxere dracone;
Pro molli vitta prorepunt crine chelydri;
Excitoque ferox persultat in agmine Mavors,
Dux aquilas in bella rapit, tremit Indica tellus
Pressa pede, et toto tonuerunt classica cœlo.
Ergo et Nysæos discit gens rite recessus,
Et stata sollicito deducunt orgia ritu.
Ipse dehinc diros ut Liber perculit Indos,
Hemodi victor conscendit verticis arces,
Effusamque solo gentem procul adspicit omnem:
Ima jugi exstantis vestigia gurgite canent.
Oceani Eöi prætento denique Bacchus
Litore, et extrema terrarum victor in ora,
Ducit laurigeros post Indica bella triumphos,
Erigit et geminas telluris fine columnas,
Invisitque dehinc Ismeni fluminis undam.

Has tantum gentes commendat fama per orbem.
Vile aliæ vulgus, pecorum vice, terga pererrant
Cespitis abjecti. Non his aut gloria forti

Parta manu est, aut clara decus peperere metalla
Terrarum venis: habitant ignota locorum
Semper inexpertes famæ; per inhospita degunt
Arva procul; nullis sunt dignæ denique Musis.
At tu, Phœbe pater, vos clari turba, Camenæ,
Nominis, Aonio famam inspirate labori.

III. DE BELLO TROJANO,

SIVE

EPITOME ILIADOS HOMERI.

Iram pande mihi Pelidæ, diva, superbi,
Tristia qui miseris injecit funera Graiis,
Atque animas fortes heroum tradidit Orco,
Latrantumque dedit rostris volucrumque trahendos
Illorum exsangues inhumatis ossibus artus.
Confiebat enim summi sententia regis,
Ex quo contulerant discordi pectore pugnas
Sceptriger Atrides, et bello clarus Achilles.
Quis Deus hos ira tristi contendere jussit?
Latonæ et magni proles Jovis. Ille Pelasgûm
Infestus regi pestem in præcordia misit,
Implicuitque gravi Danaorum corpora morbo.
Nam quondam Chryses, solenni tempora vitta
Implicitus, raptæ flevit solatia natæ,
Invisosque dies invisaque tempora noctis
Egit, et assiduis implevit questibus auras.
Postquam nulla dies animum mœrore levabat,
Nullaque lenibant patrios solatia fletus,
Castra petit Danaûm, genibusque affusus Atridæ
Per superos regnique decus miserabilis orat.
Ut sibi causa suæ reddatur nata salutis:
Dona simul profert. Vincuntur fletibus ejus
Myrmidones, reddique patri Chryseïda censent.
Sed negat Atrides, Chrysenque excedere castris
Despecta pietate jubet: ferus ossibus imis
Hæret amor, spernitque preces damnosa libido.
Contemptus repetit Phœbeïa templa sacerdos,
Squalidaque infestis mœrens secat unguibus ora,
Dilaceratque comas, annosaque pectora plangit.
Mox ubi depositi gemitus, lacrimæque quiêrunt,

Fatidici sacras compellat vocibus aras:
Quid coluisse mihi tua numina, Delphice, prodest,
Aut castam vitam multos duxisse per annos?
Quidve juvat sacros posuisse altaribus ignes,
Si tuus externo jam spernor ab hoste sacerdos?
En hæc desertæ redduntur dona senectæ.
Si gratus tibi sum, sim te sub judice tutus,
Aut si quam ut luerem sub acerbo crimine pœnam
Inscius admisi, cur O tua dextera cessat?
Posce sacros arcus; in me tua dirige tela:
Auctor mortis eris certe Deus. Ecce merentem
Fige patrem: cur nata luit peccata parentis,
Atque hostis duri patitur miseranda cubile?
Dixerat. Ille sui vatis prece motus, acerbis
Luctibus infestat Danaos, pestemque per omnes
Immittit populos. Vulgus ruit undique Graiûm,
Vixque rogis superest tellus, vix ignibus arbor,
Deerat ager tumulis. Jam noctis sidera nonæ
Transierant, decimusque dies patefecerat orbem;
Tunc Danaûm proceres in cœtum clarus Achilles
Convocat, et causas hortatur pestis iniquæ
Edere Thestoriden. Tunc Calchas numina divûm
Consulit, et causas pariter finemque malorum
Invenit, effarique verens, ope tutus Achillis
Hæc ait: Infesti placemus numina Phœbi,
Reddamusque pio castam Chryseida patri,
Si volumus Danai portus intrare salutis.
Dixerat, exarsit subito violentia regis.
Thestoridem dictis primum compellat amaris,
Mendacemque vocat, magnumque incusat Achillem,
Inque vicem ducis invicti convicia suffert.
Confremuere omnes. Tandem clamore represso
Cogitur invitos æger dimittere amores,
Intactamque pio reddit Chryseida patri,
Multaque dona super: quam cunctis notus Ulysses
Impositam puppi patrias devexit ad arces,
Atque iterum ad classes Danaûm sua vela retorsit.
Protinus infesti placantur numina Phœbi,
Et prope consumtæ vires redduntur Achivis.
Non tamen Atridæ Chryseidis excidit ardor:

Mœret, et amissos deceptus luget amores.
Mox rapta magnum Briseide privat Achillem,
Solaturque suos alienis ignibus ignes.
At ferus Æacides nudato protinus ense
Tendit in Atriden, qui, ni sibi reddat honestæ
Munera militiæ, letum crudele minatur.
Nec minus ille parat contra defendere sese,
Et nisi casta manu Pallas tenuisset Achillem,
Turpem cœcus amor famam liquisset in ævum
Gentibus Argolicis. Contentus voce minisque
Invocat æquoreæ Pelides numina matris,
Ne se plus Thetis contra patiatur inultum.
At Thetis, audita nati prece, deserit undas,
Castraque Myrmidonum prætervolat, inde per auras
Emicat æthereas, et in aurea sidera fertur,
Tunc genibus regis sparsis affusa capillis,
Pro nato veni, genitrix, en ad tua supplex
Numina, summe parens: ulciscere meque meumque
Corpus ab Atride. Quod si permittitur illi,
Ut flammas impune mei violârit Achillis;
Turpiter occiderit superata libidine virtus.
Jupiter huic contra: Tristes depone querelas,
Magni diva maris, mecum labor iste manebit:
Tu solare tui mœrentia pectora nati.
Dixit; at illa leves cœli delapsa per auras
Litus adit patrium gratasque sororibus undas.
Offensa est Juno, Tantumque, ait, optime conjunx,
Doride nata valet, tantum debetur Achilli,
Ut mihi, quæ conjunx dicor tua, quæque sororis
Dulce fero nomen, dilectos fundere Achivos,
Et Troum renovare velis in prœlia vires?
Hæc ita dona refers nobis? sic diligor a te?
Talibus incusat dictis irata Tonantem,
Inque vicem summi patitur convicia regis.
Tandem interposito lis ignipotente resedit,
Conciliumque simul genitor dimittit ab aula.
Interea sol immenso decedit Olympo,
Et dapibus largis curant sua corpora divi,
Inde petunt thalamos jucundaque dona quietis.
II. Nox erat et toto fulgebant sidera cœlo,

Humanumque genus requies divûmque tenebat;
Tunc pater omnipotens Somnum vocat, atque ita fatur:
Vade, age, per tenues auras, lenissime divûm,
Argolicique ducis celeri pete castra volatu,
Dumque tuo premitur sopitus pondere dulci,
Hæc illi mandata refer: cum crastina primum
Extulerit Titana dies, noctemque fugârit,
Cogat in arma viros, incautumque occupet hostem.
Nec mora, Somnus abit, levibusque per aëra pennis
Devolat in thalamos Agamemnonis: ille sopore
Corpus inundatum leni prostratus habebat.
Ad quem sic loquitur curarum operumque levator:
Rex Danaûm, Atrida, vigila, et mandata Tonantis,
Quæ tibi missa simul delapsus ab æthere porto,
Accipe: cum primum Titan emerserit undis,
Fortibus arma jube socios aptare lacertis,
Et petere Iliacos instructo milite campos.
Dixit, et has repetit, per quas modo venerat, auras.
Interea lucem terris dedit ignea lampas;
Convocat attonitus jussis Pelopeïus heros
In cœtum proceres, remque omnibus ordine pandit.
Cuncti promittunt socias in prœlia vires,
Hortanturque ducem: quorum rex fortia dictis
Pectora collaudat, grates agit omnibus æquas.
Hic tum Thersites, quo non deformior alter
Venerat ad Trojam, linguaque protervior alter,
Bella gerenda negat, patriasque hortatur ad oras
Vertere iter: quem consiliis illustris Ulysses
Correptum dictis sceptro percussit eburno.
Tunc vero ardescit conceptis litibus ira,
Vix telis caruere manus, ad sidera clamor
Tollitur, et cunctos pugnandi corripit ardor.
Tandem sollertis prudentia Nestoris ævo
Compressam miti sedavit pectore turbam,
Admonuitque duces dictis, responsa recordans
Temporis illius, quo visus in Aulide serpens
Consumpsit volucrum his quatuor arbore fœtus,
Atque ipsam invalido pugnantem pectore contra
Addidit extremo natorum funere matrem.
Infit deinde senex: maneo, remaneteque Achivi,

In decimo labor est, quem Calchas dixerat, anno,
Quo caderet Danaûm victricibus Ilion armis.
Assensere omnes, laudatur Nestoris ætas,
Conciliumque simul dimittitur, arma parari
Dux jubet, atque animos aptari et pectora pugnæ.
Postera lux tacitas ut primum depulit umbras,
Et nitidum Titan radiis caput extulit undis,
Protinus armari socios jubet acer Atrides,
Et petere Iliacos instructo milite campos.
Vos mihi nunc, Musæ, (quid enim non ordine nôstis ?)
Nomina clara ducum clarosque referte parentes,
Et dulces patrias, nam sunt hæc munera vestra.
Dicamus, quot quisque rates ad Pergama duxit,
Et cœptum peragamus opus, sitque auctor Apollo,
Adspiretque libens operi per singula nostro.
Peneleus princeps, et bello Leïtus acer,
Arcesilaus atrox, Prothoënorque Cloniusque
Bœotas decies quinas duxere carinas,
Et tumidos valido pulsârunt remige fluctus.
Inde Mycenæis Agamemnon finibus ortus,
Quem sibi delegit bellatrix Græcia regem,
Centum egit plenas armato milite puppes:
Et bis tricenis Menelai navibus ardor
Insequitur, totidemque ferox Agapenoris ira.
Quos juxta fidus sollerti pectore Nestor,
Consilioque potens, gemina cum prole suorum
It ter tricenis munitus in arma carinis.
At Schedius virtute potens et Epistrophus ingens,
Gloria Myrmidonum, sævi duo robora belli,
Longa quater denis pulsârunt æquora proris.
At bis vicenas Polypœtes atque Leonteus
Instruxere rates ornatas milite forti.
Euryalus Sthenelusque ferox, et fortis in armis
Tydides, valido pulsârunt remige pontum,
Bisque quadragenas onerârunt milite puppes :
Ascalaphusque potens, et Ialmenus acer, uterque
Ter denas valido complêrunt milite naves.
At bis vicenas equitum fortissimus Ajax
Instruxit puppes, totidemque Evæmone natus,
Quos juxta Graiûm ductor comitatur Achilles,

Cum quinquaginta materna per æquora vectus.
Thessalici juvenes Phidippus et Antiphus ibant,
Altaque ter denis sulcârunt æquora proris:
Et tribus assumtis ratibus secat æquora Nireus,
Tlepolemusque novem Rhodius, quos viribus acer
Eumelus sequitur, minus una nave profectus.
(Quam duxit Telamone satus Salaminius Ajax.)
At Prothous Magnes, Tenthredone natus, et una
Eubœæ magnis Elephenor finibus ortus,
Dulichiusque Meges, animisque insignis et armis
Ætola de gente Thoas Andræmone natus,
Hi quadragenas omnes duxere carinas:
Et bis sex Ithaci naves sollertia duxit,
Quam sequitur totidem ratibus Telamonius Ajax,
Egregia virtute potens; simul ordine Guneus
Ire bis undenis tentabat in arma carinis.
Idomeneus et Meriones, Cretæus uterque,
Bis quadragenis muniti navibus ibant;
Et totidem puppes clara de gente Menestheus
Duxit Athenæus, quot viribus ambit Achilles:
Amphimachusque ferox et Thalpius, Elide nati,
Et clari virtute Polyxenus atque Diores,
Hi bis vicenas onerârunt milite naves:
Protesilaus agit totidem fortisque Podarces
(Instructas puppes, quas duxit Oileus Ajax.)
At septem Pæante satus tulit arma carinis,
Quem sequitur juxta Podalirius atque Machaon,
Altaque ter denis sulcârunt æquora proris.
His ducibus Graiæ Trojana ad litora puppes
Bis septem venere minus, quam mille ducentæ.
Jamque citæ appulerant classes, camposque tenebant,
Tunc pater ad Priamum misit Saturnius Irim,
Quæ doceat, fortes venisse ad bella Pelasgos.
Nec mora, continuo jussu capit arma parentis
Priamides Hector, totamque in prœlia pubem
Festinare jubet, portisque agit agmen apertis.
Cui fulgens auro cassis juvenile tegebat
Omni parte caput, munibat pectora thorax,
Et lævam clypeus, dextram decoraverat hasta,
Ornabatque latus mucro, simul alta nitentes

Crura tegunt ocreæ, quales decet Hectoris esse.
Hunc sequitur forma melior, non fortis in armis,
Belli causa Paris, patriæ funesta ruina,
Deiphobusque Helenusque simul, fortisque Polites,
Et sacer Æneas, Veneris certissima proles,
Archilochusque Acamasque ferox, Antenore nati:
Necnon et proles generosa Lycaonis ibat
Pandarus, et magnæ virtutis Glaucus in armis,
Amphionque, Adrastus et Asius atque Pylæus.
Ibat et Amphimachus Nastesque, insignis uterque,
Magnanimique duces Hodius et Epistrophus ingens,
Euphemusque ferox, clarusque ætate Pyræchmes,
Cum quibus et Mesthles atque Antiphus, et bonus armis
Hippothus atque Acamas venere et Pirous una,
Alcinoque sati, Chromiusque ac Ennomus, ambo
Florentes ætate viri, quos Phorcys et ingens
Ascanius sequitur, simul et Jovis inclita proles
Sarpedon, claraque satus tellure Corœbus.
His se defendit ducibus Neptunia Troja,
Vicissetque dolos Danaûm, nisi fata vetâssent.
III. Jamque duæ stabant acies fulgentibus armis,
Cum Paris, exitium Trojæ funestaque flamma,
Armatum adverso Menelaum ex agmine vidit,
Seque velut viso perterritus angue recepit
Ad socios amens. Quem postquam turpiter Hector
Confusum terrore videt, Proh! dedecus, inquit,
Æternum patriæ, generisque infamia nostri,
Terga refers? at non dubitabas hospitis olim
Expugnare toros, cujus nunc defugis arma,
Vimque times: ubi nunc vires, ubi cognita nobis
Ludorum quondam vario certamine vis est?
Hic animos ostende tuos, nil adjuvat arma
Nobilitas formæ, duro Mars milite gaudet.
Dum jaceas in amore tuo, nos bella geremus
Scilicet, et nostrum fundemus in hoste cruorem.
Æquius adversis tecum concurrat in armis
Impiger Atrides: spectet Danaûmque Phrygumque
Depositis telis populus, vos fœdere juncto
Adversas conferte manus, decernite ferro,
Vestrûm nunc Helenam sumat quis rectius ipsam.

Dixit, quæ contra paucis Priameïus heros,
Quid nimis indignis, inquit, me vocibus urges,
O patriæ, germane, decus? nam nec mihi conjunx
Pronaque luxuria est potior virtutis honore,
Nec vires dextramque viri tentare recuso,
Dummodo victorem conjunx cum pace sequatur.
Dicta refert Hector. Placuit sententia Graiis.
Protinus accitur Priamus, sacrisque peractis
Fœdera junguntur: post hæc discedit uterque
Depositis telis populus, campusque patescit.
Interea toto procedit ab agmine Troum
Pulcher Alexander, clypeoque insignis et hasta,
Quem contra paribus fulgens Menelaus in armis
Constitit, et, tecum mihi sunt certamina, dixit,
Nec longum nostra lætabere conjuge, quæ te
Mox rapuit regem, tantummodo Jupiter adsit.
Dixit, et adversum se concitat acer in hostem.
Ille virum forti venientem reppulit ictu,
Seque gradu celeri recipit, longeque frementem
Hastam deinde jacit, quam devitavit Atrides,
Inque vicem misso fixisset pectora telo
Prædonis Phrygii, nisi vastum ferrea corpus
Texisset lorica viri septemplice tergo.
Insequitur juxta clamor, tum adversus uterque
Constitit, et galea galeam terit, et pede plantam
Conjungit, stridet mucro mucrone corusco,
Corpus collectum tegitur fulgentibus armis.
Non aliter fortes nitida pro conjuge tauri
Bella gerunt, vastisque replent mugitibus auras.
Jamque diu rigido captabant corpora ferro;
Tunc memor Atrides raptæ sibi conjugis instat,
Dardaniumque premit juvenem mox ense rigenti,
Cedentemque retro dum desuper appetit hostem,
Splendidus extremas galeæ percussus ad oras
Dissiluit mucro: gemuerunt agmina Graiûm.
Tunc vero ardescit, quamvis manus ense careret,
Et juvenem arrepta prosternit casside victor,
Ad socios traheretque, nisi caligine cœca
Texisset Cytherea virum, subjectaque mento
Fortia rupisset laxatis vincula nodis,

Ultimus ille dies Paridi foret. Abstrahit auro
Fulgentem galeam secum Menelaus, et ardens
In medios mittit proceres, rursumque recurrit,
Et magnam validis contorsit viribus hastam
In cladem Phrygii; sua quem Venus eripit hosti,
Et secum in thalamos defert testudine cultos,
Ipsa dehinc Helenam muris arcessit ab altis,
Dardanioque suos Paridi deducit amores.
Quam tali postquam conspexit voce locuta est:
Venisti, mea flamma, Paris superatus ab armis
Conjugis antiqui. Vidi, puduitque videre,
Arreptum cum te traheret violentus Atrides,
Iliacoque tuos fœdaret pulvere crines:
Nostraque (me miseram!) timui ne Doricus ensis
Oscula discuteret: totus mihi mente relicta
Fugerat ore color, sanguisque reliquerat artus.
Quis te cum sævo contendere jussit Atrida?
An nondum vaga fama tuas pervenit ad aures
De virtute viri? moneo, ne rursus iniquæ
Illius tua fata velis committere dextræ.
Dixerat, et largis perfudit fletibus ora.
Tristis Alexander, non me superavit Atrides,
O meus ardor, ait, sed castæ Palladis ira.
Mox illum nostris succumbere turpiter armis
Adspicies, aderitque meo Cytherea labori.
Post hæc amplexu per mutua corpora juncto
Incubuit membris Cygneidos, illa soluto
Accepit flammas gremio Trojæque suasque.
Interea toto Menelaus in agmine Troum
Quærit Alexandrum, victorque huc fertur et illuc.
Quem frater socias acuens in bella catervas
Adjuvat, et forti pulsos Phrygas increpat ore,
Servarique jubet leges, Helenamque reposcit.
  IV. Cumque inter sese proceres certamen haberent,
Concilium omnipotens habuit regnator Olympi.
Fœderaque intento turbavit Pandarus arcu,
Te Menelae petens, laterique volatile telum
Incidit, et tunicam ferro squamisque rigentem
Dissecat. Excedit bello gemebundus Atrides,
Castraque tuta petit. Quem doctus ab arte paterna

Pæoniis curat juvenis Podalirius herbis,
Atque iterum in cædes horrendaque prœlia mittit.
Armavit fortes Agamemnonis ira Pelasgos,
Et dolor in pugnam cunctos communis agebat.
Bellum ingens oritur, multumque utrinque cruoris
Funditur, et totis sternuntur corpora campis,
Inque vicem Troumque cadunt Danaûmque catervæ,
Nec requies datur ulla viris, sonat undique Mavors,
Telorumque volat cunctis de partibus imber.
Occidit Antilochi rigido demissus ad umbras
Ense Thalysiades, optataque lumina linquit.
Inde manu forti Graiorum terga prementem
Occupat Anthemione satum Telamonius Ajax,
Et prædurato transfigit pectora telo.
Purpuream vomit ille animam cum sanguine mixtam,
Ora rigat moriens. Tunc maximus Antiphus hastam
Viribus adversum, conatus corpore toto,
Torquet in Ajacem, telumque erravit ab hoste,
Inque hostem cecidit, nam fixit in inguine Leucon.
Concidit infelix prostratus vulnere forti,
Et carpit virides moribundus dentibus herbas.
Impiger Atrides casu commotus amici
Democoonta petit, teloque adversa trabali
Tempora transadigit, vaginaque horridus ensem
Eripit. Ille suis moriens resupinus in armis
Occidit, et terram moribundus vertice pulsat.
Jamque Amarynciden saxi dejecerat ictu
Impiger Imbrasides, dederatque silentibus umbris ;
Dum cupidus prædæ juvenem spoliare parabat,
Desuper hasta venit dextra vibrata Thoantis,
Perque viri scapulas annosaque pectora transit.
In vultus ruit ille suos, calidumque cruorem
Ore vomit, stratusque super sua palpitat arma.
Sanguine Dardanii manabant undique campi,
Manabant amnes passim, pugnabat ubique
Immixtis ardens amborum exercitus armis,
Et modo Trojanis virtus, modo crescit Achivis,
Lætaque per varios petitur victoria casus.
v. Sed postquam Danaûm longe cedentia vidit
Agmina Tydides, tumidumque increscere Martem,

In medias acies, qua plurimus imminet hostis,
Irruit, et versas prosternit cæde phalanges,
Huc illuc ensemque ferox hastamque coruscat.
Bellica Pallas adest, flagrantiaque ignibus arma
Adjuvat, atque animos juveni viresque ministrat.
Ille, boum veluti viso grege sæva leæna,
Quam stimulat jejuna fames, ruit agmina contra,
Et prostrata necat vesano corpora dente,
Sic ruit in medios hostes Calydonius heros,
Virginis armigeræ monitis et numine tutus.
Conversi dant terga Phryges, fugientibus ille
Instat, et exstructos morientum calcat acervos.
Dumque furit sternitque viros, videt ecce Daretis
Adverso stantes furibundus in agmine natos,
Phegeum Idæumque simul, quem cuspide præceps
Occupat ille gravi, sed vulnera depulit umbo,
Vibratumque solo ferrum stetit. Haud mora, totis
Ingentem torquet Tydides viribus hastam,
Transadigitque viri pectus: pars cuspidis ante
Eminet, et prodit scapulis pars altera fossis.
Hunc ubi fundentem calidum de pectore flumen,
Versantemque oculos, animamque per ora vomentem
Conspexit frater, stricto celer advolat ense,
Germanique cupit fatorum existere vindex.
Sed neque vim sævi, nec fortia sustinet arma
Tydidæ, contraque tamen defendere tentat.
Ut volucris, derepta sui cum corpora nati
Accipitrem laniare videt, nec tendere contra,
Auxilium nec ferre suo valet anxia nato,
Quodque potest, levibus plangit sua pectora pennis;
Sic hostem Idæus germani cæde superbum
Spectat atrox, miseroque nequit succurrere fratri,
Et nisi cessisset, dextra cecidisset eadem.
Nec minus in Teucros armis furit acer Atrides,
Insequiturque acies, et ferro vulnera miscet.
Obvius huic fatis occurrit ductus iniquis
Infelix Hodius, quem vasto cuspidis ictu
Sternit, et ingenti scapulas transverberat hasta.
Hinc petit Idomeneus adversa parte ruentem
Mæoniden Phæstum, cujus post funera Atrides

Et Strophio genitum Stygias demittit ad umbras.
Meriones Phereclum vibrata percutit hasta,
Pedæumque Meges, vastisque horrendus in armis
Eurypylus gladio venientem Hypsenora fundit,
Et pariter juvenem vita spoliavit et armis.
Parte alia volitat sinuoso Pandarus arcu,
Tydidemque oculis immensa per agmina quærit:
Quem postquam vidit sternentem corpora Troum,
Horrida direxit contento spicula cornu,
Et summas humeri distrinxit acumine partes.
Tunc vero ardescit juvenis Calydonius ira,
In medias acies animosi more leonis
Fertur, et Astynoum magnumque Hypenora fundit,
Cominus hunc gladio, jaculo ferit eminus illum.
Inde premit Polyïdon Abantaque cuspide forti,
Et notum bello Xanthum, vastumque Thoonem.
Post hos infestus Chromiumque et Echemona telo
Proturbat celeri, pariterque ad Tartara mittit.
Tu quoque Tydidæ prostratus, Pandare, dextra
Occidis infelix, accepto vulnere tristi,
Dextera qua naris fronti conjungitur imæ,
Dissipat et cerebrum galeæ cum parte revulsum,
Ossaque confossi spargit Tydideus ensis.
Jamque manum Æneas simul et Calydonius heros
Contulerant jactis inter se cominus hastis,
Undique rimabant inimico pectora ferro,
Et modo cedebant retro, modo deinde coïbant.
Postquam utrique diu steterant, nec vulnera magnus
Qua daret infesto Tydides ense videbat,
Saxum ingens, medio quod forte jacebat in agro,
Bisseni quod vix juvenes tellure levarent,
Sustulit, et magno conamine misit in hostem.
Ille ruit prostratus humi cum fortibus armis,
Quem Venus æthereas genitrix delapsa per auras
Accipit, et nigra corpus caligine condit.
Non tulit Œnides animo, nebulasque per ipsas
Fertur, et in Venerem flagrantibus irruit armis,
Et neque, quem demens ferro petat, inspicit ante,
Cœlestemque manum mortali vulnerat hasta.
Icta petit cœlum terris Cytherea relictis,

Atque ibi sidereæ queritur sua vulnera matri.
Dardanium Ænean servat Trojanus Apollo,
Accenditque animos, iterumque ad bella reducit.
Undique consurgunt acies, et pulvere cœlum
Conditur, horrendisque sonat clamoribus æther.
Hic alius rapido dejectus in æquora curru
Proteritur, pedibusque simul calcatur equorum.
Atque alius volucri trajectus corpora telo,
Quadrupedis tergo pronus ruit: illius ense
Dejectum longe caput a cervice cucurrit;
Hic jacet exanimis fuso super arma cerebro:
Sanguine manat humus, campi sudore madescunt.
Emicat interea Veneris pulcherrima proles,
Densaque Graiorum premit agmina, nudaque late
Terga metit gladio, funestaque prœlia miscet.
Nec cessat spes una Phrygum, fortissimus Hector,
Sternere cæde viros atque agmina vertere Graiûm.
Ut lupus in campis pecudes cum vidit apertis,
Non ductor gregis ipse comes, non horrida terret
Turba canum, premit esuriens et negligit omnes,
In mediosque greges avidus ruit; haud secus Hector
Invadit Danaos et territat ense cruento.
Deficiunt Graiorum acies, Phryges acrius instant,
Attolluntque animos: geminat victoria vires.
Ut vidit socios infesto cedere Marti
Rex Danaûm, sublimis equo volat agmina circum,
Hortaturque duces, animosque in prœlia firmat.
Mox ipse in medios audax se proripit hostes,
Oppositasque acies stricto diverberat ense.
Ut Libycus cum forte leo procul agmina vidit
Læta boum passim virides errare per herbas,
Attollit cervice jubas, sitiensque cruoris
In mediam erecto contendit pectore turbam:
Sic ferus Atrides adversos fertur in hostes,
Infestasque Phrygum proturbat cuspide turmas.
Virtus clara ducis vires accendit Achivûm,
Et spes exacuit languentia militis arma.
Funduntur Teucri, Danai lætantur ovantes.
Tandem hic Æneam immisso contendere curru
Conspicit Atrides, strictoque occurrere ferro

Apparat, et jaculum, quantum furor ipse movebat,
Viribus intorquet, quod depulit error ab illo
Pectus in aurigæ, stomachoque infigitur alto.
Ille ruens ictu media inter lora rotasque
Volvitur, et vitam calido cum sanguine fundit.
Ingemit Æneas, curruque animosus ab alto
Desilit, et valido Crethonem cominus ictu
Orsilochumque ferit. Quorum post funera victus
Paphlagonum ductor Menelai concidit armis,
Antilochique Mydon. Post hos Jovis inclita proles
Sarpedon sequitur, funestaque prœlia miscet.
Quem contra infelix non æquis dimicat armis
Tlepolemus, magno satus Hercule, sed neque vires
Hunc servare patris, nec tot potuere labores,
Quin caderet, tenuemque daret de corpore vitam.
Saucius egreditur medio certamine belli
Sarpedon, fraudisque subit commentor Ulysses,
Et septem juvenum pulcherrima corpora fundit.
Hinc pugnat patriæ culmen, Mavortius Hector,
Illinc Tydides, sternuntur utrinque virorum
Corpora per campos, et sanguine prata rigantur.
Pugnat bellipotens casta cum Pallade Mavors,
Ingentemque movet clypeum, quem sancta virago,
Ægide et extrema percussum cuspide cædit,
Attonitumque simul cœlum petere ipsa coegit.
Hic ille æthereo queritur sua vulnera regi
Saucius, et magni genitoris jurgia suffert.
VI. Interea magnis Acamantem viribus Ajax
Interimit, vastumque capit Menelaus Adrastum,
Et rapit ad classes manibus post terga revinctis,
Ut vivo ducat lætos ex hoste triumphos.
Incumbunt Danai, cedit Trojana juventus,
Tergaque nuda tegit. Sensit Mavortius Hector
Pro Danais pugnare Deos, validasque suorum
Virginis armigeræ subduci numine vires.
Continuoque petit muros, Hecubamque vocari
Imperat, et Divæ placari numina suadet.
Protinus armatas innuptæ Palladis arces
Iliades subeunt, festisque altaria sertis
Exornant, cæduntque sacras de more bibentes.

Dumque preces Hecube supplex ad templa Minervæ
Pro charis genitrix natis et conjuge fundit,
Interea Glaucus stricto contendere ferro
Cum Diomede parat, nomenque genusque roganti,
Quis sit, et unde ferat, magnis cum viribus hastam
Mittere tentabat, tentanti Ætolius heros
Quo ruis? exclamat, quæ te, scelerate, furentem
Mens agit imparibus mecum concurrere telis?
Hospitis arma vides, Veneris qui vulnere dextram
Perculit, et summo repulit certamine Martem.
Pone truces animos, infestaque tela coërce.
Post hæc inter se posito certamine pugnæ
Commutant clypeos, inimicaque prœlia linquunt.
Colloquium petit interea fidissima conjux,
Hectoris Andromache, parvumque ad pectora natum
Astyanacta tenet, cujus dum maximus heros
Oscula parva petit, subito perterritus infans
Convertit timidos materna ad pectora vultus,
Terribilemque fugit galeam, cristamque micantem.
Utque caput juvenis posito detexerat ære,
Protinus infantem geminis amplectitur ulnis,
Attollensque manus, precor, o pater optime, dixit,
Ut meus hic, pro quo tua numina, natus, adoro,
Virtutes patrias primis imitetur ab annis.
VII. Hæc ait, et portis acies petit acer apertis:
Una deinde Paris. Postquam ad certamina ventum est,
Protinus in medium procedit maximus Hector,
Graiorumque duces invictis provocat armis.
Nec mora, continuo fraudis commentor Ulysses,
Et ferus Idomeneus, et notus gente paterna
Meriones, Graiûmque simul dux acer Atrides,
Ajacesque duo clari, speciosus in armis
Eurypylus, magnoque Thoas Andræmone natus,
Quique manum Veneris violavit vulnere tristi,
Procedunt: aberat nam Troum terror Achilles,
Et dulci cithara dirum lenibat amorem.
(Sortes miserunt, quis eorum in bella valeret.)
Ergo ubi dejectis auratam regis Atridæ
Sortibus in galeam, magnus processerat Ajax,
Concurrunt armis Ajax crudelis et Hector.

Principio jactis committunt prœlia telis,
Mox rigidos stringunt enses, et fortibus armis
Decernunt, partesque oculis rimantur apertas;
Et modo terga petunt, duros modo fortibus ictus
Depellunt clypeis. Ingens ad sidera clamor
Tollitur, et vastis impletur vocibus æther.
(Alterni vibrant gladios, et vulnera miscent.)
Non sic setigeri exacuunt fervoribus iras,
Pectoribusque premunt vastis, modo dentibus uncis
Fortia terga petunt, spumantque per ora vicissim:
Fumiferæ nubes concretaque fulgura et ignes
Jactantur, magnoque implentur murmure silvæ,
(Talis Priamides, simul Ajax fortis in armis.)
Tandem animis armisque furens Telamonius Ajax
Insignem bello petit Hectora, quaque patebat
Nuda viri cervix, fulgentem dirigit ensem.
Ille ictum celeri prævidit callidus astu,
Tergaque submisit, ferrumque umbone recepit,
Sed levis extremas clypei perlabitur oras
Ensis, et exiguo cervicem vulnere libat.
Acrius adversum rursus consurgit in hostem
Priamides, nec jam ferro Telamone creatum,
Sed magno saxi jactu petit. At ferus Ajax
Ingentem clypeo septemplice depulit ictum,
Et juvenem saxo percussum sternit eodem.
Quem levat exceptum Graiis inimicus Apollo,
Integratque animum. Jam rursus ad arma coibant,
Stringebantque iterum gladios, cum fessus in undas
Cœperat igniferos Titan immergere currus,
Noxque subire polum: juxta mittuntur, utrosque
Qui dirimant a cæde viros, nec segnius illi
Deponunt animos. Tum bello maximus Hector:
Quæ te terra virum, qui te genuere parentes?
Viribus es proles generosa atque inclita, dixit.
Contra hæc dicta referre parat Telamonius Ajax:
Hesiona de matre vides Telamone creatum,
Nobilis illa domus fama, et generosa propago.
Hector ut Hesionæ nomen casusque recordat,
Absistamus, ait, sanguis communis utrique;
Ajacemque prior aurato munerat ense,

Inque vicem, quo se bellator cinxerat Ajax,
Accipit insignem vario cælamine balteum.
Post hoc extemplo Troum Danaûmque catervæ
Discedunt, cœlumque tegit nox atra tenebris.
Implentur dapibus largis Bacchique liquore,
Atque avidi placido tradunt sua corpora somno.
Postera cum primum stellas aurora fugârat,
In cœtum venere Phryges, tum maximus Hector
Cum sociis, memorans hesternæ funera cædis,
Suadet ut invictis Helene reddatur Achivis,
Prædaque, quæ duros Menelai mulceat ignes;
Idque placet cunctis. Tum sævo missus Atridæ
Pertulit Idæus Troum mandata, neque ille
Aut animum prædæ, aut dictis accommodat aures,
Ultro etiam castris Idæum excedere jussit.
Paruit hic monitis, iterumque ad castra reversus
Trojæ, contemptum duro se reddit ab hoste,
Interea Danai confusi cæde suorum
Ingentes struxere pyras, collectaque passim
Fortia tradiderant sociorum corpora flammis.
Tum renovant fossas, et vallum robore cingunt.
  VIII. Ut nitidum Titan radiis patefecerat orbem,
Convocat in cœtum superos Jovis, et monet omnes,
Ne contra sua dicta velint contendere divi.
Ipse per æthereas cœli delabitur auras,
Umbrosisque simul consedit montibus Idæ:
Inde acies videt Iliacas, dextraque potenti
Sustinet auratas æquato pondere lances,
Fataque dura Phrygum, casusque expendit Achivûm,
Et Graiûm clades gravibus præponderat armis.
Interea Danaos ingenti concitus ira
Priamides agit, et totis gravis imminet armis,
Unum quippe decus Phrygiæ. Turbantur Achivi,
Doricaque ingenti complentur castra tumultu.
Hortatur socios muris inclusus Atrides,
Languentesque animos juvenum in certamina firmat.
Princeps Tydides ardentibus emicat armis,
Per mediosque hostes immani turbine fertur.
Hic illi occurrit fatis Agelaus iniquis
Telum immane manu quatiens, quem maximus heros

Occupat, et duro medium transverberat ense.
Hinc Phrygas Ajacis vastis protectus in armis
Teucer agit, spargitque leves in terga sagittas:
Gorgythiona ferum lethali vulnere fundit.
Mox alias acies petit, aurigamque superbi
Hectoris obtruncat, quem saxo Troïus heros
Occupat, excussoque incautum proterit arcu.
Ast illum fidi rapiunt de cæde sodales,
Prostratumque levant. Ruit undique turbidus Hector,
Adversasque acies infesta cuspide terret.
Sed rursus Danai turbati cæde suorum
Concurrunt, iterumque leves in castra catervæ
Confugiunt, portasque objecto robore firmant.
At Phryges obsidunt inclusos aggere Graios,
Excubiisque premunt muros, flammisque coronant.
Cætera per campos sternit sua corpora pubes,
Indulgentque mero, curas animosque resolvunt.
IX. Attoniti Danaûm proceres discrimine tanto
Nec dapibus relevant animos, nec corpora curant,
Sed miseri sua fata gemunt. Mox hoste repulso
Legatos mittunt, dextramque hortantur Achillis,
Ut ferat auxilium miseris. Thetideïus heros
Nec Danaûm capit aure preces, nec munera regis
Ulla referre cupit: neque enim illum redditus ignis
Aut intacta suo Briseïs corpore movit.
Irrita legati referunt responsa Pelasgis:
Hinc dapibus curant animos lenique sopore.
X. Altera transierat tarde labentibus astris,
Restabatque super tacitæ pars tertia noctis;
Cum Danaûm jussu castris Ætolius heros
Egreditur, sociumque sibi delegit Ulyssem,
Qui secum tacito sublustri noctis in umbra
Scrutetur studio, quæ sit fiducia Troum,
Quidve agitent, quantasve parent in prœlia vires.
Dumque iter horrendum loca per secreta vagantes
Carpebant, venit ecce Dolon, quem Troica pubes
Miserat, ut Danaûm solerti pectore vires
Perspiceret, sensusque ducum plebisque referret.
Quem procul ut vidit socius Diomedis Ulysses,
Abdiderunt occultantes sua corpora furtim

Post densos frutices, dum spe percussus inani
Tros Eumedides cursu præcederet illos,
Ne facile, oppressus, gressum in sua castra referret.
Post ubi transierat fidens animoque manuque,
Prosiluere viri, juvenemque evadere cursu
Conantem capiunt, ferroque manuque minantur.
Ille timore pavens, vitam concedite, dixit,
Hoc unum satis est. Quod si perstatis in ira,
Quanta ex morte mea capietis præmia laudis?
At si, cur veniam tacitis, exquiritis, umbris,
Maxima Troja mihi currum promisit Achillis,
Si vestras cepisset opes: hæc dona secutus
In dubios casus, coram quos cernitis ipsi,
Infelix cecidi. Nunc vos per numina divûm,
Per mare, per Ditis fluctus obtestor opaci,
Ne rapere hanc animam crudeli cæde velitis.
Hæc pro concessa referetis dona salute,
Consilium Priami regis, remque ordine gentis
Expediam Phrygiæ. Postquam quid Troja pararet
Cognovere viri, fauces mucrone reclusas
Detrudunt juvenis. Post hæc tentoria Rhesi
Intrant, atque ipsum somno vinoque sepultum
Obtruncant, spoliantque viros, fusosque per herbam
Exanimant socios. Tam tristi cæde peracta
Præda humeros onerant, multo candore nitentes
(Rhesi ventigenas secum adduxere jugales)
Thracis equos rapiunt, quos nec præcederet Eurus,
Nec posset volucri cursu superare sagitta.
Inde iterum Argolicas primæ sub tempore lucis
Ad classes redeunt, quos Nestoris accipit ætas,
Ac recipit portis. Postquam sua castra tenebant,
Facta duci referunt. Laudat Pelopeïus heros,
Fessaque jucundæ tradunt sua membra quieti.
XI. Lux exorta viros in pristina bella remisit,
Instaurantque animos recreato milite pugnæ
Dardanidum Danaûmque duces: volat undique nubes
Telorum, et ferro ferrum sonat: undique mixtis
Inter se strident mucronibus, instat utrinque
Densa acies, mixtusque fluit cum sanguine sudor.
Tandem ferventi Danaûm rex concitus ira

Antiphonem ingenti prostratum vulnere fundit,
Pisandrumque simul, fratremque ad bella ruentem
Hippolochum, post hos gladio petit Iphidamanta:
Huic frater regis dextram ferit, ille dolore
Acrior accepto fugientem Antenore natum
Persequitur, traxitque ferox cum vulnere pœnas.
Hector tunc pugnæ subit acri concitus ira
Priamides, mox perculsos agit undique Graios,
Nec Paris hostiles cessat prosternere turmas,
Eurypylique femur contento vulnerat arcu.
XII. Incumbunt Troes, fugiunt in castra Pelasgi
Viribus exhaustis, et vastis undique firmant
Obicibus muros, tum saxo Martius Hector
Perfringit portas, ferrataque robora laxat.
Irrumpunt aditus Phryges, atque in limine primo
Restantes sternunt Graios, valloque catervas
Deturbant, alii scalas in mœnia ponunt,
Et jaciunt ignes: præbet victoria vires.
De muris pugnant Danai, turresque per altas
Saxa volant, subeunt acta testudine Troes,
Ascenduntque aditus, et totis viribus instant.
Turbati fugiunt omnes in castra Pelasgi,
Et scandunt puppes, urget Trojana juventus,
Telaque crebra jacit, resonat clamoribus æther.
XIII. Neptunus vires Danais animumque ministrat
Pugna ingens oritur, furit istinc hostis et illinc,
Idomenei dextra cadit Asius, Hector atrocem
Amphimachum obtruncat, nec non occumbit in armis
Anchisæ gener Alcathous, quem fuderat ense
Magnanimus ductor Cretum; tunc fervidus hasta
Deiphobus ferit Ascalaphum mergitque sub umbras.
XIV. Hector ubique ferox violento pectore sævit,
Quem saxo ingenti percussum maximus Ajax
Depulit, et toto prostratum corpore fudit,
Concurrit Trojana manus, juvenemque vomentem
Sanguineos fluctus Xanthi lavere fluento.
Inde iterum ad pugnam redeunt, fit maxima cædes
Amborum, et manat tellus infecta cruore.
Polydamas valido Prothoënora percutit ictu,
Archelochumque Antenoriden Telamonius Ajax,

Bœotûmque Acamas Promachum, quem sternit atrocem
Penelei dextra, inde cadit Priameia pubes.
xv. Acrius insurgunt Troes ad Achaica bella,
Instaurantque manus, cedit Pelopeïa virtus
Pulsa metu, vallumque et muros aggere septos
Transiliunt, alii fossas volvuntur in ipsas.
Advolat interea Danaûm metus, impiger Hector,
Confugiunt iterum ad classes Agamemnonis alæ,
Atque inde adversis propellunt viribus hostem.
Fit pugna ante rates: sævit Mavortius Hector,
Et poscit flammas, totamque incendere classem
Apparat. Huic validis obsistit viribus Ajax
Stans prima in puppi, clypeoque incendia sæva
Sustinet, et solus defendit mille carinas.
Hinc jaciunt Danai robustæ cuspidis hastas,
Illinc ardentes tædas Phryges undique jactant.
Per vastos sudor pugnantum defluit artus.
xvi. Non valet ulterius cladem spectare suorum
Patroclus, subitoque armis munitus Achillis
Advolat, et falsa conterret imagine Troas.
Qui modo turbabant Danaos animoque fremebant,
Nunc trepidi fugiunt: fugientibus imminet ille,
Perturbatque ferox aciem, vastumque per agmen
Fertur, et ingenti Sarpedona vulnere fundit,
Et nunc hos cursu, nunc illos præterit ardens,
Prœliaque horrendi sub imagine versat Achillis.
Quem postquam socias miscentem cæde catervas,
Turbantemque acies conspexit fervidus Hector,
Tollit atrox animos, vastisque immanis in armis
Occurrit contra, magnoque hunc increpat ore:
Huc, age, nunc converte gradum, fortissime Achilles,
Jam nosces, ultrix quid Troica dextera possit,
Et quantum bello valeat fortissimus Hector.
Nam licet ipse suis Mavors te protegat armis,
Invito tamen hæc perimet te dextera Marte.
Ille silet spernitque minas animosaque dicta,
Ut, quem mentitur, verus credatur Achilles.
Tunc prior intorquet collectis viribus hastam
Dardanides, quam prolapsam celeri excipit ictu
Patroclus, redditque vices et mutua dona.

Objicit et saxum multo cum pondere missum,
Quod clypeo excussum viridi tellure resedit.
Tunc rigidos stringunt enses, et cominus arma
Inter se miscent, donec Trojanus Apollo
Mentitos vultus simulati pandit Achillis,
Denudatque virum. Quem bello maximus Hector
Pugnantem falsis postquam deprendit in armis,
Irruit, et juvenem, nudato pectore, ferro
Trajicit, et victo Vulcania detrahit arma.
xvii. Vindicat extincti corpus Telamonius Ajax
Oppositoque tegit clypeo. Priameïa pubes
Lætitia exultat, Danai sua funera mœrent.
Interea juvenis tristi cum pube suorum
Nestorides in castra refert miserabile corpus.
xviii. Tunc ut Pelidæ rumor diverberat aures,
Palluit infelix juvenis, calor ossa reliquit,
Membra simul lacrimans materno tersit amictu
Deflens Æacides tristi de cæde sodalis,
Unguibus ora secat, comptos in pulvere crines
Deformat, scindit firmas de pectore vestes,
Et super extincti prostratus membra sodalis
Crudeles fundit questus, atque oscula figit.
Mox ubi depulsi gemitus lacrimæque quiêrunt,
(Tristis ait, Jam jamque meo cruciabere ferro)
Non impune mei lætabere cæde sodalis,
Hector, ait, magnasque meo, violente, dolori
Persolves pœnas, atque istis victor in armis,
In quibus exultas, fuso moriere cruore.
Post hæc accensus furiis decurrit ad æquor,
Fortiaque arma Thetin supplex rogat. Illa relictis
Fluctibus auxilium Vulcani protinus orat.
Excitat Ætnæos calidis fornacibus ignes
Mulciber, et validis fulvum domat ignibus aurum.
Mox effecta refert divinis artibus arma,
Et donat Thetidi. Quæ postquam magnus Achilles
Induit, in clypeum vultus convertit atroces,
Illic ignipotens mundi cælaverat axem,
Sideraque et (liquidas redimitas undique Nymphas.
Fecerat et mira liquidas Nereidas arte,
Oceanum,) terras, et euntem Nerea circum,

Annorumque vices, dimensaque tempora noctis,
Quatuor et mundi partes, quantum Arctos ab Austro,
Et quantum occasus roseo distaret ab ortu:
Lucifer unde suis, unde Hesperus, unus uterque,
Exoreretur equis, quantus Sol orbe mearet,
Quantum et Luna cava lustraret lampade terras.
Addideratque freto sua numina, Nerea magnum,
Oceanumque senem, nec eundem Protea semper,
Tritonesque feros, et amantem Dorida fluctus.
Terra gerit silvas, horrendaque monstra ferarum,
Fluminaque et montes, cumque altis oppida muris,
In quibus exercent leges animosaque jura
Certantes populi. Sedet illic æquus utrique
Judex, et litem discernit fronte severa.
Parte alia castæ resonant pæana puellæ,
Dantque choros molles: hæc dextra tympana pulsat,
Illa lyræ graciles extenso pollice chordas
Percurrit, septemque modos modulatur avenis.
Carmina componunt mundi resonantia motum,
Rura colunt alii, sulcant gravia arva juvenci,
Maturasque metit robustus messor aristas,
Et gaudet pressis immundus vinitor uvis.
Tondent prata greges, pendent in rupe capellæ.
Hic intermedius stabat Mars aureus armis,
Diva potens Atropos circa reliquæque sedebant
Sanguineis mœstæ Clotho Lachesisque capillis.
XIX et XX. Talibus ornatus donis Thetideïus heros
In medias acies immani turbine fertur.
Cui vires præbet casta cum Pallade Juno,
Dantque animos juveni. Videt hunc Cythereïus heros
Occurritque viro, sed non cum viribus æquis,
Æacidæ nec compar erat, tamen ira coegit
Conferre invictis juvenem cum viribus arma.
Quem nisi servâsset magnarum rector aquarum,
Ut profugus Latiis Trojam repararet in arvis,
Augustumque genus cœli submitteret astris,
Non claræ gentis nobis mansisset origo.
Inde agit Æacides infesta cuspide Teucros,
Ingentemque manum prosternit cæde virorum,
Sanguinis Hectorei sitiens. At Dardana pubes

XXI. Confugit ad Xanthi rapidos perterrita fluctus,
Auxiliumque petit divini fluminis. Ille
Instat, et in mediis pugnatur gurgitis undis,
Ira dabat vires, stringuntur sanguine ripæ,
Sparsaque per totos volvuntur corpora fluctus.
At Venus et Phrygiæ gentis tutator Apollo
Cogunt in Danaos Xanthi consurgere fluctus,
Ut fera terribili miscentem prœlia dextra
Obruat Æacidem, qui protinus undique totis
Impediatur aquis, sed vasto gurgite præceps
Volvitur, atque virum torrentibus impedit undis,
Prætardatque gradus. Ille omni corpore sævas
Contra pugnat aquas, adversaque flumina rumpit,
Et modo disjectos humeris, modo pectore vasto
Propellit fluctus, quem longe provida Juno
Asseruit, rapidæ ne cederet ictibus undæ:
Sanctaque pugnârunt inter se numina Divûm.
Rursus agit Phrygias ingenti cæde catervas
Horridus Æacides, bellique ardore resumpto
Funereas acies horrendaque prœlia miscet.
Non illum vis ulla tenet, non sæva fatigant
Pectora pugnando, vires successus adauget.
Perculsi dubitant trepida formidine Troes,
Atque intra muros exhausta pæne salute
Confugiunt, portasque objecto robore firmant.
XXII. Unus, tota salus in quo Trojana manebat,
Hector adest, quem non duræ timor undique mortis,
Nec patriæ tenuere preces, quin obvius iret,
Et contra magnum contendere vellet Achillem.
(Ante oculos subito visa est Tritonia Pallas.)
Quem procul ut vidit tectum cœlestibus armis,
Pertimuit, clausisque fugit sua mœnia circum
Infelix portis: sequitur Nereïus heros.
In somnis veluti, cum pectora terruit ira,
Hic cursu super insequitur, fugere ille videtur,
Festinantque ambo; gressum labor ipse moratur.
Alternis poterant insistere cœpta periclis,
Nec requies aderat, timor undique concitat iras.
Spectant de muris miseri sua fata parentes,
Pallentemque vident supremo tempore natum,

Quem jam summa dies extrema luce premebat.
Hinc subito ante oculos similis Tritonia fratri
Occurrens juvenem simulato decipit ore.
Nam dum Deiphobi tutum se credidit armis,
Transtulit ad Danaos iterum sua numina Pallas.
Concurrunt jactis inter se cominus hastis
Invicti juvenes: hic vastis intonat armis,
Ille hostem validum nequicquam umbone repellit,
Alternisque ferox mutat congressibus ictus.
Sudor agit rivos, ensem terit horridus ensis,
Collatusque hæret pede pes et dextera dextræ.
Interea validam Thetideïus extulit hastam,
Inque virum magnis emissam viribus egit;
Quam præterlapsam vitavit callidus Hector.
Exclamant Danai: contra Priameïus heros
Vibratum jaculum Vulcania torquet in arma,
Nec successus adest, nam duro inflectitur auro:
Dissiluit mucro, gemuerunt agmina Troum.
Concurrunt iterum collatis fortiter armis,
Inque vicem duros evitant cominus enses.
Nec sufferre valet ultra, sortemque supremam
Horruit instantem defectis viribus Hector.
Dumque retro cedit, fraternaque rebus in arctis
Respicit auxilia, et nullam videt esse salutem,
Sensit adesse dolos: quid agat? quæ numina supplex
Invocet? et toto languescunt corpore vires
Auxiliumque negant: retinet vix dextera ferrum,
Nox oculos inimica tegit, nec subvenit ullum
Defesso auxilium: pugnat moriturus et altos
Corde premit gemitus. Instat Nereïus heros,
Turbatumque procul premit undique: tunc jacit hastam,
Et medias rigida tranfixit cuspide fauces.
Exultant Danai, Troes sua funera deflent.
Tum sic amissis infelix viribus Hector:
En concede meos miseris genitoribus artus,
Quos pater infelix multo mercabitur auro:
Dona feres victor: Priami nunc filius orat,
Te Priamus, dux ille ducum, quem Græcia solum
Pertimuit: si nec precibus, nec munere victus,
Nec lacrimis miseri, nec clara gente moveris,

Adflicti miserere patris: moveat tua Peleus
Pectora pro Priamo, pro nostro corpore Pyrrhus.
Talia Priamides. Contra quem durus Achilles:
Quid mea supplicibus tentas inflectere dictis
Pectora? quem possem discerptum more ferarum,
Si sineret natura, meis absumere malis.
Te vero tristesque feræ cunctæque volucres
Diripient, avidique canes tua viscera pascent.
Hæc ex tê capient Patrocli gaudia manes,
Si capiunt umbræ. Dum talia magnus Achilles
Ore truci jactat, vitam miserabilis Hector
Reddidit. Hunc animo nondum satiatus Achilles
Deligat ad currum, pedibusque exsanguia membra
Ter circum muros victor trahit: altius ipsos
Fert domini successus equos. Tunc maximus heros
Detulit ad Danaos fœdatum pulvere corpus.
Lætantur Danai, plangunt sua funera Troes,
Et pariter captos deflent cum funere muros.
XXIII. Interea victor defleti corpus amici
Funerat Æacides, pompasque ad funera ducit.
Ter circa tumulum miseros rapit Hectoris artus,
Et varios cineri ludorum indicit honores.
Tydides circi cursu, pedibusque ferorum
Merionem superat, luctando vincitur Ajax,
Cujus decepit vires Laërtius astu;
Cæstibus adversis cunctos superavit Epeus,
Et disco fortis Polypœtes depulit omnes,
Merionesque arcu. Tandem certamine misso
In sua castra redit turbis comitatus Achilles.
XXIV. Flent miseri amissum Phryges Hectora, totaque mœsto
Troja sonat planctu, fundit miseranda querelas
Infelix Hecube, sævisque arat unguibus ora,
Andromacheque suas scindit de pectore vestes,
Heu tanto spoliata viro. Ruit omnis in uno
Hectore causa Phrygum, cecidit defessa senectus
Adflicti miseranda patris, quem nec sua conjunx
Turbaque natorum, nec magni gloria regni
Oblitum tenuit vitæ, quin iret inermis,
Et solum invicti castris se redderet hostis.

Mirantur Danaûm proceres, miratur et ipse
Æacides animum miseri senis. Ille trementes,
Affusus genibus tendens ad sidera palmas,
Hæc ait: O Graiæ gentis fortissime Achilles,
O regnis inimice meis, te Dardana solum
Victa tremit pubes, te sensit nostra senectus
Crudelem nimium. Nunc sis mitissimus oro,
Et patris adflicti genibus miserere precantis,
Donaque, quæ porto miseri pro corpore nati,
Accipias; sin nec precibus, nec flecteris auro,
In senis extremos tua dextera sæviat annos:
Saltem sæva pater comitabor funera nati.
Non vitam mihi, nec magnos concedere honores,
Sed funus crudele peto. Miserere parentis,
Et pater esse meo mitis de funere disce.
Hectoris interitu vicisti Dardana regna,
Vicisti Priamum: sortis reminiscere victor
Humanæ, variosque ducum tu respice casus.
His tandem precibus grandævum motus Achilles
Allevat a terra, corpusque exsangue parenti
Reddidit Hectoreum. Post hæc sua dona reportat
In patriam Priamus, tristesque ex more suorum
Comparat exequias, supremaque funera ducit.
Tunc pyra construitur, quo bis sex corpora Graiûm
Quadrupedesque adduntur equi, currusque, tubæque,
Et clypei galeæque graves, Argivaque tela.
Hæc super ingenti gemitu componitur Hector.
Stant circum Iliades matres, manibusque decoros
Abrumpunt crines, laniataque pectora tundunt:
Illo namque rogo natorum funera cernunt.
Tollitur et juvenum magno cum murmure clamor
Flebilis, ardebat flamma namque Ilion illa.
Inter quos gemitus laniato corpore conjunx
Advolat Andromache, mediosque immittere in ignes
Se cupit, Astyanacta tenens, quam jussa suorum
Tristis turba rapit: contra tamen usque resistit,
Donec collapsæ ceciderunt robora flammæ,
Inque leves abiit tantus dux ille favillas.
  Sed jam siste gradum, finemque impone labori,
Calliope, vatisque tui moderare carinam,

Quem cernis paucis stringentem litora remis.
Jamque tenens portum metamque patentis Homeri,
Pieridum comitata cohors, submitte rudentes;
Sanctaque virgineos lauro redimita capillos
Ipsa tuas depone lyras. Ades, inclita Pallas,
Tuque fave cursu vatis jam, Phœbe, peracto.

IV. METAPHRASIS

IN

ARATI PHÆNOMENA ET PROGNOSTICA.

Carminis inceptor mihi Jupiter: auspice terras
Linquo Jove; excelsam reserat dux Jupiter æthram:
Imus in astra Jovis monitu: Jovis omine cælum,
Et Jovis imperio mortalibus æthera pando.
Hic statio, hic sedes primi patris; iste paterni
Principium motus, vis fulminis iste corusci,
Vita elementorum, mundi calor, ætheris ignis,
Astrorumque vigor, perpes substantia lucis,
Et numerus celsi modulaminis: hic tener aër,
Materiæque gravis concretio, succus ab alto
Corporibus cælo, cunctarum alimonia rerum,
Flos et flamma animæ, qui discurrente meatu,
Mundi primigeni penetralia dura revolvens,
Implevit largo venas operatus amore,
Ordinis ut proprii fœdus daret; iste calorem,
Quo digesta capax solidaret semina mundus,
Inseruit. Rite hunc primum, medium, atque supremum
Vox secreta canit sibi; nam permixtus utrinque,
Et fultus sese geminum latus, unus et idem est
Auctor agendorum, propriique patrator amoris,
Et mundi vere pastor sacer. Hic chaos altum
Lumine perrumpit: tenebrarum hic vincula primus
Solvit, et ipse parens rerum fluitantia fixit:
Hic dispersa locis statuit primordia justis:
Hic digestorum speciem dedit; iste colorem
Imposuit rebus, sexuque immixtus utroque,
Atque ævi pariter gemini; simul omnia lustrans
Sufficit alterno res semine: rerum opifex hic;
Hic altor rerum, rex mundi, celsa potestas
Ætheris atque Erebi, rapida inclinatio cœli,
Insociabilium discretio justa deorum,
Cujus et extremum tellus opus, ignea cujus

Lumina sunt late, sol, et soror: ille diei
Tendat ut infusi rutilum jubar; altera noctis
Ut face flammanti tenebrosos rumpat amictus:
Nec defit genitis pater ullo in tempore rebus.
Istius ille anni pulcher chorus, alta ut hebescat
Terra gelu, ver ut blandis adrideat arvis,
Pulverulenta siti tellurem ut torreat æstas,
Et gravis autumni redeat fœtura parentis:
Hoc duce per tumidi ferimur freta gurgitis, isto
Præceptore solum gravibus versamus aratris:
Iste modum statuit signis, hic rebus honorem
Infundit, tenebris hic interlabitur æthræ:
Viscera, et æthereos animat genitabilis artus.
  Denique ne longum marcentia corda jacerent,
Mundanique ortus mens immemor, omnia sensim
Vilia conciperet, neque se subduceret unquam,
Fontis in æterni primordia, quo velut amnis,
Quem festina citis urget Natura fluentis,
Lapsu continuo ruituræ in corpora nostra
Prorumpunt animæ, seriemque per æthera nectunt,
Hic primum Cnidii radium senis intulit astris,
Mortalemque loqui docuit convexa deorum,
Cur Hyperionios Nepa circumflecteret ignes?
Autumni reditu: cur sub gelido Capricorno
Bruma pruinosi juga tristia solveret anni?
Cur spacium lucis madidæ cum tempore noctis
Libra celerque Aries dimenso pondere Olympi
Æquarent? Qua parte Polus sublimior alto
Cardine cæruleas Thetidis non tangeret undas?
Quis Polus umbrifero lateat declivis in axe,
Et vaga palanti cur signa errore ferantur?
Quæ rursum ingenio numerisque Solensibus idem
Jupiter efferri melius dedit incola tauri,
Musa ut Cecropios superaret et Aonas agros.
Me quoque nunc similis stimulat furor edere versu
Tempora, cum duris versare ligonibus arva
Conveniat, cum velivolo dare carbasa ponto;
Et cum viticomo crinem tondere Lyæo.
O mihi nota adyti jam numina Parnassei,
O per multa operum mea semper cura Camœnæ!

Jam placet in superum visus sustollere cælum,
Atque oculis reserare viam per sidera: major,
Major agit mentem solito deus, ampla patescit
Cirrha mihi, et totis se Helicon inspirat ab antris.
Omnia quæ flammis pingunt radiantibus æthram, ARCTOS.
Nox agit, et verso ceu fixa trahuntur Olympo:
At non cuncta tamen Signorum in lege putanda:
Nam numeris et honore carent; micat omnibus ignis,
Et rutilo cunctis flagrat coma flammea crine:
Sed quia non certa formarum luce notantur
Omnia sideribus, cassum fit cætera volgus.
Mobilis en etiam mundi se machina versat,
Ponderis et proprii trahit inclinatio cælum:
Sed non axis item curvi vertigine fertur
Ætheris, ut stilus instabili convolvitur orbi,
Ipse manens tenuisque procul sacra viscera cæli
Perforat, et mediæ molem terræ tenet: illum
Non prolixa dies, non incumbentis Olympi
Cursus agit, motatve loco labor, ut semel hærens
Constitit, et ferri se circum cuncta remisit.
Terminus extremo dispar polus: Oceano pars
Sublime erigitur, subit altera mersa sub undas,
Pars Erebum, et nigri jacet hæc ut conscia Ditis:
Hic notus: horriferis aquilonibus illa rigescunt.
Ac teres in gemina stridit vertigine cardo.
Alter in obtutum facilis latet, alter et alto
Deprimitur barathro. Sed qua sublimior axis
Tethyos undosæ linquit cetosa fluenta,
Contemplare sacras ut mundus subjicit Arctos.
Sic astrum dici Cnidius dedit; Ausone easdem
Voce feras Ursasque et Plaustra vocare solemus:
Fabula namque Ursas, species dat Plaustra videri.
Has pater omnipotens nemorosi in valle Lycæi
Adsuetas duris quondam venatibus, æthræ
Intulit, et rapto genitricis flore sacravit.
Vel ceu fama dehinc docet altera, Creta ubi fluctu
Tunditur insanis late circumsona Cauris,
Jupiter has idem rerum memor indultarum,
Et custoditæ referens pia dona salutis,
Cum puer agrestes inter Curetas, et inter

Dictææ longum latuit crepitacula rupis,
Scandere flammigerum victor permisit Olympum,
Nescia signa salis, nocturnique inscia casus,
Hospita et insanis aquilonibus: haud tamen ollis
Ora vel adverso sunt obvia pectora motu:
Versa Lycaoniis sed suspectatur in ursis
Forma super: pariterque polo vestigia librant,
In spinam et flammis ardentia dorsa jacentes.
Sic Jovis altrices teretem prope cardinis axem,
In caput, inque humeros Helice Cynosuraque versæ,
Præscia venturis dant semper signa procellis.
Namque Helice Graios, Tyrios Cynosura per altum
Parva regit: non ulla facem succenderit unquam
Stella prior, neque flammigeros eduxerit ortus
Ante alia, immerso cum jam Titanius orbe
Imbuerit tremulo Tartesia terga rubore,
Cressia quam flammas inter primordia noctis
Major agat, vultusque sacros ostendat Olympo.
Illa licet parvo jaceat temone per æthram,
Verior in fidem tamen est currentibus æquor.
Cardine nam certo convertitur; huic, mora longos
Pigra tenet gyros, quæ, ceu remorata parumper
Flectitur, aut tardo cohibet cunctamina lapsu;
Sed quia Sidoniis dux est Cynosura carinis,
Rectior undoso cursus sulcatur in æstu.
  Inter utramque dehinc præclari nominis Arcton
Ceu circumflexo sinuantur flumina lapsu,
Squammeus agmen agens Draco volvitur, atque obit ambas
Spirarum curvis anfractibus: hunc quoque, ubi artus
Longius effusum spaciosa volumina tendunt,
Compta Lycaoniis includunt Plaustra choreis:
Qua caput est Helices, fundunt sese ultima monstri
Agmina, et hac cæli vix cauda in parte quiescit.
Altera qua spiræ sinus est, sublime reponit
Verticis, et curvo ceu circumclusa Dracone,
In dorsum alterius dorso jacet Anguis; ab ore
Vertitur, ac longe postremam lapsus in Arcton,
Rursum majoris repetit confinia signi.
Nec quæ stella caput flammarum insignit honore,

Sola micat, solave rubent incendia crista:
Sed setosa duplex adolet duo tempora fulgor,
Et duo sub geminis oculi fulgoribus ardent.
Unicus ignis item mento æstuat, ipsaque forma
Verticis in nutum veluti curvata parumper,
Qua per dimensos demittitur ordo meatus,
Flectitur, atque Helices caudam spectare videtur,
Cujus in extremum spacio propiore per æthram,
Sibila protenti succedunt ora Draconis.
Quin super illa etiam summa confinia cauda
Stella subit, dextri quæ temporis igne coruscans,
Æmula vicinis accendit lumina flammis:
At declive caput vertexque obliquior astris,
Hac in parte sacri procumbere cernitur axis:
Qua pater Oceanus rutili reparator Eoi,
Occasus ortusque salo moderante coërcet,
Et gemina alternæ miscet divortia metæ.

ENGONASIN.

Inde pruinoso si lumen ab usque Dracone,
In convexa feras, oculosque in proxima mundi
Declines, qua parte globo tumet altior ortus,
Illa laboranti similis succedet imago:
Protinus expertem quam quondam dixit Aratus
Nominis, et cujus latuit quoque causa laboris:
Panyasi sed nota tamen, cui longior ætas
Eruit excussus arcana exordia rebus.
Nam dura indomiti memorat sub lege tyranni,
Amphitryoniaden primævo in flore juventæ,
Qua cedunt medii longe secreta diei,
Hesperidum venisse locos, atque aurea mala,
Inscia quæ lenti semper custodia somni
Servabat, carpsisse manu: postquam ille novercæ
Insaturatæ odiis serpens victoris ab ictu,
Spirarumque sinus, et fortia vincula laxans,
Occubuit, sic membra genu subnixa sinistro,
Sustentâsse ferunt, sic insedisse labore
Devictum fama est: ac tum Tirynthius Æthræ
Inclytus et solio fultus sublime paterno est.
Jupiter hanc speciem, miseratus acerba laborum,
Reddidit, et talem cerni permisit Olympo.
En manus ipsa Dei violenta in verbera pendens

Erigitur, dextræque dehinc impressio plantæ
Tempora deculcat maculosi prona Draconis.
Poplite succidui qua sideris ampla patescunt CORONA.
Terga dehinc, mersumque jacet sublime humerorum,
Aspice ceu rutilis vibret lux Gnosia flammis:
Hæc quondam Bacchi monumentum fulget amoris:
Hæc Ariadnæi capitis testatur honorem.
Trina ter illustrant hanc lumina, parsque Coronæ
Serpentem vicina subit, qua sibila in Arcton
Ora Draco inclinans stridet flabris aquilonis:
Post tergum Nixi pars volvitur, ac velut hærens
Rursum defessi reseratur nuncia signi.
Istius extremo sub vertice, vertice quippe OPHIUCHUS.
Sideris Innixi, clarum nosces Ophiuchum.
Triccæi sidus stat nominis, et cui pingui
Thure Epidaureæ fumant altaria sedis.
In Styga decursis Parcarum ab origine fusis
Merserat Hippolytum sors ultima: jamque per imas
Cocyti tenebras et stagna nigrantia Ditis,
Portitor ille Charon Thesidæ fata vehebat.
Hic immaturi sedenim miseratus acerbum
Lethi supplicium, Neptunique aspera jussa,
Algentes artus Erebo procul intimo ab usque
Suscitat, atque animæ rursum tepefacta calore
Viscera mundanas revocat medicator in oras.
Non tulit omnipotens, ortu cuiquam generato
Deucalioneo fas esse, novissima fata
Vincere, et incassum decurrere pensa sororum:
Moxque trisulca polo jaculatus fulmina celso,
Et super aëriæ vibrans incendia flammæ,
Morte repertorem medicinæ audacis in umbras
Dejicit: at gnati reparans solatia Phœbo,
Asperaque extincti miseratus fata nepotis,
Surgere nocturno jubet inter sidera motu.
Hic ergo insignes ardens venas Ophiuchus,
Hic rigidos artus formæ Anguitenentis honore
Arduus, hic tantos humeris vibrantibus ignes
Evomit, ut pleno cum Luna nitescit in orbe,
Menstruaque ingenti jam tempora dividit ortu,
Nequaquam lentis obscurior ex humeris lux

Marceat: at manibus non compar flamma rubescit:
Nam suffusa levi resplendent ultima luce:
Sed cerni sunt prompta tamen: postremaque parco
Igne micant. Ille angue manum consertus utramque
Erigitur, serpensque dehinc elabitur ambas
Flexilis, et medium cingit spiris Ophiucum;
Quem super hærentem plantarum mole duarum
Scorpios in geminas effusus viscera partes,
Afflictusque oculos, maculosaque pectora pressus,
Sustinet. Attiguas evolvitur Anguis in auras,
Agmine non æquo, neque tanta volumina compar.
Nam qua dextra manus sinuosa affigitur Angui,
Parcius ab domino terga explicat, altera porro
Plurimus, ac multo per lævum pondere lapsus
Funditur; et rutilo qua lux sedet ignea mento,
Usque Ariadnææ sese vicina coronæ
Lubricus inclinat. Post spiram brachia quondam
Formidata truci suspexeris Orioni:
Hic concessa etenim curvis minitatio Chelis.
Huc falcata Chii repserunt cornua monstri,
Sidereæ nimium facis indiga: namque hebes ollis
Ignis et obtuso marcent incendia crine.

BOOTES.

Callisto rutilat stellis, quibus usque ferinam
Prona sit effigiem, quo cardine torquet et axem
Semper in occiduis attollens lampada flammis
Arctophylax, sive, ut veteres cecinere, Bootes,
Famosa Arcadici testans commenta tyranni.
Et licet instanti similis, similisque minanti
Terga Helices juxta premat arduus, haud tamen unquam
In picturatæ plaustrum procurrere matris
Fas datur, antiqui quoniam contagio in illo
Criminis, et veterum prohibetur culpa malorum.
Nec minus in membris lux olli maxima vibrat
Omnibus, ardet apex capiti, micat ignea late
Dextera flammam, humeri flammam movet instar
Inter utrumque femur, qua se confinia lucis
Diducunt pedibus, major qua luminis auras
Verberat, et rutilo sidus magis æstuat astro.
Nam locus Arcturo sacer adscribitur, illic
Aurea qua summos adstringunt cingula amictus,
Ebria flammanti consurgit stella rubore.

Qua protenduntur vestigia summa Bootis, VIRGO.
Quaque per immensum circumflagrantibus astris,
Circulus obliquo late jacet Astriger orbe,
Contemplare sacros subjectæ Virginis artus.
Quam te, quam memorem! sive est genitor tibi summus
Jupiter ex Themide in terras demissa parente:
Seu patris Astræi clarum es genus, aurea cujus
Sidera sunt proles, et qui pro munere morum
Inculpabilium nomen dedit omnibus astris:
Aut Pelusiaci magis es Dea littoris Isis,
Digna Poli, consors et cura latrantis Anubis:
Seu tu diva Ceres, sic nam tibi flagrat arista,
Et ceu Siriaco torretur spica calore,
Protentata manu; seu tu pernicibus alis,
Nec sat certa gradum, viduataque vertice summo
Fluxa polo vertis vestigia, lubrica ut ævum
Sors agat, et subitis obrepat mobile fatum
Temporibus, precor in terras procul æthere ab alto
Flecte oculos, placidamque meis venerabilis oro
Pande sacris aurem. Tu cum sincera priorum
Vita hominum nullis ageret sub legibus ævum,
Aureaque innocuos servarent secula mores
Sponte sua, nec criminibus via prompta pateret,
Inter confusos populorum libera cœtus
Versabare libens, nullique obnoxia culpæ
Corda inhibens, medias casto res more tenebas:
Nullus telluri limes datus, indice nullo
Culta secabantur, neque jam discretio campum
Metiri in dominos monstraverat: omnia rerum
Usurpantis erant; promiscua rura per agros:
Præstiterat cunctis communia cuncta videri.
Denique cum placidas crebro Dea viseret urbes,
Tectaque justa virûm passim succederet illa,
Ferventis late pelagi natura, salumque
Fluctibus instabile, et glauci vada turgida ponti,
Qua senior cano nutrit sub gurgite Nereus
Delphinos virides, et physeteras anhelos,
Ignorata suo seclusaque fine jacebant.
Nulla fides undis, tumido commercia fluctu
Nulla petebantur: neque longis navita terris

Insinuare ratem jus fecerat, exul ut oris
Omnibus externas veheret per inhospita gazas
Æquora, et insano penderet sæpe profundo.
Omnia sed cunctis nasci dabat aurea terris
Justitia, et nullo discreverat aëre regna.
At postquam argento deformis viluit ætas,
Rarius in terras os inclinabat honestum
Jam Dea, vix summos adlabens denique montes,
Cum cedente die Phœbus sub nocte propinqua
Occiduus pronos urgeret in æquora currus,
Usurpandam oculis sese dabat adcurrentûm,
Non ut fessa virûm repararet gaudia vultu,
Sed crepula ut late vomeret convicia voce.
Parcite, vile genus, lachrimis, aiebat, obortis!
Causa querelarum vestrum est scelus, aurea quondam
Judice me vestri vixerunt secla parentes.
Degener in vobis animus; solertia vobis
Pervigil; arte nova vitam traducere mos est.
Omne ævum studiis excuditis. Hinc quoque rursum,
Proh pudor atque dolor! nascetur vilior ætas;
Et lacerata genas ibit Bellona per urbes
Saucia, ut infidas agitent certamina mentes.
Hæc ubi permœsto rauco congesserat ore,
Alite procursu sese in convexa ferebat
Protinus, atque oculos fugiens exosa sequentum
Linquebat cœtus hominum. Ruit hæc quoque rursum
Vivendi series; ac successere pudendo
Ærea secla habitu: fraus ilicet, et furor ardens,
Atque cruentus amor chalybis, segnisque libido,
Et malesuada lucri rabies subit; omnia terror
Degener, ac mœstæ facies formidinis implet.
Secreti indomitus vada gurgitis ultima versat
Tiphys; Agenoreo color hinc mentirier ostro
Incipit, Assyriumque bibunt nova vellera succum,
Ebria ut externo spendescat lana veneno.
Sic justa in populos mox Virginis inculpatæ
Exarsere odia, et cœlum pernicibus intrat
Diva alis, spaciumque sibi, subvecta per auras,
Unde procul terras summa vix cerneret æthra,
Propter anhela libens late capit astra Bootis.

Istius extremis humerorum partibus urget
Stella facem, qualique rubent incendia flamma,
Quæ subjecta procul caudam majoris ad Ursæ
Vertice brumalis circumvolvuntur Olympi:
Talis utrumque modo simul et fulgore micat lux
Plurima; quippe procul clare fax ardet in Arcto.
Nec contemplandi labor anxius; omnia primis
Obvia ceu vibrant obtutibus; unus ab ore
Quæ sunt prima fere vestigia, præminet ignis;
Altera, qua pedibus regio est clunalibus, ardet
Stella itidem, genibusque dehinc se tertia promit,
Æmula qua rutilæ flagrant confinia caudæ.
Non tamen his species, non sunt cognomina certa,
Sed permixta simul vulgi vice convolvuntur.

Illa quidem supero conserta relabitur axe, GEMINI.
Inscia piscosi semper salis. Ipsius autem
Subjectos capiti Geminos tibi cernere fas est,
Spartanam, Geminos, sobolem, prolemque Tonantis
Egregiam, et proprio post reddita numina cælo.
Nam Lacedæmoniis Mars dum caluisset Aphidnis,
Castora Cecropii tulit inclementia belli.
At frater lucemque et fata superstitis ævi
Exosus, sortem lachrimis efflagitat æquam:
Protinus alternæ germanos tempore vitæ
Jupiter attollit, cælique in celsa receptans
Æternæ flagrare facis jubet ignibus ambo. [CANCER.

Alvo Helices Cancer subvolvitur; astraque Cancro
Juno, novercales ut semper proderet iras,
Præstitit. Hic etenim, Lernæi gurgitis Hydram
Ureret Alcides cum flammiger, ausus in ipsum
Repere victorem, qua duro concava dorso
Tegmina curvantur, geminus micat ardor in auras:
Hos dixere Asinos ortos Thesprotide terra,
Et sidus, Lenæe, tuum. Disterminat aer
Crassior hos. Itidem qualis præsepibus esse
Forma solet, dispar Chelarum flamma coruscat.
Namque tribus stellis adoletur dextera Cancro;
Læva duas pigro succendit fomite flammas.

Qua postrema pedum rutilant vestigia in Arcto, LEO.
Maxima flammigeri mundus trahit ora Leonis.

Membra dehinc longi qua sese semita cæli
Plurima protendit, torrentur fomite acuto
Singula, et assiduis ardet Leo viscera flammis.
Hic Hyperionii flagrat via solis, et isto
Se duce cærulei referunt momenta caloris.
Tunc succisa Ceres statim cum mergite culmi
Construitur, flavos tondentur semina crines
Omnia, et advectas late coquit area messes.
Tunc et Threicii repetunt animosa Aquilones
Flabra polo; tunc Oceanum stata flamina cæli
Propellunt pelagus; longis hoc tempore in anni
Ocia sunt remis; pontus vehit ipse carinas.
   Aurigatorem par sit quoque cura videre; AURIGA.
Namque tuas aures implebit fabula solers
Cretæi pecoris. Hæc lac memoratur alumno
Infudisse Jovi Capra, nutrix dicta Tonantis.
Stelligero subvecta polo est. Ille impiger autem
Pulcher Erichthonius currus et quatuor olim
Junxit equos, pronus qui non procul in Geminorum
Læva jacet, fusoque super se corpore tendit
Plurimus, adque Helices caput inclinatur ab ore.
Ille quidem in spacium membra explicat; at Capra lævo
Fixa humero clare sustollitur; ipsius autem
Fine manus parvas Hœdorum suspice flammas.
Qui postquam Oceano sese expediere sonoro,
Sæva procellosis immittunt flabra fluentis,
Ut spumosa truci pulsentur littora fluctu,
Et vaga cæruleas involvant æquora puppes.
   Nec minus Aurigæ qua sunt vestigia curvi, TAURUS.
Cornigeri late tenduntur pectora Tauri.
Illic setosam pecoris perquirere frontem
Esto memor, flexo jacet illic crure, minaces
In terram figens oculos; tum cætera signa
Flammarum similem procul inter sidera formam
Ostentare valent; gemino sic cornua ductu
Erigit ætherii vigor ignis et ignis utrinque
Sic camuris ardet protractibus; haud tibi signis
Perquirenda aliis pecoris frons æqua resurget
Oceano. Proprio Taurum deprenderis ore:
Cornua sic vera sub imagine curva dehiscunt:

Sic mediam creber pecori frontem asperat ignis:
Sic Hyades Tauri toto procul ore coruscant.
At Boream lævo qua Taurus acumine pulsat,
Desuper Aurigæ dexter pes imminet astro.
Una pedem Aurigæ dextrum cornuque sinistrum
Stella tenet pecoris; simul in convexa feruntur;
Sed prior occidui Taurus subit æquoris undas. [CEPHEUS.
Nec mea musa senem tacitum Cephea relinquet:
Iasidem quoque summa poli Cephea revolvunt;
Illum quinetiam rutilæ pater intulit æthræ,
Donavitque polo. Tergum Cynosuridos Ursæ
Post habitat, geminasque manus a pectore tendit.
At diducta pedes tantum hinc mensura seniles
Dividit, extremo quantum pede distat ab Ursa.
Non eget hujus enim sedes sacra luminis hilum.
Rursum declivi si visum tramite vergas, CASSIEPEIA.
Prima tibi ut flexi linquatur spira Draconis,
Infortunatam spectabis Cassiepeiam.
Sed nec multa tamen, cum cælum lumine toto
Luna replet, tetram ut superet fax aurea noctem,
Occurret genitrix oculis quærentibus. Absunt
Lucida mœrenti; tenuis rubet ignis, et ægra
Lux hebes est matri: vix qualem Caria quondam
Noverat intrantem per claustra tenacia clavem.
Formatur stellis distantibus; inque humeros vix
Tenditur angustos; natæ fera fata retundunt. [ANDROMEDA.
Namque subest, teretisque poli simul orbe rotatur
Andromeda, ingenti quæ semper luce coruscans
Sponte oculos in membra rapit; face denique vertex
Ardet anhelanti, geminamque per aëra fundunt
Lucem humeri, et summis lux æstuat ignea plantis.
Ignea quinetiam per cælum cingula flagrant
Andromedæ, et toto vibrant in corpore flammæ.
Sed tamen hic etiam vivax est pœna dolenti;
Nam diducta ulnas magna distendit in æthra,
Vinculaque in cælo retinet quoque; tenuia quippe
Brachia contortis adstringunt vincula nodis.
Rursus odorato qua vertex crine tumescit, EQUUS.
Andromedæ capiti succingitur indiga pleni
Alvus Equi, summo qua fax in vertice vibrat

Virginis, inque auras cornu vice surgit acuti.
Ipsa sub abscisso late micat aurea ventre
Cornipedis; simul hunc lux indiscreta renectit;
Communique rubent duo semper sidera flamma.
Tres latus atque armos aliæ pecoris pinxere,
Et spacio disjuncta pari fax æmula flagrat.
Plurimus ignis inest, vasto globus æstuat orbe.
Sed non et capiti similis rubor, ipsaque cervix,
Quamvis procero surgat juba maxima collo,
Languida marcenti vix est spectabilis igne.
Ultima quæ mento sese explicat, haud minor illa
Quatuor est primis, quæ formam lumine claro
Cornipedis simulant. Non hic Equus integer artus,
Non quadrupes cælo sustollitur; at tenus alvo
Erigitur media; nam cætera pone negantur,
Et quatit ætherias primis modo cruribus auras.
Namque hunc Aonio quondam memorant Helicone
Inclita post Lyciæ redeuntem bella Chimæræ,
Mystica qua rupes doctis obmurmurat antris,
Herbarum carpsisse comas, et gramine odoro
Explevisse famem; sed cum sitis arida fauces
Ureret, ac nullo manaret gurges hiatu,
Illisisse pedem, cornuque excita repente
Lympha camœnalem fudit procul Hippocrenen,
Aones hoc latici posuerunt nomen equino
Pastores. Strepit hæc placido inter saxa susurro,
Atque Helicone cadens sese sitientibus herbis
Inserit, Ascræas donec vaga gurgite valles
Vivificet. Rigat hac animas et Thespia pubes
Semper, et in latices inhiat gens fontis alumni.
Ast Equus alterno redit inter sidera motu,
Oceanique salo caput exerit. Haud tibi magni
Cura laboris erit cælo spectare sereno
Cornipedem; micat ille procul flagrantibus astris,
Et perfusa recens educit pectora ponto.
Tunc celer ille Aries, longi qui limitis orbe ARIES.
Æthera percurrens, nunquam Cynosuridos Ursæ
Segnior ablapsu convertitur, haud procul astro
Visus Equi, magno celsum secat aëra motu.
Parcior hic rutilæ semper facis, indigus ignis

Spectatur justi. Nam quanti luminis astra
Esse solent, aciem quibus aurea Luna retundit,
Marcida Lanigeri tantum se forma sub auras
Exerit; in tenui quanquam primordia Phœben
Orbe habeant, nullumque decus Dea proferat ore.
Sed licet hunc oculis frustra sectere per æthram,
(Nam semper propriis caret ignibus) en tibi propter
Andromedæ claro rutilantia cingula in astro
Suspectanda patent. Vocat ingens baltheus ultro
Quærentem, non longa Aries statione remotus,
In convexa redit; parvo se tramite subter
Distinet, et medio cælum citus ordine currit,
Ultima Chelarum qua brachia, quaque corusco
Circulus axe means rutilum secat Oriona.
Est etiam Graio quod semper nomine nostri DELTOTON.
Deltoton memorant. Simile est latus; istud utrinque
Porrigitur; summum signo caput angulus arctat,
Et geminum suprema jugum vicinia mordet.
Tertia, quæ stantes sustentat linea ductus,
Parcior, haud simili sese sub limite tendit,
Et contracta modum gemina face flammigerarum
Stellarum superat. Quin et qua subter in astro
Lanati marcent pecoris, pluvioque tepescunt
Jam vicina Noto, minor istic linea luce
Et fulgore facis prævertitur; at locus olli
Post tergum Andromedæ: sic se tulit ordo dicatus.
Hinc si vicino flectaris lumina visu, PISCES
Inque Notum sensim Boreali ab cardine ductus
Inclinere oculos, proles tibi Dercia, Pisces
Surgent Bambicii; sedes data quippe duobus
Piscibus, ingenti qua celsam circulus æthram
Orbe secat; tendit qua pennæ extrema sinistræ
Ales equus; mundo qua pectora Laniger alto
Urget, et adverso surgentem corpore Taurum
Respicit: hic medio signantur sidere Pisces.
Quorum alius rigida consurgit in aëra forma
Celsior, et Borean proprior subit, alter aquarum,
Troicus haurit aquas, funditque ubi Ephebus ab urna,
Pone avidus, jacet in notialia nubila pronus.
Sed tamen hi late stellis ex ordine fusis

Nectuntur caudas, et lenta trahuntur utraque
Vincula, per cælum coeunt quæ singula rursum,
Et rutilo confixa quasi super igne tenentur,
Cælestem memorat quem solers Græcia Nodum.
Ex humero Andromedæ lævo quoque noscere Piscem,
Qui rigidum celsi suspectat cardinis axem,
Perfacile est; ulnæ nam proximus iste sinistræ
Cærulus erigitur.
Quin et vestigia propter PERSEUS.
Persea sub volucri par est tibi quærere forma.
In caput inque humeros rotat ægram machina mundi
Andromedam; Threïci nam sub flabris Aquilonis
Nititur alato vindex pede, maxima cujus
Dextera mœrentis solium prope Cassiepeiæ,
Tenditur, ingentique dehinc vestigia passu
Pulverulenta quasi cano procul aere pandit.
Pleiades femoris pariter sub fine sinistri PLEIADES.
Perseus protollit. Locus has habet arctior omnes
Connexas. Lentæ facis†haud procul istas
Ostentat rutili lux sideris; ægra sororum
Lumina; nec claro flagrat rubor aureus astro.
His genitor, vero si fluxit fabula fonte,
Pœnus Atlas, subiit celsæ qui pondera molis,
Cæliger, atque humero magnum super æthera torquet.
Fama vetus septem memorat genitore creatas
Longævo; sex se rutila inter sidera tantum
Sustollunt. Septem fert fabula prisca sororum
Nomina: sex sese tenui sub lumine reddunt:
Electra, Alcyoneque, Celæno, Taygeteque,
Et Sterope, Meropeque simul, famosaque Maia
Prole Deo. Cerni sex solas carmine Mynthes
Asserit; Electram cælo abscessisse profundo
Ob formidatum memorat prius Oriona.
Pars ait Idææ deflentem incendia Trojæ,
Et numerosa suæ lugentem funera gentis,
Electram tetris mœstum dare nubibus orbem,
Sæpius obscuris caput ut sit cincta tenebris:
Nonnunquam Oceani tamen istam surgere ab undis
In convexa poli, sed sede carere sororum,
Atque os discretum procul edere, detestatam,

Germanosque choros sobolis lacrymare ruinas,
Diffusamque comas cerni, crinisque soluti
Monstrari effigie. Diros hos fama cometas
Commemorat tristi procul istos surgere forma,
Vultum ardere diu, perfundere crinibus æthram,
Sanguine sub pingui rutiloque rubere cruore.
Quin Meropen alii, postquam Sisypheia vincla
Et thalamos scævo sortita est omine Divûm,
Indignam aëria credunt mage sede fuisse.
Sic anceps numeri fit fabula, sexque per æthram
Vergilias cerni tenet usus ; sed simul omnes
Arctavere globum ; ter in auras angulus exit
Flammiger, et mixtis Atlantides ignibus ardent.
Nec tamen est famæ similis vigor ; ampla sorores
Fabula nobilitat ; modus ollis parcus, et ignis
Vix tenui longe face fit spectabilis ; istas,
Alterno redeunt cum bina crepuscula mundo,
Seu nox astrales adolet cum cærula flammas,
Seu matutinus cum sidera disjicit ortus,
Convolvi cælo summæ pater annuit æthræ.
Nec minus arenti cum crine attollitur æstus,
Et cum cana comas redit anno bruma rigenti,
Tempora designant. Nam si se gurgite tollunt
Vergiliæ, curvas in flava novalia falces
Exercere dies ; si condunt æquore flammas,
Tellurem presso proscindere tempus aratro.
  Est Chelys illa dehinc, tenero qua lusit in ævo **LYRA.**
Mercurius, curva religans testudine chordas,
Ut Parnasseo munus memorabile Phœbo
Formaret nervis opifex deus. Hanc ubi rursum
Concentus superi complevit pulcher Apollo,
Orphea Pangæo docuit gestare sub antro.
Hic nam fila novem docta in modulamina movit,
Musarum ad speciem Musa satus ; ille repertor
Carmina Pleïadum numero deduxerat. At cum
Impia Bassaridum carpsisset dextera vatem,
Et devota virum tegeret Libethra peremptum,
Intulit hanc cælo miseratus Jupiter artem
Præstantis juvenis, pecudes qui et flumina vates
Flexerat. At nixi qua semet sidera porro

Sustollunt, lævum propter Chelys hæc femur adstat.
Advolat ast aliud latus Ales, et ore canoros
Tenditur ad nervos, media est Lyra sede dicata
Cycneo capiti, et curvo contermina signo.
Namque et sidereis Cycnus secat æthera pennis CYCNUS.
Donatus cælo, non claro lucidus astro;
Sed tamen os flagrans, et guttura longa coruscans.
Grandibus haud equidem stellis, non his tamen atris
Obscurisve micat; trahit in convexa volatum
Perfacilem, et dextro late Cepheida dextram
Radens remigio, summa ad vestigia lævam
Declinatur Equi. Sic magno præpes Olympo
Subvehitur; subit occidui sic marmoris undas. [AQUARIUS.
Nam post Cornipedem flagrant duo sidera Pisces,
Pisces Bambicii. Caput autem subter equinum
Laomedontiadæ se dextera tendit Ephebi.
Ipse dehinc longos insignis Aquarius artus,
Adstat ad hirsuti caudam pulcher Capricorni.
Imus ubi australi descendit circulus axe CAPRICORNUS.
Signifer, inque Notum rutili cadit orbita solis,
Hispida setosi marcet species Capricorni.
Hic jam Threicio veniens a cardine Phœbus
Vertit iter, pulsusque Deum, mirabile dictu,
Brumalis redigit; non tum mihi longa phaselis
Æquora tententur; non tum freta turbida pinu
Quis petat; angusto decurrit tramite namque
Parva dies, vastoque dehinc deprensus in alto,
Nequicquam pigræ clamârit sidera lucis.
Interea totis Notus acer sæviet undis,
Excitumque salum verret Notus. Aurea solis
Cum nota cornigeri sidus pepulit Capricorni,
Tum dirum cælo frigus redit; aspera nautis
Tunc sunt fluctivagis; tamen isti sæpe malorum
Immemores agitant totos in fluctibus annos,
Mergorum et focæ similes; trahit unda paventes,
Ac retrahit; quærunt oculis distantia longe
Littora, et in pontum reagunt lucra semper hiantes.
[SAGITTARIUS.
Par metus ex pelago tibi sit quoque, sole Sagitta
Cum levis adflatur; cum lux in arundine flagrat
Ignis mundani; cum tela extrema coquuntur;

Cumque Sagittiferi torret vapor aureus Arcus.
Tum quoque si piceam spectâris surgere noctem,
Informem terris tellurem ut vestiat alis,
Littus ama, fuge solers cærula tegmina noctis,
Exitiumque sali, rabidique pericula ponti
Anteveni, jam solve memor vaga carbasa malo,
Jam prolixarum jaceat rigor antennarum.
Mensis at infausti vel duri sideris index
Scorpius exoriens sit tempore noctis adultæ.
Hic matutino veniens procul æquore telum
Exigit e pelago, telum trahit ultima cauda.
Cunctatur pigro post tergum sidere juxta
Arcitenens, tardos et gurgite liberat artus.
Tum Cynosura et jam maturæ in tempore noctis
Altius in Boream sustollitur; abditur autem
Orion redeunte die; tum brachia Cepheus,
Protentasque manus, mediamque immergitur alvum.
Quin nôrunt aliam superûm convexa Sagittam; SAGITTA.
Sed tamen hæc arcu tereti caret, inscia nervi;
Inscia nam domini est; telum super advolat ales,
Ales Olor; sed Threicio conterminus axi
Cana pruinosas extendit colla sub Arctos.
Armiger hanc etiam Jovis advolat, armiger ignis AQUILA.
Ætherii, sed membra minor. Procul hic tamen alto
Cum redit a pelago, et movet in convexa volatum,
Fine tenebrarum, summæque in margine noctis,
Spumosum late mare subruit, omnia cæli,
Omnia terrarum mox flabra procacia verrunt. [DELPHIS
Tum curvus caudam subit inter sidera Delphis,
Dux Neptune tui quondam super æquor amoris.
Hic nam detrusæ in latebras procul Amphitrites,
Arduus occiduos humeris ubi sustinet axes
Pleiadum genitor, perruperat hic vagus omni
Gurgite dilectam domino maris ultimo ab orbe.
Mollis dorsa tulit. Breve signo corpus in astris,
Et super hirsutum ponto surgit Capricornum.
Hic medios artus teter stupet; altera porro
Quatuor illustrat facibus rubor aureus, atque
Bis gemino discreta situ micat ignipotens lux.
Omnia quæ Soli et rigido interfusa Aquiloni,

Ætheris incurvi moles rotat, inque frequentes
Occasus ortusque trahit moderator Olympi,
Sunt digesta mihi; quæ rursum limite abusque
Sese Hyperionio, pluvialis concava in Austri
Dimittunt, tetram donec Notus ambiat æthram,
Dicere Romuleo connitor carmine solers.
Subtrahit obliquo qua sese circulus orbe ORION.
Signifer a Borea, inque australes se gerit umbras:
Sub medii jam mole Poli fera pectora Tauri
Suscipit Orion. Neque quisquam nocte serena
Transierit; celso late se cardine pandit,
Auratumque rubens dimittit baltheus ensem.
Talis et ipse virum gemina ad vestigia custos SIRIUS.
Insequitur. Sic flammigero distinguitur astro
Ætheriæ Canis ille plagæ, cui plurimus ardor
Æstuat in mento; multus rubor imbuit ora;
Stridit anhelanti face pestifer; aëra motu
Torret, et immodici terras coquit ignibus astri.
Hic varios ardet stellis rutilantibus artus;
Sed non est similis cunctis vigor; undique quippe
Alvus cœanea est; mento gravis effluit ardor;
Qui formidato sub nomine Sirius æthram
Urit. Huic rutilos si sol adflexerit axes,
Quantus corporibus, quantus labor imminet agris!
Marcebunt sata cuncta diu; namque indiga succi
Si qua jacent, cedunt valido penetrata calori;
Ac decoctorum languebunt germina florum.
Illa autem, interno quæ sunt animata vigore,
Sirius attollit, blandusque illabitur herbas,
Sirius et dulci nutrit tepefacta sereno.
Hunc hunc flammanti cum primum vibrat ab ortu,
Auribus atque animo capimus procul; altera si qua
Stellarum fulgent rutila, ut quæ plurima longo
Bellua fert lateri, neque multa luce coruscant,
Et designandis tantum sunt addita membris.
Parvulus in stellis Lepus est quoque; namque ubi magnus LEPUS.
Emicat Orion gemina ad vestigia subter
Urgetur cursu rutuli Canis; ille per æthram
Effugit instantem, premit igneo Sirius ore.

Auritum primis emittit gurges ab undis;
Ille minax pavidum supereditur, et procul idem
Cum Lepus occiduum sese inclinavit in æquor,
More latebrarum repetens freta, Sirius alto
Defluit ab cælo, mersumque per humida quærit.
Magnus Jasoniam cauda Canis extrahit Argo ARGO.
Puppe refulgentem. Neque enim se Thessala cymba
Solenni in faciem monstrat more. Extima puppis
Surgunt oceano: velut alto a gurgite nautæ
Cum portum tenuere, avidi volitantia raptim
Sipara convertunt; tergumque in curva remulco
Littora certatim subeunt simul. Illa marinas
Jam defuncta vias procul imi littoris algas
Pone subit, terramque tenens secura quiescit.
Sic Argo rutilam tantum inter sidera puppim
Ducit et occultat rigido tenus altera malo.
Sponte gubernaclum puppis dimittit in undas
Celsior, ac merso descendit in æquora clavo.
Distantem Andromedam prolixi tramite mundi, CETOS.
Perterret Cetos. Nam Threicii prope flabra
Andromedam Boreæ celso rotat æthere cardo.
Bellua dira Noto vehitur; trahit Auster in arcton
Ora inimica salo; nam qua se laniger alto
Cælo Aries tollit, qua Piscibus astra duobus
Augentur, rutilat subter Nereia Pistrix,
Efflua percurrens non multi fluminis astra.
Illa memor longæ formidinis, illa suorum
Inter signa tenax, horret squalentia monstri
Terga procul, pavidumque super caput inserit undis.
[FLUMEN.
Quin est cæruleo Flumen quoque gurgite manans
Astra inter sedesque Deûm. Pars Æquor id esse
Credidit; Ausonii namque hunc dixere priores
Eridanum, Venetos late qui lapsus in agros
Alpino Adriacos impellit gurgite fluctus.
Hic fusum cælo quondam Phaethonta sub undas
Excepit senior, leve cum sensere jugales
Ætherii rectoris onus, cumque ignifer axis
Tramite sub mundi mortales sprevit habenas,
Disdata tum late texere incendia terras.
Astra vorax ignis, flammæ sola cuncta coquebant;

Donec fata sui miseratus Jupiter orbis
Redderet ætherii Phœbo moderamina cursus.
Illum prolixis duræ Phaetontides ulnis
Planxerunt; rediit supero pax aurea mundo;
Eridanumque senem nutu Jovis omniparentis
Astra receperunt. Pharia pars altera Nilum
Commemorat, largo segetes quod nutriat amni,
Arentesque locos unda fœcundet alumna;
Vel quod de medii prolapsus parte diei
Vastus in æquoreas pelagi sese inferat undas.
Iste pedem lævum rutili subit Orionis,
Fusaque quæ geminos adstringunt vincula Pisces,
Eridani coeunt anfractibus; hic procul ille
Tenditur effusi vi gurgitis; hic quoque cristæ
Cedit apex, summa qua lux Pistrice coruscat
Desuper, et flamma caudarum cingula figit. [PISCIS MAJOR.

Inter demissum procul in vada cærula clavum
Puppis Jasoniæ depictaque terga carinæ,
Et Pistrim undicolam, Leporis qua tenditur alvus,
Stellarum creber rutilat rubor. Haud tamen istis
Vel lux multa micat, vel fit memorabile nomen.
Nulla etenim forma flammarum Jupiter ignes
Discrevit, nullos simulant hæ corporis artus.
Qualia digesto mundus sacer ordine volvit
Semper in antiquum retrahens iter omnia secum
Seclorum serie longa, istas denique signant
Intervalla faces; similis quoque lux habet omnes,
Par modus; occasu pariter referuntur et ortu;
Ne spectanda forent ponto quod sola carerent.
Cætera descriptis aptantur singula membris
Formarum; flagrans Leporem qua Sirius urget,
Languida, nec certo sub nomine cuncta feruntur.
Ultra setosi rursum speciem Capricorni,
Cardinis immersi qua sunt australia flabra,
In Pistrim horrificam conversus viscera piscis
Subvehitur. Notium vocat istum Græcia piscem.
Stellæ aliæ mundo, qua pulcher Aquarius instat,
Et qua cristato consurgit bellua dorso,
Usque sub aërii rutilantia sidera Piscis,
Sunt mediæ flammæ, steriles, ac lucis egenæ.

Nam passim ignoti vice vulgi semet in æthram
Protollunt; dextram sed tantum propter Ephebi,
Pocula quem Divûm mensis gestare loquuntur,
Efflua se species liquidarum fundit aquarum
Partes in geminas. Lux illic clara duabus
Est solum facibus; non hæ spaciosa per æthram
Intervalla tenent, neque lumen lumine forte
Collidunt; uni Phrygium nam subter Ephebum
Ardet apex; alii, qua curvam bellua caudam
Terminat insignis, lato vomitur globus igni.
Cunctis nomen Aqua est. Stellæ quoque denique propter
Ora Sagittigeri, qua se vestigia prima
Cornipedis simulant, circumvolvuntur Olympo,
Queis face sub tenui tenebrosus marceat ignis.
  Ecce venenatæ qua Scorpius agmine caudæ ARA.
Plurimus erigitur, tepidumque supermicat Austrum,
Parvulus hic Aram locus exprimit. Hanc satis arcto
Tempore suspicies mundo rutilante referri.
Nam polus adverso qua tollitur axe Bootes,
Quantum suspenso vada linquit turbida cælo
Oceani, tantum in sibimet contraria tendit.
Arcturum vertex levat arduus, imbrifer Austri
Aram cardo premit; brevis olli semita cæli,
Occasusque celer; tamen isto luciparens nox
Fata hominum miserata prius, miserata labores,
Certa procellarum statuit producere signa,
Ne tibi, cum denso conducitur aëre cælum,
Inter nimbiferas nubes spectabilis extet
Ara poli, longa ut glomerent circumque supraque
Fœta pruinarum se vellera, qualia tristi
Coguntur vento, terraque excita per æthram
Nubila conceptos effundunt desuper imbres.
Non Aræ, non sit tali sub tempore vertex
Clarior; hoc nam sæpe Notum prænoscere signo
Nox docuit; noctis si quis præcepta sequatur,
Incassum zephyri volvunt mare; si quis at ista
Respuat, incautas percellent flabra carinas.
Vix, si sera Jovem subeat miseratio rerum,
Pigra salus nautis redeat fluitantibus alto.
Certior ast ollis veniet spes, axe supremo

Si Boreæ stringat rutili coma fulguris auras.
His signis Austri raptabunt flabra fluentum,
Donec de Boreæ rutilum jubar emicet axe.
At si Centaurum medio sub tramite cæli
Videris, ut fluctu tantum discedat Eoo,
Quantum adit occasum, sit tectus desuper autem
Nube humerum, et cælo sint omnia signa priora,
Eurus erit, verret salsi vada gurgitis Eurus.
Contemplator etiam geminæ rutilantia formæ CENTAURUS.
Viscera, quæ signis subtexit membra duobus.
Nam qua parte hominem quadrupes sustollit equino
Ventre superstantem, versatur Scorpius ingens;
At qua cornipedem media vir fundit ab alvo,
Curva venenati se tendunt brachia signi.
Ille autem dextram protendere visus ad Aram
Cælicolûm, justæ persolvit munera vitæ,
Agrestemque manu prædam gerit. Hic ubi celso
Pelion adsurgit dorso, nemorosaque late
Inserit æriis juga nubibus, arbiter æqui
Degerat Alcidæ legum post bella magister.
Desuper ingenti sese agmine porrigit Hydra, HYDRA.
Quæ prolata salo longe latus explicat æthra,
In Cancrum protenta caput, caudamque feroci
Centauro inclinat, transit spaciosa Leonis
Viscera, et ingenti sub Virgine summa quiescit.
Quinetiam spirare putes, sic agmina cælo
Lubrica convolvit, sic spiras pendula torquet,
Sic et flammigero linguam jacit ore trisulcam.
Spirarum medio gestat Cratera coruscum,
Ultima cæruleum sustentant agmina Corvum,
Ales ut intento fodiat vaga viscera rostro.
Ultimus est Procyon Geminorum subditus astro,
Ore micans rutilo, trina face viscera lucens. [PROCYON.
Ista volutatos cernuntur cuncta per annos;
Hæc vehit Oceanus pater omnia, mersaque rursus
Hauriet Oceanus; trahit ingens machina cæli
Cuncta super. Pingunt rutilam sua sidera noctem.
Quinque itidem stellæ, similis quibus haud sit imago,
Nec quas formarum ductus notet adfixarum, [PLANETÆ.
Per bissena poli volitant rutilantia signa.

Nullus eas aliquo pacto deprendere certet:
Tam vaga per totam cunctis via defluit æthram,
Semper et adverso referuntur tramite mundi.
Mundus ab Eoo trahitur reparabilis alto,
Pronus Atlantei procul in vada cærula ponti.
Illæ in subjecti cogunt iter ætheris orbem,
Nitentes in summa poli, motuque feruntur
Adverso Solis radiis: ceu cum vada cymbam
Prona vehunt, si quis prora nitatur ab alta
In puppim proferre pedem, via carpitur olli
Cursibus inceptis contraria. Vis tamen istis
Obvia labentis semper sustollitur æthræ,
Unicaque in Solis adolent incendia flammis.
Longa volutandis tamen ollis tempora currunt,
Pigraque se referunt, sedes sortita priores,
Omnia. Non illas animis audacibus ergo,
Carmine non cæco tentabimus. Hoc satis unum
Musa mihi, satis hoc longi labor egerit ævi,
Si defixarum cursus et signa retexam.
Quatuor aerios Zonæ cinxere meatus; CIRCULI.
Quatuor has cursus et tempora nôsse volentem
Scire sat est. Quin signa etiam sunt quatuor istis
Plurima, quæ zonis hærentia convolvuntur.
Ipsæ inconcussa retinentur sede per annos,
Mutuaque implexæ sibimet consortia mordent:
At modus in binis protenditur. Aurea pepli
Sidera nocturni si suspectare libebit;
Nec scindunt medium Phœbeia lumina mensem,
Langueat ut stellis species hebes, omnia cæli
Illustrante Dea ac flammas superante minores;
Orbe sed haud pleno sinit igni fervere acuto
Sidera, candentis speciem super inspice Lactis
Protendi cælo; color olli nomen ab ortu
Primigeno statuit; sic Zonam Græcia solers
Concelebrat, nostro sic Baltheus ore vocatur.
Non isti forma similis, similisve colore
Circulus est alius; modus et mensura duobus
Est compar solis; alios duo parcior arctat
Linea, nec multa trahit istos ambitus æthra.
Horum alius duri qua solvunt flabra Aquilones,

Et qua præcipitant borealia flamina sese,
Axe Lycaonio jacet obvius. Hic Geminorum
Sunt capita; hic genua Aurigæ defixa quiescunt.
Circulus hic idem retinet pede Persea lævo, [tram
Atque sinistro humero cubito tenus; hic quoque dex-
Sustinet Andromedæ, manus extima desuper acri
Subrigitur Boreæ, cubito inclinatur in Austrum
Mœrens Andromeda; hic celeris vestigia summa
Perstringuntur Equi, perstringitur Ales ab ipso
Verticis extremo; secat hic humeros Ophiuchi
Circulus, et secum flagrantia dorsa revolvit.
Erigone tepidum sese summittit in Austrum,
Virgineusque pudens Zonæ superimminet artus.
Sed Leo, sed Cancer Borealis tramite cæli
Viscera protendunt, ac circulus ima calentis
Pectora perque alvum procul in postrema Leonis
Succedit: secat ast alius per viscera plana,
Et medio subter cava tegmina dividit orbem,
Lumina recludens altrinsecus. Orbita porro
Ista poli partes si discernatur in octo,
Quinque supervolvit se partibus; at tribus alti
Intrat stagna sali; sol istinc flammiger æthram
Jam relegit, pulsusque deus semel ordine facto
Flectitur æstivo, neque celsum semita in axem
Sideris erigitur, via rursum nota jugales
Suscipit, inque Notum rutili redit orbita solis.
Circulus iste quidem Cancro tenus adjacet axe
Semper in occiduo. Procul alter cardine in Austri
Dividit imbriferi corpus medium Capricorni,
Idæique pedes pueri, postremaque caudæ
Cæruleæ Pistris; brevis hic Lepus; hic Canis artus
Conditur extremus; hic Thessala cernitur Argo;
Hic Centaureæ fera molis terga secantur;
Iste venenatæ disjecta volumina caudæ
Amputat; hic arcu protenditur ampla Sagitta.
Ultimus hic Phœbo locus est, ubi lapsus in Austrum
Pellitur, albenti cum canent tempora bruma:
Sideris hic meta procul istuc cælite cursu,
Axe sereniferi descendit Sol Aquilonis.
Partibus iste tribus tantum se circulus effert;

Quinque latet, creperi succedens stagna profundi.
  Inter utrumque dehinc quantus jacet ambitus illi
Zonarum, in cani speciem quæ lactis in æthra
Cernitur, ingenti se tramite linea tendens
Dividit ima Noti, discernit et alta Aquilonis.
Hîc luci modus et tenebris sub lege magistra
Pensatur; nox æqua diem subit æmula; Phœbus
Lumina substituit paribusque revolvitur horis,
Vel cum summa æstas coquit agri viscera hiantis,
Vel cum floricomo jam tellus vere movetur.
Ast isti celsæ qua tramite panditur æthræ
Indicium est Aries; hunc totum linea quippe
Sustinet; hic Tauri curvantur crura minacis;
Et rutilat stellis hic baltheus Orionis.
Spira Anguis levis hic, Craterque; tenacia Corvi
Ora inhiant; hic sunt flexarum denique flammæ
Chelarum; genua hic rigidi vibrant Ophiuchi.
Nec Jovis armigero caret Alite; namque per ipsum
Fulva Aquila est caput; hic Equus eminet, hicque comanti
Cervice erigitur claræ dator Hippocrenes.
Tres omnes recto contentos tramite cæli,
Distantesque pari spacio sibi transigit axis,
Omnibus et mediis ut circumfunditur idem.
  Desuper obliqua est aliis via. Quartus at iste
Stringitur arctatus Zonarum mole duarum,
Quas ab diversa mundi regione locatas
Cire repercussi momentum diximus astri.
Hunc alius medium medius secat. Haud Dea Pallas,
Vel licet hæc cunctos præcellat acumine Divos,
Compingat parili sic lubrica plaustra meatu,
Implicet ut spaciis sibimet distantibus orbes,
Qualia devexo nectuntur ab ordine cuncta,
Urgenturque viam similem noctesque diesque
Lucis ab exortu procul in vada Calpetana.
Namque Tithoneo cum sunt elata profundo,
Rursus in occiduos merguntur singula fluctus
Ordine partito. Similis nascentibus ortus.
Scandendi lex una movet. Par denique lapsus
Omnibus, et simili conduntur sidera casu.

Ille autem oceani tantum descendit in æquor,
Quantum ab cæruleo distat Cancro Capricornus;
Et quam multus item est, ubi gurgite protulit ortum,
Tantus in adversas itidem est cum labitur undas
Signifer. In spacium, quantum deducitur oræ
Ambitus extremæ, puncti vice terra locanda est;
Unde acies oculis cum tenditur, hæc quoque puncti
Sedem habet. Hoc signo procurrit missa per auras
Signiferi in summum, medio de tramite si quis
Dirigat obtutus agiles procul, hosque locorum
Defessos longo spacio tener amputet aër,
Id, quod contenti visus abscinditur, ultro,
Si qui in signiferi patulum circumferat orbem,
Sex olli partes magnæ dabit ambitus oræ.
Ast hæ dimensa spacii sic lege locantur,
Binaque decisis includunt partibus astra.
  Olli Cancer inest, Leo flammifer, Attica Virgo;
Brachia sunt itidem Chelarum, et Scorpius ipse;
Arcitenens; setosa dehinc species Capricorni
Volvitur; auratam protendit Aquarius urnam.
Tum duo sunt Pisces, Aries, Taurus, Geminique.
Hic se bissenis sol admovet, hisque recurrens
Omnibus absolvit totos reparabilis annos.
Quem cum signiferi graditur sol aureus orbem,
Singula frugiparos attollunt tempora vultus.
  Illius oceano quantum submergitur alto,
Tantum telluris supereminet. Omnibus iste
Noctibus illabens pelago sex inserit astra,
Sex reparat. Tanto nox humida tempore semper
Tenditur, extulerit quantum se circulus undis.
  At si scire velis, mora lucem quanta retentet,
Et quanto nox atra sibi trahat ocia lapsu,
Quæ procul oceano consurgunt signa notato;
Horum semper enim comes est Titanius uni.
Horum prima oculis memor incunabula quære;
Luminis ipsa vagi captas venatibus ipsa;
Ipsa notans mundo. Quæ si se nubibus abdent,
Aut si non surgent, ut tellus sæpe tumescit,
Occultata jugo, prætentaque rupe latebunt,
Prompta via est, aliis venientum tempora signis

Noscere. Namque ipso deprenderis indice cuncta
Oceano, magnam qui circumplectitur undis
Tellurem, curvet celando ut littora mundo,
Latius atque sinu patuli salis hauriat astra,
Istius indicium præbebunt cornua semper,
Vel matutino qua perstrepit aëre fluctus,
Acer Atlantei vel qua furit æquoris æstus.
Nam non obscuræ, cum Cancer commovet ortum,
Oceano stellæ circumvolventur utroque
In freta labentes, aut quæ se rursus Eoi
Parte ferunt mundi. Minoæ clara Coronæ
Serta cadent; Austri tergo cadet incola Piscis.
Hunc medium pendere tamen, mediumque sub undas
Cedere per spinam rutila labente Corona
Semper suspicies; at tergi plurima versum
Ventre tenus summo supera inter sidera cernes;
Os et colla dehinc et pectore vasta per æquor
Mersantur; premit ab genibus celsos Ophiuchum
Usque humeros Cancer; Cancer premit ortus et Anguem,
Agmine qua vasto fluitat caput, aspera cervix
Qua tumet, et spiris qua turgent pectora primis.
Parte nec Arcturus distabit multus utraque;
Jam minor in superis, jam viscera plurimus alto
Conditur; hunc etenim consortem quatuor astris
Oceanus recipit. Satur hic vix luminis almi
Cedit, et incipiens tandem convexa relinquit.
Tum jam plus mediis nox inclinabitur horis,
Cum labente die Phœbo comes ibit in undas.
Ista quidem vasti conduntur gurgitis alto:
Contra autem illius concedit sideris ortu
Orion rutilans ardentia cingula late,
Et flagrans humeros, et splendens ense corusco,
Eridanumque trahens alio se littore promit.
Adveniente dehinc villoso colla Leone,
Omnia, quæ Cancro sese emergente per æthram
Extulerant, abeunt. Quin et Jovis Ales in undas
Conditur, et totis raptim petit æquora pennis.
Sed Nixus genibus replicato in se ipse residens
Poplite jam superi celatur corporis artus.
Non tamen iste genu, non lævam gurgite plantam

Occulitur, non oceanus vorat omnia signi.
Proserit Hydra caput, claro Lepus exilit ortu,
Et Procyon, primique pedes Canis ignicomantis.
  Erigone salsis cum vultum exegerit undis,
Aëris ut patuli jam conscia permeet æthram
Astrorum numerosa premit. Nam Virgine Eoo
Consurgente freto, cedit Lyra Cyllenæa,
Cedit Delphinus pelago, ceditque Sagitta,
Primaque pennarum pars canum condit Olorem;
Vix jam cauda salum superat; vix lumine parco
Eminet Eridanus, ponti procul efflua tingit.
Celatur Sonipes caput impiger, ardua cervix
Tethyos ima petit salsæ, juba tota madescit.
Hydra superpositum procul in Cratera movetur
Parte alia, et liber vestigia Sirius ardet
Ultima, cæruleo producens æquore puppim.
Ille micat, maloque tenus sese exerit Argo,
Cum jam virgineos æther vehit altior artus.
  Nec cum flagratas emittunt marmora Chelas,
Sideris expertes et clara luce carentes,
Non est nota dies, aut est ignobilis ortus.
Namque his indicium proprio fert ore Bootes
Plurimus exoriens, Arcturumque eminus alto
Cardine succedit. Jam celso Thessala puppis
Æthere subvehitur; jam mundo funditur Hydra
Longior, extremæque polum subit indiga caudæ,
Curva Chii cælo cum surgunt brachia signi.
Inspice ceu dextra referatur ab æquore planta,
Inque Genu tantum nixus pede proferat ortum.
Iste Lyræ rutilat conterminus, atque sub undis
Hic tenebris petit occidui vaga cærula ponti,
Et mox oceano reparatur clarus Eoo.
Cum Chelis igitur pede tantum promitur uno.
Ipse dehinc versus procul in caput, ultima monstri
Terga manet; manet Arcitenens, dum spicula cælo
Exerat, et supera vibret bellator in æthra.
Hoc sidus revehunt Chelæ, crus Scorpius ipse,
Cætera cum medio, lævam, et caput, oraque sursum
Arcus agit. Tribus hic tandem remorantia membra
Partibus erigitur; tria totum denique signa

Absolvunt pelago. Mediæ tum serta Coronæ,
Et quæ Centauro diffunditur extima cauda,
Prima venenati cum repunt brachia monstri,
Surgunt oceano jam gurgite, et ultima Cycni.
Et caput acris Equi premit æquora. Jam procul ista
Marmoris occidui penitus petiere profundum,
Hausta salo. Caput Andromedæ freta vasta receptant;
Ac formidatam devexi cardine mundi
Fluctigeni speciem monstri superinvehit Auster.
Sed Boreæ de parte trucis velut aggere ab alto
Prospiciens superi subrecta verticis axe,
Intentusque procul specie, vaga brachia Cepheus
Exerit, et sævam pelagi monet adfore pestem.
Illa tamen versa in fluvium postrema profundum
Tingitur ab spina capiti quæ proxima summo est,
Undique succedens Cepheus et verticem et ulnas
Mersatur patulus. Quin et cum Scorpius acer
Nascitur oceano, quicquid per sidera aquarum
Ad speciem Eridanus pater expuit, abditur alta
Tethye, et occidui tegitur Padus æquore ponti.
Scorpius ingentem perterritat Oriona
Proserpens pelago. Vetus, o Latonia virgo,
Fabula, nec nostro struimus mendacia versu
Prima; neque obduri compegi germinis ætas
Prima dedit populis. Cæcus mos mentis acerbæ,
Immodicusque furor sceleris penetraverat œstro
Impia corda viri; tabuerunt dira medullis
Protinus in mediis incendia; plurimus ardor
Pectore flagravit. Tenet improbus ille, procaxque,
Te, Dea, te dura valuit contingere dextra?
Cum sacrata Chii nemora, et frondentia late
Brachia lucorum, cum silvæ colla comasque
Devotæ tibimet manus impia demolita est,
Audax ut facinus donum foret Œnopioni:
Digna sed immodico merces stetit ilicet ausu.
Nam Dea nubiferi perrumpens viscera montis
Dirum antris animal sævos vomit hostis in artus.
Ergo ut falcatis monstrum petit Oriona
Morsibus, et totas in membra ferocia chelas
Intulit, ille mali pœnas luit. Ista furori

Præmia debentur; sunt hæc contermina læsis
Semper Numinibus. Metus hic, metus acer in astro
Permanet, et primo cum Scorpius editur ortu,
Orion trepido terræ petit extima cursu.
Nec minus Andromedæ quicquid volitabat in æthra;
Et si quid Pistris reliquum convexa vehebant,
Hoc oriente ruunt. Omnes procul in vada terror
Ingerit, et cunctos pavor unus in æquora cogit.
Cepheus ipse caput distentaque brachia vasto
Induitur ponto; tellurem cingula radunt
Extima, et oceano mersantur pectora rauco
Sola senis; reliquum polus ast a littore versat
Semper in occiduum. Genitrix quoque Cassiepeia
Sidera præcipitis sequitur labentia natæ,
Deformemque trahit procul in vada cæca ruinam,
Prona caput, solaque, et solio vestigia ab alto
Sustollit miseranda super; quatit ira furorque
Doridos et Panopes post fata novissima matrem;
Ac memor has pænas dolor exigit. Omnia fluctus
Hæc simul occiduos subeunt. Tamen altera mundus
Sufficit, inque vicem lapsorum multa reportat.
Tempore namque isto reliquæ se serta Coronæ
Expediunt pelago; postremique agminis Hydra
Erigitur caudam! caput et turgentia membra
Centauro exuperant; manus effert dextera prædam
Silvarum; nam prima feræ vestigia in ollis
Arcum sera manent; Arcu redeunte per æthram
Protolli incipiunt; reliquum Serpentis et artus
Anguitenentis item fert primis fluctibus Arcus.
Amborum capita, et palmas geminas Ophiuchi,
Ac primam rutili spiram Serpentis Eoo
Scorpius oceano surgens agit. At pede Nixi,
Quem procul aversum semper salis altera mittunt,
Tunc artus medii, tunc pectora vasta humerusque,
Dexteraque ulnarum spumosi gurgitis æstu
Procedunt. Pariter caput et manus altera porro,
Tota sagittiferi cum vibrant astra, feruntur.
Mercurialis item Lyra volvitur; altaque Cepheus
Cardine sustollens vestigia gurgite nondum
Pectora liber agit, sed pectora mersus in undas,

Plaustra Lycaoniæ pulsat pede desuper Ursæ.
Tempore non alio magni Canis ignea cedunt
Sidera; protentum freta jam procul Oriona
Hauserunt pelago; toto Lepus occidit astro;
Tum quoque et oceano fugientem Sirius urget.
Sed non Aurigam, cum gurgitis ille profundi
Ima petit pedibus, Capra mox Hœdive sequuntur;
Ista polo rutilant, illum vada livida condunt;
Hæc membris discreta aliis, extantiaque alte
Lævum humerum et summæ sese attollentia palmæ
Cernuntur, donec labenti congrada soli,
Sidere devexo freta late cærula turbent.
Namque manum Aurigæ reliquam, celsumque corusci
Verticis, et dorso quæ spina attollitur alto,
Deprimit hirsuti sidus surgens Capricorni.
Membra Sagittigero cedunt postrema revecto.
Jam non alatus remoratur sidera Perseus
Aeris in spaciis: neque clavum vendicat Argo
Alluvione sali; Perseus pede denique dextro,
Atque genu liber, mersatur cætera ponto.
Argo quod curvis puppim superattrahit oris,
Tingitur, et duro tingit vada cærula dorso.
Ipsa dehinc manet exortum Cilicis Capricorni;
Totaque tum pelago cælo descendit ab alto;
Æquora tum Procyon, gressum sectatus herilem,
Intrat, et oceano permutat celsa profundo.
Hæc habet occidui plaga gurgitis; ista sonoro
Supprimit unda salo. Rursum procul erigit æthra
Cycnum, Aquilamque Jovis. Surgunt flammata Sagittæ
Sidera, perque Notum rutila cum Numinis Ara
Delphinum patulas promit Capricornus in auras,
  Sed matutino cum surgit Aquarius orbe,
Os Equus atque pedes novus exerit. Ecce cadentis
Parte poli trahit occiduum nox atra sub æquor
Centaurum cauda; sed non caput, aut humerorum
Vasta simul recipit. Persistit pectore celso
Cornipedis species, et cælum vertice fulcit.
Ora dehinc Serpens et prima volumina tantum
Conditur. Ingentis late tamen agmina caudæ
Pone trahit. Subit ista salum; subit æquora rursum,

Integer oceani cum se Centaurus in undas
Jecerit, atque novo vibrârint sidere Pisces.
His in summa poli surgentibus, ille per Austrum
Piscis item, planta quem pulcher Aquarius urget,
Redditur; haud toto tamen hic se corpore promit;
Sed manet alterius venientis tempora signi;
Parte latet, partem supera in convexa sonoris
Fluctibus absolvit pelagi; sic brachia mœstæ
Andromedæ, sic crura dehinc humerique nitentes
Paulatim recavo redeunt maris, aurea cælo
Postquam adolent Pisces incendia, denique Pisces
Cum rutilant, mundo dextram hæc attollitur ulnam,
Lævaque virginei rursum se corporis edunt.
  Phrixei et postquam pecoris proruperit ortus,
Australem hic Aries Aram procul admovet undis
Gurgitis occidui. Qua lux redit, excitat idem
Persea proceri sustollere verticis astra,
Et claros fulgere humeros. At cætera nondum
Sunt exempta salo, quin totum hoc invida veri
Natura ambigua rerum ratione reliquit:
Extimus an reliquos Aries produceret artus
Perseos, an Tauro freta pelleret adsurgente.
Hoc una cælum subit integer: haud super ulla
Viscera, nascentis neque Tauri deserit astra.
Quippe hujus flammis Aurigæ sidus inhæret;
Nec tamen hunc totum sustollit Taurus in æthram.
Aurigam salsis evolvunt fluctibus omnem
Surgentes Gemini. Tauro Capra, plantaque læva,
Atque Hœdi evadunt. Tum primum rursus ab undis
Cetosa in superum referuntur viscera cælum.
Nam caudæ et cristæ rigor arduus aëra celsum
Tunc repetunt; diri cum sidera gurgite monstri
Volvit præcipitis teres inclinatio mundi,
Eminus ingentem condit pars prima Bootem.
Quatuor hic etenim signis surgentibus altum
Vix penetrat pelagus, neque summa totus ab æthra
Labitur Arcturus, manus olli quippe sinistra
Juge manet, celsisque super subducitur Ursis.
  At cum jam pedibus repetit fluctus Ophiuchus,
Ut genua oceanus vasto procul æquore condat,

Signum erit Eoa Geminos procedere parte.
Nec lateri Pistrix cuiquam vicina videtur,
Sed jam tota super sustollitur: expuit atram
Jam pelagus speciem, nec adhuc membra extima sorbet.
Quid ni nascentis suspectet navita ponto
Agmina prima Padi cælo tum fervere aperto?
Vicinasque faces rutili manet Orionis,
Curricula ut solers vero mox indice discat
Certa tenebrarum, possitque fideliter astro
Explicare Notis et tuto carbasa ponto?
Credo, ni desit magnorum congrua cura,
Prompta via est ipso cognoscere talia semper
Præceptore Jove, et cælo tibi signa magistro
Omnia ducentur: monet alta Jupiter æthra
Singula nos; facilis veram dedit arbiter artem,
Ne tempestatum primordia cæca laterent.

PROGNOSTICA.

NONNE vides, primum cum Phœbe in cornua surgit
Tenuia, et angusto lumen jacit ore per æthram,
Decedente die, pronoque ab tramite solis,
Promat ut ingressi solers tibi tempora mensis?
Namque facem quarti sibimet profitebitur ignis,
Corpora cum primo perfundens lumine nostra,
In subjecta soli tenuem porrexerit umbram.
Ast orbis medii si cedat Cynthia forma,
Octavos ortus, octavaque plaustra docebit.
Denique cum toto Dea jam surrexerit ore,
Integer ut magni resplendeat ambitus orbis,
Effluxisse sibi medii jam tempora mensis,
Monstrabit cælo. Pleni cum rursus egena
Oris eat, tanto procedens lumine formæ,
Inserit aëriis quantum Dea nubibus ignem,
Esse senescentis sibimet dispendia mensis,
Illa docet, quibus in rutili confinia fratris
Tertia vix mundo superest via. Cum minus autem
Umbrarum excludit, sunt tales quatuor ortus
Marcentis Lunæ, quales sub mense renato

Quatuor exurgunt languentis luminis umbræ.
Atque his octonas includunt ordine luces.
Interjectorum numerum quoque nôsse dierum,
Prompta via est; proprio semper Dea proditur ore,
Scandat quanta polum, quoties temone jugales
Strinxerit, et quanto jam tramite liquerit undas.
At decedentis postrema crepuscula noctis,
Bis sex signa tibi quæ versat Signifer orbis
Monstrabunt; cursu nam Phœbus singula mutat
Semper, et alterno succedit in omnia lapsu
Conficiens iter ætherium. Nunc igneus istud
Astrum adolet flammis; alii non aurea Titan
Lumina miscetur, vel cum devexus in undas
Labitur, et rebus formam absumpsere tenebræ;
Vel matutino redit incunabula linquens
Cum pelago, et rebus suffudit luce colores.
Sic diversa diem comitantur sidera semper.
Non ego nunc longo redeuntia sidera motu
In priscas memorem sedes; habet ista priorum
Pagina, et incerta rerum ratione feruntur.
Nam qui Solem hiberna novem putat æthere volvi,
Ut Lunæ spacium redeat, vetus Harpalus, ipsam
Ocyus in sedes momentaque prisca reducit.
Illius ad numeros prolixa decennia rursum
Adjecisse Meton Cecropia dicitur arte;
Inseditque animis, tenuit rem Græcia solers,
Protinus, et longos inventum misit in annos.
Sed primæva Meton exordia sumpsit ab anno,
Torreret rutilo cum Phœbus sidere Cancrum,
Cingula cum veheret pelagus procul Orionis,
Et cum cæruleo flagraret Sirius astro.
Hoc ex fonte velut deduxit tempora Lunæ
Navita, quo longum facili rate curreret æquor,
Æquora ruris amans telluri farra parenti
Crederet; ingenti petat hæc indagine semper
Seu qui vela salo, seu qui dat semina terræ.
Nec mora discendi, brevis hic labor, et breve tempus
Poscitur; innumeros habet autem industria fructus.
Utilitas te certa manet, prænoscere motus
Si libet aerios, et tempestatibus ipsis

Edere principium. Te primum sponte procellis
Arcebis rabidis; Te rursum principe fluctus
Vitabunt alii, si certis singula signis
Tempora discernas. Nam mundi cardine verso
Ut stata raucisoni redit indignatio ponti.
Sæpe etenim quanquam tranquillæ noctis amictu
Mitia protenti requiescant terga profundi,
Doctus securam subducit ab æquore classem
Navita, et Actæa retinet statione phaselum,
Cum matutinæ præsensit signa procellæ.
Namque alias cælo cum tertia lumina Phœbus
Exerit, ille sali furit implacabilis horror,
Adfore quem pelago comitem sibi dixerat astrum.
Crebro quinta dehinc lux commovet Amphitriten;
Sæpe inopina mali clades ruit. Omnia certis
Indiciis tibi Luna dabit, seu lucis utrinque
Cæsa facem, seu cum teretem concrescit in orbem.
Sol quoque venturas aperit tibi sæpe procellas,
Sidera producens, et cum sale sidera condit.
  Nec minus ex aliis aderit cognoscere motus
Æquoris, et magnos cœli callere tumultus,
Quos det certa dies, qui longi tempore mensis,
Astrorumque vice et mundi ratione trahantur.
Aeris immadidum quiddam tellure creatum
Spiramenta vomunt, vis hoc cum fundit in auras
Venarum, occulte patulo prætexitur agro
Insubjectum oculis, terramque supernatat omnem,
Multaque materia est, quam cum calor ignicomantum
Hausit stellarum, superas subducit in auras,
Et concreta diu compingit nubila mundo.
Si minor hæc madidi substantia cespite ab imo
Subrigitur, tenues nebulæ caligine fusa
Tenduntur cælo. Vis autem siccior olli
Cum fuit, in celeres dissolvitur undique ventos,
Vicinumque sibi flabris dominantibus ultro
Aera propellit. Si major protinus humor
Consurrexit humo, pluvias quoque nubila fundunt,
Et pluviis late calor est pater. Hic super imbres
Exprimit; eductum fervoris at objice Mundus
Respuit humorem. Si moles magna utriusque

Occurset sibimet velut obvia cominus agris
Compulsu aërio fragor intonat, amplaque late
Murmura discurrunt pariter crepitantibus auris.
Hic inflictus item, diversorumque per æthræ
Sæpe superna furor illisos fulguris ignes
Excludit, rutilis totamque volantibus æthram
Præstringit flammis, et cælum sulfure odorat.
Omnibus his genitrix tellus, et cespite ab imo
Ducuntur superi motus; ipsa ignea mundi
Lumina, flammigero Phœbus temone coruscans
Et quæ noctivagos attollit Luna jugales,
His peperere malis exordia. Namque deorsum
Movit humum cum forte calor, laxata repente
Spiramenta soli venas procul, altaque pandunt
Viscera telluris; bibit imum terra calorem
Desuper, et madidum tepefactus cespes anhelat.
Aeris hos motus, rabiemque volubilis undæ,
Flabra procellarum, mundani tramitis iras,
Præsentire decet. Cape solers singula mente,
Præceptisque virûm sitientia pectora pande.
Cynthia cum primum cœlo nova cornua promit,
Cautus utrinque Deam circumspice; namque revectæ
Nequaquam semper similis lux imbuit ortum;
Sed species diversa trahit, varioque notatur
Formarum, primi cum surgit luminis igne,
Tertia cum rutilat; cum major sideris æthram
Scandit, et aerias quarta face luminat oras,
Ingredientis erit plene tibi nuncia mensis.
Hæc castigato si tertia fulserit ortu,
Pura sit ut fœdis ab sordibus adfore dicet
Clara serena diu. Tenui surrexerit autem
Si face, et ignito suppinxerit ora rubore,
Turbida certantes converrent æquora Cauri.
Luminis ista dehinc si crassior, atque retusis
Cornibus ingreditur, si quarti sideris ortu
Percussi tenuem prætendat corporis umbram,
Imbribus aut Zephyris hebetabitur, arguet ultro
Flabra Noti, aut pluvias; nam crassus desuper aër
Cornua cæca premit, Notus uvidus aera cogit.
Tertia si rursum protollens Cynthia currus,

Sit subrecta faces et acumina tenta coruscans,
Ut nec curva quasi declinet cornua, nec tum
Fusa supinatum diducat lumen in auras,
Occiduo Zephyrum prædicet surgere mundo,
Aut Libyæ de parte Notum. Sin quattuor autem
Cynthia curriculis cælum subit, atque coruscos
Cornibus immodice prostantibus exserit ignes,
Vis prolixa salum ciet, ocyus omnia cauri
Marmora convolvent, fera verrent flabra profundum.
Istius in Boream quod se sustollit acumen,
Si curvum specie velut annuat, adfore cælo
Sæva procellosi prædicet flabra Aquilonis.
Namque hoc urgeri sese adserit atque gravari.
Indice rursus eo veniet Notus, hanc ubi partem
Pone supinari conspexeris, inque reclinem
Sponte habitum pandi; nam subrigit Auster acumen
Inferiore plaga. Si Lunam tertius ortus
Proferat, atque Deæ convolvat circulus ora
Suffusus rutilo, mox tempestate sonora
Spumosum late pelagus canescere cernes.
Major et hac rauci versabit gurgitis undas,
Ipsa quoque immodice si vultum Luna rubescat.
Contemplator item, seu plenum luminis orbem
Cynthia distendit, seu cum teres ambitus olli
Ceditur, et mediæ velut indiga lucis utrinque
Sustinet obductæ sibimet dispendia formæ.
Cornua prima replens, et cornua fissa dehiscens
Induerit qualem procedens ore colorem,
Hunc perpende oculis, ipso monitore dierum
Signa tene, ac totum discerne in tempore mensem.
Non unum deprensa diem tibi signa loquuntur,
Nec vulgo in cunctis adsunt præcepta diebus;
Sed quæ signa novo dederit nox tertia motu
Quartave, sustollit medios dum Cynthia vultus,
Durabunt cælo. Medio quæ edixerit ore,
Ignes in plenos; hinc in dispendia rursus
Altera; provisæ signantur tempora Lunæ.
Illa dehinc, donec germani luminis ignis
Accedat Phœbæ, mensis postrema notabunt.
Hoc quod protento vehit ingens mundus inani,

Aera nomen habet; quod spirat cespite tellus,
Nubila dicuntur; cælum super aula deorum
Axi compactum convolvitur. Hic sua certis
Sunt loca numinibus. Borealis verticis alta
Regia Saturni. Qua siccior annus anhelat,
Æstatis rutilo, calida stat Jupiter æthra.
Immodicus terram qua desuper ignis adurit,
Gradivo incolitur. Brumalis pulsus habenas
Qua Solis redigit, pulchro Venus obtinet astro.
Ast ubi demerso latet ater circulus orbe,
Cessit Mercurio locus imbrifer. Has super amplas
Quinque tenens Zonas certo via fervida Solis
Limite decurrit. Tum lunam nubila propter,
Exhalentis humi qua spiramenta madescunt,
Ima vehunt cæli. Lux it dum fusa frequenter,
Desuper in nubes rutilantis lampada Lunæ
Pascitur humore, et varias Dea lumine formas
Exprimit inserto; sic crebro denique Phœbe
Nubibus ambiri, cum subsint nubila Lunæ,
Creditur. Hanc quoties includere circulus ergo
Spectatur, proprio succedunt ordine signa:
Ille alias trino convolvit tramite Lunam,
Et geminus plerumque meat; Solet unicus idem
Cingere. Si simplex circumversabitur orbis,
Signa procellarum certissima, signa sereni
Præferet; abruptus subito prænunciat Euros;
Marcescens tenui sensim caligine, et æthra
Digestus patula, docet undis adfore pacem.
Si duo se lunæ circumfudere, repente
Maxima vis pontum, vis verret maxima terras;
Majoresque dehinc agitabunt stagna procellæ,
Si trinus rutilum constrinxerit ambitus orbem,
Et magis immodica formidine sæviet auster,
Zonarum teter fuerit si tractus in æthra,
Denique disrumpant si sese cingula Lunæ,
Ultima tempestas ruet imi gurgitis æstum.
 Solis quinetiam, Solis tibi cura videndi
Sit potior, Solem melius prævisa sequuntur,
Astrorumque duci monstrata tenacius hærent:
Sive ille occiduas vergat declivis in undas,

Seu se luciferis reparabilis exerat oris
Istius ingentes radii, caliginis atrum,
Et nebulosarum tractus piceos tenebrarum
Lumine disjiciunt, cum per chaos umbriferum vis
Flammea pervasit, cum se per noctis amictus
Inserit aeriæ fulgor facis; ille calore
Pigra movet, stimulat rutilis torpentia flammis;
Sol sopita animat, Sol dura obstacula primus
Curru adamanteo reserat pater; efflua Phœbus
Igne inhibet; Phœbus radii densata relaxat.
At cum flammigeri cedit vis inclita Solis
Lucis egens, crassæque Deus latet objice nubis,
Et cælo et pelago magnos ait adfore motus.
Non hic, cum primos educet gurgite vultus,
Ceu picturato diversos ore colores,
Proferat; haud etenim, tali tibi Sole revecto,
Mitia jam cæli fas expectare serena.
Et si tranquillo convexa cucurrerit Austro,
Indideritque facem ponto Deus integer, atra
Nube carens, purusque coma, et splendidus orbe,
Convenit Eoæ faciem præsumere lucis.
Sed non ora cavo similis medioque recedens
Ore quasi; vel si radios discingitur ultro,
Figat ut australem porrecto sidere partem
Ac Boream rigidi jaculetur luminis igne,
Et vento, et pluviis reparata luce carebit.
   Denique per flammas procul atque incendia Solis
Ipsa Dei cedunt blandi si lumina, solers
Tende oculos, certa hoc ducentur signa magistro.
Et ne sanguineus late rubor induat ora,
Quali pro tractu vaga nubila sæpe rubescunt;
Aut ne labentem piceus color abdat amictu
Lampada, quære diu. Si retro crassior orbe est,
Uvescet pluviis tellus, inflataque celsas
Aggere devicto superabunt flumina ripas.
Ignea si fulgor præcurrit plurimus ora,
Flamina crebra salis quatient vada, flumina terras
Converrent omnes, et duri flabra Aquilonis
Silvarumque comas et celsa cacumina flectent.
Vis simul amborum si vultum Solis oberret

Cuncta Noti quatient, imbres procul arva rigabunt.
  Ecce alias primo nascentis Solis in ortu,
Vel cum præcipites pelago Deus inserit ignes,
Ut coëunt radii nebulose; cætera quippe
Pars Hyperioniæ rutilat facis, hæcque comarum
Vis confusa micans mundo sua lumina præstat.
Sic globus ater item liventia nubila cogit,
Nonnunquam crasso nebularum tectus amictu
In convexa redit, tum cælo rursus aperto
Cum ruit, opposita vultum caligine condit:
Omnibus his signis in terram defluit imber
Plurimus. Interdum tenuis prævertere nubes
Visa Deum. Hæc celeri si præsurrexerit ortu,
Ipseque pone sequens radiorum luce carere
Cernatur, nimbis ingentibus arva madebunt.
At matutini si Phœbum litoris acta
Majorem solito produxerit, atque per æthram
Marcenti similis defluxerit extimus orbis,
Alta dehinc scandens minuat jubar igniferum Sol,
Pura serena aderunt; namque olli gurgitis aër
Crassior immodicum surgens diffuderat orbem;
Et jam se tenero sustollens tramite cæli
Oblitum justi jubar attrahit. Hic quoque magnis
Cum madefacta dies sub tempestatibus horret,
Pallidus ora cadens, promittet pura serena;
Displosis etenim per apertam nubibus æthram
Ora laboranti similis languentia pallet;
Et disjectarum moles late nebularum
Indicat exuti faciem clarescere mundi.
Quin nascente die venturos convenit imbres
Noscere, cum proni procul ad confinia cæli
Deferri piceo spectâris nubila tractu.
Et cum declinant radii se partem in utramque,
Lucis in occasu, nox ut ferat algida rores,
Imber erit. Puras si Phœbus condat habenas,
Et Calpetano tranquillum gurgite lumen
Tingat, ac in lapsu nubes ignita sequatur,
Noxque diesque dehinc venturi rursus Eoi
Nimborum expertes sine tempestatibus atris
Durabunt. Sed cum radiis marcentibus ardor

Languet, et in tenui tenduntur acumine frustra
Phœbei crines, nimbos aget atra procella.
Talis et obducti cernetur forma diei,
Qualem fraternos subtexens Luna jugales
Lucem hebetat; subit hæc superi sacra lumina Solis
Inferior, mediæque interstans lampadis orbe
Arcet flammigeræ radium facis; haud tibi rursum
Cum matutinos molitur lucifer ortus,
Ebria sanguineæ subvolvant vellera nubes.
Namque gravis cælo fundetur protinus imber.
Nec si Sole procul rutila inter stagna morante
Emineant radii, radios quoque crassior umbra
Contegat, ille dies pluviis ventoque carebit.
Quin erit imber item, si Solem circulus ater
Ambiat exortum; major se denique nimbus
Urgebit cælo, major sola perluet imber,
Circumfusa adeo si cingula nescia solvi
Servarent tetræ speciem torpentia molis.
Sæpe etiam Phæbo nubes percussa rubescit,
Et meditata Dei formam, procul igne recepto
Concipit effigiem, simulato luminis orbe.
Id qua parte poli spectaveris, adfore ab ipsa
Parte tene ventos; tamen hæc, tamen omnia semper
Decedente die melius ventura docebunt.
Convenit hic etiam parvum Præsepe notare;
Id nubi nomen, quæ Cancro obvolvitur alto,
Græcia docta dedit; duo propter denique Asellos
Suspice, quorum alius Septem vicina trioni
Astra adolet, tepidum procul alter spectat in Austrum.
In medio quod nube quasi concrescit adacta,
Id Præsepe vocant. Porro hoc Præsepe repente
Si sese ex oculis procul auferat, ardeat autem
Congruus ærii late rubor ignis Asellis,
Nequaquam tenues agitabunt stagna procellæ.
At si sideribus similis lux duret, et illi
Tetra sit effigies, cadet altis nubibus imber
Lenior, et parco mox tellus rore madebit.
Sed Boreæ si parte trucis velut indiga justæ
Stella facis lento marcescere cernitur igne,
Et procul alterius juba late flagrat Aselli,

Protinus Æthiopum surget convallibus Auster.
At regione Noti si lucens stella senescat,
Ingens Riphæis Aquilo crepitabit ab oris.
Quin et terrenis cape rebus certa frequenter
Signa procellarum; nam cum traxere tumorem
Æquora prolixum, cum littora curva resultant
Sponte procul, neque cæruleus colliditur æstus,
Aut cum proceris vertex in montibus ultro
Perstrepit aerium, ventos instare docebunt.
Et cum parva fulix trepido petit arva volatu,
Stagna sinens, longasque iterat clangore querelas,
Indicat insanis freta mox canescere ventis.
Denique cum cælo tenduntur pura serena,
Sævitura polo sunt flamina, primus in ipsa
Mox picturati convertit pectoris artus
Sturnus edax, premat ut tenues vis obvia plumas,
Et ne post tergum pateat penetrabilis Euro.
Latipedemque anatem cernes excedere ponto
Sæpius, et summa nebulam se tendere rupe;
Jamque super latices florum volitare senectam,
Stellarumque comas rumpi procul æthere celso,
Decidere in terras, rutilarum spargere crines
Flammarum, et longos a tergo ducere tractus:
Inde etiam ventos mox adfore præmonet usus.
Quod si diversis se passim partibus ignes
Excutiant, verret pelagus sine fine modoque
Turba procellarum, si duri limite ab Euri,
Si regione Noti, si lenis parte Favonî,
Aut de Bistonio mundi procul axe coruscat.
Si repetunt veterem ranæ per stagna querelam;
Vellera si cælo volitent; si discolor Iris
Demittat gemino se fornice: circulus albam
Si stellam teter velut ambiat; æquora propter
Si crepitent volucres; si gurgite sæpius alto
Pectora mersentur; si crebro garrula hirundo
Stagna adeat; rutilæ cum sunt primordia lucis;
Si matutinas ululæ dant carmine voces;
Improba si cornix caput altis inserit undis,
Flumine terga rigans, si sævit gutture rauco,
Plurimus abruptis fundetur nubibus imber.

Imber erit, totis cum bucula naribus auras
Concipit, et late pluviis sola cuncta madebunt,
Cum proprias solers sedes formica relinquens
Ova cavis effert penetralibus, aspera quippe
Tempestas, gelidusque dies, et frigidus æther,
Inserit internis terrarum redditus æstus.
Pectora cum curvo purgat gallinula rostro;
Agmine cum denso circumvolitare videtur
Graculus, et tenui cum stridunt gutture corvi;
Cum procera salum repetit clangore frequenti
Ardea; cum parvæ defigunt spicula muscæ;
Et si, nocturnis ardentibus undique testis,
Concrescant fungi; si flammis emicet ignis
Effluus, aut lucis substantia langueat ultro,
Convenit instantes prænoscere protinus imbres.
Denique cum patulum torrens Vulcanus ahenum
Scintillas flamma circumlabente relinquit;
Si Notus humentis Libyco trahit æthere nubes,
Sive imum ad montem nebularum crassus amictus
Tendatur, summo nudentur vertice saxa;
Et qua pontus item freta per distenta quiescit,
Nubila si longo se procumbentia tractu
Diffundunt cælo, Thetidi terrisque supinis
Pax aderit, nusquam mundo ruet effluus imber.
Sed cum tranquillo tenduntur crassa serena
Sub Jove, venturæ prænoscere signa procellæ
Convenit; et rursum cum perfurit aëris horror,
Inspice quam referant terris pelagoque quietem.
Inter prima tamen parvum Præsepe notatur,
Arduus excelso quod Cancer cardine volvit.
Hoc cum concretus tenuari cœperit aër,
Discutit impositæ late sibi molis amictum.
Namque sereniferi patet hoc in flabra Aquilonis
Cominus, et primo purgatur flamine venti
Tempore, tum proprium modulatur noctua carmen,
Tum vespertinum cornix longæva resultat;
Tum corvi crepitant, et ovantes gutture rauco
Agmina crebra vocant, tum nota cubilia læti
Succedunt pariter, tum pennis corpora plaudunt.
Tunc et Strymonias circumvolitare repente

Suspicies per aperta grues, ubi mitior annus
Sponte procellosum disjecerit aëra cælo.
Tunc quoque cum stellis hebes est lux omnibus ultro,
Nubila nec crassos circumduxere meatus,
Ut jubar occulerent flagrantibus obvia flammis;
Nec caligo inhibet rutilantis lampados ignes,
Orbe nec expleto sacra sidera Luna retundit;
Sed jam sponte sua stellarum lumina marcent:
Convenit hibernæ prænoscere signa procellæ.
Nubila si cælo consistere, nubila ferri
Sique superfundi sibimet suspexeris ultro;
Gramina si carpit semesa petacius anser;
Si nocturna tibi cornix canit, hesperus æthræ
Cum redit; innumero si cantu graculus instat;
Si matutino fringuilla resultat ab ore;
Si fugiunt volucres raptim freta turbida Nerei,
Orchilos infestus si floricomis hymenæis
Ima petit terræ; si denique parvus Eritheus
Succedit trepidus scruposæ concava rupis;
Cecropias si pastus apes vicinus ad ipsa
Castra inhibet, florumque simul libamina mœstæ
Proxima decerpunt; si Threiciæ per aperta
Sponte grues trepidant, nec sese audacibus æthræ
Committunt pinnis, ut longos sæpe volatus
Formavere super; si solvit aranea casses,
Tenuia si toto vehit Auster licia cælo,
Mox tempestates, et nubila tetra cientur.
Quid majora canam? Cinis en, cinis ipse repente
Cum coit, albenti nix terras vestit amictu.
Nix operit terras, rutilis ubi lumina prunis
Summa rubent, errantque brevi caligine crassæ
Interius nebulæ, et denso jam fomes in igni
Marcescit penitus. Pluvios mox arguet Austros,
Induit immodicis cum semet floribus ilex:
[Indiga nam succi ligno natura rigenti est]
Et cum flore novo, cum brachia glande gravantur
Urentis cæli sibi nutrimenta latenter
Sponte operata docet. Quin et lentiscus amara
Indicium est pluviis. Ter fœtum concipit arbos;
Terque novos genitrix fructus alit; ipsaque trino

Flore renidescens tria tempora prodit arandi.
Ter prorumpentis scillæ teres erigitur flos,
Sulcandique solum ter monstrat tempus adesse.
Sic et crabronum rauca agmina si volitare
Fine sub autumni conspexeris æthere longo,
Jam vespertinus primo cum commovet ortus
Vergilias pelago, dices instare procellas.
Sique sues lentæ, si lanæ sedula nutrix,
Si capra dumosis errans in saltibus ultro
In Venerem pergat; quippe ollis uvidus aër
Excitat internum per viscera mota furorem,
Et tempestates et nubila protinus atra
Adfore præcipies. Quin et gaudebit arator,
Quique solum justis versabit mensibus anni,
Plebe gruum prima; gaudebit tardus arator
Agmine pigrarum: sic quadam lege Deorum
His comes est imber. Pecudes si denique terram
Lanigeræ fodiant, caput at tendatur in Arcton,
Cum madidus nondum per marmora turbida condit
Pleïadas occasus, cum brumæ in frigora cedit
Frugifer autumnus, ruet æthra concitus imber.
At ne perruptis terrarum dorsa lacunis
Infodiant pecudes; si vasto viscera hiatu
Discutiant terræ, veniet vis æthere toto
Dira procellarum; nix omnes vestiet agros;
Nix herbas lædet teneras; nix uret aristas,
At si contigerit plures ardere cometas,
Invalidas segetes torrebit siccior aër.
Namque prorumpunt naturæ legibus ultro
Spiramenta soli, si justus defuit humor,
Arida per cælum surgentia desuper æthræ
Ignescunt flammis, mundique impulsa calore
Excutiunt stellas, et crebro crine rubescunt.
Contemplator item, si longo plurima ponto
Agmina festinant volucrum, solidamque frequentes
Succedunt terram, sterilis desæviet æstus,
Ac sitient agri; nam qua circumflua tellus
Adluitur pelago, coquit altam siccior aër
Cespitis arentis ventis, citiusque calorem
Sentit humus succincta salo; fuga protinus ergo

Est avium in terras; pavet hos ut viderit æstus
Agricola, et sicco jam deflet mergite culmos.
Sed si tum modicum producant agmen ab undis,
Nec trepido passim versent convexa volatu,
Lætitia est duris pastoribus; adfore parcos
Præsumunt imbres. Sic in contraria semper
Vota homines agimur, nostrique cupidine fructus
Poscimus alterius dispendia. Denique et ipsa
Solers natura, et rerum genitabilis ordo,
Certa suis studiis adfixit signa futuri.
Namque et ovis cupido si gramina tondeat ore
Insaturata cibi, decerpens latius agros,
Pastor id indicium pluvialis frigoris edet.
Et si persultans aries lascivius herbas
Adpetat, aut sese sustollant saltibus hædi;
Vel si juge gregi cupiant hærere, nec usquam
Matribus abscedant, et si sine fine modoque
Pabula delibent, cum tutas vesper adire
Compellat caulas, monstrabunt adfore nimbos.
Bubus arator item trahit atræ signa procellæ,
Lambere si lingua prima hos vestigia forte
Viderit, aut dextrum prosternere corpus in armum.
Vel si prolixis auras mugitibus implent,
Pascua linquentes vix vespere. Dat capra moti
Rursum signa poli, cum spinis ilicis atræ
Multa inhiat. Docet hæc eadem sus horrida cœno,
Gurgitis illuvie si sæpius involvatur.
Martius ipse lupus villarum proxima oberrans,
Affectansque locos hominum, lectumque laremque
Sponte petens, crasso consurgere nubila cælo
Præmonet. Id parvi commonstrant denique mures,
Cum gestire solo, cum ludere forte videntur.
Protendit tibimet canis id præsentia, multam
Tellurem fodiens. Tamen hæc, tamen omnia rerum
Adfore vel primo nimbos mox sole docebunt,
Vel cum curriculis lux ibit cepta secundis,
Tertius aut verso cum venerit ortus Olympo.
Non spernenda tibi sunt talia, sed memor uni
Adde aliud semper; si tertia denique signa
Proveniant, firmo venturum pectore fare;

Et transactorum solers componere mensûm
Signa laborabis, si confluxere reperta.
Nequaquam trepidare pudor persuadeat ullus.
Astrorum lapsus, astrorum protinus ortus
Discute, si casus similes ea stella per æthram
Prodidit: exacti jam summa crepuscula mensis,
Et surgentis item primordia conscius artis
Fare sacræ. Mensûm confinia summa duorum
Cæca latent; luces hæc semper semet in octo
Inscia lunaris tendunt facis; ipse fideli
Perquire studio; et si quid tibi forte repertum,
Pluribus indiciis solers fulcire memento.

V. RUFUS FESTUS AVIENUS, V.C. FLAVIANO MYRMECIO, V.C. SUO SALUTEM.

Qua venit Ausonias Austro duce Pœnus ad oras,
Si jam forte tuus Libyca rate misit agellus
Punica mala tibi, Tyrrhenum vecta per æquor,
Quæso aliquid nostris gustatibus inde relaxes.
Sic tua cuncta ratis plenis secet æquora velis,
Spumanti dum longa trahit vestigia sulco,
Romuleæque Phari fauces illæsa relinquat.
Sit licet illa ratis, quam miserit alta Corinthos,
Adriacos surgente Noto qua prospicit æstus,
Quamve suis opibus cumulârit Hiberia dives;
Solverit aut Libyco quam lætus navita portu.
Sed forsan quæ sint, quæ poscam mala, requiras:
Illa precor mittas, spisso quibus arta cohæret
Granorum fœtura situ, castrisque sedentes,
Ut quædam turmæ, socio latus agmine quadrant,
Multiplicemque trahunt per mutua vellera pallam,
Unde ligant teneros examina flammea casses.
Tunc ne pressa gravi sub pondere grana liquescant,
Divisere domos et pondera partibus æquant.
Hæc ut, amice, petam, cogunt fastidia longis
Nata malis, et quod penitus fellitus, amarans
Ora, sapor nil dulce meo sinit esse palato.
Horum igitur succo forsan fastidia solvens,
Ad solitas revocer mensis redeuntibus escas.
Nec tantum miseri videar possessor agelli,
Ut genus hoc arbos nullo mihi floreat horto.
Nascitur, et multis onerat sua brachia pomis,
Sed gravis austerum fert succus ad ora saporem.
Illa autem Libycas quæ se sustollit ad auras,
Mitescit meliore solo, cœlique tepentis
Nutrimenta trahens succo se nectaris implet.

VI. DE CANTU SIRENUM.

SIRENES varios cantus, Acheloïa proles,
Et solitæ miros ore ciere modos.
Illarum voces, illarum Musa movebat
Omnia, quæ Thymele carmina dulcis habet:
Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur,
Quodque foraminibus tibia mille sonat;
Quodque leves calami, quod suavis cantat aëdon;
Quod lyra, quod citharæ, quod moribundus olor.
Illectos nautas dulci modulamine vocis
Mergebant avidæ fluctibus Ioniis:
Sanguine Sisyphio generatus venit Ulysses,
Ac tutos solita præstitit arte suos.
Illevit cera sociorum callidus aures,
Atque suas vinclis præbuit ipse manus.
Transiluit scopulos et inhospita littora classis;
Illæ præcipites desiluere freto.
Sic blandas voces nocituraque carmina vicit:
Sic tandem exitio monstra canora dedit.

VII. AD AMICOS DE AGRO SUO.

RURE morans quid agam, respondeo pauca rogatus.
Luce Deos oro, famulos post arvaque viso;
Partitusque meis justos indico labores.
Inde lego, Phœbumque cio, Musamque lacesso.
Tunc oleo corpus fingo, mollique palæstra.
Stringo libens, animo gaudens, ac fœnore liber:
Prandeo, poto, cano, ludo, lavo, cœno, quiesco.
Dum parvus lychnus modicum consumit olivi;
Hæc dat nocturnis nox lucubrata Camœnis.

VIII. DE SE AD DEAM NORTIAM.

Festus Musonî soboles prolesque Avieni,
Unde tui latices traxerunt Cæsia nomen,
Nortia, te veneror, lare cretus Vulsiniensi,
Romam habitans, gemino Proconsulis auctus honore,
Carmina multa serens, vitam insons, integer ævom,
Conjugio lætus Placidæ, numeroque frequenti
Natorum exultans, vivax et spiritus ollis:
Cetera composita fatorum lege trahentur.

SANCTO PATRI FILIUS PLACIDUS.

Ibis in optatas sedes, nam Jupiter æthram
Pandit, Feste, tibi, candidus ut venias.
Jamque venis, tendit dextras chorus inde Deorum,
Et toto tibi jam plauditur ecce polo.